ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΕΡΓΑ

ΤΟΜΟΣ 68

ΥΠΟΜΝΗΜΑ
ΕΙΣ ΤΟ ΚΑΤΑ ΜΑΤΘΑΙΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ
ΟΜΙΛΙΑΙ ΞΕ΄–ΟΖ΄
(ΚΕΦ. 20–24)

Κείμενον: Fridericus Field

Μετάφρασις - Σχόλια:
ΚΥΡΙΑΚΟΥ Γ. ΡΟΥΜΠΗ
θεολόγου - φιλολόγου
(ΞΕ΄–ΞΗ΄)

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Γ. ΚΟΥΤΡΟΥΜΠΑ
θεολόγου - φιλολόγου
(ΞΘ΄–ΟΖ΄)

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

*Οἱ ἐντὸς παρενθέσεων ἀριθμοὶ εἶναι οἱ ἀντίστοιχοι τῶν σελίδων τοῦ πρωτοτύπου κειμένου.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ
ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ
ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

ΥΠΟΜΝΗΜΑ
ΕΙΣ ΤΟ ΚΑΤΑ ΜΑΤΘΑΙΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ

ΟΜΙΛΙΑ ΞΕ´ (65)

(Ματθ. κ´, 17 - 28)

«Καὶ ὅταν ἀνέβαινεν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, ἐπῆρε μαζί του ἰδιαιτέρως τοὺς δώδεκα μαθητάς του καὶ τοὺς εἶπεν· Ἰδοὺ ἀναβαίνομεν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου θὰ παραδοθῇ εἰς τοὺς ἀρχιερεῖς C καὶ εἰς τοὺς γραμματεῖς καὶ θὰ τὸν καταδικάσουν εἰς θάνατον, καὶ θὰ τὸν παραδώσουν εἰς τοὺς ἐθνικοὺς στρατιώτας διὰ νὰ τὸν περιπαίξουν καὶ νὰ τὸν μαστιγώσουν, καὶ ἔπειτα κατὰ τὴν τρίτην ἀπὸ τοῦ θανάτου του ἡμέραν θὰ ἀναστηθῇ»[1].

Δὲν ἀναβαίνει ἀμέσως εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, ὅταν ἦλθεν ἀπὸ τὴν Γαλιλαίαν, ἀλλ' ἀφοῦ προηγουμένως ἐθαυματούργησεν, ἀπεστόμωσε τοὺς Φαρισαίους καὶ ἔκανε λόγον εἰς τοὺς μαθητάς του, περὶ ἀκτημοσύνης· «Διότι ἐὰν θέλῃς», λέγει, D «νὰ εἶσαι τέλειος, πώλησε τὰ ὑπάρχοντά σου»[2], καὶ περὶ παρθενίας· «ὅποιος ἠμπορεῖ νὰ θέσῃ εἰς ἐφαρμογὴν τὸν λόγον αὐτόν, ἂς τὸν ἐφαρμόσῃ»[3],

1. Ματθ. 20, 17 - 19.
2. Ματθ. 19, 21.
3. Ματθ. 19, 12.

καὶ περὶ ταπεινοφροσύνης· «Διότι, ἐὰν δὲν ἀλλάξετε φρονήματα καὶ δὲν γίνετε σὰν τὰ παιδιά, δὲν θὰ εἰσέλθετε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν»[4], καὶ περὶ τῆς ἐδῶ ἀνταποδόσεως· «Καὶ καθένας ποὺ ἄφησε σπίτια ἢ ἀδελφοὺς ἢ ἀδελφάς, θὰ λάβῃ πολλαπλᾶ εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν»[5], καὶ περὶ τῶν ἐκεῖ ἀμοιβῶν· «Καὶ θὰ κληρονομήσῃ», λέγει, «ζωὴν αἰώνιον»[6]. Τότε, λοιπόν, φθάνει εἰς τὴν πόλιν καὶ ὅταν ἐσκόπευε νὰ ἀναβῇ εἰς αὐτήν, πάλιν ὁμιλεῖ διὰ τὸ πάθος του. Ἐπειδή, δηλαδή, ἦτο φυσικὸν νὰ τὸ λησμονοῦν οἱ μαθηταί, ἐπειδὴ δὲν ἤθελαν νὰ λάβῃ χώραν αὐτό, δι' αὐτὸ συνεχῶς τοὺς τὸ ὑπενθυμίζει, Ε ἀσκῶν τὸ μυαλό τους μὲ τὴν συχνὴν ὑπενθύμησιν καὶ ἐλαττώνων τὴν λύπην τους.

Κατ' ἀνάγκην, ὅμως, ὁμιλεῖ ἰδιαιτέρως εἰς τοὺς μαθητάς του, διότι δὲν ἔπρεπε νὰ κυκλοφορήσῃ ὁ λόγος αὐτὸς διὰ τὰ πάθη εἰς τὸ πλῆθος, οὔτε νὰ λεχθοῦν καθαρὰ τὰ πράγματα αὐτά. Ἐξ ἄλλου, δὲν θὰ προέκυπτε καὶ καμμία ὠφέλεια ἀπὸ αὐτό. Πραγματικά, ἀφοῦ οἱ μαθηταὶ ἐταράσσοντο, ὅταν ἤκουαν αὐτά, πολὺ περισσότερον θὰ ἐταράσσετο τὸ πλῆθος τοῦ λαοῦ.

Τί λοιπόν; Δὲν ἐλέχθη αὐτὸ εἰς τὸ πλῆθος; ἐρωτᾷ κάποιος. Ἐλέχθη, βέβαια, καὶ εἰς τὸ πλῆθος τοῦ λαοῦ, ἀλλ' ὄχι τόσον καθαρά. «Κρημνίσατε», λέγει, «τὸν ναὸν αὐτὸν καὶ εἰς τρεῖς ἡμέρας θὰ τὸν ἀνεγείρω»[7], 644 καί· «Θαῦμα ζητεῖ ἡ γενεὰ αὐτή, ἀλλὰ δὲν θὰ τῆς δοθῇ θαῦμα, παρὰ τὸ θαῦμα τοῦ Ἰωνᾶ»[8], καὶ πάλιν· «Ἀκόμη ὀ-

4. Ματθ. 18, 3.
5. Ματθ. 19, 29.
6. Ματθ. 19, 29.
7. Ἰωάν. 2, 19.
8. Ματθ. 12, 39.

λίγον χρόνον εἶμαι μαζί σας καὶ θὰ μὲ ζητήσετε καὶ δὲν θὰ μὲ εὕρετε»[9]. Εἰς τοὺς μαθητάς του, ὅμως, δὲν ὡμίλησεν ἔτσι, ἀλλ' ὅπως τοὺς ἐξέθεσε τὰ ἄλλα σαφέστερα, καθ' ὅμοιον τρόπον τοὺς τὸ εἶπε καὶ αὐτὸ καθαρά.

Καὶ διὰ ποῖον σκοπὸν ἐλέγετο αὐτό, ἐὰν δὲν ἐπρόκειτο νὰ καταλάβουν τὴν δύναμιν τῶν λεγομένων; Διὰ νὰ καταλάβουν ὕστερα ἀπὸ τὴν πραγματοποίησιν αὐτῶν, ὅτι ὁ Κύριος ἐγνώριζεν ἐκ τῶν προτέρων τὸ πάθος του καὶ ἐβάδιζε πρὸς αὐτὸ μὲ τὴν θέλησίν του καὶ ὄχι χωρὶς νὰ τὸ γνωρίζῃ καὶ ἐξαναγκαζόμενος. Εἰς τοὺς μαθητάς του, ὅμως, δὲν τὰ προέλεγεν αὐτὰ μόνον διὰ τὸν παραπάνω σκοπόν, ἀλλ' ὅπως εἶπα προηγουμένως, διὰ νὰ ἐκγυμνασθοῦν μὲ τὴν προσδοκίαν καὶ νὰ ὑποφέρουν εὐκολώτερα τὸ πάθος καὶ νὰ μὴ τοὺς ταράξῃ ὑπερβολικά, ὅταν θὰ ἤρχετο χωρὶς νὰ τὸ περιμένουν. Β Δι' αὐτό, ἄλλωστε, κατ' ἀρχὰς τοὺς ἔλεγε τὸν θάνατον μόνον. Ὅταν, ὅμως, ἐξησκήθησαν καὶ ἐγυμνάσθησαν, τότε προσθέτει καὶ τὰ ἄλλα, ὅπως, παραδείγματος χάριν, ὅτι θὰ τὸν παραδώσουν εἰς τοὺς ἐθνικοὺς στρατιώτας, ὅτι θὰ τὸν περιπαίξουν καὶ θὰ τὸν μαστιγώσουν. Καὶ δι' αὐτὸν τὸν λόγον, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ περιμένουν καὶ τὴν ἀνάστασιν, ὅταν θὰ ἔβλεπαν νὰ περνοῦν τὰ δυσάρεστα γεγονότα. Πραγματικά, ἐκεῖνος ποὺ δὲν ἀπέκρυψε τὰ λυπηρὰ καὶ ὅσα ἐθεωροῦντο ἐπονείδιστα, δικαιολογημένα, ἐπρόκειτο νὰ γίνῃ πιστευτὸς διὰ τὰ εὐχάριστα καὶ τὰ καλά.

Πρόσεξε ἀκόμη, σὲ παρακαλῶ, κατὰ ποῖον τρόπον καὶ μὲ τὸ κατάλληλον τοῦ χρόνου οἰκονομεῖ εὔκολα τὴν ὑπόθεσιν. Πραγματικά, οὔτε ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῆς κλήσεώς των τοὺς τὸ εἶπεν, διὰ νὰ μὴ τοὺς ταράξῃ, οὔτε

9. Ἰωάν. 7, 33-34.

πάλιν πολὺ κοντὰ εἰς τὸν καιρὸν τοῦ πάθους, διὰ νὰ μὴ τοὺς προκαλέσῃ σύγχυσιν. Ἀλλὰ ὅταν ἔλαβαν ἱκανοποιητικὴν πεῖραν τῆς δυνάμεώς του C καὶ μεγάλας ὑποσχέσεις ἔδωσε διὰ τὴν αἰώνιον ζωήν, τότε κάνει λόγον καὶ διὰ τὸ πάθος του μίαν καὶ δύο καὶ πολλὰς φορὰς καὶ ἔτσι συνυφαίνει τὸν περὶ τοῦ πάθους λόγον μὲ τὰ θαύματα καὶ τὴν διδασκαλίαν.

Ἄλλος δὲ εὐαγγελιστὴς λέγει ὅτι ἔφερεν ὡς μάρτυρας καὶ τοὺς προφήτας[10]. Καὶ ἄλλος[11], πάλιν, λέγει ὅτι καὶ οἱ μαθηταὶ δὲν ἀντελήφθησαν τὰ λεγόμενα καὶ ὅτι ἡ σημασία τῶν λόγων αὐτῶν ἦτο κρυφὴ δι' αὐτούς[12] καὶ ὅτι μὲ κατάπληξιν τὸν ἀκολουθοῦσαν[13]. Κατὰ συνέπειαν, λέγει κάποιος, ἔχει χαθῆ τὸ κέρδος ἀπὸ τὴν πρόρρησιν. Διότι ἐὰν δὲν ἀντελαμβάνοντο τὰ ὅσα ἤκουσαν, δὲν θὰ εἶχαν καὶ καμμίαν προσδοκίαν, καὶ ἀφοῦ δὲν προσεδόκουν τίποτε, δὲν θὰ ἐξῃσκοῦντο μὲ τὰς ἐλπίδας.

D Ἐγώ, ὅμως, ἐρωτῶ καὶ κάτι ἄλλο ποὺ περικλείει μεγαλυτέραν ἀπορίαν· Δηλαδή, ἐὰν δὲν ἀντελαμβάνοντο τοὺς λόγους αὐτούς, διατί ἐλυποῦντο; Διότι, πραγματικά, ἄλλος εὐαγγελιστὴς λέγει ὅτι ἐλυποῦντο[14]. Ἐάν, λοιπόν, δὲν ἐκαταλάβαιναν, πῶς ἐλυποῦντο; Πῶς ἔλεγεν ὁ Πέτρος· «Ὁ Θεὸς νὰ σὲ φυλάξῃ ἀπὸ αὐτό, Κύριε. Δὲν πρέπει νὰ γίνῃ αὐτὸ εἰς σέ»[15].

Τί πρέπει, λοιπόν, νὰ ἀπαντήσωμεν; Ὅτι ἐγνώριζαν τὸ ὅτι θὰ ἀποθάνῃ, ἔστω καὶ ἂν δὲν ἀντελαμβάνοντο εἰς ὅλην του τὴν ἔκτασιν τὸ μυστήριον τῆς θείας οἰκονομίας. Ἐπίσης, δὲν εἶχαν σαφῆ γνῶσιν διὰ τὴν ἀνάστασιν, οὔτε καὶ δι' ὅσα θαυμαστὰ ἐπρόκειτο νὰ ἐπιτελέσῃ. Καὶ αὐτὰ ἦσαν ἀκόμη κρυφὰ δι' αὐτούς. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν καὶ ἐλυποῦντο. Διότι εἶχαν ἰδῆ ἄλλους νὰ ἀνασταίνωνται ἀπὸ ἄλλους, ἀλλὰ δὲν εἶχαν ποτὲ ἰδῆ κάποιον νὰ ἀνασταίνῃ τὸν ἑαυτόν του E καὶ μάλιστα νὰ τὸν ἀνασταίνῃ ἔτσι, ποὺ ποτὲ πλέον νὰ μὴ ἀποθάνῃ. Αὐτό, λοιπόν, ἂν καὶ πολλὰς φορὰς ἐλέγετο δὲν τὸ ἀντελαμβάνοντο. Ἀλλὰ δὲν ἐγνώριζαν, ἀκόμη, καλὰ τί εἶναι τέλος πάντων αὐτὸς ὁ θάνατος καὶ πῶς θὰ ἔλθῃ. Δι' αὐτὸ καὶ τὸν ἀκολουθοῦσαν μὲ κατάπληξιν. Καὶ ὄχι μόνον δι' αὐτό, ἀλλὰ νομίζω ὅτι τοὺς κατέπλησσε τὸ γεγονὸς ὅτι τοὺς ἔκανε λόγον διὰ τὸ πάθος του.

648 Καὶ ὅμως κανένα ἀπὸ αὐτὰ δὲν τοὺς ἔδιδε θάρρος, ἂν καὶ συνεχῶς ἤκουαν νὰ τοὺς ὁμιλῇ διὰ τὴν ἀνάστασίν του. Διότι μαζὶ μὲ τὸν θάνατον καὶ τὸ ἀκόλουθον τοὺς ἐτάρασσεν περισσότερον, τὸ ὅτι ἤκουαν, δηλαδή, ὅτι θὰ τὸν περιπαίξουν, θὰ τὸν μαστιγώσουν καὶ ὅλα τὰ παρόμοια. Πραγματικά, ὅταν εἶδαν τὰ θαύματα, τοὺς δαιμονισμένους ποὺ ἐλευθέρωσεν ἀπὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ διαβόλου, τοὺς νεκροὺς ποὺ ἀνέστησε καὶ ὅλας τὰς ἄλλας θαυματουργικὰς ἐνεργείας του, καὶ ὕστερα ἤκουσαν αὐτά, τοὺς κατέλαβεν ἔκπληξις καὶ ἀπορία, ἐὰν αὐτός, ποὺ ἔκανεν ὅλα τὰ παραπάνω, ἦτο δυνατὸν νὰ πάθῃ αὐτά. Δι' αὐτὸ καὶ εὑρίσκοντο εἰς ἀμηχανίαν, καὶ ἄλλοτε μὲν ἐπίστευαν, ἄλλοτε δὲ ἠπίστουν, καὶ δὲν ἠμποροῦσαν νὰ καταλάβουν τὰ λεγόμενα.

Τόσον, λοιπόν, δὲν ἀντελήφθησαν καθαρὰ τὸ λεγόμενον, ὥστε οἱ υἱοὶ τοῦ Ζεβεδαίου τὸν ἐπλησίασαν ἀμέσως καὶ τοῦ ἔκαναν λόγον διὰ τὴν πρωτοκαθεδρίαν. B «Θέλομεν», λέγουν, «νὰ καθίσωμεν ὁ ἕνας ἀπὸ τὰ δεξιά

10. Πρβλ. Λουκ. 18, 31.
11. Πρόκειται διὰ τὸν ἴδιον εὐαγγελιστήν, τὸν Λουκᾶν, καὶ τὸν Μᾶρκον.
12. Πρβλ. Λουκ. 18, 34.
13. Πρβλ. Μάρκ. 10, 32.
14. Πρβλ. Ματθ. 17, 23.
15. Ματθ. 16, 22.

σου καὶ ὁ ἄλλος ἀπὸ τὰ ἀριστερά σου»[16]. Διατί, ὅμως, ὁ εὐαγγελιστὴς ποὺ ἑρμηνεύομεν[17], λέγει ὅτι ἡ μητέρα τους ἐπλησίασε τὸν Ἰησοῦν[18]; Ἦτο φυσικὸν νὰ γίνουν καὶ τὰ δύο. Πραγματικά, ἐπῆραν τὴν μητέρα τους μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι ἡ ἱκεσία τους θὰ εἶχε μεγαλυτέραν βαρύτητα καὶ ὅτι ἔτσι θὰ συνεκίνουν τὸν Χριστόν. Τὸ ὅτι, βέβαια, αὐτὸ ποὺ εἶπα εἶναι ἀληθινὸν καὶ ὅτι ἡ αἴτησις ἦτο μᾶλλον ἰδική τους, ἀλλὰ ἀπὸ ἐντροπὴν τὴν ὑποβάλλουν διὰ μέσου τῆς μητρός των, πρόσεξε (ὅτι ἀποδεικνύεται) ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ Χριστὸς ἀπευθύνει πρὸς αὐτοὺς τὸν λόγον.

Ἀλλὰ καλλίτερα νὰ μάθωμεν κατὰ πρῶτον τί ζητοῦν, μὲ ποίαν διάθεσιν τὸ ζητοῦν καὶ πῶς ἔφθασαν εἰς τὸ σημεῖον νὰ τὸ ζητήσουν. Πῶς ἔφθασαν, λοιπόν, εἰς τὸ σημεῖον αὐτό; Ἔβλεπαν ὅτι οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι τοὺς ἐτιμοῦσαν καὶ ἤλπισαν ὅτι θὰ ἐπιτύχουν εἰς τὴν ἱκανοποίησιν τῆς αἰτήσεως αὐτῆς. **C** Ἀλλὰ τί εἶναι αὐτὸ τέλος πάντων, τὸ ὁποῖον ζητοῦν; Ἄκουσε ἄλλον εὐαγγελιστὴν ποὺ καθαρὰ ἀποκαλύπτει αὐτό. «Διότι ἐπλησίαζαν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα καὶ ἐνόμιζαν ἐκεῖνοι ὅτι ἐπρόκειτο ἀμέσως νὰ φανερωθῇ μὲ λαμπρότητα ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ»[19], δι᾽ αὐτὸ καὶ ἐζητοῦσαν αὐτά. Ἐνόμιζαν, δηλαδή, ὅτι ἡ βασιλεία ἦτο κοντά τους καὶ ὅτι ἦτο αἰσθητὴ καὶ ὅτι, ἐὰν ἐπετύγχαναν τὰ ὅσα ἐζητοῦσαν, δὲν θὰ ὑφίσταντο καμμίαν λύπην. Πραγματικά, δὲν ἐζητοῦσαν τὴν βασιλείαν μόνον δι᾽ αὐτὴν καθ᾽ ἑαυτήν, ἀλλὰ καὶ ἐπειδὴ τὴν ἐθεωροῦσαν ὡς μέσον διὰ νὰ ἀποφύγουν τὰς δυσκολίας. Δι᾽ αὐτὸ καὶ ὁ Χριστὸς ἀπὸ τὰς σκέψεις

---

16. Μάρκ. 10, 35 - 36.
17. Δηλαδή, ὁ Ματθαῖος.
18. Πρβλ. Ματθ. 20, 20.
19. Λουκ. 19, 11.

αὐτὰς τοὺς ἀπομακρύνει κατὰ πρῶτον καὶ τοὺς προτρέπει νὰ περιμένουν σφαγάς, κινδύνους καὶ τὰ χειρότερα κακά. **D** «Ἠμπορεῖτε», λέγει, «νὰ πίετε τὸ ποτήριον τοῦ θανάτου, ποὺ πρόκειται ἐγὼ νὰ πίω;»[20].

Ἀλλὰ κανένας ἂς μὴ ταράσσετε, ἐπειδὴ οἱ ἀπόστολοι εὑρίσκονται εἰς τόσον ἀτελῆ πνευματικὴν κατάστασιν. Διότι δὲν εἶχεν ἀκόμη πραγματοποιηθῆ ἡ σταυρικὴ θυσία, οὔτε εἶχε δοθῆ ἡ χάρις τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Ἐάν, ὅμως, θέλῃς νὰ γνωρίσῃς τὴν ἀρετὴν αὐτῶν, νὰ τοὺς ἐξετάσῃς ὕστερα ἀπὸ τὰ γεγονότα αὐτὰ καὶ θὰ ἰδῇς ὅτι εἶναι ἀνώτεροι ἀπὸ κάθε πάθος. Ἐξ ἄλλου, δι᾽ αὐτὸν τὸν λόγον ἀποκαλύπτει τὰ ἐλαττώματα αὐτῶν, διὰ νὰ καταλάβῃς εἰς τὴν συνέχειαν ποῖοι ἔγιναν ἀπὸ τὴν ἐπενέργειαν τῆς Θείας Χάριτος. Τὸ ὅτι, λοιπόν, δὲν ἐζητοῦσαν τίποτε τὸ πνευματικόν, οὔτε εἶχαν καθόλου γνῶσιν τῆς ἄνω βασιλείας, εἶναι φανερὸν ἀπὸ τὰ λεχθέντα.

Ἀλλ᾽ ἂς προσέξωμεν καὶ πῶς πλησιάζουν τὸν Ἰησοῦν καὶ τί λέγουν. «Θέλομεν», λέγουν, «νὰ μᾶς κάνῃς ἐκεῖνο ποὺ θὰ σοῦ ζητήσωμεν»[21]. **E** Καὶ ὁ Ἰησοῦς εἶπε πρὸς αὐτούς· «Τί θέλετε»;[22] ὄχι ἐπειδὴ δὲν τὸ ἐγνώριζεν, ἀλλὰ διὰ νὰ τοὺς ἀναγκάσῃ νὰ ἀπαντήσουν καὶ νὰ ἀποκαλύψῃ τὸ ἕλκος καὶ ἔτσι, νὰ δώσῃ τὸ ἀνάλογον φάρμακον. Ἐκεῖνοι, ὅμως, ἐπειδὴ ἐκοκκίνιζαν ἀπὸ ἐντροπήν, διὰ τὸν λόγον ὅτι ἀπὸ ἀνθρώπινον πάθος ἔφθασαν εἰς τὸ σημεῖον νὰ διατυπώσουν τὸ αἴτημα αὐτό, τὸν ἐπῆραν ἰδιαιτέρως, μακρὰν τῶν ἄλλων μαθητῶν, καὶ τὸν ἠρώτησαν. **646** Πραγματικά, ἐπροχώρησαν[23], λέγει,

---

20. Ματθ. 20, 22.
21. Μάρκ. 10, 35.
22. Μάρκ. 10, 36.
23. Πρβλ. Μάρκ. 10, 35.

περισσότερον ἀπὸ τοὺς ἄλλους, ὥστε νὰ μὴ γίνωνται ἀντιληπταί, καὶ τότε εἶπαν ἐκεῖνο ποὺ ἤθελαν. Ἤθελαν, βέβαια, ὅπως ἐγὼ νομίζω, ἐπειδὴ ἤκουαν ὅτι «θὰ καθήσετε εἰς δώδεκα θρόνους»[24], νὰ λάβουν τὴν προεδρίαν αὐτῆς τῆς καθέδρας.

Καὶ ὅτι ἔδειχναν πλεονεξίαν ἔναντι τῶν ἄλλων τὸ ἤξεραν καλά, ἀλλ' ἐφοβοῦντο τὸν Πέτρον καὶ λέγουν· «Δόσε διαταγὴν νὰ καθίσῃ ἕνας εἰς τὰ δεξιά σου καὶ ἄλλος εἰς τὰ ἀριστερά σου»[25]. Καὶ μάλιστα τὸν βιάζουν, ὅταν λέγουν· «Δόσε διαταγήν».

Τί κάνει, ὅμως, ὁ Ἰησοῦς; Διὰ νὰ τοὺς δώσῃ νὰ καταλάβουν ὅτι δὲν ἐζητοῦσαν τίποτε τὸ πνευματικὸν καὶ ὅτι, ἐὰν ἤξεραν τί ζητοῦν, δὲν θὰ ἐτολμοῦσαν νὰ ζητήσουν κάτι παρόμοιον, λέγει· «Δὲν ξέρετε, τί ζητεῖτε»[26]. Αὐτὸ εἶναι μέγα, ἄξιον θαυμασμοῦ καὶ ὑπερβαίνει καὶ αὐτὰς τὰς ἐπουρανίους δυνάμεις. **B** Ἔπειτα, προσθέτει· «Ἠμπορεῖτε νὰ πίετε τὸ ποτήριον τοῦ θανάτου, ποὺ πρόκειται ἐγὼ μετ' ὀλίγον νὰ πίω ἢ νὰ βαπτισθῆτε τὸ βάπτισμα τοῦ μαρτυρίου, ποὺ μετ' ὀλίγον θὰ ὑποστῶ;»[27]. Εἶδες μὲ ποῖον τρόπον τοὺς ἀπεμάκρυνεν ἀμέσως ἀπὸ τὴν ἀντίληψιν αὐτήν, μὲ τὸ ὅτι τοὺς ὡμίλησε μὲ βάσιν τὰς δυσκολίας; Σεῖς, λοιπόν, λέγει, μοῦ κάνετε λόγον διὰ τὰς τιμὰς καὶ τοὺς στεφάνους, ἐνῷ ἐγὼ σᾶς προβάλλω ἀγῶνας καὶ ἱδρῶτας. Διότι ὁ παρὼν καιρὸς δὲν εἶναι ὁ καιρὸς διὰ τὰ ἔπαθλα, οὔτε τώρα θὰ ἀποκαλυφθῇ ἡ δόξα μου ἐκείνη, ἀλλὰ ἡ παροῦσα ἐποχὴ εἶναι ἐποχὴ σφαγῆς, πολέμων καὶ κινδύνων.

24. Ματθ. 19, 28.
25. Ματθ. 20, 21.
26. Ματθ. 20, 22.
27. Ματθ. 20, 22.

Πρόσεξε, ἀκόμη, πῶς μὲ τὸν τρόπον ποὺ τοὺς ἐρωτᾷ τοὺς προτρέπει καὶ τοὺς προσελκύει. Πραγματικά, δὲν τοὺς εἶπεν· Ἠμπορεῖτε νὰ σφαγῆτε; Ἠμπορεῖτε νὰ χύσετε τὸ αἷμά σας; Ἀλλὰ πῶς τοὺς ὡμίλησεν; «Ἠμπορεῖτε νὰ πίετε τὸ ποτήριον;» Ἔπειτα, διὰ νὰ τοὺς προσελκύσῃ τοὺς λέγει· «Τὸ ὁποῖον ἐγὼ θὰ πίσω μετ' ὀλίγον», **C** ὥστε νὰ γίνουν περισσότερον πρόθυμοι διὰ τὴν κοινωνίαν πρὸς αὐτόν. Ἐπίσης, ὀνομάζει αὐτὸ βάπτισμα, διὰ νὰ δείξῃ ὅτι ὁ καθαρμὸς τῆς οἰκουμένης θὰ εἶναι μέγας ἀπὸ τὰ γεγονότα αὐτά.

«Λέγουν εἰς αὐτόν· Δυνάμεθα»[28]. Ἀπὸ τὴν προθυμίαν τους ἀμέσως ὑπεσχέθησαν, χωρὶς νὰ γνωρίζουν καὶ τὴν σημασίαν αὐτοῦ ποὺ εἶπαν, ἀλλ' ἐλπίζοντες νὰ ἀκούσουν ὅ,τι ἐζήτησαν. Ποίαν ἀπάντησιν τοὺς ἔδωσεν ὁ Χριστός, λοιπόν; «Τὸ μὲν ποτήριον, ποὺ θὰ πίω ἐγὼ θὰ τὸ πίετε καὶ σεῖς, καὶ τὸ βάπτισμα, ποὺ θὰ βαπτισθῶ ἐγώ, θὰ τὸ βαπτισθῆτε»[29]. Μεγάλα ἀγαθὰ τοὺς προεφήτευσεν. Δηλαδή, θὰ κριθῆτε ἄξιοι τοῦ μαρτυρίου καὶ θὰ πάθετε τὰ ἴδια μὲ ἐμὲ καὶ θὰ τελειώσετε τὴν ζωήν σας με βίαιον θάνατον **D** καὶ μὲ αὐτὰ θὰ γίνετε κοινωνοὶ τῶν παθημάτων μου. «Τὸ νὰ καθίσετε, ὅμως, εἰς τὰ δεξιά μου καὶ εἰς τὰ ἀριστερά μου δὲν εἶναι ἰδικόν μου δικαίωμα νὰ τὸ δώσω εἰς ὅποιον μοῦ τὸ ζητήσῃ, ἀλλὰ θὰ δοθῇ τοῦτο εἰς ἐκείνους διὰ τοὺς ὁποίους ἔχει ἑτοιμασθῆ ἀπὸ τὸν Πατέρα μου»[30]. Ἀφοῦ ἐνεθάρρυνε τὰς ψυχάς των καὶ τὰς ἀνεβίβασεν ὑψηλότερα καὶ τὰς ἔκανε ἀνθεκτικὰς εἰς τὴν λύπην, τότε διορθώνει καὶ τὸ αἴτημά των.

28. Ματθ. 20, 22.
29. Ματθ. 20, 23.
30. Ματθ. 20, 23.

Ἀλλὰ ποία ἡ σημασία αὐτῶν ποὺ ἐλέχθησαν ἀπὸ τὸν Ἰησοῦν; Διότι δύο εἶναι τὰ ζητήματα ποὺ θέτουν πολλοὶ ἐν προκειμένῳ. Τὸ πρῶτον εἶναι, ἐὰν ἔχῃ ἑτοιμασθῇ διὰ μερικοὺς νὰ καθίσουν εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ Κυρίου, καὶ τὸ δεύτερον, ἐὰν ὁ Κύριος ὅλων ἐκείνων, διὰ τοὺς ὁποίους ἡτοιμάσθησαν, δὲν εἶναι Κύριος νὰ τὰ παράσχῃ.

E Τί σημαίνει, λοιπόν, ὅτι ἐλέχθη; Ἂν δώσωμεν λύσιν εἰς τὸ πρῶτον ἐρώτημα, τότε καὶ τὸ δεύτερον θὰ γίνῃ σαφὲς διὰ τοὺς ἀποροῦντας. Ποία ἡ ἔννοια αὐτοῦ, λοιπόν; Κανένας δὲν θὰ καθίσῃ εἰς τὰ δεξιά του, οὔτε εἰς τὰ ἀριστερά του, διότι ὁ θρόνος ἐκεῖνος εἶναι ἀπροσπέλαστος δι' ὅλους. Καὶ δὲν ἐννοῶ τοὺς κοινοὺς ἀνθρώπους, τοὺς ἁγίους καὶ τοὺς ἀποστόλους, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀγγέλους καὶ τοὺς ἀρχαγγέλους καὶ ὅλας τὰς ἐπουρανίους δυνάμεις. Διότι ὁ Παῦλος τὸ θέτει αὐτὸ ὡς ἐξαίρετον γνώρισμα τοῦ Μονογενοῦς Υἱοῦ, ὅταν λέγῃ· **647** «Πρὸς ποῖον δὲ ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους ἔχει εἴπει ποτέ· Κάθησε εἰς τὰ δεξιά μου; Καὶ πρὸς μὲν τοὺς ἀγγέλους λέγει· Ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος κάνει τοὺς ἀγγέλους του ταχεῖς καὶ λεπτοὺς σὰν τοὺς ἀνέμους. Ὅσον ἀφορᾷ δὲ εἰς τὸν Υἱὸν λέγει· Ὁ θρόνος σου, ὦ Θεέ...»[31].

Τότε, διατί λέγει· «Τὸ νὰ καθίσετε εἰς τὰ δεξιά μου καὶ εἰς τὰ ἀριστερά μου δὲν εἶναι ἰδικόν μου δικαίωμα νὰ τὸ δώσω εἰς ὅποιον τὸ ζητήσῃ», ὡς νὰ ὑπῆρχαν μερικοὶ ποὺ κάθονται εἰς τὰς θέσεις αὐτάς; Ὄχι ὅτι ὑπάρχουν μερικοὶ ποὺ κάθονται δεξιά του καὶ ἀριστερά του, ἄπαγε. Ἀλλ' ἔδωσεν ἀπάντησιν σύμφωνα μὲ τὴν ἀντίληψιν τῶν ἐρωτώντων, συγκαταβαίνων πρὸς τὴν ἀτελῆ τους διάνοιαν. Διότι δὲν ἐγνώριζαν, ἀσφαλῶς, τὸν

---

31. Ἑβρ. 1, 13. 7, 8.

ὑψηλὸν ἐκεῖνον θρόνον καὶ τὴν καθέδραν τοῦ Υἱοῦ εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ Πατρός, ἀφοῦ δὲν ἤξεραν ἐκεῖνα ποὺ ἦσαν πολὺ κατώτερα ἀπὸ αὐτὰ **B** καὶ διὰ τὰ ὁποῖα κάθε ἡμέραν ἤκουαν νὰ γίνεται λόγος. Ἀλλ' ἕνα πρᾶγμα ἐζητοῦσαν μόνον, νὰ ἀπολαύσουν τὰ πρωτεῖα καὶ νὰ σταθοῦν πρὸ τῶν ἄλλων καὶ κανένας νὰ μὴ εἶναι πρὶν ἀπὸ αὐτοὺς κοντὰ εἰς τὸν Ἰησοῦν. Καὶ ὅπως εἶπα παραπάνω, ἐπειδὴ ἤκουσαν νὰ γίνεται λόγος διὰ δώδεκα θρόνους, χωρὶς νὰ καταλάβουν τὴν σημασίαν τῶν λεγομένων, ἐπεζήτησαν τὴν προεδρίαν.

Αὐτὸ ποὺ εἶπεν, λοιπόν, ὁ Χριστός, ἔχει αὐτὴν τὴν σημασίαν. Θὰ ἀποθάνετε δι' ἐμὲ καὶ θὰ σφαγῆτε διὰ τὸ κήρυγμα καὶ θὰ πάθετε τὰ ἴδια μὲ ἐμέ, ἀλλ' αὐτὸ δὲν εἶναι ἀρκετὸν νὰ σᾶς κάνῃ νὰ ἀπολαύσετε τὴν προεδρίαν καὶ νὰ καταλάβετε τὴν πρώτην θέσιν. Διότι ἐὰν ἔλθῃ κάποιος ἄλλος, ὁ ὁποῖος μαζὶ μὲ τὸ μαρτύριον **C** εἶναι κάτοχος καὶ ὁλοκλήρου τῆς ἄλλης ἀρετῆς εἰς βαθμὸν μεγαλύτερον ἀπὸ σᾶς, δὲν ἕπεται ὅτι, ἐπειδὴ σᾶς ἀγαπῶ καὶ σᾶς προτιμῶ ἀπὸ τοὺς ἄλλους, θὰ παραμερίσω ἐκεῖνο, ποὺ τὸν δοξάζουν τὰ ἔργα του, καὶ θὰ δώσω τὰ πρωτεῖα εἰς σᾶς ἐξ αἰτίας τῆς ἀγάπης ποὺ σᾶς ἔχω.

Ἀλλὰ δὲν τοὺς ἔδωσε κατ' εὐθεῖαν αὐτὴν τὴν ἀπάντησιν, διὰ νὰ μὴ τοὺς λυπήσῃ. Αἰνιγματωδῶς, ὅμως, αὐτὸ ἀκριβῶς ἐννοεῖ, ὅταν τοὺς λέγῃ· «Τὸ μὲν ποτήριον, ποὺ θὰ πίω ἐγώ, θὰ τὸ πίετε καὶ σεῖς, καὶ τὸ βάπτισμα, ποὺ πρόκειται μετ' ὀλίγον νὰ βαπτισθῶ, θὰ βαπτισθῆτε. Τὸ νὰ καθίσετε, ὅμως, εἰς τὰ δεξιά μου καὶ εἰς τὰ ἀριστερά μου δὲν εἶναι ἰδικόν μου δικαίωμα νὰ τὸ δώσω εἰς ὅποιον τὸ ζητήσῃ, ἀλλὰ θὰ δοθῇ τοῦτο εἰς ἐκείνους διὰ τοὺς ὁποίους ἔχει ἑτοιμασθῇ». Διὰ ποίους ἔχει ἑτοιμασθῇ, ὅμως; Δι' ἐκείνους ποὺ ἔχουν τὴν δυνατότητα νὰ γίνουν λαμπροὶ ἀπὸ τὰ ἔργα τῆς ἀρετῆς. Δι'

αὐτὸ δὲν εἶπεν, δὲν εἶναι ἰδικόν μου δικαίωμα νὰ τὸ δώσω, ἀλλ' εἶναι δικαίωμα τοῦ Πατρός μου, διὰ νὰ μὴ ὑποστηρίζῃ κανένας ὅτι δὲν εἶχε δύναμιν **D** καὶ ὅτι δὲν ἠμποροῦσε νὰ ἀνταποδώσῃ τὰ ἀγαθά. Ἀλλὰ πῶς ἀπήντησεν; «Δὲν εἶναι ἰδικόν μου δικαίωμα, ἀλλ' ἐκείνων διὰ τοὺς ὁποίους ἔχει ἑτοιμασθῇ[32].

Καὶ διὰ νὰ γίνῃ σαφέστερον αὐτὸ ποὺ σᾶς λέγω, ἂς τὸ ἐφαρμόσωμεν εἰς ἕνα παράδειγμα. Ἂς ὑποθέσωμεν, λοιπόν, ὅτι ὑπάρχει κάποιος διοργανωτὴς ἀγώνων καὶ ὅτι προσῆλθαν διὰ νὰ λάβουν μέρος εἰς τὸν ἀγῶνα αὐτὸν πολλοὶ ἄριστοι ἀθληταί. Δύο δὲ ἀπὸ τοὺς ἀθλητὰς αὐτούς, ποὺ ἦσαν περισσότερον ἀγαπητοὶ καὶ γνωστοὶ εἰς τὸν ἀγωνοθέτην αὐτόν, τοῦ εἶπαν νὰ ἐνεργήσῃ ὥστε νὰ στεφανωθοῦν καὶ νὰ ἀνακηρυχθοῦν αὐτοὶ νικηταί, βασιζόμενοι εἰς τὴν εὔνοιαν καὶ τὴν φιλίαν του. Ἐκεῖνος, ὅμως, τοὺς ἀπήντησεν ὅτι δὲν ἀνήκει εἰς τὴν δικαιοδοσίαν του αὐτό, ἀλλ' εἶναι δικαίωμα ἐκείνων, διὰ τοὺς ὁποίους ἔχει ἑτοιμασθῇ μὲ κόπους καὶ ἱδρῶτας. Θὰ τοῦ καταλογίσωμεν μήπως ἀδυναμίαν; **E** Ὄχι, βέβαια. Ἀντίθετα, θὰ τὸν παραδεχθῶμεν διὰ τὴν δικαιοσύνην του καὶ τὴν ἀπροσωποληψίαν του.

Ὅπως, λοιπόν, δὲν θὰ ἠμπορούσαμεν νὰ ἰσχυρισθῶμεν ὅτι αὐτὸς δὲν ἔχει δύναμιν, ἐπειδὴ δὲν δίδει τὸν στέφανον, ἀλλὰ τὸ κάνει, ἐπειδὴ ἐπιθυμεῖ νὰ μὴ καταλύσῃ τὸν νόμον τῶν ἀγώνων καὶ νὰ μὴ διαταράξῃ τὴν τάξιν τοῦ δικαίου, καθ' ὅμοιον τρόπον, θὰ ἠμποροῦσα νὰ ἰσχυρισθῶ, ὅτι καὶ ὁ Χριστὸς εἶπεν αὐτό, διὰ νὰ τοὺς προτρέψῃ ἀπὸ κάθε ἄποψιν νὰ στηρίζουν τὰς ἐλπίδας τῆς σωτηρίας καὶ τῆς ἀρετῆς των εἰς τὴν παρουσίασιν τῶν ἔργων τους, **648** ποὺ γίνονται μὲ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ.

Δι' αὐτὸ λέγει· «Δι' ἐκείνους ποὺ ἔχει ἑτοιμασθῇ». Τί θὰ συμβῇ, λοιπόν, ἐὰν φανοῦν ἄλλοι ἀνώτεροι ἀπὸ σᾶς; Τί θὰ γίνῃ, ἐὰν ἐπιτύχουν περισσότερα; Μήπως, ἐ-

32. Πρβλ. Ματθ. 20, 23.

πειδὴ ἐγίνατε μαθηταί μου, δι' αὐτὸ θὰ ἀπολαύσετε καὶ τὰ πρωτεῖα, ἐὰν δὲν φανῆτε καὶ ἄξιοι τῆς ἐκλογῆς αὐτῆς;

Τὸ ὅτι, βέβαια, ὁ Ἰησοῦς εἶναι κύριος τοῦ σύμπαντος, εἶναι φανερὸν καὶ ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ μόνος Κριτὴς τοῦ παντός. Πραγματικά, εἰς τὸν Πέτρον ὁμιλεῖ ὡς ἑξῆς· «Καὶ θὰ σοῦ δώσω τὰ κλειδιὰ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν»[33]. Καὶ ὁ Παῦλος, διὰ νὰ δηλώσῃ τὸ ἴδιον ἀκριβῶς, ἔλεγεν· **B** «Λοιπόν, μοῦ ἐπιφυλάσσεται ὁ στέφανος τῆς δικαιοσύνης, τὸν ὁποῖον θὰ μοῦ δώσῃ ὡς ἀνταμοιβὴν ὁ Κύριος κατὰ τὴν ἔνδοξον ἐκείνην ἡμέραν τῆς κρίσεως, ὁ δίκαιος Κριτής. Θὰ τὸν δώσῃ δὲ ὄχι εἰς ἐμὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλους ὅσοι ἔχουν ἀγαπήσει καὶ περιμένουν μὲ πόθον τὴν ἔνδοξον ἐμφάνισίν του»[34]. Ἐμφάνισις δὲ τοῦ Χριστοῦ λέγεται ἡ παρουσία αὐτοῦ ἐπὶ τῆς γῆς. Τὸ ὅτι δὲ κανένας δὲν θὰ σταθῇ πρὸ τοῦ Παύλου, εἶναι φανερὸν ἀπὸ κάθε ἄποψιν.

Ἐάν, ὅμως, ὁ Κύριος τὰ εἶπεν αὐτὰ κάπως ἀσαφῆ, μὴ παραξενεύεσαι. (Τὸ ἔκανεν αὐτό), διότι ἤθελε νὰ τοὺς συμβουλεύσῃ κατὰ τρόπον συμφέροντα καὶ ὠφέλιμον, ὥστε νὰ μὴ τὸν ἐνοχλοῦν μάταια καὶ ἄσκοπα διὰ τὰ πρωτεῖα, (δεδομένου ὅτι αὐτὸ τὸ ἐπάθαιναν ἀπὸ ἀνθρωπίνην ἀδυναμίαν), καί, ἀκόμη, ἐπειδὴ δὲν ἤθελε νὰ τοὺς λυπήσῃ. Μὲ τὴν ἀσάφειαν, λοιπόν, ἐπιτυγχάνει καὶ τὰ δύο αὐτά.

Τότε, «οἱ δώδεκα ἠγανάκτησαν διὰ τὴν συμπεριφορὰν αὐτὴν τῶν δύο»[35]. Τότε, πότε; Ὅταν τοὺς ἐπετίμη-

33. Ματθ. 16, 19.
34. Β' Τιμοθ. 4, 8.
35. Ματθ. 20, 24.

σεν. Βέβαια, δι' ὅσον χρόνον ἡ ἀπόφασις ἦτο τοῦ Χριστοῦ, δὲν ἀγανακτοῦσαν, **C** ἀλλ' ὅταν ἔβλεπαν αὐτοὺς νὰ προτιμῶνται, τὸ ἐδέχοντο καὶ ἐσιωποῦσαν, ἐπειδὴ ἐσέβοντο καὶ ἐτιμοῦσαν τὸν Διδάσκαλον. Καὶ ἐὰν ἀκόμη ἐλυποῦντο κατὰ διάνοιαν, δὲν εἶχαν τὴν τόλμην νὰ φανερώσουν τὴν λύπην τους αὐτήν. Ἐπίσης, καὶ διὰ τὸν Πέτρον δὲν ἐστενοχωρήθησαν, ὅταν ἔδωσε τὰ δίδραχμα[36], ἂν καὶ ἐννοιωσαν κάποιαν ζήλειαν, ἀλλ' ἠρώτησαν μόνον· «Ποῖος λοιπὸν εἶναι ὁ μεγαλύτερος;»[37] Ἐπειδή, ὅμως, ἡ αἴτησις ἐδῶ διὰ τὴν πρωτοκαθεδρίαν προήρχετο ἀπὸ τοὺς ἰδίους τοὺς μαθητάς, δι' αὐτὸ ἀγανακτοῦν. Καὶ εἰς τὴν προκειμένην, πάλιν, περίπτωσιν δὲν ἀγανακτοῦν ἀμέσως, παρὰ ὅταν ὁ Χριστὸς ἐμάλωσε τοὺς δύο ἀδελφοὺς καὶ τοὺς εἶπεν ὅτι δὲν θὰ ἀπολαύσουν τὰ πρωτεῖα, ἐὰν δὲν καταστήσουν τοὺς ἑαυτούς των ἀξίους δι' αὐτά.

D Εἶδες πόσον ἀτελεῖς ἦσαν πνευματικῶς ὅλοι τους, ὥστε οἱ δύο προσπαθοῦν νὰ κατεξουσιάσουν τοὺς δέκα, αὐτοὶ δὲ φθονοῦν τοὺς δύο; Ἀλλ' ὅπως εἶπα καὶ παραπάνω, νὰ μοῦ τοὺς δείξῃς ὕστερα ἀπὸ τὰ γεγονότα αὐτὰ καὶ θὰ ἴδῃς ὅτι ὅλοι τους εἶναι ἀπηλλαγμένοι ἀπὸ τὰ πάθη αὐτά.

Ἄκουσε, λοιπόν, πῶς ὁ ἴδιος ὁ Ἰωάννης, ποὺ τώρα ἐξ αἰτίας αὐτῶν ἔλαβε μέρος εἰς τὴν διαμαρτυρίαν, εἰς κάθε εὐκαιρίαν παραχωρεῖ τὰ πρωτεῖα εἰς τὸν Πέτρον εἰς τὰς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων[38] καὶ εἰς τὸ κήρυγμα καὶ εἰς τὴν θαυματουργίαν. Ἐπίσης, δὲν ἀποκρύ-

36. Πρβλ. Ματθ. 17, 21 - 27.
37. Ματθ. 18, 1.
38. Πρβλ. Πράξ. 3, 1 ἑξ.

πτει τὰ κατορθώματα αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τὴν ὁμολογίαν τῆς πίστεως αὐτοῦ λέγει, τὴν ὁποίαν ἔκανεν ἐνῷ ὅλοι οἱ ἄλλοι μαθηταὶ ἐσιωποῦσαν, καὶ τὴν εἴσοδον εἰς τὸν τάφον καὶ ἐν γένει θέτει πρὸ τοῦ ἑαυτοῦ του τὸν Πέτρον. **E** Ἀκόμη, ἐπειδὴ καὶ οἱ δύο ἔμειναν κοντὰ εἰς τὸν Ἰησοῦν κατὰ τὴν δίκην, ὁ Ἰωάννης ἐλαττώνει τὸν ἰδικόν του ἔπαινον, ὅταν λέγῃ· «Ὁ μαθητὴς ἐκεῖνος ἦτο γνωστὸς εἰς τὸν ἀρχιερέα»[39]. Ὁ δὲ ἀπόστολος Ἰάκωβος δὲν ἔζησεν, βέβαια, πολὺν χρόνον, διότι ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ἔδειξε τόσον μεγάλον ζῆλον διὰ τὴν πίστιν καὶ ἐγκατέλειψε κάθε τι τὸ ἀνθρώπινον καὶ ἀνῆλθεν εἰς ἀπερίγραπτον ὕψος, ὥστε ἀμέσως ἐθανατώθη. **[illegible]** Ἔτσι, ἀργότερα ἔφθασαν ὅλοι τους εἰς τὸν ὕψιστον βαθμὸν ἀρετῆς. Ἀλλὰ τότε ἠγανάκτησαν.

Τί ἔκανεν ὁ Χριστός, λοιπόν; «Ἀφοῦ τοὺς προσεκάλεσε κοντά του τοὺς εἶπεν· Οἱ ἄρχοντες τῶν ἐθνῶν συμπεριφέρονται πρὸς τοὺς λαούς τους σὰν νὰ εἶναι αὐτοὶ κτῆμά των»[40]. Ἐπειδή, δηλαδή, ἐθορυβήθησαν καὶ ἐταράχθησαν, προτοῦ νὰ τοὺς ὁμιλήσῃ, τοὺς καταπραΰνει μὲ τὴν πρόσκλησιν καὶ μὲ τὸ ὅτι τοὺς ἐπῆρε κοντά του. Διότι οἱ δύο ἀδελφοὶ εἶχαν ἀποκοπῆ ἀπὸ τὸν ὅμιλον τῶν δώδεκα καὶ ἵσταντο πλησίον τοῦ Ἰησοῦ καὶ τοῦ ὡμιλοῦσαν διὰ λογαριασμόν των. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν καλεῖ καὶ αὐτοὺς κοντά του. Μὲ τὴν ἐνέργειάν του αὐτὴν (ἤθελεν) καὶ τὸ αἴτημα νὰ κατηγορήσῃ καὶ νὰ τὸ ἀνακοινώσῃ εἰς τοὺς ἄλλους **B** καὶ νὰ θεραπεύσῃ τὸ πάθος καὶ τῶν δύο ὁμάδων. Καὶ τὴν τάσιν διὰ τὰ πρωτεῖα δὲν τὴν καταστέλλει καὶ τώρα μὲ τὸν τρόπον ποὺ τὸ ἔκανε προηγουμένως. Διότι προηγουμένως φέρει τὰ

39. Ἰωάν. 18, 16.
40. Ματθ. 20, 25.

παιδιὰ εἰς τὸ μέσον καὶ τοὺς προτρέπει νὰ μιμηθοῦν τὴν ἀφέλειαν καὶ τὴν ταπείνωσιν αὐτῶν. Ἐδῶ, ὅμως, τοὺς προτρέπει εἰς ἔντονον ὕφος καὶ μὲ βάσιν τὴν ἀντίθετον περίπτωσιν, ὅταν τοὺς λέγῃ· «Οἱ ἄρχοντες τῶν ἐθνῶν συμπεριφέρονται πρὸς τοὺς λαούς τους σὰν νὰ εἶναι αὐτοὶ κτῆμά τους, καὶ ἐκεῖνοι ποὺ ἔχουν μεγάλο ἀξίωμα τοὺς μεταχειρίζονται μὲ μεγάλην ἐξουσίαν, σὰν νὰ εἶναι δοῦλοί τους. Μεταξύ σας, ὅμως, δὲν πρέπει νὰ γίνεται ἔτσι. Ἀλλ' ὁποιοσδήποτε θέλει νὰ γίνῃ μέγας μεταξύ σας, ἂς εἶναι ὑπηρέτης σας. Καὶ ὁποιοσδήποτε θέλει νὰ εἶναι πρῶτος μεταξύ σας, ὀφείλει νὰ γίνῃ δοῦλος ὅλων σας»[41]. Ἔτσι, ἀπέδειξεν ὅτι ἡ σφοδρὰ ἐπιθυμία διὰ τὰ πρωτεῖα εἶναι χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τῶν εἰδωλολατρῶν.

Πραγματικά, τὸ πάθος αὐτὸ εἶναι τυραννικὸν καὶ συνεχῶς ἐνοχλεῖ καὶ τοὺς μεγάλους ἀκόμη ἄνδρας. Διὰ τὴν αἰτίαν αὐτὴν χρειάζεται καὶ μεγαλυτέραν πληγήν. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Ἰησοῦς τοὺς κτυπᾷ εἰς τὸ βάθος καὶ συγκρατεῖ τὴν ὠργισμένην ψυχήν τους μὲ τὸ νὰ τὴν παραβάλῃ πρὸς τὴν ψυχὴν τῶν εἰδωλολατρῶν. **C** Καὶ καυτηριάζει τῶν μὲν τὸν φθόνον, τῶν δὲ τὴν ἀλαζονείαν, σὰν νὰ τοὺς λέγῃ· Νὰ μὴ σᾶς κυριεύῃ ἡ ἀγανάκτησις μὲ τὴν ἰδέαν ὅτι σᾶς ἔχουν προσβάλλει. Διότι ἐκεῖνοι, ποὺ ζητοῦν τὰ πρωτεῖα μὲ τὸν τρόπον αὐτόν, βλάπτουν πρὸ πάντων καὶ ἐντροπιάζουν τοὺς ἑαυτούς των, ἐπειδὴ κατατάσσονται εἰς τὴν τελευταίαν τάξιν. Οἱ ἰδικοί μας κανόνες ζωῆς δὲν εἶναι, βέβαια, ὅμοιοι μὲ τοὺς κανόνας τῶν εἰδωλολατρῶν. Διότι οἱ ἄρχοντες τῶν ἐθνῶν συμπεριφέρονται πρὸς τοὺς λαοὺς σὰν νὰ ἦσαν κτῆμά τους. Σύμφωνα,

41. Ματθ. 20, 25 - 27.

ὅμως, μὲ τὴν ἰδικήν μου κρίσιν ὁ τελευταῖος εἶναι ὁ πρῶτος εἰς ἀξίαν.

Καὶ ὅτι αὐτὰ δὲν τὰ λέγω μόνον, πάρε ὡς ἀπόδειξιν διὰ τὰ λεγόμενα τὰ ὅσα πράττω καὶ τὰ ὅσα πάσχω. Ἐγώ, ἄλλωστε, ἔκανα καὶ κάτι παραπάνω ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους. Δηλαδή, ἂν καὶ ἤμουν βασιλεὺς τῶν ἐπουρανίων δυνάμεων, ἠθέλησα νὰ γίνω ἄνθρωπος καὶ κατεδέχθην νὰ περιφρονηθῶ καὶ νὰ ὑβρισθῶ. Καὶ δὲν ἐθεώρησα ἀρκετὰ αὐτά, ἀλλὰ ἔφθασα μέχρι τὸν θάνατον. **D** Δι' αὐτὸ λέγει· «Ὅπως ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου δὲν ἦλθε διὰ νὰ ὑπηρετηθῇ, ἀλλὰ διὰ νὰ ὑπηρετήσῃ καὶ νὰ δώσῃ τὴν ζωήν του λύτρον διὰ νὰ ἐξαγορασθοῦν καὶ ἐλευθερωθοῦν ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν καὶ τὸν θάνατον πολλοὶ ἄνθρωποι»[42]. Δὲν ἐσταμάτησα, λέγει, εἰς τοῦτο μόνον, ἀλλὰ ἔδωσα καὶ τὴν ζωήν μου ὡς λύτρον. Καὶ ὑπὲρ ποίων ἔκανα τὴν προσφορὰν αὐτήν; Ὑπὲρ τῶν ἐχθρῶν. Σύ, ὅμως, ἐὰν ταπεινωθῇς, θὰ ταπεινωθῇς χάριν τοῦ ἑαυτοῦ σου, ἐνῷ ἐγὼ ἐταπεινώθην δι' ἐσέ.

Κατὰ συνέπειαν, νὰ μὴ φοβηθῇς μὲ τὴν ἰδέαν ὅτι χάνεις τὴν ἀξιοπρέπειάν σου. Διότι ὅσον καὶ ἂν ταπεινωθῇς, δὲν ἠμπορεῖς νὰ κατεβῇς τόσον πολύ, ὅσον κατῆλθεν ὁ Κύριός σου. Ἀλλ' ὅμως ἡ κατάβασις αὐτὴ ἔγινεν αἰτία νὰ ἀνεβοῦν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι **E** καί, συγχρόνως, ἔκανε νὰ λάμψῃ καὶ ἡ δόξα τοῦ ἰδίου. Πραγματικά, προτοῦ νὰ γίνῃ ἄνθρωπος, μόνον μεταξὺ τῶν ἀγγέλων ἦτο γνωστός. Ὅταν, ὅμως, ἔγινεν ἄνθρωπος καὶ ἐσταυρώθη, ὄχι μόνον δὲν ἐμείωσεν ἐκείνην τὴν δόξαν, ἀλλ' ἀπέκτησε καὶ ἄλλην, ἡ ὁποία ἀπέρρευσεν ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι τὸν ἐγνώρισεν ἡ οἰκουμένη ὁλόκληρος. Ὥστε, νὰ

42. Ματθ. 20, 28.

μὴ φοβηθῆς ὅτι τάχα χάνεις τὴν δόξαν σου, ἐὰν ταπεινώσῃς τὸν ἑαυτόν σου. **680** Ἀντίθετα, ἔτσι γίνεται ὑψηλοτέρα ἡ δόξα σου, ἔτσι μεγαλώνει περισσότερον. Αὐτὴ (ἡ ταπείνωσις) εἶναι ἡ θύρα τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ. Ἂς μὴ βαδίσωμεν, λοιπόν, ἀντίθετον δρόμον, οὔτε νὰ καταπολεμῶμεν τοὺς ἑαυτούς μας. Διότι ἐὰν θελήσωμεν νὰ φαινώμεθα μεγάλοι, δὲν θὰ γίνωμεν μεγάλοι, ἀλλὰ πιὸ ἄσημοι ἀπὸ ὅλους.

Εἶδες ὅτι εἰς κάθε περίπτωσιν τοὺς διδάσκει μὲ τὰ ἀντίθετα τῆς θέσεως παραδείγματα καὶ τοὺς παρέχει ἐκεῖνο ποὺ ἐπιθυμοῦν; Πραγματικά, τὴν τακτικὴν αὐτὴν σᾶς τὴν ἀπέδειξα πολλὰς φορὰς καὶ προηγουμένως. Διότι καὶ διὰ τοὺς φιλαργύρους καὶ τοὺς κενοδόξους ἔτσι ἐνήργησεν. Διατί, λοιπόν, κάνεις τὴν ἐλεημοσύνην σου μπροστὰ εἰς τοὺς ἀνθρώπους; Διὰ νὰ δοξασθῇς; Μὴ τὸ κάνῃς αὐτό, καὶ θὰ δοξασθῇς ὁπωσδήποτε. **B** Ἐπίσης, διατὶ συγκεντρώνεις πλούτη; Διὰ νὰ εἶσαι πλούσιος; Λοιπόν, μὴ θησαυρίζῃς, καὶ θὰ γίνῃς πλούσιος. Ἔτσι καὶ ἐδῶ. Διατί ποθεῖς τὰ πρωτεῖα; Διὰ νὰ προηγῆσαι τῶν ἄλλων; Λοιπόν, διάλεξε τὴν τελευταίαν θέσιν, καὶ τότε θὰ ἀπολαύσῃς τὰ πρωτεῖα. Ὥστε, ἐὰν θέλῃς νὰ γίνῃς μεγάλος, νὰ μὴ ζητῇς νὰ γίνῃς μεγάλος, καὶ τότε θὰ εἶσαι μεγάλος. Διότι αὐτὸ σημαίνει νὰ εἶσαι ἀσήμαντος.

Βλέπεις μὲ ποῖον τρόπον τοὺς ἀπεμάκρυνεν ἀπὸ τὸ νόσημα, μὲ τὸ γεγονὸς ὅτι τοὺς ἀπέδειξεν ὅτι ἐξ αἰτίας τῆς φιλοπρωτίας ἀποτυγχάνουν, ἐνῷ μὲ τὴν ταπείνωσιν ἐπιτυγχάνουν, ὥστε νὰ ἀποφύγουν τὴν μὲν καὶ νὰ ἐπιδιώξουν τὴν δέ. Καὶ τοὺς εἰδωλολάτρας δι' αὐτὸ τοὺς ἀνέφερεν, διὰ νὰ ἀποδείξῃ μὲ αὐτὸ ὅτι τὸ πρᾶγμα εἶναι ἐπονείδιστον καὶ βδελυκτόν. Διότι εἶναι ἀνάγκη ὁ ὑπερήφανος νὰ εἶναι χαμηλὸς **C** καί, ἀντίθετα, ὁ ταπεινόφρων νὰ εἶναι ὑψηλός. Ἐπειδὴ αὐτὸ εἶναι τὸ ἀληθινὸν

καὶ γνήσιον ὕψος, ποὺ δὲν περιορίζεται μόνον εἰς τὴν λέξιν καὶ τὸ ὄνομα. Καὶ τὸ ὕψος τοῦ κόσμου εἶναι ἀποτέλεσμα ἀνάγκης καὶ φόβου, ἐνῷ τὸ ὕψος τὸ ἰδικόν μας ὁμοιάζει μὲ τὸ ὕψος τοῦ Θεοῦ. Ὁ Χριστιανὸς αὐτοῦ τοῦ εἴδους, καὶ ἂν ἀκόμη δὲν θαυμάζεται ἀπὸ κανένα, παραμένει ὑψηλός, ὅπως, πάλιν, ἐκεῖνος, καὶ ἂν ἀκόμη ὑπηρετῆται ἀπὸ ὅλους, εἶναι πιὸ ἀσήμαντος ἀπὸ ὅλους. Καὶ ἡ μία εἶναι τιμὴ ποὺ προέρχεται ἀπὸ ἀνάγκην, δι' αὐτὸ καὶ χάνεται εὔκολα, ἡ ἄλλη, ὅμως, προέρχεται ἀπὸ τὴν θέλησιν, δι' αὐτὸ καὶ παραμένει σταθερά. Διότι καὶ τοὺς ἁγίους δι' αὐτὸ τοὺς θαυμάζομεν, ἐπειδή, ἂν καὶ ἦσαν ἀνώτεροι ὅλων, **D** ἐν τούτοις ἐταπείνωσαν τοὺς ἑαυτούς των περισσότερον ἀπὸ ὅλους. Δι' αὐτὸ καὶ μέχρι σήμερα παραμένουν ὑψηλοὶ καὶ δὲν κατέστρεψε τὸ ὕψος ἐκεῖνο οὔτε ὁ θάνατός των.

Ἐάν, ὅμως, θέλετε, ἂς ἐξετάσωμεν τὸ θέμα αὐτὸ μὲ βάσιν τὴν λογικὴν σκέψιν καὶ ἀπόδειξιν. Λέγεται ὅτι κάποιος εἶναι ὑψηλός, ἢ ὅταν εἶναι ὑψηλὸς διὰ τὸ μῆκος τοῦ σώματός του, ἢ ὅταν συμβαίνῃ νὰ ἵσταται εἰς μέρος ὑψηλόν. Ἐπίσης, ὀνομάζεται κάποιος χαμηλός, ἐὰν ἔχῃ τὰ ἀντίθετα γνωρίσματα. Ἂς ἐξετάσωμεν, λοιπόν, διὰ νὰ ἴδωμεν ποῖος εἶναι πραγματικὰ ὁ ὑψηλός, ὁ ἀλαζὼν ἢ ὁ ταπεινός, ὥστε νὰ καταλάβῃς ὅτι τίποτε δὲν εἶναι ὑψηλότερον ἀπὸ τὴν ταπεινοφροσύνην καὶ τίποτε χαμηλότερον ἀπὸ τὴν ἀλαζονείαν. Ὁ ἀλαζών, λοιπόν, ἐπιθυμεῖ νὰ εἶναι ἀνώτερος ἀπὸ ὅλους καὶ κανένα δὲν δέχεται ὡς ἰσάξιόν του, **E** καὶ ὅσον καὶ ἂν τιμᾶται, ποθεῖ καὶ ἐπιδιώκει μεγαλυτέραν τιμὴν καὶ ἔχει τὴν γνώμην ὅτι καθόλου δὲν ἐτιμήθη καὶ ταπεινώνει τοὺς ἀνθρώπους, ἐνῷ, παράλληλα, ἐπιθυμεῖ νὰ τὸν τιμοῦν. Τί ἠμπορεῖ νὰ θεωρηθῇ, ὅμως, πιὸ παράλογον ἀπὸ τὴν συμπεριφορὰν αὐτήν; Πραγματικά, αὐτὸ ὁμοιάζει μὲ αἴνιγμα. Διότι ἀπὸ ἐκείνους, ποὺ δὲν τοὺς ὑπολογίζει καθόλου, θέλει νὰ δοξάζεται.

Εἶδες πῶς ἐκεῖνος, ποὺ θέλει νὰ ὑψωθῇ, καταπίπτει καὶ ἵσταται χαμηλά; Διότι τὸ ὅτι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι δὲν ἔχουν καμμίαν ἀξίαν, ἐὰν συγκριθοῦν μαζί του, τὸ διακηρύσσει ὁ ἴδιος. **621** Αὐτὴ εἶναι ἡ ἀλαζονεία. Διατί, λοιπόν, τρέχεις πρὸς ἐκεῖνον, ποὺ κατὰ τὴν γνώμην σου δὲν εἶναι τίποτε; Διατί ζητεῖς νὰ τιμηθῇς ἀπὸ αὐτόν; Διατί σύρεις μαζί σου τόσον πλῆθος ἀπὸ ἀνθρώπους; Βλέπεις τὸν ἀσήμαντον, ποὺ ἵσταται χαμηλά;

Ἔλα, τώρα, νὰ ἐξετάσωμεν τὸν ὑψηλόν[43]. Αὐτὸς γνωρίζει τί εἶναι ὁ ἄνθρωπος, καὶ ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι κάτι μεγάλο, ἀλλά, συγχρόνως, καὶ τὸ τελευταῖον ὅλων, δι' αὐτὸ καὶ ὁποιανδήποτε τιμὴν καὶ ἂν τοῦ κάνουν τὴν θεωρεῖ μεγάλην. Ὥστε, αὐτὸς ἀκολουθεῖ τὸν ἑαυτόν του καὶ εἶναι ὑψηλὸς καὶ δὲν ἀλλάσσει τὴν γνώμην του. Πραγματικά, ἐκείνους ποὺ θεωρεῖ μεγάλους, καὶ τὰς τιμὰς ποὺ προέρχονται ἀπὸ αὐτοὺς τὰς νομίζει μεγάλας, ἔστω καὶ ἐὰν συμβαίνῃ νὰ εἶναι μικραί, ἀκριβῶς, διότι θεωρεῖ αὐτοὺς μεγάλους. Ἀντίθετα, ὁ ἀλαζὼν ἐκείνους ποὺ τὸν τιμοῦν δὲν τοὺς ὑπολογίζει καθόλου, **B** τὰς τιμάς, ὅμως, αὐτῶν τὰς θεωρεῖ μεγάλας. Ἐπίσης, ὁ ταπεινὸς δὲν κυριεύεται ἀπὸ κανένα πάθος. Οὔτε ἡ ὀργὴ ἔχει τὴν δύναμιν νὰ τὸν ἐνοχλήσῃ, οὔτε ὁ ἔρως τῆς δόξης, οὔτε ὁ φθόνος, οὔτε ἡ ζηλοτυπία. Τί ἠμπορεῖ, ὅμως, νὰ θεωρηθῇ ὑψηλότερον ἀπὸ τὴν ψυχήν, ποὺ εἶναι ἀπηλλαγμένη ἀπὸ τὰ πάθη αὐτά; Ὁ ἀλαζών, ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, κυριαρχεῖται ἀπὸ ὅλα αὐτὰ καί, σὰν κάποιο σκουλήκι, κυλίεται εἰς τὸν βόρβορον. Πραγματικά, ἡ ψυχή του ἐνοχλεῖται συνεχῶς ἀπὸ τὴν ζηλοτυπίαν, τὸν φθόνον καὶ τὸν θυμόν.

43. Δηλαδή, τὸν πνευματικῶς ὑψηλόν.

Ποῖος εἶναι, λοιπόν, ὁ ὑψηλός; Ὁ ἀνώτερος τῶν παθῶν, ἢ ὁ δοῦλος αὐτῶν; Αὐτὸς ποὺ τρέμει καὶ φοβεῖται τὰ πάθη, ἢ ὁ ἀπρόσβλητος καὶ μὲ κανένα τρόπον μὴ κυριευόμενος ἀπὸ αὐτά; **C** Ποῖον πτηνὸν θὰ δεχθῶμεν ὅτι πετᾷ πιὸ ὑψηλά; Ἐκεῖνο ποὺ εὑρίσκεται ὑψηλότερα ἀπὸ τὰ χέρια καὶ τὰ καλάμια τοῦ κυνηγοῦ, ἢ ἐκεῖνο ποὺ δὲν ἀφήνει τὸν κυνηγὸν νὰ χρειασθῇ καθόλου καλάμια, ἐπειδὴ πετᾷ χαμηλὰ καὶ ποτὲ δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἀνυψωθῇ; Λοιπὸν αὐτοῦ τοῦ εἴδους εἶναι ὁ ἀλαζὼν καὶ κάθε παγίδα τὸν συλλαμβάνει, ἐπειδὴ ἕρπει εἰς τὸ χῶμα.

Ἐάν, ὅμως, θέλῃς, ἐξέτασε αὐτὸ καὶ ἀπὸ τὴν περίπτωσιν τοῦ πονηροῦ δαίμονος. Πραγματικά, τί ἠμπορεῖ νὰ θεωρηθῇ πιὸ ἀσήμαντον ἀπὸ τὸν δαίμονα, ἐπειδὴ ὑπερηφανεύθη; Τί δὲ πιὸ ὑψηλὸν ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον, ποὺ μὲ τὴν θέλησίν του ταπεινώνει τὸν ἑαυτόν του; Ὁ διάβολος σύρεται εἰς τὴν γῆν καὶ εὑρίσκεται κάτω ἀπὸ τὴν πτέρναν μας, **D** («νὰ πατῆτε», λέγει, «ἐπάνω εἰς τὰ φίδια καὶ τοὺς σκορπιούς»[44]), ἐνῷ ὁ ταπεινὸς ἄνθρωπος ἵσταται ὑψηλὰ μαζὶ μὲ τοὺς ἀγγέλους.

Ἐάν, πάλιν, θέλῃς νὰ διδαχθῇς αὐτὸ καὶ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, σκέψου τὸν βάρβαρον ἐκεῖνον, ποὺ εἶχεν ὑπὸ τὰς διαταγάς του τόσον μεγάλην στρατιὰν καὶ δὲν ἐγνώριζεν ὅ,τι εἶναι εἰς ὅλους γνωστά. Ὅτι, δηλαδή, ἡ πέτρα εἶναι πέτρα, καὶ τὰ εἴδωλα εἶναι εἴδωλα. Ἀντίθετα, οἱ εὐσεβεῖς καὶ πιστοὶ ἄνθρωποι ἀνεβαίνουν καὶ πιὸ ὑψηλὰ ἀπὸ τὸν ἥλιον. Καὶ τί ἠμπορεῖ νὰ γίνῃ πιὸ ὑψηλὸν ἀπὸ αὐτούς; Αὐτοὶ ὑπερβαίνουν καὶ αὐτὰς τὰς ἀψῖδας τοῦ οὐρανοῦ, προσπερνοῦν τοὺς ἀγγέλους καὶ ἵστανται γύρω ἀπὸ τὸν βασιλικὸν θρόνον.

44. Λουκ. 10, 19.

Ε Ἀλλὰ διὰ νὰ μάθῃς τὴν ἀσημαντότητα τῶν ἀλαζόνων καὶ ἀπὸ ἄλλης ἀπόψεως, (σὲ ἐρωτῶ)· Ποῖος θὰ ταπεινωθῇ; Ὁ βοηθούμενος ἀπὸ τὸν Θεόν, ἢ ὁ πολεμούμενος ἀπὸ αὐτόν; Εἶναι φανερόν, ὅτι ὁ πολεμούμενος. Λοιπόν, ἄκουσε τί λέγει διὰ τὸν καθένα ἀπὸ αὐτοὺς ἡ Ἁγία Γραφή· «Ὁ Θεὸς ἀντιτάσσεται εἰς τοὺς ὑπερηφάνους, ἐνῷ εἰς τοὺς ταπεινοὺς δίδει τὴν χάριν του»[45].

Θὰ σὲ ἐρωτήσω, πάλιν, κάτι ἄλλο· Ποῖος εἶναι ὑψηλότερος; Ὁ ἀφιερωμένος εἰς τὸν Θεὸν ποὺ προσφέρει θυσίαν εἰς αὐτόν; ἢ ὁ εὑρισκόμενος μακρὰν τῆς παρρησίας πρὸς αὐτόν; Καὶ ποίαν θυσίαν προσφέρει ὁ ταπεινόφρων; ἐρωτᾷ κάποιος. **652** Ἄκουσε τὸν Δαυῒδ ποὺ λέγει· «Θυσίαν εἰς τὸν Θεὸν εἶναι τὸ ταπεινὸν πνεῦμα. Ὁ δὲ Θεὸς δὲν θὰ παραβλέψῃ τὴν συντετριμμένην καὶ ταπεινὴν καρδίαν»[46]. Εἶδες τὴν καθαρότητα τοῦ ταπεινοῦ; Κύτταξε καὶ τὸ ἀκάθαρτον τοῦ ἀλαζόνος. «Ἀκάθαρτος εἶναι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ κάθε ὑπερήφανος»[47]. Ἐπίσης, ὁ ταπεινὸς ἔχει τὸν Θεὸν νὰ εὐχαριστῆται μὲ αὐτόν, («πρὸς ποῖον», λέγει, «νὰ κυττάξω, παρὰ πρὸς τὸν πρᾶον, τὸν ἥσυχον καὶ τὸν φοβούμενον τοὺς λόγους μου[48];»), ἐνῷ ὁ ἀλαζὼν σύρεται μαζὶ μὲ τὸν διάβολον, διότι ὁ ὑπερήφανος θὰ πάθῃ ὅ,τι ἔπαθεν ἐκεῖνος. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Παῦλος ἔλεγεν· «Διὰ νὰ μὴ ὑπερηφανευθῇ καὶ πέσῃ εἰς τὴν αὐτὴν καταδίκην, ποὺ ἔπεσε καὶ ὁ διάβολος»[49].

Ἐξ ἄλλου, τοῦ συμβαίνει τὸ ἀντίθετον ἀπὸ ἐκεῖνο

---

45. Ἰακ. 4, 6.
46. Ψαλμ. 50, 19.
47. Παροιμ. 16, 5.
48. Ἠσ. 66, 2.
49. Α' Τιμόθ. 3, 6.

ποὺ ἐπιθυμεῖ. **Β** Θέλει, δηλαδή, νὰ ὑπερηφανεύεται, διὰ νὰ τιμᾶται. Ἀλλ' αὐτὸς εἶναι ποὺ περιφρονεῖται περισσότερον ἀπὸ ὅλους. Πραγματικά, οἱ καταγέλαστοι, οἱ ἐχθροὶ καὶ ἀντίπαλοι ὅλων, οἱ νικώμενοι εὔκολα ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς των, οἱ παρασυρόμενοι ἀπὸ τὴν ὀργήν, οἱ ἀκάθαρτοι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, αὐτοὶ εἶναι πιὸ πολὺ ἀπὸ ὅλους. Καὶ τί ἠμπορεῖ νὰ συμβῇ χειρότερον ἀπὸ αὐτό; Τί εἶναι, ὅμως, πιὸ γλυκὺ ἀπὸ τοὺς ταπεινούς; Τί μακαριώτερον, ὅταν εἶναι ποθητοὶ καὶ ἀγαπητοὶ ἀπὸ τὸν Θεόν; Ἀκόμη, οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ τιμῶνται καὶ ἀπὸ τοὺς συναθρώπους τους πολύ, καὶ ὅλοι τοὺς τιμοῦν ὡς πατέρας καὶ τοὺς ἀγαποῦν ὡς ἀδελφοὺς καὶ τοὺς πλησιάζουν ὡς ἰδικά τους πρόσωπα.

C Ἄς γίνωμεν, λοιπόν, ταπεινοί, διὰ νὰ γίνωμεν ὑψηλοί. Διότι ἡ ὑπερηφάνεια ταπεινώνει ὑπερβολικά. Αὐτὴ ἐταπείνωσε καὶ τὸν Φαραώ. «Δὲν γνωρίζω», λέγει, «τὸν Κύριον»[50], καὶ ἔγινε κατώτερος ἀπὸ τὰς μυίας, τοὺς βατράχους καὶ τὴν κάμπια καὶ ὕστερα κατεποντίσθη μαζὶ μὲ τὰ ὅπλα καὶ τὰ ἄλογά του. Ἀντίθετα, πρὸς αὐτὸν ὁ Ἀβραὰμ λέγει· «Ἐγὼ εἶμαι χῶμα καὶ στάκτη»[51], καὶ ἐνίκησε ἀμετρήτους βαρβάρους καί, ἂν καὶ εὑρέθηκε ἀνάμεσα εἰς τοὺς Αἰγυπτίους, ἐπανῆλθε φέρων τρόπαιον λαμπρότερον ἀπὸ τὸ προηγούμενον, καὶ κρατῶν αὐτὴν τὴν ἀρετὴν ἐγίνετο συνεχῶς ὑψηλότερος. Δι' αὐτὸ ψάλλεται παντοῦ, δι' αὐτὸ στεφανώνεται καὶ ἐπαινεῖται, **D** ἐνῷ ὁ Φαραὼ ἔγινε καὶ χῶμα καὶ στάκτη καὶ ὅ,τι εὐτελέστερον ὑπάρχει ἀπὸ αὐτά.

Πραγματικά, τίποτε δὲν ἀποστρέφεται τόσον ὁ Θεός, ὅσον τὴν ὑπερηφάνειαν. Δι' αὐτὸ καὶ ἐξ ἀρχῆς ἔκανε τὰ

---

50. Ἐξόδ. 5, 2.
51. Γεν. 18, 27.

πάντα, διὰ νὰ ἀφανίσῃ τὸ πάθος αὐτό. Δι' αὐτὸ ἐγίναμεν θνητοὶ καὶ εὑρισκόμεθα μέσα εἰς τὴν λύπην καὶ τοὺς ὀδυρμούς. Δι' αὐτὸ ζῶμεν εἰς τὸν πόνον, τοὺς ἱδρῶτας καὶ εἰς τὴν διαρκῆ καὶ ἐξουθενωτικὴν ἐργασίαν. Διότι ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἡμάρτησεν ἀπὸ ἐγωϊσμόν, ἐπειδὴ ἤλπισεν ἰσοθεΐαν. Δι' αὐτὸ οὔτε καὶ ἐκεῖνα ποὺ εἶχεν ἐκράτησεν, ἀλλὰ τὰ ἔχασε καὶ αὐτά. Τόσον μεγάλο κακὸν εἶναι ὁ ἐγωϊσμός, διότι ὄχι μόνον δὲν προσθέτει κανένα κατόρθωμα εἰς τὴν ζωήν μας, ἀλλὰ καταστρέφει καὶ τὰ ὅσα ἔχομεν. Ὅπως, πάλιν, ἡ ταπεινοφροσύνη ὄχι μόνον δὲν μᾶς ἀφαιρεῖ κανένα ἀπὸ τὰ ὑπάρχοντα ἀγαθά, ἀλλὰ προσθέτει καὶ ὅ,τι δὲν ἔχομεν.

E Αὐτήν, λοιπόν, ἂς ποθήσωμεν, αὐτὴν ἂς ἐπιδιώξωμεν, διὰ νὰ ἀπολαύσωμεν καὶ τὴν ἐπίγειον τιμὴν καὶ νὰ ἐπιτύχωμεν τὴν μέλλουσαν δόξαν, μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μαζὶ μὲ τὸν ὁποῖον εἰς τὸν Πατέρα καὶ εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα συγχρόνως ἀνήκει ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΞΣΤ' (66)

(Ματθ. κ', 29 - κα', 11)

653 «Καὶ ἐνῷ αὐτοὶ ἔβγαιναν ἀπὸ τὴν Ἱεριχώ, τὸν ἠκολούθησαν πλῆθος λαοῦ πολὺ καὶ ἰδοὺ δύο τυφλοί, ποὺ ἐκάθηντο πλησίον τοῦ δρόμου, ὅταν ἤκουσαν, ὅτι ὁ Ἰησοῦς περνᾷ, ἐφώναξαν καὶ εἶπαν· Ἐλέησέ μας, Κύριε, ἔνδοξε ἀπόγονε τοῦ Δαυΐδ»[1].

Κύτταξε ἀπὸ ποῦ ἦλθεν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα καὶ ποῦ διέμενε πρὶν φθάσῃ ἐκεῖ. B Αὐτὸ κατὰ τὴν γνώμην μου εἶναι ἄξιον ἐρεύνης, διατί, δηλαδή, καὶ προηγουμένως δὲν ἀνεχώρησεν ἀπὸ ἐκεῖ διὰ τὴν Γαλιλαίαν, ἀλλὰ ἐπήγαινε διὰ τῆς Σαμαρείας; Ἀλλ' αὐτὸ ἂς τὸ ἀφήσωμεν διὰ τοὺς φιλομαθεῖς. Διότι ἐὰν κανεὶς θέλῃ νὰ ἐρευνήσῃ μὲ ἀκρίβειαν καὶ προσοχήν, θὰ εὕρῃ ὅτι ὁ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης[2] ἔκανε καθαρὸν ὑπαινιγμὸν διὰ τὸ ζήτημα αὐτὸ καὶ ἔγραψε καὶ τὴν αἰτίαν.

Ἡμεῖς, ὅμως, ἂς ἀσχοληθῶμεν μὲ τὸ κείμενον καὶ ἂς ἀκούσωμεν τοὺς τυφλοὺς αὐτούς, οἱ ὁποῖοι ἦσαν ἀνώτεροι ἀπὸ πολλοὺς βλέποντας. Πραγματικά, ἂν καὶ δὲν εἶχαν κανένα διὰ νὰ τοὺς ὁδηγήσῃ, οὔτε ἠμποροῦσαν νὰ ἴδουν τὸν ἐλθόντα Ἰησοῦν, ἐν τούτοις εἶχαν μεγάλην προθυμίαν νὰ ἔλθουν κοντά του καὶ ἤρχισαν νὰ φωνάζουν μὲ δυνατὴν φωνὴν καὶ ὅσον τοὺς ἠμπόδιζαν, τόσον περισσότερον ἐφώναζαν. C Ἔτσι εἶναι ἡ καρτερικὴ ψυχή. Ἀνυψώνεται μὲ τὰ ἐμπόδια. Ὁ δὲ Χριστὸς ἐπέτρεπε νὰ τοὺς ἐπιβάλλουν σιωπήν, διὰ νὰ ἀποκαλυφθῇ πιὸ πολὺ ἡ μεγάλη τους προθυμία καὶ νὰ μάθῃς ὅτι ἐπάξια ἀπήλαυσαν τὴν θεραπείαν. Δι' αὐτὸ καὶ δὲν τοὺς ἐρωτᾷ· Πιστεύετε; πρᾶγμα ποὺ ἔκανεν εἰς πολλούς.

1. Ματθ. 20, 29 - 30.
2. Πρβλ. Ἰωάν. 4, 1 ἑξ.

Ἄλλωστε ἡ κραυγή τους καὶ ἡ προσέλευσίς τους ἦσαν ἀρκετὰ διὰ νὰ ἀποκαλύψουν εἰς ὅλους τὴν πίστιν τους.

Ἀπὸ τὴν περίπτωσιν αὐτὴν μάθε, ἀγαπητέ μου, ὅτι καὶ ἂν ἀκόμη εἴμεθα πολὺ ἀσήμαντοι καὶ περιφρονημένοι, ὅταν μὲ προθυμίαν πλησιάζωμεν τὸν Θεόν, θὰ ἠμπορέσωμεν μόνοι μας νὰ ἐπιτύχωμεν ὅ,τι ζητοῦμεν. Κύτταξε, λοιπόν, καὶ αὐτοί, χωρὶς νὰ ἔχουν κανένα ἀπὸ τοὺς ἀποστόλους ὡς συνήγορον, **D** ἀλλ' ἀντίθετα, πολλοὶ τοὺς ἠμπόδιζαν νὰ φωνάζουν, κατώρθωσαν, ὅμως, νὰ ὑπερνικήσουν τὰ ἐμπόδια καὶ νὰ φθάσουν εἰς τὸν ἴδιον τὸν Ἰησοῦν. Μολονότι ὁ εὐαγγελιστὴς δὲν ἀναγνωρίζει εἰς αὐτοὺς καμμίαν ἐνάρετον πρᾶξιν, ποὺ νὰ τοὺς ἔδιδε θάρρος ἐνώπιον τοῦ Ἰησοῦ, ἐν τούτοις ἀντὶ αὐτῆς ἦτο ἀρκετὴ ἡ προθυμία τους.

Αὐτούς, λοιπόν, ἂς μιμηθῶμεν καὶ ἡμεῖς. Καὶ ἂν ὁ Θεὸς ἀναβάλλῃ τὴν παροχήν, καὶ ἂν εἶναι πολλοὶ ἐκεῖνοι ποὺ μᾶς ἀπομακρύνουν ἀπὸ κοντά του, ἂς μὴ παύσωμεν νὰ ζητοῦμεν. Διότι ἔτσι πρὸ πάντων θὰ προσελκύσωμεν τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ. Κύτταξε, ἄλλωστε, καὶ εἰς τὸ παρὸν περιστατικὸν κατὰ ποῖον τρόπον οὔτε ἡ πτωχεία, οὔτε ἡ τύφλωσις, οὔτε τὸ ἐνδεχόμενον νὰ μὴ εἰσακουσθοῦν, οὔτε ἡ ἐπιτίμησις τοῦ πλήθους, οὔτε τίποτε ἄλλο ἐστάθηκεν ἐμπόδιον εἰς τὴν σφοδράν τους προθυμίαν. Αὐτοῦ τοῦ εἴδους εἶναι ἡ ψυχὴ ποὺ εἶναι θερμὴ ἀπὸ πίστιν καὶ δὲν ἀποφεύγει τοὺς κόπους καὶ τὰς δυσκολίας.

Τί ἔκανεν, ὅμως, ὁ Χριστός; **E** «Τοὺς ἐκάλεσε καὶ τοὺς εἶπεν· Τί θέλετε νὰ σᾶς κάνω; Λέγουν εἰς αὐτόν· Κύριε, θέλομεν νὰ ἀνοιχθοῦν τὰ μάτια μας»[3]. Διατί τοὺς ἐρωτᾷ; Διὰ νὰ μὴ νομίσῃ κανεὶς ὅτι, ἐνῷ ἤθελαν νὰ λάβουν ἄλλα, τοὺς δίδει ἄλλα. Διότι ὁ Ἰησοῦς συνηθίζει

3. Ματθ. 20, 32 - 33.

κάθε φορὰ νὰ φανερώνῃ τὴν ἀρετὴν τῶν θεραπευομένων προηγουμένως καὶ νὰ τὴν ἀποκαλύπτῃ εἰς ὅλους, καὶ ὕστερα νὰ παρέχῃ τὴν θεραπείαν. Αὐτὸ τὸ κάνει ἀφ' ἑνὸς μὲν διὰ νὰ ὁδηγήσῃ καὶ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους εἰς μίμησιν αὐτῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ἐπαξίως ἀπολαμβάνουν τὴν δωρεάν. **684** Τὸ ἴδιον ἔκανε καὶ εἰς τὴν Χαναναίαν γυναῖκα, τὸ ἴδιον καὶ εἰς τὸν ἑκατόνταρχον, τὸ ἴδιον καὶ εἰς τὴν αἱμορροοῦσαν, μᾶλλον, ὅμως, ἡ θαυμασία ἐκείνη γυναίκα ἐπρόφθασε τὴν ἐρώτησιν τοῦ Κυρίου. Ἀλλ' ὅμως, παρὰ τὸ γεγονὸς αὐτό, δὲν τὴν ἄφησε νὰ περάσῃ ἀπαρατήρητος, ἀλλ' ὕστερα ἀπὸ τὴν θεραπείαν τὴν ἀποκαλύπτει εἰς ὅλους. Ἔτσι, ἀπέδιδε μεγάλην σημασίαν εἰς τὸ νὰ διακηρύσσῃ τὰ κατορθώματα ἐκείνων ποὺ τὸν ἐπλησίαζαν καὶ νὰ τὰ παρουσιάζῃ μεγαλύτερα ἀπὸ ὅ,τι ἦσαν. Τὸ ἴδιον, λοιπόν, κάνει καὶ ἐδῶ.

Ἔπειτα, ἀφοῦ ἀνεκοίνωσαν αὐτὸ ποὺ ἤθελαν, τοὺς ἐλυπήθη καὶ ἤγγισε τὰ μάτια τους. Τὸ ἄγγιγμα αὐτό, βέβαια, εἶναι ἡ μόνη αἰτία τῆς θεραπείας, διὰ τὴν ὁποίαν καὶ ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον. Μολονότι, ὅμως, ἡ θεραπεία αὐτὴ ἦτο ἔλεος καὶ χάρις, ἐν τούτοις ζητεῖ νὰ εὕρῃ ἐκείνους ποὺ ἀξίζουν νὰ τὴν λάβουν. **B** Τὸ ὅτι δὲ οἱ τυφλοὶ ἦσαν ἄξιοι δι' αὐτήν, ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὸ ὅτι ἐφώναζαν δυνατὰ καὶ ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι, ὅταν ἐθεραπεύθησαν, δὲν ἀπεμακρύνθησαν ἀπὸ τὸν Κύριον, ὅπως κάνουν πολλοὶ ἄλλοι, ποὺ ὕστερα ἀπὸ τὰς εὐεργεσίας φέρονται μὲ ἀγνωμοσύνην. Αὐτοί, ὅμως, δὲν ἦσαν παρόμοιοι, ἀλλὰ καὶ πρὶν ἀπὸ τὴν δωρεὰν ἦσαν καρτερικοὶ καὶ ὕστερα ἀπὸ τὴν θεραπείαν εὐγνώμονες. Πραγματικά, ἠκολούθησαν τὸν Ἰησοῦν.

«Καὶ ὅταν ἐπλησίασαν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα καὶ ἦλθαν εἰς τὴν Βηθσφαγῆ, πλησίον τοῦ ὄρους τῶν ἐλαιῶν, τότε ὁ Ἰησοῦς ἀπέστειλε δύο μαθητὰς καὶ τοὺς εἶπεν·

Πηγαίνετε εἰς τὸ χωριό, ποὺ βλέπετε ἀπέναντί σας καὶ ἀμέσως θὰ εὕρετε μίαν ὄνον δεμένην καὶ ἕνα πουλάρι μαζί της. Ἀφοῦ τὴν λύσετε, φέρτε μου καὶ τὰ δύο ἐδῶ. **C** Καὶ ἐὰν σᾶς εἴπῃ κανεὶς τίποτε, θὰ εἰπῆτε, ὅτι ὁ Κύριος τὰ χρειάζεται· ἀμέσως δὲ θὰ σᾶς ἐπιτρέψῃ καὶ θὰ σᾶς τὰ ἀποστείλῃ. Αὐτὸ δὲ ἔγινε διὰ νὰ πραγματοποιηθῇ ἐκεῖνο ποὺ ἐλέχθη διὰ τοῦ προφήτου (Ζαχαρίου), ὁ ὁποῖος εἶπεν[4]· Εἴπατε εἰς τὴν θυγατέρα Σιὼν Ἰδοὺ ὁ βασιλεύς σου ἔρχεται εἰς σὲ πρᾷος καὶ καθισμένος ἐπάνω εἰς ὄνον καὶ εἰς πουλάρι γέννημα ζώου ποὺ ἐμπῆκεν εἰς ζυγόν»[5].

Ἂν καὶ πολλὰς φορὰς ἦλθεν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα προηγουμένως, ὅμως, ποτὲ δὲν τὸ ἔκανε μὲ τόσην ὑπερηφάνειαν. Ποία ἡ αἰτία, λοιπόν, τῆς πράξεως αὐτῆς; Τότε ἦτο ἡ ἀρχὴ τοῦ σχεδίου τῆς θεία οἰκονομίας καὶ οὔτε ὁ ἴδιος ὁ Κύριος ἦτο πολὺ γνωστὸς οὔτε καὶ ὁ καιρὸς τοῦ πάθους ἦτο κοντά. Δι' αὐτὸ καὶ ἀνεμειγνύετο μὲ αὐτοὺς χωρὶς ἰδαιτέραν φροντίδα καὶ μᾶλλον ἀπέκρυπτε τὸν ἑαυτόν του. **D** Πραγματικά, ἐὰν ἔκανε μίαν παρομοίαν ἐμφάνισιν τότε, δὲν θὰ ἐγίνετο ἀντικείμενον θαυμασμοῦ καί, ἀσφαλῶς, θὰ ἐγνώριζε περισσότερον αὐτούς.

Ὅταν, ὅμως, ἔδωσεν ἱκανὴν ἀπόδειξιν τῆς δυνάμεώς του καὶ ἐπλησίαζεν ἡ ὥρα τοῦ σταυροῦ, τότε πλέον ἀκτινοβολεῖ περισσότερον καὶ μὲ μεγαλυτέραν μεγαλοπρέπειαν πράττει ὅλα ἐκεῖνα ποὺ ἐπρόκειτο νὰ τοὺς καίουν. Βέβαια, αὐτὸ ἦτο δυνατὸν νὰ γίνῃ ἀπὸ τὴν ἀρχήν, ἀλλὰ δὲν θὰ ἦτο χρήσιμον, οὔτε τόσον ὠφέλιμον.

4. Ζαχ. 9, 9.
5. Ματθ. 21, 1 - 5.

Σύ, ὅμως, πρόσεξε, σὲ παρακαλῶ, πόσα θαύματα γίνονται ἐν προκειμένῳ καὶ πόσαι προφητεῖαι ἐκπληροῦνται. Εἶπεν ὅτι· «Θὰ εὕρητε μίαν ὄνον». Προεῖπεν ὅτι κανένας δὲν θὰ τοὺς ἐμποδίσῃ, ἀλλ' ὅταν ἀκούσουν τὸν σκοπόν τους, θὰ σιωπήσουν. Τὸ γεγονὸς αὐτὸ δὲν εἶναι μικρὰ καταδίκη διὰ τοὺς Ἰουδαίους, **E** ἐὰν ἐκείνους, ποὺ καθόλου δὲν γνωρίζει, οὔτε τοὺς εἶδε ποτέ, τοὺς πείθῃ νὰ παρέχουν τὰ ἰδικά τους χωρὶς καμμίαν ἀντίρρησιν, καὶ μάλιστα διὰ μέσου τῶν μαθητῶν του. Αὐτοί, ὅμως, ἂν καὶ ἦσαν παρόντες, ὅταν ἐθαυματούργει ὁ Κύριος, δὲν ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν.

Καὶ νὰ μὴ νομίσῃς ὅτι τὸ γεγονὸς αὐτὸ εἶναι κάτι ἀσήμαντον. Διότι ποῖος τοὺς ἔπεισε νὰ μὴ φέρουν ἀντίρρησιν, ἐνῷ τοὺς ἔπαιρναν τὰ ζῶά τους, καὶ μάλιστα ἐνῷ ἦσαν πτωχοὶ ἴσως καὶ ἄνθρωποι γεωργοί[6]; **[illegible]** Καὶ διατί λέγω, νὰ μὴ φέρουν ἀντίρρησιν; Νὰ μὴ ἐρωτήσουν, ἤ, καὶ ἂν ἠρώτησαν, νὰ σιωπήσουν καὶ νὰ παραχωρήσουν τὰ ὑποζύγιά τους; Πραγματικά, καὶ τὰ δύο εἶναι ἐξ ἴσου ἄξια θαυμασμοῦ, δηλαδή, καὶ ἐὰν δὲν εἶπαν τίποτε, ἐνῷ τοὺς ἔπαιρναν τὰ ὑποζύγια, καὶ ἐὰν εἶπαν κάτι, ἀλλ' ὅταν ἤκουσαν, ὅτι τὰ χρειάζεται ὁ Κύριος, τὰ παρεχώρησαν χωρὶς ἀντίστασιν, καὶ μάλιστα χωρὶς νὰ βλέπουν τὸν ἴδιον, ἀλλὰ τοὺς μαθητάς του.

Μὲ αὐτὰ τοὺς διδάσκει ὅτι καὶ τοὺς Ἰουδαίους, ποὺ ἐσκόπευαν νὰ τοῦ ἐπιτεθοῦν, εἶχε τὴν δύναμιν νὰ τοὺς ἀντιμετωπίσῃ ἀποτελεσματικά, ἔστω καὶ χωρὶς τὴν θέλησίν τους, καὶ νὰ τοὺς καταστήσῃ ἀφώνους, ἀλλὰ δὲν τὸ ἠθέλησε. Ἀλλὰ μαζὶ μὲ αὐτὰ καὶ κάτι ἄλλο διδάσκει τοὺς μαθητάς του, νὰ τοῦ δίδουν, δηλαδή, ὅ,τι τοὺς ἐ-

6. Καὶ κατὰ συνέπειαν τοὺς ἦσαν πολὺ ἀπαραίτητα τὰ ζῶα.

ζητοῦσεν. Καὶ ἀκόμη τοὺς προέτρεπε νὰ ἀπαρνηθοῦν τὴν ζωήν τους, καὶ αὐτὴν νὰ τὴν προσφέρουν καὶ νὰ μὴ προβάλλουν ἀντιρρήσεις. **B** Διότι ἐὰν οἱ ἄγνωστοι τοῦ παρεχώρησαν τὰ ὑποζύγιά τους, πολὺ περισσότερον ἔπρεπεν αὐτοὶ νὰ ἀπαρνηθοῦν τὰ πάντα.

Πέραν τῶν λεχθέντων, καὶ ἄλλην προφητείαν διπλῆν ἐξεπλήρωσε πάλιν διὰ τῶν παραπάνω ἐνεργειῶν του. Ἡ μία προφητεία ἐξεπληροῦτο μὲ ἔργα, ἡ δὲ ἄλλη μὲ λόγους. Καὶ ἡ ἐκπληρουμένη διὰ τῶν ἔργων ἦτο τὸ ὅτι ἐκάθισεν ἐπάνω εἰς τὸν ὄνον, ἐνῷ ἡ διὰ τῶν λόγων ἦτο ἡ προφητεία τοῦ προφήτου Ζαχαρίου, ὁ ὁποῖος πραγματικὰ εἶπεν ὅτι ὁ Βασιλεὺς θὰ καθήσῃ ἐπάνω εἰς ὄνον. Καὶ ὁ Κύριος ἐκάθισε καὶ ἐξεπλήρωσε τὴν προφητείαν αὐτὴν καί, συγχρόνως, ἔδωσε, πάλιν, τὴν ἀρχὴν ἄλλης προφητείας, διότι μὲ ὅσα ἔπραττεν προδιετύπωνε τὰ μέλλοντα νὰ συμβοῦν. Πῶς καὶ μὲ ποῖον τρόπον; Προεκήρυσσε τὴν πρόσκλησιν τῶν ἀκαθάρτων ἐθνῶν καὶ ὅτι θὰ ἀναπαυθῇ εἰς αὐτὰ καί, ἀκόμη, ὅτι θὰ ὑπακούσουν εἰς αὐτὸν καὶ θὰ τὸν ἀκολουθήσουν. Καί, ἔτσι, προφητεία διαδέχεται τὴν προφητείαν.

C Ἐγώ, ὅμως, νομίζω ὅτι δὲν ἐκάθισεν εἰς τὸν ὄνον μόνον διὰ τὸν λόγον αὐτόν, ἀλλὰ διὰ νὰ μᾶς δώσῃ καὶ μέτρον φιλοσοφίας. Διότι ὁ Κύριος δὲν ἐξεπλήρωνε μόνον τὰς προφητείας, οὔτε ἐφύτευε τὰ δόγματα τῆς ἀληθείας, ἀλλὰ μὲ ὅλα αὐτὰ διώρθωνε καὶ τὸν τρόπον τῆς ζωῆς μας, μὲ τὸ νὰ θέτῃ εἰς κάθε περίπτωσιν τοὺς ἀπαιτουμένους κανόνας συμπεριφορᾶς καὶ μὲ τὸ νὰ κατευθύνῃ τὴν ζωήν μας δι' ὅλων αὐτῶν. Δι' αὐτὸ ἀκριβῶς καὶ ὅταν ἐπρόκειτο νὰ γεννηθῇ δὲν ἐζήτησε μεγαλοπρεπῆ κατοικίαν, οὔτε μητέρα πλουσίαν καὶ διακεκριμένην, ἀλλὰ πτωχήν, ποὺ εἶχεν ὡς μνηστῆρα ἕνα τέκτονα, καὶ γεννιέται εἰς τὴν καλύβαν καὶ ἀνακλίνεται εἰς τὴν φάτνην. Ἐπίσης, ὅταν ἐδιάλεγε τοὺς μαθητάς του, δὲν ἐδιάλεξε ῥήτορας καὶ σοφούς, οὔτε πλουσίους καὶ εὐγενεῖς, ἀλλ' ἐπροτίμησε τοὺς πτωχούς, ποὺ κατήγοντο ἀπὸ πτωχούς, καὶ ὁπωσδήποτε ἀνθρώπους ποὺ ἦσαν ἄσημοι ἀπὸ κάθε ἄποψιν. **D** Καὶ ὅταν παραθέτῃ τραπέζι, ἄλλοτε μὲν προσφέρει κρίθινον ψωμί, ἄλλοτε δὲ τὴν ὥραν τοῦ φαγητοῦ προτρέπει τοὺς μαθητάς του νὰ προμηθευθοῦν ἀπὸ τὴν ἀγοράν. Καὶ ὅταν φτειάχνῃ στρῶμα, τὸ φτειάχνει ἀπὸ χορτάρι. Ἀκόμη, τὰ ἐνδύματά του εἶναι φθηνὰ καὶ δὲν διαφέρουν καθόλου ἀπὸ τὰ ἐνδύματα τῶν ἄλλων. Καὶ σπίτι δὲν εἶχεν. Ἀλλὰ καὶ ὅταν ἔπρεπε νὰ μεταβῇ ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος εἰς τὸ ἄλλο, τὸ κάνει μὲ ὁδοιπορείαν, καὶ μάλιστα ὁδοιπορεῖ τόσον, ὥστε αἰσθάνεται καὶ κούρασιν. Καὶ ὅταν κάθεται, δὲν χρειάζεται θρόνον, οὔτε προσκεφάλαιον, **E** ἀλλὰ κάθεται εἰς τὸ ἔδαφος, ἄλλοτε εἰς τὸ ὄρος καὶ ἄλλοτε κοντὰ εἰς τὴν πηγήν. Καὶ ὄχι μόνον εἰς τὴν πηγήν, ἀλλὰ καὶ μόνος του καὶ συζητεῖ μὲ τὴν Σαμαρείτιδα[7]. Ἐπίσης, διὰ νὰ θέσῃ μέτρον εἰς τὴν λύπην, ὅταν ἦτο ἀνάγκη νὰ θρηνήσῃ, δακρύζει μὲ ἠρεμίαν, καὶ ἔτσι θέτει κανόνας διὰ κάθε περίπτωσιν, ὅπως εἶπα, καὶ θεσπίζει ὅρια, μέσα εἰς τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ κινούμεθα, χωρὶς καθόλου νὰ τὰ ὑπερβαίνωμεν. Δι' αὐτὸ καὶ τώρα, ἐπειδὴ συνέβαινε μερικοί, ποὺ ἦσαν ἀσθενεῖς, νὰ ἔχουν ἀνάγκην ἀπὸ ὑποζύγια, **656** θέτει καὶ ἐδῶ μέτρον καὶ ὑποδεικνύει ὅτι δὲν πρέπει νὰ ζεύξουν ἵππους, οὔτε καὶ ἡμιόνους διὰ τὴν μεταφοράν τους, ἀλλὰ νὰ χρησιμοποιοῦν τὸν ὄνον καὶ νὰ μὴ προχωροῦν πάρα πέρα, ἀλλὰ νὰ περιορίζωνται πάντοτε εἰς τὴν κάλυψιν τῶν ἀναγκῶν τους.

Ἂς ἴδωμεν, ὅμως, καὶ τὴν προφητείαν, ποὺ ἐξεφράσθη διὰ λόγων καὶ διὰ τῶν πραγμάτων. Ποία εἶναι, ὅ-

---

7. Πρβλ. Ἰωάν. 4, 1 ἑξ.

μως, ἡ προφητεία αὐτή; «Ἰδοὺ ὁ βασιλεύς σου ἔρχεται εἰς σὲ πρᾶος καὶ καθισμένος ἐπάνω εἰς ὄνον καὶ εἰς νεαρὸν πουλάρι». Δὲν ὁδηγεῖ ἅρματα ὅπως οἱ ἄλλοι βασιλεῖς. Δὲν ἀπαιτεῖ φόρους, οὔτε δημιουργεῖ θόρυβον, οὔτε περιβάλλεται ἀπὸ σωματοφύλακας, ἀλλὰ μεγάλην συγκατάβασιν φανερώνει καὶ ἀπὸ τὴν ἐμφάνισίν του αὐτήν. Ἐρώτησε τὸν Ἰουδαῖον, λοιπόν· Ποῖος βασιλεὺς εἰσῆλθεν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα καθισμένος ἐπάνω εἰς ὄνον; Δὲν θὰ ἔχῃ νὰ σοῦ ἀπαντήσῃ, παρὰ μόνον διὰ τὸν Ἰησοῦν.

Τὰ ἔκανεν αὐτὰ ὁ Ἰησοῦς, ὅπως εἶπα, διὰ νὰ δηλώσῃ τὰ μέλλοντα. **B** Πραγματικά, ἐδῶ μὲ τὸ πουλάρι δηλοῦται ἡ ἐκκλησία καὶ ὁ νέος λαός, ποὺ κάποτε ἦτο ἀκάθαρτος, ἀλλ' ἀφ' ὅτου ἐκάθισεν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸν ὄνον ἔγινεν καθαρός. Καὶ πρόσεξε ὅτι ἡ εἰκόνα αὐτὴ καὶ ἡ παρομοίωσις διατηρεῖ τὴν ἀντιστοιχίαν της εἰς ὅλην της τὴν ἔκτασιν. Πραγματικά, οἱ μαθηταὶ λύουν τὰ ὑποζύγια, διὰ τῶν ἀποστόλων δὲ προσεκλήθημεν καὶ ἡμεῖς καὶ ἐκεῖνοι εἰς τὴν Χριστιανικὴν πίστιν. Διὰ μέσου τῶν ἀποστόλων ἤλθαμεν κοντὰ εἰς τὸν Χριστόν. Ἐπειδή, ὅμως, καὶ ἡ ἰδική μας πρόοδος εἰς τὴν πίστιν τοὺς ἔκανε καὶ ἐκείνους νὰ μᾶς μιμηθοῦν, δι' αὐτὸ φαίνεται ἡ ὄνος νὰ ἀκολουθῇ τὸ πουλάρι. Διότι μετὰ τὴν ἐξάπλωσιν τῆς πίστεως εἰς τὰ ἔθνη, τότε θὰ ἔλθουν καὶ οἱ Ἰουδαῖοι μιμούμενοι τοὺς ἐθνικούς. Καὶ αὐτὸ τὸ ἐδήλωσεν ὁ Παῦλος, ὅταν ἔλεγεν· «Διότι ἔχει γίνει σκλήρυνσις εἰς μέρος τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ, ἕως ὅτου εἰσέλθῃ εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Χριστοῦ ὁ πλήρης ἀριθμὸς τῶν ἐθνικῶν, **C** καὶ ἔτσι ὁ Ἰσραηλιτικὸς λαὸς ὡς σύνολον θὰ σωθῇ»[8]. Τὸ ὅτι, βέβαια, οἱ λόγοι τοῦ Ζαχαρίου ἀπετέλουν προφητείαν, εἶναι φανερὸν ἀπὸ τὰ λεχθέντα. Διότι, διαφο-

8. Ρωμ. 11, 25 - 26.

ρετικά, δὲν θὰ τὸν ἐνδιέφερε τὸν προφήτην νὰ ἀναφέρῃ μὲ τόσην ἀκρίβειαν τὴν ἡλικίαν τοῦ ὄνου, ἐὰν δὲν συνέβαινεν αὐτό.

Τὰ ὅσα ἐλέχθησαν, δὲν φανερώνουν μόνον αὐτά, ἀλλ' ὅτι οἱ ἀπόστολοι μὲ εὐκολίαν θὰ προσελκύσουν τοὺς εἰδωλολάτρας. Δηλαδή, ὅπως ἐδῶ κανένας δὲν τοὺς ἠμπόδισε νὰ πάρουν τὰ ζῶα, καθ' ὅμοιον τρόπον καὶ εἰς τὴν προσπάθειαν προσελκύσεως τῶν ἐθνικῶν κανένας ἀπὸ τοὺς προηγουμένους κυρίους τους δὲν θὰ ἠμπορέσῃ νὰ ἐμποδίσῃ τοὺς ἀποστόλους. Δὲν κάθεται δὲ ὁ Κύριος εἰς τὴν γυμνὴν ράχιν τοῦ ὄνου, ἀλλὰ ἐπάνω εἰς τὰ ἐνδύματα τῶν ἀποστόλων. **D** Ἀφοῦ, λοιπόν, ἐπῆραν τὸ πουλάρι, προσφέρουν τὰ πάντα, ὅπως ἔλεγε καὶ ὁ Παῦλος· «Ἐγώ, ὅμως, λίαν εὐχαρίστως θὰ δαπανήσω χρήματα, ἀλλὰ καὶ ἐγὼ ὁ ἴδιος θὰ δαπανηθῶ ἐξ ὁλοκλήρου χάριν τῆς σωτηρίας τῶν ψυχῶν σας»[9].

Πρόσεξε, ἐπίσης, τὸ πόσον εὔκολα ὑπετάγη τὸ πουλάρι, τὸ ὁποῖον ἂν καὶ ἦτο ἀδάμαστον καὶ δὲν εἶχε γνωρίσει χαλινόν, ἐν τούτοις δὲν ἐξηγριώθη, ἀλλὰ ἔδειξεν ὑπακοήν. Καὶ αὐτὸ τὸ γεγονὸς ἦτο προφητεία τοῦ μέλλοντος καὶ ἐφανέρωνε τὴν εὐκολίαν, μὲ τὴν ὁποίαν ἐπίστευσαν οἱ ἐθνικοί, καὶ τὴν καθολικὴν μεταβολὴν αὐτῶν πρὸς τὴν ἐνάρετον ζωήν. Ὅλ' αὐτά, λοιπόν, τὰ ἐπέτυχεν ἡ φράσις τοῦ Ἰησοῦ ποὺ εἶπεν· «Νὰ τὴν λύσετε καὶ νὰ τὰ φέρετε καὶ τὰ δύο ἐδῶ». Ὥστε, τὰ ἄτακτα ἔγιναν, πλέον, εὔτακτα καὶ τὰ ἀκάθαρτα καθαρά.

Ἀλλὰ κύτταξε καὶ τὴν μικρότητα τῶν Ἰουδαίων. **E** Τόσον πολλὰ θαύματα ἐπραγματοποίησεν ὁ Ἰησοῦς καὶ

9. Β' Κορινθ. 12, 15.

ὅμως οὐδέποτε ἐξεπλάγησαν τόσον δι' αὐτά. Ὅταν, ὅμως, εἶδαν τὸ πλῆθος τοῦ κόσμου νὰ τρέχῃ κοντά του, τότε τοὺς πιάνει ὁ θαυμασμός. «Διότι ὅλη ἡ πόλις ἐσείσθη καὶ ἔλεγεν· Ποῖος εἶναι αὐτός; Τὰ δὲ πλήθη τοῦ λαοῦ ἔλεγαν· Αὐτὸς εἶναι ὁ Ἰησοῦς ὁ προφήτης, ποὺ κατάγεται ἀπὸ τὴν Ναζαρὲτ τῆς Γαλιλαίας»[10]. Καὶ ὅταν ἐνόμισαν ὅτι τὸ πλῆθος τοῦ κόσμου ἔλεγε κάτι τὸ σπουδαῖον, τότε ἡ γνώμη τους ἦτο χαμαίζηλος **657** καὶ ταπεινὴ καὶ φαύλη.

Ὁ Ἰησοῦς, ὅμως, τὰ ἔκανεν αὐτὰ ὄχι διὰ νὰ παρουσιάσῃ ἕνα εἶδος πομπῆς καὶ θριάμβου, ἀλλ' ἀφ' ἑνὸς μέν, ὅπως εἶπα, διὰ νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν προφητείαν καὶ νὰ διδάξῃ τὴν ταπείνωσιν, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ νὰ παρηγορήσῃ τοὺς μαθητάς του, ποὺ ἐλυποῦντο διὰ τὸν θάνατόν του, καὶ ἐπὶ πλέον διὰ νὰ δείξῃ ὅτι ὅλ' αὐτὰ τὰ ὑφίσταται μὲ τὴν θέλησίν του.

Σύ, ὅμως, θαύμασε τὴν ἀκρίβειαν τοῦ προφήτου, ὁ ὁποῖος προεῖπε τὰ πάντα. Καὶ ἄλλα μὲν προανεφώνησεν ὁ Δαυΐδ, ἄλλα δὲ ὁ Ζαχαρίας.

Ἔτσι, λοιπόν, ἂς κάνωμεν καὶ ἡμεῖς, ἂς ψάλλωμεν ὕμνους καὶ ἂς προσφέρωμεν τὰ ἐνδύματά μας εἰς ἐκείνους ποὺ φέρουν τὸν Χριστόν. Διότι ποίαν ἀξίαν θὰ ἔχωμεν, ὅταν ἐκεῖνοι μὲν περιβάλλουν μὲ τὰ ἐνδύματά τους τὴν ὄνον εἰς τὴν ὁποίαν ἐπέβαινε, ἄλλοι δὲ τὰ στρώνουν κάτω ἀπὸ τὰ πόδια του, ἐνῷ ἡμεῖς, ἂν καὶ τὸν βλέπωμεν γυμνὸν καὶ δὲν προτρεπώμεθα νὰ γυμνωθῶμεν, **B** ἀλλὰ νὰ δαπανήσωμεν ἀπὸ τὰ περισσεύματά μας, ἐν τούτοις οὔτε ἔτσι δὲν εἴμεθα μεγαλόδωροι; Καὶ ἐκεῖνοι τὸν ἀκολουθοῦν καὶ ἔμπροσθεν καὶ ὄπισθεν, ἡμεῖς, ὅμως,

10. Ματθ. 20, 10 - 11.

ἐνῷ ἔρχεται κοντά μας, τὸν ἀπομακρύνομεν καὶ τὸν ἀποκρούομεν καὶ τὸν ὑβρίζομεν; Πόσην κόλασιν ἀξίζουν αὐτά; Πόσην τιμωρίαν; Ἔρχεται κοντά σου καὶ σὲ παρακαλεῖ ὁ Κύριος καὶ δὲν θέλεις οὔτε κἂν νὰ ἀκούσῃς τὴν ἱκεσίαν του, ἀλλὰ τὸν κατηγορεῖς καὶ τὸν ἐπιτιμᾷς, καὶ μάλιστα, ὅταν ἔχῃς ἀκούσῃ παρομοίους λόγους. Ἐάν, λοιπόν, ἐνῷ προσφέρεις ἕνα κομμάτι ψωμὶ καὶ ὀλίγα χρήματα, εἶσαι τόσον σκληρὸς καὶ διστακτικὸς καὶ ὀκνηρός, πῶς θὰ συμπεριεφέρεσο, ἐὰν ἦτο ἀνάγκη νὰ προσφέρῃς τὰ πάντα; **C** Δὲν βλέπεις αὐτοὺς ποὺ εἶναι μεγαλόδωροι εἰς τὰ θέατρα, πόσα προσφέρουν εἰς τὰς πόρνας; Σύ ὅμως, οὔτε τὸ ἥμισυ ἀπὸ αὐτοὺς δὲν προσφέρεις, καὶ πολλὰς φορὰς οὔτε τὸ ἐλάχιστον αὐτῶν. Ἀλλ' ὁ μὲν διάβολος διατάσσει νὰ δίδῃς εἰς τοὺς τυχόντας καὶ προκαλεῖ τὴν γέενναν, καὶ ὅμως δίδεις. Ἀντίθετα, ὁ Χριστὸς σὲ προτρέπει νὰ δίδῃς εἰς τοὺς ἔχοντας ἀνάγκην καὶ σοῦ ὑπόσχεται τὴν βασιλείαν του, καὶ σὺ ὄχι μόνον δὲν προσφέρεις, ἀλλὰ καὶ ὑβρίζεις. Καὶ προτιμᾷς νὰ ὑπακούῃς περισσότερον εἰς τὸν διάβολον, διὰ νὰ κολασθῇς, παρὰ νὰ πιστεύσῃς εἰς τὸν Χριστὸν καὶ νὰ σωθῇς. Καὶ τί χειρότερον ἠμπορεῖ νὰ εὑρεθῇ ἀπὸ τὴν τρέλλαν αὐτήν; Ὁ διάβολος προξενεῖ τὴν γέενναν καὶ ὁ Χριστὸς παρέχει τὴν βασιλείαν, καὶ τὸν ἀφήνετε διὰ νὰ τρέξετε εἰς τὸν διάβολον. Καὶ τὸν μὲν Χριστόν, ποὺ ἔρχεται κοντά σας, τὸν ἀποκρούετε, ἐνῷ τὸν διάβολον, ποὺ εἶναι μακριά σας, τὸν προσκαλεῖτε. **D** Καὶ εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν συμβαίνει τὸ ἴδιον, σὰν ἕνας βασιλεύς, ποὺ φορεῖ τὴν βασιλικὴν πορφύραν καὶ προβάλλει τὸ στέμμα του, νὰ μὴ ἠμπορῇ νὰ πείσῃ τοὺς ἀνθρώπους του, ἐνῷ ἕνας λῃστής, ποὺ σείει ἀπειλητικὰ τὴν μάχαιράν του καὶ ἀπειλεῖ μὲ θάνατον, πείθει.

Αὐτά, λοιπόν, ἂς συλλογισθῶμεν, ἀγαπητοί μου, καὶ ἂς ἀνοίξωμεν τὰ μάτιά μας καμμίαν φορὰν καὶ ἂς ἀνανήψωμεν. Διότι καὶ ἐγώ, λοιπόν, ἐντρέπομαι νὰ σᾶς ὁ-

μιλῶ συνεχῶς περὶ ἐλεημοσύνης, ἐπειδὴ πολλάς φορὰς σᾶς ὡμίλησα διὰ τὸ θέμα αὐτό, χωρὶς νὰ ἐπιτύχω τίποτε ἀντάξιον πρὸς τὴν παραίνεσιν. Βέβαια, ἔχει σημειωθῆ κάποια πρόοδος, ὄχι ὅμως τόση, ὅσην ἤθελα ἐγώ. Διότι σᾶς βλέπω νὰ σπείρετε, ἀλλ' ὄχι μὲ γεμάτην τὴν δεξιάν σας. Δι' αὐτὸ φοβοῦμαι μήπως θερίσετε μὲ τσιγκουνιάν.

Ἀλλὰ διὰ τὸ ὅτι σπείρωμεν μὲ τσιγκουνιάν, **E** ἂς ἐξετάσωμεν, ἐὰν θέλετε, πόσοι εἶναι περισσότεροι εἰς τὴν πόλιν, οἱ πτωχοὶ ἢ οἱ πλούσιοι, καὶ πόσοι δὲν εἶναι οὔτε πτωχοὶ οὔτε πλούσιοι, ἀλλ' εὑρίσκονται εἰς μίαν μέσην κατάστασιν. Ἂς εἰποῦμεν ὅτι τὸ ἕνα δέκατον τῶν κατοίκων εἶναι πλούσιοι, ἕνα ἄλλο δέκατον εἶναι πτωχοί, ποὺ δὲν ἔχουν τίποτε ἀπολύτως, καὶ οἱ ὑπόλοιποι ἀνήκουν εἰς τὴν μεσαίαν τάξιν. Ἂς καταvείμωμεν, λοιπόν, εἰς τοὺς ἔχοντας ἀνάγκην ὅλον τὸ πλῆθος τῆς πόλεως καὶ θὰ ἰδῆτε πόση εἶναι ἡ ἐντροπή μας. **[illegible]** Πραγματικά, οἱ μὲν πάρα πολὺ πλούσιοι εἶναι ὀλίγοι, οἱ δὲ μετὰ ἀπὸ αὐτοὺς πολλοί, ἐνῷ οἱ πτωχοὶ εἶναι πολὺ ὀλιγώτεροι ἀπὸ αὐτούς. Καὶ ὅμως, ἂν καὶ εἶναι τόσοι ἐκεῖνοι ποὺ ἔχουν τὴν δυνατότητα νὰ διατρέφουν τοὺς πεινασμένους, ἐν τούτοις πολλοὶ πτωχοὶ εὑρίσκονται ἐξαντλημένοι εἰς τὸ κρεββάτι, ὄχι ἐπειδὴ οἱ ἔχοντες δὲν ἐπαρκοῦν διὰ νὰ τοὺς διαθρέψουν, ἀλλ' ἐπειδὴ εἶναι αὐτοὶ σκληροὶ καὶ ἀπάνθρωποι. Διότι ἐὰν οἱ πλούσιοι καὶ οἱ ἀνήκοντες εἰς τὴν μεσαίαν τάξιν μοιρασθοῦν μεταξύ των τοὺς ἔχοντας ἀνάγκην τροφῆς καὶ ἐνδυμάτων, μόλις καὶ μετὰ βίας θὰ ἀντιστοιχῇ ἕνας πτωχὸς εἰς τοὺς πενήντα ἢ ἑκατὸ ἄνδρας. Ἀλλ' ὅμως, ἂν καὶ εὑρίσκονται εἰς τὴν τόσην ἀφθονίαν ἐν συγκρίσει πρὸς ἐκείνους τοὺς ὁποίους θὰ βοηθήσουν, καθημερινὰ ὀδύρονται.

Καὶ διὰ νὰ καταλάβῃς τὸ μέγεθος τῆς ἀπανθρωπίας τους, σκέψου ὅτι ἡ ἐκκλησία, **B** ποὺ ἔχει τὰ ἔσοδα

ἑνὸς ἀπὸ τοὺς τελευταίους εὐπόρους καὶ ἀπὸ τοὺς μὴ ἔχοντας ὑπερβολικὰ πλούτη, ἐπαρκεῖ ἐν τούτοις διὰ νὰ συντηρῇ κάθε ἡμέραν ἕνα πλῆθος ἀπὸ χήρας καὶ παρθένους, δεδομένου ὅτι ὁ κατάλογος αὐτῶν ἔχει φθάσει εἰς τὰς τρεῖς χιλιάδας. Μαζὶ μὲ αὐτὰς πρόσθεσε τοὺς φυλακισμένους, τοὺς ἀσθενεῖς, ποὺ κατάκεινται εἰς τὸ ξενοδοχεῖον, τοὺς ὑγιεῖς, τοὺς ξένους, τοὺς ἀναπήρους, τοὺς παραμένοντας εἰς τὴν ἐκκλησίαν διὰ νὰ ἔχουν τροφὴν καὶ ἐνδύματα, καὶ ἐκείνους ποὺ κάθε ἡμέραν ἐκτάκτως ζητοῦν βοήθειαν. Καὶ ὅμως καθόλου δὲν ὀλιγόστευσεν ἡ περιουσία τῆς ἐκκλησίας. Κατὰ συνέπειαν, ἐὰν δέκα μόνον ἄνδρες ἤθελαν νὰ ἐξοδεύουν, ὅπως ἐξοδεύει ἡ ἐκκλησία, τότε δὲν θὰ ὑπῆρχε κανένας πτωχός.

C Καὶ τί θὰ κληρονομήσουν τὰ παιδιά μας; ἐρωτᾷ κάποιος. Τὸ κεφάλαιον θὰ παρέμενε καὶ τὰ ἔσοδα πάλιν θὰ ἦσαν περισσότερα, διότι τὰ κτήματά τους θὰ ἐφυλάσσοντο δι' αὐτὰ εἰς τὸν οὐρανόν. Ἀλλὰ δὲν σᾶς ἀρέσει ἔτσι; Τότε δώσατε τὰ μισά, ἢ τὸ ἕνα τρίτον, ἢ τὸ ἕνα τέταρτον, ἢ καὶ τὸ ἕνα δέκατον ἀκόμη ἀπὸ τὰ ἀγαθά σας. Διότι μὲ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ ἡ πόλις μας ἔχει τὴν δύναμιν νὰ διαθρέψῃ τοὺς πτωχοὺς δέκα πόλεων. Καὶ ἂν θέλετε, ἂς κάνωμεν ἕνα παρόμοιον συλλογισμόν. Μᾶλλον, ὅμως, δὲν χρειάζεται καθόλου συλλογισμός, διότι ἡ εὐκολία τοῦ πράγματος εἶναι μόνη της παισιφανής. Πραγματικά, κυττάξατε πόσα ἐξοδεύει μία οἰκία εἰς τὰς πολιτικὰς ὑποθέσεις χωρὶς δισταγμόν, **D** χωρὶς καθόλου νὰ αἰσθάνεται τὴν δαπάνην. Αὐτὴν τὴν δαπάνην ἐὰν ὁ κάθε πλούσιος ἤθελε νὰ τὴν προσφέρῃ εἰς τὴν προσπάθειαν συντηρήσεως τῶν πτωχῶν, εἰς μίαν ἐλαχίστην στιγμὴν τοῦ χρόνου, θὰ ἥρπαζε τὸν οὐρανόν.

Ποία συγχώρησις θὰ ὑπάρχῃ, λοιπόν, ποία σκιὰ ἀπολογίας, ὅταν ἐκεῖνα, ποὺ πρόκειται ὁπωσδήποτε νὰ ἐγκαταλείψωμεν, ὅταν θὰ φύγωμεν ἀπὸ τὴν γῆν, δὲν τὰ

προσφέρωμεν μὲ τόσην ἀφθονίαν, μὲ ὅσην τὰ δίδουν οἱ ἄλλοι εἰς ἀνθρώπους τοῦ θεάτρου, καὶ μάλιστα ὅταν πρόκειται πολλὰ νὰ ὠφεληθῶμεν ἀπὸ αὐτά; Διότι ἔπρεπε, καὶ ἂν ἀκόμη θὰ παραμέναιμεν συνεχῶς εἰς τὴν γῆν, οὔτε καὶ τότε νὰ εἴμεθα διστακτικοὶ διὰ τὴν καλὴν αὐτὴν δαπάνην. Ὅταν, ὅμως, μετ' ὀλίγον θὰ ἀπομακρυνώμεθα ἀπὸ ἐδῶ **E** καὶ θὰ συρώμεθα γυμνοὶ ἀπὸ ὅλα, ποίαν ἀπολογίαν θὰ ἔχωμεν, ὅταν δὲν προσφέρωμεν εἰς τοὺς πεινασμένους καὶ τοὺς δεομένους οὔτε ἀπὸ τὰ περισσεύματά μας; Δὲν σὲ ἀναγκάζω, βέβαια, νὰ μειώσῃς τὰ ὑπάρχοντά σου, ὄχι ἐπειδὴ δὲν τὸ θέλω, ἀλλ' ἐπειδὴ σὲ βλέπω πολὺ διστακτικόν. Δὲν σοῦ λέγω, λοιπόν, αὐτό. Ἀλλὰ ἐξόδευσε ἀπὸ τοὺς νέους καρποὺς καὶ τίποτε ἀπὸ αὐτοὺς νὰ μὴ φυλάξῃς. Σοῦ εἶναι ἀρκετὰ τὰ χρήματα τῶν ἐσόδων ποὺ τρέχουν σὰν ἀπὸ πηγή. Κάνε τοὺς πτωχοὺς κοινωνοὺς τῶν ἀγαθῶν σου **681** καὶ γίνε καλὸς διαχειριστὴς τῶν ὅσων σοῦ ἔδωσεν ὁ Θεός. Ναί, ἀλλὰ πληρώνω τοὺς φόρους μου, λέγει κάποιος. Δι' αὐτό, λοιπόν, περιφρονεῖς τοὺς πτωχούς, ἐπειδὴ κανεὶς ἐδῶ δὲν σοῦ ζητεῖ; Εἰς ἐκεῖνον, ὅμως, πού, εἴτε παράγει ἡ γῆ εἴτε ὄχι, τὸ παίρνει μὲ τὴν βίαν καὶ σὲ κακοποιεῖ, δὲν τολμᾷς νὰ ἀντισταθῇς, ἐνῷ εἰς αὐτὸν ποὺ σοῦ ζητεῖ μὲ ἥμερον τρόπον καὶ ὅταν ὑπάρχῃ εὐφορία, δὲν καταδέχεσαι οὔτε ἕνα λόγον νὰ τοῦ εἰπῇς; Καὶ ποῖος θὰ σὲ λυτρώσῃ ἀπὸ τὰς φοβερὰς ἐκείνας τιμωρίας; Δὲν ὑπάρχει κανείς. Ἀφοῦ, λοιπόν, ἐκεῖ[11] θὰ ἀκολουθήσῃ ὁπωσδήποτε ἡ φοβερὰ τιμωρία, ἐὰν δὲν πληρώνῃς, καὶ δι' αὐτὸ φροντίζεις νὰ ἐξοφλῇς τὰς ὑποχρεώσεις σου, **B** συλλογίσου ὅτι καὶ ἐδῶ θὰ εἶναι χειρότερα, ὄχι τὸ νὰ συλληφθῇς καὶ νὰ κλεισθῇς εἰς τὴν φυλακήν, ἀλλὰ τὸ νὰ ριφθῇς εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον.

11. Εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν φόρων.

Δι' ὅλα αὐτά, λοιπόν, ἂς μάθωμεν νὰ καταβάλλωμεν πρῶτον αὐτοὺς τοὺς φόρους. Διότι ἡ εὐκολία εἶναι μεγάλη καὶ ὁ μισθὸς μεγαλύτερος καὶ περισσότερον τὸ κέρδος, ἐνῷ ἡ τιμωρία εἶναι χειροτέρα, ὅταν δείξωμεν ἀγνωμοσύνην. Πραγματικά, τὴν ἐδῶ κατάστασιν τὴν διαδέχεται κόλασις χωρὶς τέλος. Ἐὰν δὲ μοῦ ἀναφέρῃς τοὺς στρατιώτας[12], ποὺ πολεμοῦν πρὸς χάριν σου τοὺς βαρβάρους, ὑπάρχει καὶ ἐδῶ στρατόπεδον, τὸ στρατόπεδον τῶν πτωχῶν, καὶ πόλεμος, τὸν ὁποῖον πρὸς χάριν σου διεξάγουν οἱ πτωχοί. Διότι ὅταν λάβουν, μὲ τὰς εὐχάς τους καθιστοῦν τὸν Θεὸν εὐνοϊκόν. **C** Καὶ ὅταν τὸν κάνουν εὐνοϊκόν, ἀποκρούουν, ἀντὶ τῶν βαρβάρων, τὰς ἐπιβουλὰς τῶν δαιμόνων. Δὲν ἀφήνουν τὸν πονηρὸν νὰ εἶναι ὁρμητικός, οὔτε νὰ ἐπιτίθεται συνεχῶς, ἀλλὰ τοῦ παραλύουν τὴν δύναμιν.

Ὅταν βλέπῃς, λοιπόν, τοὺς στρατιώτας αὐτοὺς νὰ ἀγωνίζωνται κάθε ἡμέραν διὰ σὲ πρὸς τὸν διάβολον μὲ τὰς δεήσεις καὶ τὰς προσευχάς τους, ζήτησε ἀπὸ τὸν ἑαυτόν σου τὴν καλὴν αὐτὴν εἰσφοράν, δηλαδή, τὴν τροφὴν αὐτῶν. Διότι, ἐπειδὴ ὁ βασιλεὺς αὐτὸς εἶναι ἥμερος, δὲν ἔδωσεν ἐκείνους ποὺ θὰ τὴν ἀπαιτήσουν, ἀλλὰ θέλει μὲ τὴν συγκατάθεσίν σου νὰ τὴν καταθέσῃς. Καὶ ἂν τὴν καταθέσῃς ὀλίγην ὀλίγην, τὴν δέχεται. **D** Καὶ ἄν, πάλιν, εὑρίσκεσαι εἰς ἀπορίαν καὶ τὴν καταθέσῃς εἰς μεγάλον χρονικὸν διάστημα, δὲν βιάζει ἐκεῖνον ποὺ δὲν ἔχει. Δι' αὐτὸ ἂς μὴ καταφρονῶμεν τὴν μακροθυμίαν του, ἀλλ' ἂς ἀποθησαυρίζωμεν διὰ τοὺς ἑαυτούς μας ὄχι ὀργήν, ἀλλὰ σωτηρίαν. Ὄχι θάνατον, ἀλλὰ ζωήν. Ὄχι κόλασιν καὶ τιμωρίαν, ἀλλὰ τιμὰς καὶ στεφάνους. Δὲν εἶναι δυνατὸν ἐδῶ νὰ καταβάλῃς ἀμοιβὴν διὰ τὴν μεταφορὰν τῶν προσφερομένων. Δὲν εἶναι δυνατὸν ἐδῶ νὰ κοπιάσωμεν καὶ νὰ συσσωρεύσωμεν

12. Διὰ τοὺς [illegible]

πλούτη. Ἂν προσφέρῃς, ὁ ἴδιος ὁ Κύριος τὰ μεταφέρει εἰς τὸν οὐρανόν. Ὁ ἴδιος σοῦ κάνει τὴν προσφοράν σου περισσότερον ὠφέλιμον. **E** Δὲν εἶναι δυνατὸν ἐδῶ νὰ εὕρῃς συνοδὸν τῶν καταβληθέντων. Μόνον κάνε τὴν καταβολὴν καὶ ἀμέσως ἀνεβαίνουν, ὄχι διὰ νὰ τραφοῦν ἄλλοι στρατιῶται, ἀλλὰ διὰ νὰ φυλαχθοῦν πρὸς χάριν σου μὲ ἄφθονον κέρδος. Ὅσα θὰ δώσῃς δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ τὰ πάρῃς πάλιν ἐδῶ, ἐκεῖ, ὅμως, θὰ τὰ πάρῃς μὲ μεγάλην τιμὴν καὶ θὰ ἀποκομίσῃς μεγαλύτερα καὶ πνευματικώτερα κέρδη. Ἐδῶ, τὰ διδόμενα ἀποτελοῦν ἀπαίτησιν, ἐνῷ ἐκεῖ εἶναι τόκος, δάνειον καὶ ὀφειλή. Διότι ὁ Θεὸς σοῦ ἔδωσε καὶ χρεόγραφα. «Διότι ἐκεῖνος ποὺ ἐλεεῖ τὸν πτωχόν, δανείζει τὸν Θεόν», λέγει[13]. Τοῦ ἔδωσεν ἀρραβῶνα[14] καὶ ἐγγυητάς, ἂν καὶ εἶναι ὁ Θεός. **660** Ποία εἶναι ἡ ἐγγύησις; Τὰ πράγματα τῆς παρούσης ζωῆς, τὰ αἰσθητὰ καὶ τὰ πνευματικά, ποὺ εἶναι προοίμια τῶν μελλοντικῶν.

Διατί, λοιπόν, ἀναβάλλεις καὶ διστάζεις, ἐνῷ ἔλαβες τόσον πολλὰ καὶ ἐλπίζεις νὰ λάβῃς περισσότερα; Τὰ ὅσα ἔλαβες, εἶναι τὰ ἀκόλουθα· Ὁ Θεὸς σοῦ ἔπλασε τὸ σῶμα, ὁ ἴδιος σοῦ ἔδωσε ψυχήν, μόνον ἐσὲ ἀπὸ τὰ ὄντα τῆς γῆς ἐτίμησε μὲ τὸ λογικόν, σοῦ ἔδωσε τὴν κυριαρχίαν ὅλων τῶν ὁρατῶν, σοῦ ἐχάρισε τὴν δύναμιν νὰ τὸν γνωρίσῃς, προσέφερε τὸν Υἱόν του πρὸς χάριν σου, σοῦ ἐδώρησε βάπτισμα, ποὺ εἶναι γεμᾶτο ἀπὸ τόσα ἀγαθά, σοῦ ἔδωσεν ἱερὰν τράπεζαν, σοῦ ὑπεσχέθη τὴν βασιλείαν καὶ τὰ ἀπόρρητα ἀγαθά. Ἀφοῦ, λοιπόν, ἔλαβες τόσα πολλὰ καὶ πρόκειται νὰ λάβῃς περισσότερα, (διότι θὰ εἰπῶ πάλιν τὰ ἴδια), **B** ἐνδιαφέρεσαι τόσον διὰ τὰ χρήματα ποὺ χάνονται; Καὶ ποίαν συγχώρησιν θὰ ἔχῃς;

---

13. Παροιμ. 19, 17.
14. Ἀρραβὼν εἶναι ἡ ἐγγύησις, ἡ ἀσφάλεια, ἡ προκαταβολή.

Ἀλλὰ βλέπεις τὰ παιδιά σου καὶ δι' αὐτὰ ἀρνεῖσαι νὰ προσφέρῃς; Μά, δίδαξε καὶ αὐτὰ νὰ ἐπιδιώκουν τὰ παρόμοια κέρδη. Διότι ἐὰν εἶχες δανείσει χρήματα καὶ σοῦ ἔδιδαν τόκον, ὁ δὲ ὀφειλέτης σου ἦτο συνεπὴς εἰς τὰς ὑποχρεώσεις του, χιλίας φορὰς θὰ ἐπροτιμοῦσες ἀντὶ τῶν χρημάτων νὰ ἀφήσῃς εἰς τὸ παιδί σου τὸ γραμμάτιον, ὥστε νὰ ἔχῃ πολλὰ ἔσοδα καὶ νὰ μὴ ἀναγκάζεται νὰ γυρίζῃ ἐδῶ καὶ ἐκεῖ καὶ νὰ ζητῇ ἄλλους διὰ νὰ δανεισθοῦν. Καὶ τώρα αὐτὸ τὸ γραμμάτιον δῶσε εἰς τὸ παιδί σου καὶ ἄφησέ του ὀφειλέτην τὸν Θεόν.

Σύ, ὅμως, τὰ μὲν χωράφιά σου δὲν τὰ πουλᾷς διὰ νὰ τὰ ἀφήσῃς εἰς τὰ παιδιά σου, καὶ τὰ ἀφήνεις, διὰ νὰ τοὺς μένουν τὰ ἔσοδα **C** καὶ ἔτσι τὸ περίσσευμα τῶν χρημάτων τους νὰ γίνῃ μεγαλύτερον. Τὸ δὲ γραμμάτιον αὐτό, ποὺ εἶναι ἀνώτερον ἀπὸ κάθε περιουσίαν καὶ ὅλα τὰ ἔσοδα καὶ φέρει τόσους καρπούς, φοβεῖσαι νὰ τὸ ἀφήσῃς; Καὶ μάλιστα ὅταν γνωρίζῃς καλά, ὅτι καὶ ἂν ἀκόμη τὸ ἀφήσῃς, θὰ τὸ πάρῃς, ὅταν θὰ φύγῃς μαζί σου. Διότι τὰ πνευματικὰ πράγματα εἶναι αὐτοῦ τοῦ εἴδους, ἔχουν μεγάλην μεγαλοδωρίαν.

Κατὰ συνέπειαν, ἂς μὴ ρίπτωμεν τοὺς ἑαυτούς μας εἰς τὴν πτωχείαν, οὔτε νὰ γινώμεθα ἀπάνθρωποι καὶ σκληροὶ εἰς τοὺς ἑαυτούς μας τοὺς ἰδίους, ἀλλ' ἂς ἐμπορευθῶμεν τὴν καλὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν, **D** ὥστε καὶ ἡμεῖς νὰ τὴν πάρωμεν, ὅταν θὰ φύγωμεν ἀπὸ τὴν γῆν, καὶ εἰς τὰ παιδιά μας νὰ τὴν ἀφήσωμεν καὶ τὰ μελλοντικὰ ἀγαθὰ νὰ ἐπιτύχωμεν, μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μαζὶ μὲ τὸν ὁποῖον εἰς τὸν Πατέρα καὶ συγχρόνως εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει ἡ δόξα, τὸ κράτος καὶ ἡ τιμή, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΞΖ' (67)

(Ματθ. κα', 12 - 32)

661 «Καὶ εἰσῆλθεν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸν ἱερὸν ναὸν καὶ ἔβγαλεν ἔξω ὅλους ἐκείνους ποὺ ἐπωλοῦσαν καὶ ἠγόραζαν εἰς τὸν ναὸν καὶ ἀναποδογύρισε τὰ τραπέζια τῶν ἀργυραμοιβῶν, καθὼς καὶ τὰ καθίσματα, ὅπου ἐκάθηντο αὐτοὶ ποὺ ἐπωλοῦσαν τὰς περιστεράς. Καὶ λέγει εἰς αὐτούς· Εἶναι γραμμένον, ὅτι ὁ οἶκός μου θὰ ὀνομασθῇ οἶκος προσευχῆς[1], σεῖς, ὅμως, τὸν ἐκάνατε σπήλαιον λῃστῶν»[2].

B Τὸ ἴδιον λέγει καὶ ὁ Ἰωάννης. Ἀλλ' ἐκεῖνος τὸ γράφει εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ εὐαγγελίου του[3], ἐνῷ ὁ Ματθαῖος εἰς τὸ τέλος αὐτοῦ. Συνεπῶς, εἶναι φυσικὸν νὰ συνέβη δύο φορὰς ἡ πρᾶξις αὐτὴ καὶ μάλιστα εἰς διαφορετικοὺς χρόνους. Καὶ αὐτὸ γίνεται φανερὸν καὶ ἀπὸ τὰς ἐποχὰς καὶ ἀπὸ τὴν ἀπάντησιν τῶν Ἰουδαίων. Πραγματικά, εἰς τὸν Ἰωάννην τὸ γεγονὸς αὐτὸ συνέβη κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Πάσχα[4], ἐνῷ ἐδῶ πολὺ πρὸ αὐτοῦ. Ἐπίσης, ἐκεῖ οἱ Ἰουδαῖοι ἐρωτοῦν· «Ποῖον σημεῖον ἔχεις νὰ δείξῃς εἰς ἡμᾶς;»[5], ἐδῶ, ὅμως, σιωποῦν, ἂν καὶ τοὺς ἐπετίμησεν, διότι ὁ Ἰησοῦς ἐθαυμάζετο πλέον ἀπὸ ὅλους.

Καὶ αὐτὸ ἀποτελεῖ μεγαλυτέραν κατηγορίαν διὰ τοὺς Ἰουδαίους, διότι ἂν καὶ μία καὶ δύο φορὰς προέβη ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν ἐνέργειαν αὐτήν, αὐτοὶ ἐπέμειναν εἰς τὴν καπηλείαν καὶ τὸν ἔλεγαν ἐχθρὸν τοῦ Θεοῦ, **C**

1. Ἠσ. 56, 7.
2. Ματθ. 21, 12 - 13.
3. Πρβλ. Ἰωάν. 2, 14 - 16.
4. Πρβλ. Ἰωάν. 2, 13.
5. Ἰωάν. 2, 18.

ἐνῷ ἔπρεπε ἀπὸ ἐδῶ νὰ μάθουν τὸ πόσον ἐτιμοῦσε τὸν Πατέρα του καὶ πόσην δύναμιν εἶχεν ὁ ἴδιος. Διότι καὶ θαύματα ἔκανε καὶ ἔβλεπαν ὅτι οἱ λόγοι του ἦσαν σύμφωνοι πρὸς τὰ γεγονότα. Ἀλλ' οὔτε καὶ κάτω ἀπὸ τὰς συνθήκας αὐτὰς ἐπίστευσαν, παρὰ ἀγανακτοῦσαν. Καὶ ὅλα αὐτά, ἐνῷ ἤκουαν τὸν προφήτην νὰ κηρύττῃ καὶ ἔβλεπαν τὰ μικρὰ παιδιά, παρὰ τὴν ἡλικίαν τους, νὰ τὸν ἐξυμνοῦν. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Ἰησοῦς τοὺς παρουσιάζει ὡς κατήγορόν τους τὸν προφήτην Ἠσαΐαν, ὁ ὁποῖος λέγει· «Ὁ οἶκός μου θὰ ὀνομασθῇ οἶκος προσευχῆς».

Ἀλλὰ δὲν ἀποδεικνύει μόνον μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν τὴν δύναμίν του, ἀλλὰ καὶ μὲ τὸ ὅτι ἐθεράπευσε ποικίλα νοσήματα. «Διότι τὸν ἐπλησίασαν χωλοὶ καὶ τυφλοὶ καὶ τοὺς ἐθεράπευσεν»[6], **D** καὶ ἔτσι φανερώνει τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἐξουσίαν του. Αὐτά, ὅμως, οὔτε καὶ ἔτσι ἐπίστευσαν, ἀλλὰ μαζὶ μὲ τὰ ἄλλα θαύματα καὶ ἐνῷ ἤκουαν τὰ παιδιὰ νὰ τὸν δοξολογοῦν, αἰσθάνονται πνιγμονὴν καὶ λέγουν· «Ἀκούεις, τί λέγουν αὐτοί;»[7]. Καὶ ὅμως, ὁ Χριστὸς ἔπρεπε νὰ τοὺς εἰπῇ· Δὲν ἀκούετε τί λέγουν αὐτοί; διότι τὸν ὑμνοῦσαν ὡς Θεὸν ἐκεῖνοι.

Τί ἔκανεν, ὅμως, ὁ Κύριος; Ἐπειδὴ εἰς τὰ φανερὰ εἶχαν ἀντιρρήσεις, χρησιμοποιεῖ πιὸ δραστικὴν διόρθωσιν καὶ λέγει· «Δὲν ἀνεγνώσατε ποτὲ ὅτι ἀπὸ στόμα νηπίων καὶ μικρῶν παιδιῶν, ποὺ θηλάζουν ἀκόμη, ἔφτειασες, Θεέ μου, τέλειον ὕμνον;»[8] Καὶ σωστὰ εἶπεν· «Ἀπὸ τὸ στόμα», διότι τὸ λεγόμενον δὲν προήρχετο ἀπὸ τὸ μυαλό τους, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἰδικήν του δύναμιν, ποὺ ἐνίσχυε τὴν ἀνώριμον γλῶσσαν ἐκείνων. **E** Τὸ γεγονός,

6. Ματθ. 21, 14.
7. Ματθ. 21, 16.
8. Ματθ. 21, 16. Ψαλμ. 8, 3.

αὐτὸ προεικόνιζε καὶ τοὺς ἐθνικούς, ποὺ ἐψέλλιζαν εἰς τὰ θέματα τῆς θρησκείας καὶ αὐτομάτως ὡμίλησαν δυνατὰ μὲ σύνεσιν καὶ πίστιν. Ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς ἀποστόλους δὲν ἐδίδετο μικρὰ παρηγορία ἀπὸ τὸ περιστατικὸν αὐτό. Πραγματικά, διὰ νὰ μὴ εὑρίσκωνται εἰς ἀπορίαν διὰ τὸ πῶς θὰ ἠμπορέσουν αὐτοί, ποὺ ἦσαν ἀγράμματοι, νὰ ἀναγγείλουν τὸ κήρυγμα τοῦ Χριστοῦ, τοὺς ἐπρόφθασαν τὰ παιδιὰ καὶ τοὺς ἀπήλλαξαν ἀπὸ κάθε ἀγωνίαν, 662 διότι ἐφάνη ὅτι θὰ δώσῃ καὶ εἰς αὐτοὺς τὴν δύναμιν τοῦ λόγου ἐκεῖνος ποὺ ἔκανε τὰ παιδιὰ νὰ ψάλλουν τὸν ὕμνον ἐκεῖνον.

Καὶ ὄχι μόνον αὐτό, ἀλλὰ τὸ θαῦμα αὐτὸ ἐφανέρωνεν ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἦτο καὶ τῆς φύσεως δημιουργός. Τὰ παιδιά, λοιπόν, ἂν καὶ ἦσαν εἰς ἀνώριμον ἡλικίαν, ὡμιλοῦσαν συνετὰ καὶ σύμφωνα μὲ τὴν οὐράνιον τάξιν, ἐνῷ οἱ ἄνδρες ἔλεγαν λόγους πλήρεις παραφροσύνης καὶ μανίας. Διότι ἡ κακία εἶναι αὐτοῦ τοῦ εἴδους.

Ἐπειδή, λοιπόν, πολλὰ ἦσαν ἐκεῖνα ποὺ ἐξώργιζαν τοὺς Ἰουδαίους, ὅπως εἶναι, τὸ πλῆθος τοῦ κόσμου ποὺ τὸν ἀκολουθοῦσεν, ἡ ἐκδίωξις τῶν ἐμπόρων, τὰ θαύματα, ὁ ὕμνος τῶν παιδιῶν, δι' αὐτὸ τοὺς ἐγκαταλείπει πάλιν[9] καὶ χαλαρώνει τὸ μέγεθος τοῦ πάθους των, ἐπειδὴ δὲν ἤθελε νὰ ἀρχίσῃ τὴν διδασκαλίαν, μήπως καιόμενοι ἀπὸ φθόνον προκαλέσουν μεγαλυτέρας δυσκολίας B εἰς τοὺς λόγους του.

«Ὅταν δὲ τὸ πρωΐ ἐπέστρεφεν εἰς τὴν πόλιν, ἐπείνασεν»[10]. Καὶ πῶς πεινᾷ πρωῒ πρωΐ; Ὅταν ἔκανε τὴν παραχώρησιν εἰς τὸ σῶμα, τότε φανερώνει καὶ τὸ πάθος

9. Πρβλ. Ματθ. 21, 17.
10. Ματθ. 21, 18.

του. «Καὶ ὅταν εἶδε μίαν συκῆν εἰς τὸν δρόμον, ἦλθε πλησίον της καὶ δὲν εὐρῆκε τίποτε ἐπάνω της παρὰ φύλλα μόνον»[11]. Ἄλλος εὐαγγελιστὴς λέγει ὅτι δὲν ἦτο ἀκόμη καιρὸς τῆς καρποφορίας[12]. Ἐάν, ὅμως, δὲν ἦτο ὁ καιρὸς τῶν καρπῶν, πῶς ὁ ἴδιος εὐαγγελιστὴς λέγει· «Καὶ ἦλθε μήπως εὕρῃ καρποὺς εἰς αὐτήν»[13]; Ὥστε, εἶναι φανερὸν ὅτι αὐτὸ προέρχεται ἀπὸ τὴν γνώμην τῶν μαθητῶν, δεδομένου ὅτι εἰς πολλὰς περιπτώσεις οἱ εὐαγγελισταὶ γράφουν τὰς προσωπικὰς ἀπόψεις καὶ γνώμας τῶν μαθητῶν. Ὅπως, λοιπόν, ἀποτελεῖ ἄποψιν τῶν μαθητῶν τὸ ὅτι ἐπῆγε πρὸς τὴν συκῆν διὰ νὰ εὕρῃ καρπούς, καθ' ὅμοιον τρόπον εἶναι προσωπική τους γνώμη νὰ νομίζουν ὅτι τὴν κατηράσθη, ἐπειδὴ δὲν εἶχε καρπούς.

C Μὰ τότε, διατὶ τὴν κατηράσθη; Χάριν τῶν μαθητῶν του, διὰ νὰ πάρουν θάρρος. Ἐπειδή, δηλαδή, πάντοτε ἔκανεν εὐεργεσίας, χωρὶς κανένα νὰ τιμωρῇ, ἔπρεπε νὰ δώσῃ ἀπόδειξιν καὶ τῆς τιμωρητικῆς του δυνάμεως, διὰ νὰ μάθουν καὶ οἱ μαθηταὶ καὶ οἱ Ἰουδαῖοι ὅτι, ἂν καὶ ἠμποροῦσε νὰ ἀποξηράνῃ τοὺς σταυρωτάς του, τοὺς συγχωρεῖ μὲ τὴν θέλησίν του καὶ δὲν τοὺς ξηραίνει. Δὲν ἤθελε, βέβαια, νὰ ἀποδείξῃ αὐτὸ εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλ' ἀπέδειξε τὴν τιμωρητικήν του δύναμιν εἰς τὸ φυτόν. Ὅταν δὲ εἰς τόπους, ἢ εἰς τὰ φυτά, ἢ εἰς τὰ ἄλογα ζῷα γίνεται κάτι παρόμοιον νὰ μὴ λεπτολογῇς τὰ πράγματα, οὔτε νὰ λέγῃς· D Πῶς, λοιπόν, ἐξηράνθη δικαιολογημένα ἡ συκῆ, ἐὰν δὲν ἦτο καιρὸς τῆς καρποφορίας; Διότι αὐτὸ εἶναι ἀπόδειξις τῆς χειροτέρας ἀνοησίας.

11. Ματθ. 21, 19.
12. Πρβλ. Μάρκ. 11, 13.
13. Μάρκ. 11, 13.

Ἀλλὰ νὰ βλέπῃς τὸ θαῦμα καὶ νὰ θαυμάζῃς καὶ νὰ δοξάζῃς τὸν θαυματουργόν.

Διότι καὶ διὰ τοὺς χοίρους ποὺ ἐπνίγησαν εἶπαν μερικοὶ τὸ ἴδιον, ἐρευνῶντες κατὰ πόσον αὐτὸ ἦτο δίκαιον. Ἀλλ' οὔτε καὶ ἐδῶ πρέπει νὰ τοὺς δώσωμεν σημασίαν, διότι καὶ τὰ ζῷα αὐτὰ ἦσαν ἄλογα, ὅπως καὶ τὸ φυτὸν ἐκεῖνο ἦτο ἄψυχον.

Διατί, λοιπόν, παίρνει αὐτοῦ τοῦ εἴδους τὴν μορφὴν ἡ πρᾶξις αὐτὴ καὶ διατί αὐτὴ θεωρεῖται ὡς δικαιολογία τῆς κατάρας; Ὅπως εἶπα παραπάνω, αὐτὸ ἦτο γνώμη τῶν μαθητῶν. Ἐάν, ὅμως, δὲν ἦτο καιρὸς τῆς καρποφορίας, ἄσκοπα, λέγουν μερικοί, δηλοῦται ὁ νόμος ἐδῶ. Διότι καρπὸς τοῦ νόμου ἦτο ἡ πίστις καὶ τότε ἦτο καιρὸς τοῦ καρποῦ αὐτοῦ καὶ τὸν παρήγαγεν αὐτόν. «Ἤδη τὰ χωράφια εἶναι λευκὰ καὶ ὥριμα πρὸς θερισμόν»[14], λέγει. Καί· «Σᾶς ἀπέστειλα διὰ νὰ θερίζετε ἐκεῖνο, ποὺ σεῖς δὲν ἔχετε κοπιάσει διὰ νὰ σπαρῇ»[15].

Δὲν ὑπαινίσσεται κάτι παρόμοιον ἐδῶ, ἀλλ' εἶναι ἐκεῖνο ποὺ σᾶς εἶπα, δηλαδή, ἀποκαλύπτει τὴν τιμωρητικήν του δύναμιν. Καὶ αὐτὸ τὸ ἀποδεικνύει μὲ τὸ ὅτι εἶπεν· «Διότι δὲν ἦτο ἀκόμη καιρός». Ἔτσι, φανερώνει ὅτι ἦλθε εἰς τὸ δένδρον πρὸ τοῦ χρόνου τῆς καρποφορίας, ὄχι ἐπειδὴ ἐπεινοῦσεν, ἀλλὰ χάριν τῶν μαθητῶν, οἱ ὁποῖοι καὶ ἐθαύμασαν ὑπερβολικά, ἂν καὶ εἶχαν γίνῃ μέχρι τότε πολλὰ μεγαλύτερα θαύματα. Ἀλλ' ὅπως σᾶς εἶπα, τὸ θαῦμα αὐτὸ ἦτο νέον καὶ παράξενον, διότι τώρα διὰ πρώτην φορὰν ἔδειξε τὴν τιμωρητικήν του δύναμιν. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν δὲν ἔκανε τὸ θαῦμά του εἰς

14. Ἰωάν. 4, 35.
15. Ἰωάν. 4, 38.

ἄλλο φυτόν, ἀλλὰ εἰς τὸ πιὸ πράσινον καὶ θαλερόν, ὥστε καὶ ἀπὸ τὸ γεγονὸς αὐτὸ νὰ φανῇ τὸ θαῦμα μεγαλύτερον.

Καὶ διὰ νὰ καταλάβῃς ὅτι τὸ θαῦμα αὐτὸ ἔγινε χάριν τῶν μαθητῶν, διὰ νὰ τοὺς δώσῃ θάρρος, δηλαδή, ἄκουσε τὰ ὅσα λέγει εἰς τὴν συνέχειαν. Τί λέγει λοιπόν; Καὶ σεῖς θὰ πραγματοποιήσετε μεγαλύτερα θαύματα, ἐὰν ἔχετε πίστιν καὶ στηρίζετε τὸ θάρρος σας εἰς τὴν προσευχήν[16]. Βλέπεις, ὅτι τὸ πᾶν ἔγινε δι' αὐτούς, διὰ νὰ μὴ φοβοῦνται καὶ νὰ μὴ τρέμουν τὰς ἐπιβουλάς; Δι' αὐτὸ καὶ τὸ λέγει διὰ δευτέραν φοράν, διὰ νὰ τοὺς προσηλώσῃ εἰς τὴν προσευχὴν καὶ τὴν πίστιν[17]. Διότι δὲν θὰ κάνετε αὐτὸ μόνον, λέγει, ἀλλὰ καὶ ὄρη θὰ μετακινήσετε καὶ ἄλλα μεγαλύτερα θὰ ἐπιτελέσετε, βασιζόμενοι εἰς τὴν πίστιν καὶ τὴν προσευχήν.

Ἀλλ' οἱ ἀλαζόνες καὶ τυφλοὶ ἀπὸ ἐγωϊσμὸν Ἰουδαῖοι, ἐπειδὴ ἤθελαν νὰ διακόψουν τὴν διδασκαλίαν του, τὸν ἐπλησίασαν καὶ τὸν ἠρώτησαν· «Μὲ ποίαν ἐξουσίαν ἐνεργεῖς αὐτά;»[18] Ἐπειδή, δηλαδή, δὲν ἠμποροῦσαν νὰ ἀμφισβητήσουν τὰ θαύματά του, τοῦ προβάλλουν τὴν ἐκδίωξιν τῶν ἐμπόρων ἀπὸ τὸν ναόν. Τὸ ἴδιον δὲ φαίνεται ὅτι ἐρωτοῦν καὶ εἰς τὴν περιγραφὴν τοῦ εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου, ἔστω καὶ ἂν δὲν χρησιμοποιοῦν τὰς ἰδίας λέξεις, ἀλλ' ὁπωσδήποτε ἔχουν τὴν ἰδίαν διάθεσιν. Πραγματικά, καὶ ἐκεῖ λέγουν· «Ποῖον σημεῖον ἔχεις νὰ δείξῃς ὅτι ἔχεις τὴν ἐξουσίαν νὰ κάνῃς αὐτά;»[19] Ἀλλ' ἐκεῖ δίδει ὡς ἀπάντησιν τὸ ἑξῆς· «Κρημνείσατε τὸν ναὸν

16. Πρβλ. Ματθ. 21, 21.
17. Πρβλ. Ματθ. 21, 22.
18. Ματθ. 21, 23.
19. Ἰωάν. 2, 18.

αὐτὸν καὶ σὲ τρεῖς ἡμέρας θὰ τὸν ἀνεγείρω»[20], ἐνῷ ἐδῶ τοὺς ἐμβάλλει εἰς ἀπορίαν. Κατὰ συνέπειαν, εἶναι φανερὸν ὅτι τότε ἦτο ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ προοίμιον τῶν θαυμάτων, ἐνῷ ἐδῶ εὑρίσκεται πρὸς τὸ τέλος τῆς δράσεώς του.

Ἡ ἐρώτησις τῶν Ἰουδαίων ἔχει τὴν παρακάτω σημασίαν· Κατέλαβες τὸν διδασκαλικὸν θρόνον; Ἐχειροτονήθης ἱερεύς; Διατί ἔδειξες τόσην μεγάλην ἐξουσίαν εἰς τὸν ναόν; ἐρωτοῦν. Καὶ ὅμως, δὲν ἔκανε τίποτε ποὺ νὰ φανερώνῃ αὐθάδειαν, ἀλλ' ἁπλῶς ἐφρόντισε διὰ τὴν εὐταξίαν τοῦ ναοῦ. Ἐπειδή, ὅμως, δὲν ἠμποροῦσαν νὰ εἰποῦν τίποτε ἄλλο, τοῦ ἐπιτίθενται διὰ τὸ ἐνδιαφέρον του αὐτό. **D** Καὶ ὅταν μὲν ἐξεδίωκε τοὺς ἐμπόρους, δὲν ἐτόλμησαν νὰ τοῦ φέρουν καμμίαν ἀντίρρησιν, λόγῳ τῶν θαυμάτων ποὺ ἐπραγματοποίησεν. Ὅταν τὸν εἶδαν ἐκ νέου, τότε τοῦ ἐπιτίθενται.

Καὶ τί ἔκανεν ὁ Ἰησοῦς; Δὲν τοὺς δίδει κατ' εὐθεῖαν ἀπάντησιν, διὰ νὰ τοὺς ἀποδείξῃ ὅτι ἐὰν ἤθελαν νὰ ἰδοῦν τὴν ἐξουσίαν του, ἠμποροῦσαν, ἀλλά, τοὺς ὑποβάλλει τὴν ἀκόλουθον ἀντερώτησιν· «Τὸ βάπτισμα τοῦ Ἰωάννου ἀπὸ ποῦ ἦτο; Ἀπὸ τὸν Θεὸν ἢ ἀπὸ ἐπινόησιν καὶ ἐντολὴν ἀνθρώπων;»[21] Καὶ ποία ἡ σημασία αὐτῆς τῆς ἀπαντήσεως καὶ πῶς συνδέεται πρὸς τὸ θέμα; Ἡ ἀπάντησις εἶναι σπουδαιοτάτη, βέβαια, καὶ ἀμέσως ἅπτεται τῆς ὑποθέσεως αὐτῆς. Πραγματικά, ἐὰν ἔλεγαν οἱ Ἰουδαῖοι ὅτι τὸ βάπτισμα τοῦ Ἰωάννου εἶναι ἀπὸ τὸν Θεόν, θὰ τοὺς ἔλεγεν· Διατί, λοιπόν, δὲν ἐπιστεύσατε εἰς αὐτόν; Διότι, ἐὰν ἐπίστευαν, δὲν θὰ τοῦ ἔκαναν αὐτὴν τὴν ἐρώτησιν. **E** ἐπειδὴ ὁ Ἰωάννης εἶπε διὰ τὸν Κύριον ὅτι·

20. Ἰωάν. 2, 19.
21. Ματθ. 21, 25.

«Δὲν εἶμαι ἐγὼ ἄξιος νὰ λύσω οὔτε τὸ λουρὶ τῶν ὑποδημάτων του»[22], καὶ· «Ἰδοὺ ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ, ποὺ θὰ σηκώσῃ ὁλόκληρον τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου»[23], καὶ· «Αὐτὸς εἶναι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ»[24], καὶ· «Ἐκεῖνος ποὺ ἔρχεται ἀπὸ ἐπάνω καὶ κατάγεται ἀπὸ τὸν οὐρανόν, εἶναι ἀνώτερος ἀπὸ ὅλους»[25], καὶ· «Κρατεῖ εἰς τὴν χεῖρά του καὶ θὰ καθαρίσῃ τελείως τὸ ἁλώνι του»[26]. Ὥστε, ἐὰν ἐπίστευαν εἰς τὸν Ἰωάννην, δὲν ὑπῆρχε καμμία δυσκολία διὰ νὰ καταλάβουν μὲ ποίαν ἐξουσίαν πράττει αὐτά.

664 Εἰς τὴν συνέχειαν, ἐπειδὴ οἱ Ἰουδαῖοι, φερόμενοι μὲ κακίαν καὶ πονηρίαν, ἔλεγαν· «Δὲν γνωρίζομεν»[27], δὲν τοὺς εἶπεν ὅτι· οὔτε ἐγὼ δὲν γνωρίζω, ἀλλὰ τί; «Οὔτε καὶ ἐγὼ σᾶς λέγω, μὲ ποῖον δικαίωμα πράττω αὐτά»[28]. Βέβαια, ἐὰν δὲν ἐγνώριζαν οἱ Ἰουδαῖοι, ἔπρεπε νὰ τοὺς διαφωτίσῃ καὶ νὰ τοὺς διδάξῃ· Ἐπειδή, ὅμως, ἐφέροντο μὲ κακίαν, δικαιολογημένα, δὲν τοὺς δίδει καμμίαν ἀπάντησιν.

Καὶ διατί δὲν ἀπήντησεν ὅτι, τὸ βάπτισμα τοῦ Ἰωάννου εἶναι ἐπινόησις τῶν ἀνθρώπων; «Ἐφοβοῦντο τὰ πλήθη τῶν ἀνθρώπων»[29], λέγει ὁ εὐαγγελιστής. Εἶδες καρδίαν διεστραμμένην; Πάντοτε περιφρονοῦν καὶ ἀδιαφοροῦν διὰ τὸν Θεὸν καὶ πράττουν τὰ πάντα διὰ τοὺς ἀνθρώπους. Διότι καὶ τὸν Ἰωάννην διὰ τοὺς ἀνθρώπους τὸν ἐφοβοῦντο, ὄχι ἐπειδὴ ἐσέβοντο αὐτόν, ἀλλὰ διὰ τοὺς

22. Λουκ. 3, 16.
23. Ἰωάν. 1, 29.
24. Ἰωάν. 1, 34.
25. Ἰωάν. 3, 31.
26. Ματθ. 3, 12.
27. Ματθ. 21, 27.
28. Ματθ. 21, 27.
29. Ματθ. 21, 26.

ἀνθρώπους εἶχαν αὐτὴν τὴν στάσιν πρὸς αὐτόν. Ἐπίσης, διὰ τοὺς ἀνθρώπους δὲν ἤθελαν νὰ πιστεύσουν εἰς τὸν Χριστόν. Καὶ ἀπὸ τὴν αἰτίαν αὐτὴν ἐγεννῶντο ὅλα τὰ κακὰ δι᾽ αὐτούς.

B Ἔπειτα, τοὺς λέγει· «Τί σᾶς φαίνεται δι᾽ αὐτὸ ποὺ θὰ σᾶς εἴπω; Ἕνας ἄνθρωπος εἶχε δύο υἱούς. Καὶ εἶπεν εἰς τὸν πρῶτον· Παιδί μου, πήγαινε σήμερα καὶ δούλεψε εἰς τὸ ἀμπέλι μου. Αὐτὸς δὲ ἀπεκρίθη καὶ εἶπεν· Δὲν θέλω νὰ ὑπάγω. Ὕστερα, ὅμως, μετεμελήθη καὶ ἐπῆγεν. Καὶ ἀφοῦ ἦλθεν εἰς τὸν δεύτερον υἱόν, εἶπε τὰ ἴδια. Αὐτὸς δὲ ἀπεκρίθη καὶ εἶπεν· Ἐγώ, κύριε, πηγαίνω. Καὶ δὲν ἐπῆγεν. Ποῖος ἀπὸ τοὺς δύο ἔκανε τὸ θέλημα τοῦ πατέρα; Λέγουν εἰς αὐτόν· Ὁ πρῶτος»[30].

Πάλιν μὲ παραβολὰς τοὺς ἐλέγχει, ὑπαινισσόμενος ἀφ᾽ ἑνὸς μὲν τὴν ἀγνωμοσύνην αὐτῶν, ἀφ᾽ ἑτέρου δὲ τὴν εὐπείθειαν τῶν ἐθνικῶν, ποὺ ἐθεωροῦντο τελείως ἄπιστοι. Διότι τὰ δύο αὐτὰ παιδιὰ αὐτὸ φανερώνουν, πρᾶγμα ποὺ συνέβη, ἄλλωστε, καὶ εἰς τοὺς ἐθνικοὺς καὶ εἰς τοὺς Ἰουδαίους. Πραγματικά, οἱ ἐθνικοί, ἂν καὶ δὲν ἔδωσαν καμμίαν ὑπόσχεσιν ὅτι θὰ ὑπακούσουν καὶ χωρὶς νὰ γίνουν ἀκροαταὶ τοῦ νόμου, **C** ἀπέδειξαν τὴν ὑπακοήν τους μὲ τὰ ἔργα. Ἀντίθετα, οἱ Ἰουδαῖοι, ἂν καὶ ὑπεσχέθησαν ὅτι· «Ὅλα ὅσα θὰ διατάξῃ ὁ Θεός, θὰ τὰ ἐφαρμόσωμεν καὶ θὰ τὰ ὑπακούωμεν»[31], τὰ παρήκουσαν μὲ τὰ ἔργα τους.

Δι᾽ αὐτὸ ἀκριβῶς, διὰ νὰ μὴ ἔχουν τὴν ἰδέαν ὅτι τοὺς ὠφελεῖ ὁ νόμος, τοὺς ἀποδεικνύει ὅτι αὐτὸς ὁ νόμος τοὺς καταδικάζει. Τὸ ἴδιον, ἐξ ἄλλου, λέγει καὶ ὁ Παῦλος· «Διότι δίκαιοι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ εἶναι ὄχι ὅσοι ἀκούουν ἁπλῶς τὸν θεῖον νόμον ἀναγινωσκόμενον, ἀλλ᾽ ὅσοι φυλάττουν τὸν νόμον, αὐτοὶ θὰ ἀναγνωρισθοῦν δίκαιοι»[32]. Διὰ τὸν λόγον αὐτόν, διὰ νὰ τοὺς κάνῃ νὰ καταδικάσουν μόνοι τους τὸν ἑαυτόν τους, προετοιμάζει ἔτσι τὰ πράγματα, ὥστε αὐτοὶ οἱ ἴδιοι νὰ βγάλουν τὴν ἀπόφασιν. Αὐτὸ κάνει καὶ εἰς τὴν παραβολὴν τοῦ ἀμπελῶνος ποὺ ἀκολουθεῖ. Καὶ διὰ νὰ τὸ ἐπιτύχῃ αὐτό, ἀποδίδει τὴν κατηγορίαν εἰς ἄλλο πρόσωπον. Ἐπειδή, δηλαδή, δὲν ἤθελαν νὰ παραδεχθοῦν ἀπ᾽ εὐθείας τὴν ἐνοχήν τους, **D** μὲ τὴν παραβολὴν τοὺς φέρει ἐκεῖ ποὺ ἤθελεν. Ὅταν δὲ ἔβγαλαν τὴν ἀπόφασιν, χωρὶς νὰ καταλαβαίνουν καλὰ τὸ βαθύτερον νόημα τῶν λεγομένων, τότε τοὺς ἀποκαλύπτει πλέον τὴν συνεσκιασμένην σημασίαν καὶ τοὺς λέγει· «Διότι οἱ τελῶναι καὶ αἱ πόρναι προλαμβάνουν ἐσᾶς εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. Διότι ἦλθεν ὁ Ἰωάννης πρὸς σᾶς κηρύττων συμπεριφορὰν καὶ βίον συμμορφωμένον πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς δικαιοσύνης καὶ δὲν ἐπιστεύσατε εἰς αὐτόν. Οἱ τελῶναι, ὅμως, καὶ αἱ πόρναι ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν. Σεῖς δέ, ὅταν τοὺς εἴδατε νὰ πιστεύουν οὔτε κἂν ὕστερα μετεμελήθητε, ὥστε νὰ πιστεύετε καὶ σεῖς εἰς αὐτούς[33]. Διότι ἐὰν ἔλεγεν ἁπλῶς, ὅτι αἱ πόρναι σᾶς προλαμβάνουν, ἀσφαλῶς, ὁ λόγος του θὰ τοὺς ἐφαίνετο βαρύς. Τώρα ὅμως, ποὺ ἀποφαίνεται σύμφωνα καὶ μὲ τὴν ἰδικήν τους γνώμην, τοὺς φαίνεται ἐλαφρύς. **E** Δι᾽ αὐτὸ προσθέτει καὶ τὴν αἰτίαν. Καὶ ποία εἶναι αὐτή; «Ἦλθε», λέγει, «ὁ Ἰωάννης πρὸς σᾶς», ὄχι πρὸς ἐκείνους. Καὶ ὄχι μόνον αὐτό, ἀλλ᾽ ἦλθεν, «κηρύττων συμπεριφορὰν καὶ βίον συμμορφωμένον πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς δικαιοσύνης». Οὔτε

30. Ματθ. 21, 28 - 31.
31. Ἐξόδ. 19, 8.

32. Ρωμ. 2, 13.
33. Ματθ. 21, 31 - 32.

ἔχετε, βέβαια, τὴν δυνατότητα νὰ τὸν κατηγορήσετε ὅτι ἦτο ἕνας ἀδιάφορος, ποὺ καθόλου δὲν ὠφελοῦσε, ἀλλ' ἀντιθέτως ἡ ζωή του ἦτο ἀνεπίληπτος καὶ τὸ ἐνδιαφέρον του μεγάλον, καὶ ὅμως δὲν τὸν ἐπροσέξατε.

Μαζὶ μὲ αὐτό, τοὺς ἀποδίδει καὶ ἄλλην κατηγορίαν, τὸ ὅτι οἱ τελῶναι τὸν ἐπρόσεξαν καὶ τὸν ἐπίστευσαν. **668** Καὶ ὕστερα ἀπὸ αὐτὸ καὶ ἄλλο, ὅτι δὲν ἐπίστευσαν οὔτε καὶ ὕστερα ἀπὸ αὐτούς. Βέβαια, ἔπρεπε νὰ πιστεύσουν πρὶν ἀπὸ ἐκείνους, ἀλλὰ τὸ ὅτι δὲν ἐπίστευσαν οὔτε ὕστερα ἀπὸ αὐτούς, εἶναι κάτι ποὺ δὲν δέχεται καμμίαν συγγνώμην. Ἐπίσης, ἀποτελεῖ ἀνέκφραστον ἔπαινον ἐκείνων καὶ ἀνάλογον κατηγορίαν δι' αὐτούς. Ἦλθε πρὸς σᾶς, ἀλλὰ δὲν τὸν ἐδεχθήκατε. Δὲν ἐπῆγε πρὸς ἐκείνους, καὶ τὸν ἐδέχθησαν. Οὔτε ἐκάνατε διδασκάλους σας ἐκείνους. Κύτταξε μὲ πόσους τρόπους ἀποδεικνύει τὸν ἔπαινον ἐκείνων καὶ τὴν κατηγορίαν αὐτῶν. Πρὸς σᾶς ἦλθεν, ὄχι πρὸς ἐκείνους. Σεῖς δὲν ἐπιστεύσατε, ἀλλ' αὐτὸ δὲν ἐσκανδάλισεν ἐκείνους. Αὐτοὶ ἐπίστευσαν, ἀλλ' αὐτὸ δὲν σᾶς ὠφέλησεν.

Τὴν δὲ λέξιν, «προλαβμάνουν», δὲν τὴν εἶπε διὰ νὰ δείξῃ ὅτι θὰ ἀκολουθήσουν καὶ οἱ Ἰουδαῖοι, **B** ἀλλὰ διὰ νὰ τοὺς δηλώσῃ ὅτι εἶχαν τὴν ἐλπίδα νὰ συμβῇ αὐτό, ἐὰν τὸ θελήσουν. Διότι τοὺς ἀνθρώπους, ποὺ εὑρίσκονται εἰς χαμηλὴν πνευματικὴν στάθμην, τίποτε δὲν τοὺς παρακινεῖ τόσον, ὅσον ἡ ζήλεια. Δι' αὐτὸ καὶ λέγει συνεχῶς· «Οἱ πρῶτοι θὰ γίνουν τελευταῖοι, καὶ οἱ τελευταῖοι πρῶτοι». Δι' αὐτό, ἐπίσης, ἔφερεν εἰς τὸ μέσον τὰς πόρνας καὶ τοὺς τελώνας, διὰ νὰ τοὺς κινήσῃ τὴν ζήλειαν. Διότι τὰ δύο αὐτὰ φοβερὰ ἁμαρτήματα γεννιῶνται ἀπὸ κακὸν ἔρωτα, τὸ μὲν ἕνα ἀπὸ τὸν ἔρωτα τῶν σωμάτων, τὸ δὲ ἄλλο ἀπὸ τὴν δίψαν τῶν χρημάτων.

Τοὺς ἀποδεικνύει ὅτι αὐτὸ ἀκριβῶς σημαίνει νὰ ὑ-

πακούῃ κανεὶς εἰς τὸν νόμον, τὸ νὰ πιστεύσῃ εἰς τὸν Ἰωάννην. Συνεπῶς, δὲν ἦτο ἀποτέλεσμα τῆς θείας χάριτος μόνον τὸ νὰ εἰσέλθουν αἱ πόρναι εἰς τὴν βασιλείαν, ἀλλὰ καὶ τῆς δικαιοσύνης αὐτῶν. Δηλαδή, δὲν εἰσῆλθαν παραμένουσαι πόρναι, ἀλλά, ἀφοῦ ὑπήκουσαν καὶ ἐπίστευσαν καὶ ἐκαθαρίσθησαν καὶ ἤλλαξαν διαγωγήν, τότε εἰσῆλθαν.

C Εἶδες μὲ ποῖον τρόπον κατέστησε τὸν λόγον ἐλαφρύτερον καὶ ἀποτελεσματικώτερον, μὲ τὴν παραβολὴν καὶ τὴν προσθήκην τῶν πορνῶν; Δὲν τοὺς εἶπεν, δηλαδή, κατ' εὐθεῖαν· Διατί δὲν πιστεύετε εἰς τὸν Ἰωάννην; ἀλλ' ἐκεῖνο ποὺ ἦτο πιὸ χειρότερον, μὲ τὸ νὰ ἀναφέρῃ τοὺς τελώνας καὶ τὰς πόρνας καὶ ὕστερα προσέθεσεν αὐτὸ καὶ τοὺς ἤλεγξε ἀπὸ τὴν φυσικὴν τάξιν καὶ σειρὰν τῶν πραγμάτων καὶ τοὺς ἀπέδειξεν ὅτι τὰ πάντα πράττουν ἀπὸ τὸν φόβον τῶν ἀνθρώπων καὶ ἀπὸ κενοδοξίαν. Πραγματικά, καὶ εἰς τὸν Χριστὸν δὲν ἐπίστευαν διὰ νὰ μὴ τοὺς ἐκδιώξουν ἀπὸ τὴν συναγωγήν. Ἐπίσης, διὰ τὸν ἴδιον λόγον δὲν εἶχαν τὴν τόλμην νὰ κατηγορήσουν καὶ τὸν Ἰωάννην. Ὄχι ἀπὸ εὐλάβειαν, ἀλλὰ ἀπὸ φόβον.

Δι' ὅλα αὐτὰ τοὺς ἤλεγξε μὲ ὅσα εἶπε καὶ ὕστερα κατέφερεν ἰσχυρὸν τὸ κτύπημα, ὅταν εἶπεν· **D** «Σεῖς δέ, ὅταν τοὺς εἴδατε νὰ πιστεύουν, οὔτε κἂν ὕστερα μετεμελήθητε, ὥστε νὰ πιστεύσετε καὶ σεῖς εἰς αὐτόν». Βέβαια, ἦτο κακὸν τὸ ὅτι δὲν ἐξέλεξαν τὸ καλὸν ἀπὸ τὴν ἀρχήν, ἀλλὰ μεγαλυτέρα ἦτο ἡ κατηγορία διὰ τὸ ὅτι δὲν μετεμελήθησαν. Αὐτὴ εἶναι, ἄλλωστε, καὶ ἡ κυρία αἰτία, διὰ τὴν ὁποίαν πολλοὶ γίνονται πονηροί, πρᾶγμα ποὺ καὶ τώρα βλέπω μερικοὺς νὰ παθαίνουν, κατεχόμενοι ἀπὸ βαρεῖαν ἀναισθησίαν.

Κανένας, ὅμως, ἂς μὴ συμπεριφέρεται ἔτσι, ἀλλὰ καὶ ὅταν ἀκόμη καταπέσῃ εἰς τὸν χειρότερον βαθμὸν

τῆς κακίας, ἄς μὴ ἀπελπίζεται διὰ τὴν δυνατότητα μεταβολῆς του πρὸς τὸ καλλίτερον. Διότι εἶναι εὔκολον νὰ ἐξέλθη κανεὶς ἀπὸ τὰ βάραθρα τῆς κακίας. Ἤ δὲν ἠκούσατε ὅτι ἐκείνη ἡ πόρνη, ποὺ εἶχε ξεπεράσει τοὺς πάντας εἰς τὴν ἀσέλγειαν, ἐπεσκίασεν ὅλους εἰς εὐσέβειαν; **E** Δὲν ἀναφέρομαι εἰς τὴν πόρνην τῶν εὐαγγελίων, ἀλλὰ εἰς τὴν πόρνην τῶν ἡμερῶν μας, ποὺ κατήγετο ἀπὸ τὴν Φοινίκην, τὴν πιὸ παράνομον καὶ ἁμαρτωλὴν περιοχήν. Πραγματικά, καὶ αὐτὴ ἦτο κάποτε πόρνη, ποὺ κατεῖχε τὰ πρωτεῖα εἰς τὴν σκηνὴν τῶν θεάτρων καὶ τὸ ὄνομά της ἦτο γνωστὸν παντοῦ, ὄχι μόνον εἰς τὴν ἰδικήν μας πόλιν, ἀλλὰ καὶ μέχρι τῆς Κιλικίας καὶ τῆς Καππαδοκίας. Αὐτὴ πολλὰς περιουσίας ἐσκόρπισε καὶ πολλοὺς ἐγκατέλειψεν ὀρφανούς. **666** Ἐπίσης, πολλοὶ τὴν κατηγόρησαν διὰ μαγείαν, ὅτι, δηλαδή, ὄχι μόνον μὲ τὴν ὡραιότητα τοῦ σώματος, ἀλλὰ καὶ μὲ τὰ μαγικὰ φίλτρα ἔπλεκε τὰ δίκτυα ἐκεῖνα. Κάποτε δὲ συνέλαβεν εἰς τὰς πλεκτάνας της καὶ τὸν ἀδελφὸν τῆς βασιλίσσης, διότι ἦτο πολὺ μεγάλη ἡ δύναμίς της. Ἀλλ' ἀπότομα καὶ αἰφνιδιαστικά, δὲν γνωρίζω πῶς, ἢ μᾶλλον τὸ γνωρίζω καλά, ἠθέλησε καὶ μετενόησε καὶ προσείλκυσε τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, περιεφρόνησεν ὅλα ἐκεῖνα καὶ ἀπέρριψε τὰς μαγείας τοῦ διαβόλου καὶ ἔτρεξε πρὸς τὸν οὐρανόν. Μολονότι δὲν ὑπῆρχε τίποτε πιὸ αἰσχρὸν ἀπὸ αὐτήν, ὅταν εὑρίσκετο εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ θεάτρου, ἐν τούτοις, μετὰ τὴν μετάνοιάν της, πολλὰς γυναῖκας ὑπεσκέλισε μὲ τὴν ὑπερβολικήν της ἐγκράτειαν **B** καὶ ἐφόρεσε σάκκον μετανοίας καὶ συνεχῶς μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν ἐπεδίδετο εἰς τὴν ἄσκησιν. Δι' αὐτὴν ἐστενοχωρήθη καὶ ὁ ὕπαρχος καὶ οἱ στρατιῶται ὡπλίσθησαν, ἀλλὰ δὲν ἠμπόρεσαν νὰ τὴν ἐπαναφέρουν εἰς τὴν σκηνήν, οὔτε νὰ τὴν ἀποσπάσουν ἀπὸ τὰς παρθένους (τοῦ μοναστηρίου) ποὺ τὴν εἶχον δεχθῆ. Αὐτή, λοιπόν, ἀφοῦ ἠξιώθη νὰ συμμετάσχῃ εἰς τὰ ἀπόρρητα μυστήρια καὶ ἔδειξε ζῆλον ἀντάξιον τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ, ἔτσι ἐτελείωσε

τὴν ζωήν της, ἀφοῦ ἐκαθαρίσθη ἀπὸ κάθε ἁμαρτίαν μὲ τὴν θείαν χάριν καὶ ἔδειξε μεγάλην εὐσέβειαν μετὰ τὸ βάπτισμα. Πραγματικά, δὲν ἐπέτρεψεν οὔτε νὰ τὴν ἀντικρύσουν ἁπλῶς οἱ ἄλλοτε ἐρασταί της, ποὺ ἦλθαν δι' αὐτὸν τὸν σκοπόν, ἀλλ' ἀπεμόνωσε τὸν ἑαυτόν της καὶ ἔζησεν ἐπὶ πολλὰ χρόνια ὡς νὰ εὑρίσκετο εἰς φυλακήν. **C** Ἔτσι, θὰ γίνουν οἱ τελευταῖοι πρῶτοι, καὶ οἱ πρῶτοι τελευταῖοι. Ἔτσι, πρέπει συνεχῶς ἡ ψυχή μας νὰ εἶναι φλογισμένη ἀπὸ τὴν πίστιν καὶ τίποτε δὲν θὰ σὲ ἐμποδίσῃ νὰ γίνῃς μεγάλος καὶ ἄξιος θαυμασμοῦ.

Κανένας, λοιπόν, νὰ μὴ ἀπελπίζεται, ἐπειδὴ εὑρίσκεται εἰς τὴν κακίαν, ὅπως, πάλιν, κανεὶς ἄς μὴ ἐπαναπαύεται, ἐπειδὴ εἶναι ἐνάρετος, οὔτε νὰ στηρίζῃ τὸ θάρρος του εἰς αὐτὸ τὸ γεγονός, διότι πολλὰς φορὰς θὰ τὸν προσπεράσῃ ἡ πόρνη. Οὔτε ὁ ἁμαρτωλὸς νὰ ἀπελπίζεται, ἐπειδὴ ἔχει τὴν δυνατότητα νὰ ξεπεράσῃ καὶ τοὺς πρώτους ἀκόμη. Ἄκουσε τί λέγει ὁ Θεὸς πρὸς τὴν Ἱερουσαλήμ· «Εἶπα εἰς αὐτήν, ἀφοῦ διέπραξεν ὅλας αὐτὰς τὰς πορνείας, ἐπίστρεψε εἰς ἐμέ, ἀλλὰ δὲν ἐπέστρεψεν»[34]. Ὅταν ἐπανέλθωμεν εἰς τὴν θερμὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, δὲν ἐνθυμεῖται τὰ προηγούμενα ἁμαρτήματά μας. **D** Ὁ Θεὸς δὲν ὁμοιάζει μὲ τοὺς ἀνθρώπους. Δὲν ὀνειδίζει τὰ περασμένα, οὔτε λέγει· Διατί τόσον χρόνον ἀπουσίαζες, ἄν μετανοήσωμεν. Ἀλλὰ μᾶς ἀγαπᾷ, ὅταν γυρίσωμεν κοντά του, ἀρκεῖ μόνον νὰ γυρίσωμεν ὅπως πρέπει.

Ἄς προσκολληθῶμεν, λοιπόν, εἰς τὸν Θεὸν μὲ δύναμιν καὶ ἄς προσηλώσωμεν τὰς καρδίας μας εἰς τὸν φόβον αὐτοῦ. Διότι παρόμοια γεγονότα συνέβησαν ὄχι

34. Ἱερ. 3, 7.

μόνον εἰς τὴν Καινήν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην. Πραγματικά, ποῖος ἦτο χειρότερος ἀπὸ τὸν Μανασσῆν[35]; Καὶ ὅμως, ἠμπόρεσε νὰ ἐξιλεώσῃ τὸν Θεόν. Ἐπίσης, ποῖος ὑπῆρξε μακαριώτερος τοῦ Σολομῶντος; Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἔπεσεν, ὅταν ἠδιαφόρησεν. Μᾶλλον, ὅμως, ἠμπορῶ νὰ σᾶς ἀποδείξω ὅτι καὶ τὰ δύο συνέβησαν εἰς ἕνα πρόσωπον, εἰς τὸν Δαυΐδ, τὸν πατέρα τοῦ Σολομῶντος, **E** διότι, πραγματικά, αὐτὸς ὑπῆρξε καὶ καλὸς καὶ κακὸς κατὰ διαστήματα. Ἀλλὰ καὶ ποῖος ὑπῆρξε πιὸ εὐτυχὴς ἀπὸ τὸν Ἰούδαν; Καὶ ὅμως, ἔγινε προδότης. Ποῖος, ὅμως, ἦτο ἀθλιώτερος ἀπὸ τὸν Ματθαῖον; Ἀλλ' ἔγινεν εὐαγγελιστής. Ποῖος χειρότερος τοῦ Παύλου; Ἀλλ' ἔγινεν ἀπόστολος. Ποῖος πιὸ θερμὸς ἀπὸ τὸν Σίμωνα; Καὶ ὅμως, ἔγινεν ἀθλιώτερος ὅλων. Πόσας ἄλλας παρομοίας μεταβολὰς θέλεις νὰ ἴδῃς, ποὺ συνέβησαν παλαιότερα καὶ τώρα συμβαίνουν κάθε ἡμέραν;

Δι' αὐτό, λοιπόν, σᾶς λέγω, νὰ μὴ ἀπελπίζεται οὔτε ἐκεῖνος, ποὺ εὑρίσκεται εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ θεάτρου, **667** οὔτε ἐκεῖνος, ποὺ εἶναι μέσα εἰς τὴν ἐκκλησίαν, νὰ ἔχῃ ὑπερβολικὴν πεποίθησιν καὶ θάρρος. Διότι πρὸς αὐτὸν λέγει· «Ἐκεῖνος ποὺ ἔχει τὴν ἰδέαν ὅτι στέκεται καλά, ἂς προσέχῃ μήπως πέσῃ»[36], καὶ πρὸς ἐκεῖνον· «Μήπως δὲν σηκώνεται ἐκεῖνος ποὺ ἔπεσεν[37];» καὶ

35. Μανασσῆς. Βασιλεὺς τοῦ βασιλείου τοῦ Ἰούδα (687 - 642 π.Χ.), υἱὸς τοῦ Ἐζεκίου καὶ τῆς Ὀφιβά. Ἔπεσεν εἰς τὴν εἰδωλολατρείαν καὶ εἰσήγαγε μεταξὺ τῶν ἄλλων καὶ τὴν λατρείαν τοῦ θεοῦ Μολόχ, πρὸς τιμὴν τοῦ ὁποίου ἐθυσιάζοντο παιδιὰ εἰς τὴν κοιλάδα Ἐννώμ. Ἀπήχθη αἰχμάλωτος εἰς τὴν Βαβυλῶνα καὶ κατόπιν μετενόησεν. Ὅταν ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ἰουδαίαν ἐβασίλευσε μὲ φόβον Θεοῦ. Τὰ σχετικὰ μὲ αὐτὸν εὑρίσκονται εἰς Δ' Βασιλ. 21, 1 - 18 καὶ Β' Παραλ. 33, 1 - 20.

36. Α' Κορινθ. 10, 12.

37. Ἱερ. 8, 4.

«Σηκώσατε τὰ πεσμένα χέρια καὶ τὰ παραλυμένα γόνατα»[38]. Ἐπίσης, πρὸς τοὺς θεωρουμένους πιστοὺς λέγει· Γρηγορεῖτε. Ἐνῷ πρὸς τοὺς ἄλλους τονίζει· «Σήκω ἐπάνω σύ, ποὺ κοιμᾶσαι τὸν ὕπνον τῆς ἁμαρτίας καὶ ἀναστήσου ἀπὸ τὸν θάνατον»[39].

Αὐτοὶ πρέπει νὰ διαφυλάξουν τὴν ἀρετὴν ποὺ ἔχουν, ἐνῷ ἐκεῖνοι νὰ γίνουν ὅ,τι δὲν εἶναι. Αὐτοὶ νὰ διατηρήσουν τὴν ὑγείαν, ἐκεῖνοι δὲ νὰ ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ τὴν ἀσθένειαν. Εἶναι, βέβαια, ἀσθενεῖς, ἀλλ' εἶναι γεγονὸς ὅτι πολλοὶ ἀσθενεῖς γίνονται καλά, καὶ πολλοὶ ὑγεῖς, ὅταν ἀδιαφορήσουν, ἀσθενοῦν. Πρὸς τοὺς πρώτους, λοιπόν, λέγει ὁ Κύριος· «Ἰδοὺ τώρα ἔχεις γίνει ὑγιής. Πρόσεξε νὰ μὴ ἁμαρτάνῃς πλέον διὰ νὰ μὴ σοῦ συμβῇ τίποτε χειρότερον»[40], **B** ἐνῷ πρὸς τοὺς ἄλλους λέγει· «Θέλεις νὰ γίνῃς ὑγιής; Σήκω ἐπάνω, πάρε τὸ κρεββάτι σου καὶ πήγαινε εἰς τὸ σπίτι σου»[41]. Φοβερά, πραγματικὰ φοβερὰ παράλυσις εἶναι ἡ ἁμαρτία. Μᾶλλον, ὅμως, δὲν εἶναι μόνον παράλυσις, ἀλλὰ κάτι πιὸ χειρότερον, διότι ὁ παρόμοιος ἄνθρωπος δὲν εὑρίσκεται μόνον εἰς ἀδυναμίαν ἔναντι τῶν ἀγαθῶν, ἀλλὰ καὶ ἔναντι τῶν κακῶν.

Καὶ ὅμως, ἔστω καὶ ἂν εὑρίσκεσαι εἰς αὐτὴν τὴν κατάστασιν, ἐὰν θελήσῃς ὀλίγον νὰ σηκωθῇς, θραύονται ὅλα τὰ δεσμά. Καὶ ἂν ἔχῃς τριάντα ὀκτὼ ἔτη παράλυτος καὶ φροντίσῃς νὰ γίνῃς ὑγιής, κανένας δὲν σὲ ἐμποδίζει. Εἶναι καὶ τώρα κοντά σου ὁ Χριστὸς καὶ σοῦ λέγει· «Σήκωσε τὸ κρεββάτι σου». Ἀρκεῖ μόνον νὰ θελή-

38. Ἡσ. 35, 3. Ἑβρ. 12, 12.

39. Ἐφεσ. 5, 14.

40. Ἰωάν. 5, 14.

41. Ἰωάν. 5, 6 - 8.

σῃς νὰ σηκωθῇς, νὰ μὴ ἀπελπισθῇς. Δὲν ἔχεις ἄνθρωπον, μήπως; Ἀλλ' ἔχεις τὸν Θεόν. Δὲν ἔχεις ἐκεῖνον ποὺ θὰ σὲ βάλῃ εἰς τὴν κολυμβήθραν; Ἀλλ' ἔχεις ἐκεῖνον, ποὺ δὲν θὰ σὲ ἀφήσῃ νὰ χρειασθῇς τὴν κολυμβήθραν. Δὲν ἔχεις ἐκεῖνον, ποὺ θὰ σὲ ρίξῃ ἐκεῖ; Ἀλλ' ἔχεις ἐκεῖνον ποὺ σὲ διατάσσει νὰ σηκώσῃς τὸ κρεββάτι σου. Δὲν ἠμπορεῖς νὰ εἰπῇς· «Ἐνῷ δὲ προσπαθῶ νὰ ἔλθω ἐγώ, προλαμβάνει ἄλλος καὶ κατεβαίνει πρὶν ἀπὸ ἐμέ»[42]. Διότι ἐὰν θελήσῃς νὰ κατεβῇς εἰς τὴν πηγήν, κανένας δὲν σὲ ἐμποδίζει. Δὲν ὀλιγοστεύει, οὔτε σώνεται ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ. Εἶναι σὰν μιὰ πηγὴ ποὺ τρέχει συνεχῶς. Ἀπὸ τὴν ἀφθονίαν αὐτοῦ ὅλοι θεραπευόμεθα καὶ κατὰ τὴν ψυχὴν καὶ κατὰ τὸ σῶμα. Ἂς τὸν πλησιάσωμεν, λοιπόν, καὶ τώρα. Διότι καὶ ἡ Ραὰβ[43] ἦτο πόρνη, ἀλλ' ἐσώθη. Καὶ ὁ λῃστὴς ἦτο φονεύς, ἀλλ' ἔγινε πολίτης τοῦ παραδείσου. Καὶ ὁ μὲν Ἰούδας, εὑρισκόμενος κοντὰ εἰς τὸν διδάσκαλον, ἐχάθη, ἐνῷ ὁ λῃστὴς εὑρισκόμενος εἰς τὸν σταυρόν, ἔγινε μαθητής. Αὐτὰ εἶναι τὰ παράξενα τοῦ Θεοῦ. Ἔτσι, ἔγιναν ἐνάρετοι οἱ μάγοι, ἔτσι ὁ τελώνης ἔγινεν εὐαγγελιστής, ἔτσι ὁ βλάσφημος μετεβλήθη εἰς ἀπόστολον.

Αὐτὰ κύτταξε καὶ οὐδέποτε νὰ μὴ ἀπελπισθῇς, ἀλλὰ νὰ ἔχῃς θάρρος καὶ νὰ σηκώνῃς τὸν ἑαυτόν σου. Ἄγγισε μόνον τὸν δρόμον ποὺ ὁδηγεῖ πρὸς τὰ ἐκεῖ καὶ θὰ προχωρήσῃς γρήγορα. Νὰ μὴ ἀποκλείσῃς τὰς θύρας, νὰ μὴ ἀποφράξῃς τὴν εἴσοδον. Σύντομος εἶναι ὁ καιρὸς τῆς παρούσης ζωῆς, ὀλίγος ὁ κόπος. Ἀλλὰ καὶ ἂν ἦτο

42. Ἰωάν. 5, 7.

43. Ραάβ. Πόρνη ἀπὸ τὴν Ἱεριχώ, ἡ ὁποία ἔκρυψεν εἰς τὸ σπίτι της τοὺς δύο κατασκόπους τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ καὶ ἐσώθη μόνον αὐτὴ καὶ οἱ οἰκεῖοι της κατὰ τὴν κατάληψιν καὶ καταστροφὴν τῆς πόλεως. Τὰ περὶ αὐτῆς περιέχονται εἰς Ἰησ. Ν. κεφ. 2 καὶ 6.

πολύς, οὔτε καὶ τότε ἔπρεπε νὰ ἀπελπισθῇς. Καὶ ἂν δὲν ὑποστῇς τὸν καλὸν αὐτὸν κόπον τῆς μετανοίας καὶ τῆς ἀρετῆς, εἰς τὸν κόσμον πάντως θὰ κουρασθῇς καὶ θὰ ταλαιπωρηθῇς κατ' ἄλλον τρόπον. Ἐάν, ὅμως, καὶ εἰς τὰς δύο περιπτώσεις ὑπάρχει κόπος, διατί νὰ μὴ προτιμήσωμεν τὸν κόπον ποὺ παρέχει πολὺ καρπὸν καὶ μεγάλην ἀμοιβήν; Μολονότι, βέβαια, δὲν εἶναι τὸ ἴδιον ὁ ἕνας καὶ ὁ ἄλλος κόπος. Διότι ὁ κόπος ποὺ ἀναφέρεται εἰς τὰ βιοτικὰ πράγματα συνεπάγεται καὶ συνεχεῖς κινδύνους, ἀλλεπαλλήλους ζημίας, ἀκαθόριστον ἐλπίδα, πολλὴν δουλοπρέπειαν καὶ μεγάλην φθορὰν τῶν χρημάτων, τῶν σωμάτων καὶ τῆς ψυχῆς. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἀνταπόδοσις τῶν καρπῶν εἶναι πολὺ κατωτέρα τῆς ἐλπίδος μας, ἂν τυχόν, βέβαια, βλαστήσῃ. Διότι, ὡς γνωστόν, ὁ ἱδρὼς τῶν βιοτικῶν πραγμάτων δὲν φέρει πάντοτε καρπόν. Ἀλλὰ καὶ ὅταν δὲν χαθῇ μάταια καὶ φέρῃ μεγάλην ἐσοδείαν, πάλιν, ὀλίγον χρόνον διαρκεῖ αὐτή. Πραγματικά, ὅταν γηράσῃς καὶ δὲν ἔχῃς τὴν δυνατότητα πάλιν νὰ ἀπολαύσῃς καθαρὰ τοὺς κόπους σου, τότε ὁ κόπος σοῦ δίδει τὰς ἀμοιβάς του. Καὶ ὁ μὲν κόπος πρέπει νὰ πραγματοποιηθῇ, ὅταν τὸ σῶμα εὑρίσκεται εἰς τὴν ἀκμήν του, ἐνῷ ὁ καρπὸς καὶ ἡ τρυφὴ ἔρχεται, ὅταν τὸ σῶμα ἔχῃ μαραθῇ καὶ παραλύσει καὶ ἔχῃ μαράνει τὰς αἰσθήσεις ὁ χρόνος. Ἀλλὰ καὶ ἂν δὲν τὰς ἐμάρανεν, πάλιν, ἡ προσδοκία τοῦ θανάτου δὲν ἐπιτρέπει τὴν ἀπόλαυσιν.

Ἀντίθετα, εἰς τὰ πνευματικὰ ζητήματα δὲν εἶναι τὸ ἴδιον. Ἀλλ' ὁ κόπος ἀναφέρεται εἰς τὸ φθειρόμενον καὶ ἀποθνῇσκον σῶμα, ἐνῷ ὁ στέφανος ἀναφέρεται εἰς τὸ ἄφθαρτον καὶ ἀθάνατον καὶ ἀτελεύτητον στοιχεῖον. Καὶ ὁ κόπος προηγεῖται καὶ εἶναι σύντομος, ἡ δὲ ἀνταπόδοσις ἀκολουθεῖ καὶ εἶναι ἄπειρος, ὥστε νὰ ἀναπαυθῇς, πλέον, ἄφοβα, χωρὶς νὰ περιμένῃς τίποτε τὸ κακόν. Δὲν ὑπάρχει, λοιπόν, μεταβολὴ νὰ φοβηθῇς, οὔτε ἔκπτωσις,

ὅπως ἐδῶ. Τί εἴδους ἀγαθὰ εἶναι αὐτά, λοιπόν, τὰ ἀνασφαλῆ, τὰ σύντομα καὶ πήλινα, ποὺ, προτοῦ νὰ φανοῦν, ἐξαφανίζονται καὶ μὲ πολλοὺς κόπους ἀποκτώμενα; C Καὶ ποῖα ἀγαθὰ εἶναι ἰσάξια πρὸς ἐκεῖνα τὰ ἀγαθὰ ποὺ εἶναι σταθερά, δὲν γηρνοῦν, δὲν ἀπαιτοῦν κανένα κόπον καὶ σοῦ δίδουν τὸν στέφανον καὶ εἰς αὐτὸν τὸν καιρὸν τῶν ἀγώνων; Πραγματικά, ὅποιος περιφρονεῖ τὰ χρήματα καὶ ἐδῶ λαμβάνει τὸν μισθόν του, ἐπειδὴ ἀπαλλάσσεται ἀπὸ τὰς φροντίδας, ἀπὸ τὰς ζηλοτυπίας, ἀπὸ τὰς συκοφαντίας, ἀπὸ τὰς ἐπιθέσεις καὶ ἀπὸ τὸν φθόνον. Ἐκεῖνος, ποὺ ζῇ μὲ σύνεσιν καὶ κοσμιότητα, καὶ πρὶν νὰ ἀποδημήσῃ ἀπὸ τὸν κόσμον αὐτὸν στεφανοῦται καὶ ἀπολαμβάνει, διότι ἀπαλλάσσεται ἀπὸ τὴν ἀσχημοσύνην, τὴν γελοιοποίησιν, τοὺς κινδύνους, τὰς κατηγορίας καὶ ὅλων τῶν ἄλλων κακῶν. Καὶ τὰ ἄλλα, ἐπίσης, μέρη τῆς ἀρετῆς καθ' ὅμοιον τρόπον μᾶς δίδουν ἐδῶ τὴν ἀμοιβήν.

D Ὥστε, διὰ νὰ ἐπιτύχωμεν καὶ τὰ παρόντα καὶ τὰ μελλοντικὰ ἀγαθά, ἂς ἀποφεύγωμεν τὴν κακίαν καὶ ἂς προτιμήσωμεν τὴν ἀρετήν. Ἔτσι, καὶ ἐδῶ εἰς τὴν γῆν θὰ χαροῦμεν καὶ τοὺς μελλοντικοὺς στεφάνους θὰ ἀποκτήσωμεν, τοὺς ὁποίους εἴθε ὅλοι μας νὰ ἐπιτύχωμεν, μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΞΗ' (68)

(Ματθ. κα', 33 - 46)

600 «Ἄλλην παραβολὴν ἀκούσατε. Ἦτο κάποιος οἰκοδεσπότης, ὁ ὁποῖος ἐφύτευσεν ἄμπελον καὶ ἔβαλε γύρω ἀπὸ αὐτὴν φράκτην καὶ ἔσκαψε μέσα εἰς αὐτὴν ληνὸν καὶ ἔκτισε πύργον, διὰ νὰ μένουν εἰς αὐτὸν οἱ φύλακες καὶ οἱ ἐργάται, καὶ τὴν ἐνεπιστεύθη εἰς γεωργοὺς καὶ ἀνεχώρησεν εἰς ἄλλην χώραν. Ὅταν δὲ ἐπλησίασεν ὁ καιρὸς τῆς ἐσοδείας, ἀπέστειλε τοὺς δούλους του πρὸς τοὺς γεωργοὺς διὰ νὰ παραλάβουν τοὺς καρποὺς του. Καὶ οἱ γεωργοὶ συνέλαβαν τοὺς δούλους του καὶ ἄλλον μὲν ἔδειραν, B ἄλλον δὲ ἐφόνευσαν καὶ ἄλλον ἐλιθοβόλησαν. Πάλιν, ἀπέστειλεν ὁ οἰκοδεσπότης ἄλλους δούλους περισσοτέρους ἀπὸ τοὺς πρώτους, καὶ ἔκαναν εἰς αὐτοὺς τὰ ἴδια. Ὕστερα, ἀπέστειλε πρὸς αὐτοὺς τὸν υἱόν του λέγων· Πρέπει, τοὐλάχιστον, οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ νὰ ἐντραποῦν τὸν υἱόν μου. Οἱ γεωργοὶ ὅμως, ὅταν εἶδαν τὸν υἱόν, εἶπαν μεταξύ τους· Αὐτὸς εἶναι ὁ κληρονόμος, ἐλᾶτε, ἂς τὸν φονεύσωμεν καὶ ἂς καταλάβωμεν τὴν κληρονομίαν του. Καὶ ἀφοῦ τὸν ἔπιασαν, τὸν ἔβγαλαν ἔξω ἀπὸ τὴν ἄμπελον καὶ τὸν ἐφόνευσαν. C Ὅταν, λοιπόν, ἔλθῃ ὁ κύριος τῆς ἀμπέλου, τί εἶναι δίκαιον νὰ κάνῃ εἰς τοὺς καλλιεργητὰς ἐκείνους; Λέγουν εἰς αὐτόν· Θὰ ἐξολοθρεύσῃ μὲ θάνατον κακὸν αὐτοὺς ποὺ τόσον κακοὶ εἶναι, καὶ τὴν ἄμπελον θὰ ἐνοικιάσῃ εἰς ἄλλους γεωργούς, οἱ ὁποῖοι θὰ δώσουν εἰς αὐτὸν τοὺς ὀφειλομένους καρποὺς εἰς τὰς ἐποχάς τους. Λέγει εἰς αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς· Δὲν ἀνεγνώσατε ποτὲ εἰς τὰς γραφάς· Λίθον, τὸν ὁποῖον ἀπέρριψαν ὡς ἀκατάλληλον οἱ κτίσται, αὐτὸς ἔγινε τῆς ὅλης οἰκοδομῆς κεφαλὴ καὶ ἀκρογωνιαῖος λίθος[1]; Ἀπὸ τὸν Κύριον ἔγινεν αὐτὸ καὶ εἶναι θαυμαστὸν εἰς τὰ μάτια τῶν πιστῶν. Διὰ τοῦτο σᾶς λέγω, ὅτι θὰ ἀφαιρεθῇ ἀπὸ σᾶς ἡ βασιλεία

---

1. Ψαλμ. 117, 22.

τοῦ Θεοῦ καὶ θὰ δοθῇ εἰς ἔθνος, τὸ ὁποῖον θὰ παράγῃ τὰ ἀγαθὰ ἔργα, ποὺ εἶναι οἱ καρποὶ τῆς βασιλείας αὐτῆς. Καὶ ἐκεῖνος ποὺ θὰ πέσῃ μὲ ἐχθρικὰς διαθέσεις ἐπάνω εἰς τὸν λίθον αὐτόν, θὰ τσακισθῇ. Ἐκεῖνον δέ, ἐπὶ τοῦ ὁποίου θὰ πέσῃ ὁ λίθος αὐτός, θὰ τὸν κάνῃ θρύμματα καὶ θὰ τὸν σκορπίσῃ ὡς σκόνην»[2].

Δ' Πολλὰ ὑπαινίσσεται μὲ τὴν παραπάνω παραβολήν. Ὑπαινίσσεται τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ ποὺ ἔδειξεν ἀπὸ ὑψηλά, τὴν διάθεσιν ποὺ εἶχαν οἱ Ἰουδαῖοι ἀπὸ τὴν ἀρχὴν διὰ φόνον, τὸ ὅτι δὲν παρελείφθη κανένα ἀπὸ τὰ προσήκοντα διὰ τὴν φροντίδα αὐτῶν, τὸ ὅτι δὲν τοὺς ἀπεστράφη ὁ Θεός, ὅταν ἐφόνευσαν τοὺς προφήτας, ἀλλ' ἀπέστειλε καὶ τὸν Υἱόν του, τὸ ὅτι ὁ Θεὸς τῆς Παλαιᾶς καὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης εἶναι ἕνας καὶ ὁ αὐτός, τὸ ὅτι μὲ τὸν θάνατον αὐτοῦ θὰ κατορθώσῃ πολλά, τὸ ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι ὑφίστανται τὴν βαρεῖαν τιμωρίαν τοῦ σταυροῦ καὶ τοῦ τολμήματος ἐκείνου, τὴν πρόσκλησιν τῶν ἐθνῶν καὶ τὴν ἔκπτωσιν τῶν Ἰουδαίων.

Δι' αὐτὸ καὶ τὴν τοποθετεῖ μετὰ τὴν προηγηθεῖσαν, Ε' διὰ νὰ δείξῃ καὶ ἔτσι ὅτι τὸ ἔγκλημα τῶν Ἰουδαίων εἶναι πολὺ μεγάλο καὶ δύσκολα συγχωρεῖται.

Πῶς καὶ μὲ ποῖον τρόπον τὸ ἐπιτυγχάνει αὐτό; Διότι, ἐνῷ τόσον πολὺ τοὺς ἐφρόντισεν ὁ Θεός, ἐν τούτοις τοὺς ὑπεσκέλισαν αἱ πόρναι καὶ οἱ τελῶναι, καὶ μάλιστα τοὺς ὑπεσκέλισαν πολύ. Πρόσεξε, ὅμως, καὶ τοῦ Θεοῦ τὴν μεγάλην πρόνοιαν δι' αὐτοὺς καὶ τὴν ἀπερίγραπτον ἀδράνειαν αὐτῶν. Πραγματικά, ὅσα ἦσαν ἔργον καὶ ἀποστολὴ τῶν γεωργῶν, τὰ ἔκανεν ὁ ἴδιος. Δηλαδή, ἐτοποθέτησε τὸν φράκτην, ΣΤ' ἐφύτευσε τὴν ἄμπελον καὶ ὅλα τὰ ἄλλα. Δι' αὐτοὺς ἄφησε μικρὸν ἔργον, τὸ νὰ φροντίζουν διὰ τὴν ἄμπελον καὶ νὰ διαφυλάξουν τὰ ὅσα τοὺς ἐδόθησαν. Διότι τίποτε δὲν παρελείφθη, ἀλλὰ τὰ πάντα ἦσαν εἰς τὴν ἐντέλειαν. Καὶ ὅμως, τίποτε δὲν ἐκέρδισαν, παρὰ τὰς εὐνοϊκὰς συνθήκας καὶ τὴν τόσην φροντίδα καὶ ἐπιμέλειαν τοῦ Θεοῦ δι' αὐτούς. Διότι, ὅταν ἐξῆλθαν ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον, τοὺς ἔδωσε νόμον, τοὺς ἔκτισε πόλιν, τοὺς ᾠκοδόμησε ναὸν καὶ τοὺς κατεσκεύασε θυσιαστήριον.

2. Ματθ. 21, 33 - 44.

«Καὶ ἀνεχώρησεν εἰς ἄλλην χώραν», δηλαδή, ἐμακροθύμησεν, δὲν τοὺς ἐτιμωροῦσεν ἀμέσως μετὰ τὴν διάπραξιν τῶν ἁμαρτιῶν, διότι ἀποδημίαν ὀνομάζει τὴν μεγάλην του μακροθυμίαν.

«Καὶ ἀπέστειλε τοὺς δούλους αὐτούς», δηλαδή, τοὺς προφήτας, Ζ' «διὰ νὰ λάβουν τοὺς καρπούς», δηλαδή, τὴν ὑπακοήν, ποὺ θὰ τὴν ἀπεδείκνυαν τὰ ἔργα.

Οἱ Ἰουδαῖοι, ὅμως, καὶ εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν ἔδειξαν τὴν κακίαν τους, ὄχι μόνον διότι δὲν ἀπέδωσαν τοὺς καρπούς, ἂν καὶ ἀπήλαυσαν τόσης μεγάλης φροντίδος ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ, πρᾶγμα ποὺ εἶναι δεῖγμα ἀδιαφορίας, ἀλλὰ καὶ διότι ἐφέρθησαν μὲ σκληρότητα πρὸς τοὺς ἀπεσταλμένους. Διότι ἐκεῖνοι ποὺ δὲν εἶχαν νὰ δώσουν, ἐνῷ ἦσαν ὀφειλέται, δὲν ἔπρεπε νὰ ἀγανακτοῦν, οὔτε νὰ ἀντιδροῦν μὲ ἀγριότητα, ἀλλὰ νὰ παρακαλοῦν. Αὐτοὶ ὅμως, ὄχι μόνον ἠγανάκτησαν, ἀλλ' ἐγέμισαν τὰ χέρια τους μὲ αἷμα καί, ἂν καὶ ἦσαν ἔνοχοι τιμωρίας, ἐζήτησαν νὰ γίνουν τιμωροί. Δι' αὐτὸ ἔστειλε καὶ διὰ δευτέραν καὶ τρίτην φορὰν διὰ νὰ ἀποδειχθῇ ἡ κακία αὐτῶν καὶ ἡ φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ.

Η' Καὶ διατί δὲν ἔστειλεν ἐξ ἀρχῆς τὸν Υἱόν; Διὰ νὰ κατανοήσουν τὰ ἐγκλήματά τους ἀπὸ ὅσα ἔκαναν εἰς βάρος τῶν ἄλλων ἀπεσταλμένων καὶ ἀφήσουν τὴν ὀργήν τους καὶ ἐντραποῦν αὐτόν, ὅταν θὰ ἤρχετο. Ὑπάρχουν,

βέβαια, καὶ ἄλλοι λόγοι, ἀλλὰ ἐπὶ τοῦ παρόντος ἂς προχωρήσωμεν εἰς τὴν ὑπόλοιπον παραβολήν.

Τί σημαίνει, λοιπόν, ἡ φράσις· «Ἴσως νὰ ἐντραποῦν»; Δὲν προέρχεται, βέβαια, ἀπὸ ἀγνοοῦντα, μὴ σκέπτεσαι κάτι παρόμοιον, ἀλλ᾽ ἀπὸ ἐκεῖνον ποὺ θέλει νὰ ἀποδείξῃ ὅτι τὸ ἁμάρτημα εἶναι μεγάλο καὶ στερεῖται ἀπὸ κάθε ἀπολογίαν. Διότι αὐτὸς ἐγνώριζεν ὅτι θὰ τὸν φονεύσουν καί, ὅμως, τὸν ἔστειλεν. Λέγει δὲ «θὰ ἐντραποῦν», διὰ νὰ ἐξαγγείλῃ τί ἔπρεπε νὰ γίνῃ, ὅτι, δηλαδή, ἔπρεπε νὰ τὸν ἐντραποῦν. Ἐξ ἄλλου, καὶ εἰς ἄλλην περίπτωσιν λέγει· «Ἐὰν τυχὸν ἀκούσουν»[3] ὄχι ἐπειδὴ δὲν τὸ γνωρίζει, ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ λέγουν μερικοὶ ἀγνώμονες ὅτι ἡ πρόρρησις αὐτοῦ προεκάλεσε κατ᾽ ἀνάγκην τὴν παρακοήν, D δι᾽ αὐτὸ καὶ χρησιμοποιεῖ τὰς ἐκφράσεις αὐτάς, καὶ λέγει· «ἐὰν τυχόν», καί· «ἴσως». Διότι καὶ ἂν ἐφάνησαν ἀγνώμονες πρὸς τοὺς δούλους, ἔπρεπε νὰ σεβασθοῦν τὸ ἀξίωμα τοῦ υἱοῦ.

Τί ἔκαναν, ὅμως, οἱ Ἰουδαῖοι; Ἐνῷ ἔπρεπε νὰ πέσουν εἰς τὰ πόδιά του, ἐνῷ ἔπρεπε νὰ ζητήσουν συγγνώμην διὰ τὰ ἁμαρτήματά τους, αὐτοὶ ἀγωνίζονται νὰ ξεπεράσουν τὰ προηγούμενα ἐγκλήματα, ἀναμειγνύονται εἰς τὰ μιάσματα καὶ μὲ τὰς νέας τους παραβάσεις καλύπτουν τὰς προηγουμένας. Αὐτὸ τὸ ἐδήλωσε καὶ ὁ Κύριος, ὅταν ἔλεγεν· «Συμπληρώσατε, λοιπόν, καὶ σεῖς ἐκεῖνα ποὺ λείπουν ἀκόμη ἀπὸ ὅσα ἔκαναν οἱ πρόγονοί σας, ὥστε νὰ φθάσετε εἰς τὸ ἀκρότατον ὅριον τῆς κακίας»[4]. Ἐξ ἄλλου καὶ οἱ προφῆται τοὺς κατηγοροῦσαν ἀπὸ παλαιὰ δι᾽ αὐτὰ καὶ τοὺς ἔλεγαν· «Τὰ χέριά

3. Ἰεζ. 2, 5.
4. Ματθ. 23, 32.

σας εἶναι γεμᾶτα ἀπὸ αἷμα»[5], καί· «Καὶ ἀναμειγνύουν αἵματα μὲ αἵματα»[6], καί· «Οἱ κτίζοντες τὴν Σιὼν μὲ αἵματα»[7]. Ἀλλὰ δὲν ἐσωφρονίζοντο αὐτοί, ἂν καὶ αὐτὴν τὴν ἐντολὴν ἔλαβαν πρώτην, E τὸ «οὐ φονεύσεις», δηλαδή, καὶ συγχρόνως διετάχθησαν νὰ ἀποφεύγουν πολλὰ ἄλλα χάριν αὐτοῦ καὶ μὲ πολλοὺς καὶ ποικίλους τρόπους ὡδηγοῦντο εἰς τὸ νὰ ἀποφεύγουν τὴν παράβασιν τῆς ἐντολῆς αὐτῆς.

Καὶ ὅμως, δὲν ἄφησαν τὴν πονηρὰν ἐκείνην συνήθειαν. Ἀλλὰ τί λέγουν, ὅταν εἶδαν αὐτόν; «Ἐλᾶτε, ἂς τὸν φονεύσωμεν». 677 1 Διὰ ποίαν αἰτίαν καὶ πρὸς ποῖον σκοπόν; Ποίαν μικρὰν ἢ μεγάλην κατηγορίαν εἴχατε νὰ τοῦ ἀποδώσετε, τέλος πάντων; Μήπως, ἐπειδὴ σᾶς ἐτίμησε καί, ἂν καὶ ἦτο Θεός, ἔγινεν ἄνθρωπος πρὸς χάριν σας καὶ ἐπετέλεσε τὰ ἀμέτρητα ἐκεῖνα θαύματα; Ἢ μήπως συνεχώρει τὰ ἁμαρτήματα; Ἢ ἐπειδὴ σᾶς ἐκαλοῦσεν εἰς τὴν βασιλείαν;

Πρόσεξε, ὅμως, ὅτι μαζὶ μὲ τὴν ἀσέβειαν ἦτο μεγάλη καὶ ἡ ἀνοησία τους καὶ ὅτι ἡ αἰτία τῆς σφαγῆς ἦτο τελείως βλακώδης. «Ἂς τὸν φονεύσωμεν», λέγουν, «διὰ νὰ γίνῃ ἡ ἄμπελος κληρονομία ἰδική μας»[8]. Καὶ ποῦ σκέπτονται νὰ τὸν φονεύσουν; Ἔξω ἀπὸ τὴν ἄμπελον. Εἶδες πῶς προφητεύει καὶ τὸν τόπον ποὺ ἐπρόκειτο νὰ θανατωθῇ; B «Καὶ ἀφοῦ τὸν ἔβγαλαν ἔξω ἀπὸ τὴν ἄμπελον τὸν ἐφόνευσαν».

Καὶ ὁ μὲν εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς λέγει ὅτι ὁ ἴδιος ὁ

5. Ἡσ. 1, 15.
6. Ὠσ. 4, 2.
7. Μιχ. 3, 10.
8. Λουκ. 20, 14.

Κύριος εἶπε τί πρέπει νὰ πάθουν αὐτοί, καὶ ἐκεῖνοι ἀπήντησαν· «Μὴ γένοιτο»[9], καὶ ὅτι ὁ Ἰησοῦς προσέθεσεν ἔπειτα τὴν μαρτυρίαν τῆς Γραφῆς· «Καὶ ὁ Κύριος τοὺς παρετήρησε μὲ ζωηρὸν βλέμμα καὶ τοὺς εἶπεν· Ποίαν ἔννοιαν καὶ σημασίαν ἔχει, λοιπόν, αὐτὸ ποὺ εἶναι γραμμένον ἀπὸ τὸ ἅγιον Πνεῦμα; Λίθον, τὸν ὁποῖον ἀπέταξαν ὡς ἀκατάλληλον οἱ κτίσται, αὐτὸς ἔγινε τῆς ὅλης οἰκοδομῆς κεφαλὴ καὶ ἀκρογωνιαῖος λίθος. Καὶ καθένας ποὺ θὰ ἐπιπέσῃ μὲ ἐχθρικὰς διαθέσεις ἐπάνω εἰς τὸν λίθον αὐτόν, θὰ τσακισθῇ;»[10] Ὁ δὲ Ματθαῖος λέγει ὅτι οἱ ἴδιοι ἐξέφρασαν τὴν ἀπόφασιν. Αὐτό, ὅμως, δὲν ἀποτελεῖ ἀντίφασιν τῶν δύο εὐαγγελιστῶν, διότι συνέβησαν καὶ τὰ δύο. Δηλαδή, καὶ οἱ ἴδιοι μέσα τους ἔβγαλαν τὴν ἀπόφασιν αὐτήν, ἀλλὰ καὶ ὅταν ἀντελήφθησαν τὴν σημασίαν τῶν λεχθέντων εἶπαν, «μὴ γένοιτο». Ἐπὶ πλέον, τοὺς ἐπαρουσίασε καὶ τὸν προφήτην, διὰ νὰ τοὺς πείσῃ ὅτι ὁπωσδήποτε, ἔτσι θὰ γίνῃ.

C Ἀλλὰ παρὰ ταῦτα, οὔτε καὶ ἔτσι τοὺς ἀπεκάλυψε καθαρὰ τοὺς ἐθνικούς, διὰ νὰ μὴ τοὺς δώσῃ καμμίαν ἀφορμὴν δυσαρεσκείας, ἀλλ' ἁπλῶς ἔκανεν ὑπαινιγμόν, ὅταν εἶπεν· «Θὰ ἐκμισθώσῃ τὴν ἄμπελον εἰς ἄλλους». Δι' αὐτὸν τὸν λόγον, ἄλλωστε, τοὺς ὡμίλησε μὲ παραβολήν, ὥστε αὐτοὶ οἱ ἴδιοι νὰ βγάλουν τὴν ἀπόφασιν, πρᾶγμα ποὺ συνέβη καὶ εἰς τὸν Δαυΐδ, ὅταν ἔκρινε τὴν παραβολὴν τοῦ προφήτου Νάθαν. Σύ, ὅμως, πρόσεξε, σὲ παρακαλῶ, πόσον δικαία εἶναι ἐν προκειμένῳ ἡ ἀπόφασις τῆς τιμωρίας, ἀφοῦ καὶ αὐτοί, ποὺ ἐπρόκειτο νὰ κολασθοῦν, καταδικάζουν τοὺς ἑαυτούς τους.

---

9. Λουκ. 20, 16.
10. Λουκ. 20, 17 - 18.

Εἰς τὴν συνέχειαν, διὰ νὰ ἀντιληφθοῦν ὅτι ὄχι μόνον ἡ φύσις τοῦ δικαίου ἀπαιτοῦσεν αὐτὴν τὴν ποινήν, ἀλλ' ὅτι καὶ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ προέλεγεν αὐτὸ καὶ ὅτι ὁ Θεὸς ἔτσι ἀπεφάσιζεν, ἐπικαλεῖται καὶ τὸν προφήτην D καὶ τοὺς ἐπιτιμᾷ κατὰ τρόπον ποὺ νὰ τοὺς κάνῃ νὰ αἰσθανθοῦν ἐντροπὴν καὶ τοὺς λέγει· «Δὲν ἀνεγνώσατε ποτὲ εἰς τὰς Γραφάς, ὅτι λίθον, τὸν ὁποῖον ἀπέρριψαν ὡς ἀκατάλληλον οἱ κτίσται, αὐτὸς ἔγινε τῆς ὅλης οἰκοδομῆς κεφαλὴ καὶ ἀκρογωνιαῖος λίθος; Ἀπὸ τὸν Κύριον ἔγινεν αὐτὸ καὶ εἶναι θαυμάσιον εἰς τὰ μάτια τῶν πιστῶν». Μὲ ὅλα αὐτὰ τοὺς ἐφανέρωνεν ὅτι αὐτοὶ ἐπρόκειτο νὰ ἐκδιωχθοῦν διὰ τὴν ἀπιστίαν τους, ἐνῷ τὰ ἔθνη θὰ εἰσήγοντο εἰς τὴν βασιλείαν. Τὸν ἴδιον ὑπαινιγμὸν ἔκανε μὲ τὴν Χαναναίαν, τὸν ἴδιον μὲ τὸν ὄνον, μὲ τὸν ἑκατόνταρχον καὶ μὲ πολλὰς ἄλλας παραβολάς. Τὸν ἴδιον κάνει καὶ τώρα. Δι' αὐτὸ καὶ προσέθεσεν· «Ἀπὸ τὸν Κύριον ἔγινεν αὐτὸ καὶ εἶναι θαυμαστὸν εἰς τὰ μάτια τῶν πιστῶν», καὶ προεδήλωσεν ὅτι οἱ ἐθνικοί, ποὺ θὰ πιστεύσουν, E καὶ ὅσοι τυχὸν ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους θὰ πιστεύσουν θὰ ἀποτελέσουν ἕνα ὅμοιον σύνολον, μολονότι τοὺς ἐχώριζε τόση μεγάλη διαφορὰ προηγουμένως.

Ἔπειτα, διὰ νὰ μάθουν ὅτι κανένα ἀπὸ τὰ συμβαίνοντα δὲν ἦτο ἀντίθετον πρὸς τὴν θέλησιν τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ὅ,τι ἐγίνετο τοῦ ἦτο πολὺ ἀρεστὸν καί, συγχρόνως, ἦτο παράδοξον καὶ προεκάλει κατάπληξιν εἰς τὸν καθένα ποὺ τὸ ἔβλεπεν, (διότι, πραγματικά, ἦτο θαῦμα τελείως ἀπερίγραπτον), προσέθεσε τό· «Ἀπὸ τὸν Κύριον ἔγινεν αὐτό».

Λίθον δὲ ὀνομάζει τὸν ἑαυτόν του καὶ οἰκοδόμους τοὺς διδασκάλους τῶν Ἰουδαίων. Τὸ ἴδιον λέγει καὶ ὁ Ἰεζεκιήλ· «Οἱ οἰκοδομοῦντες τοῖχον καὶ ἀλείφοντες

χωρὶς τάξιν»[11]. 672 Καὶ πῶς τὸν ἀπεδοκίμασαν; Ὅταν ἔλεγαν· «Αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος δὲν ἔχει σχέσι ἀπὸ τὸν Θεόν»[12], ὅτι· «Πλανᾷ αὐτὸς τὸν λαόν»[13], καὶ πάλιν· «Σὺ εἶσαι Σαμαρείτης καὶ εἶσαι δαιμονισμένος»[14].

Κατόπιν, διὰ νὰ καταλάβουν ὅτι ἡ τιμωρία τους δὲν περιορίζεται μόνον εἰς τὴν ἔξωσιν ἀπὸ τὴν βασιλείαν, προσέθεσε καὶ τὰς ποινὰς καὶ εἶπεν· «Καὶ ἐκεῖνος ποὺ θὰ πέσῃ μὲ ἐχθρικὰς διαθέσεις ἐπάνω εἰς τὸν λίθον αὐτὸν τὸν ἀκρογωνιαῖον, θὰ τσακισθῇ. Ἐκεῖνον δὲ ἐπὶ τοῦ ὁποίου θὰ πέσῃ ὁ λίθος αὐτός, θὰ τὸν κάνῃ θρύμματα καὶ θὰ τὸν σκορπίσῃ σὰν σκόνην». Δύο ἀπωλείας λέγει ἐδῶ· Ἡ μία εἶναι ὅτι θὰ σκοντάψουν καὶ θὰ σκανδαλισθοῦν. Αὐτὸ σημαίνει τό, «ὅποιος πέσῃ εἰς τὸν λίθον αὐτόν». Καὶ ἡ ἄλλη εἶναι ἡ ἀπώλεια ποὺ θὰ προκύψῃ ἀπὸ τὴν ἅλωσιν, τὴν συμφορὰν καὶ τὴν πανωλεθρίαν τους, τὴν ὁποίαν προεδήλωσε καθαρά, ὅταν εἶπεν· «Θὰ τὸν θρυμματίσῃ καὶ θὰ τὸν σκορπίσῃ σὰν σκόνην». B Μὲ αὐτὰ ἔκανε ὑπαινιγμὸν καὶ διὰ τὴν ἀνάστασίν του.

Ὁ μὲν προφήτης Ἡσαΐας λέγει ὅτι ὁ Κύριος κατηγορεῖ τὸν ἀμπελῶνα, ἐνῷ ἐδῶ κατηγορεῖ τοὺς ἄρχοντας τοῦ λαοῦ. Καὶ ἐκεῖ μὲν λέγει· «Τί ἔπρεπε νὰ κάνω εἰς τὴν ἄμπελόν μου, καὶ δὲν τὸ ἔκανα;»[15]. Καὶ εἰς ἄλλο σημεῖον λέγει πάλιν· «Ποῖον πλημμέλημα εὗρῆκαν εἰς ἐμὲ οἱ πατέρες σας;»[16], καὶ πάλιν· «Λαέ μου, τί σοῦ ἔκανα; ἢ εἰς τί σὲ ἐλύπησα;»[17] διὰ νὰ δείξῃ τὴν ἀχάριστον

11. Ἰεζ. 13, 10.
12. Ἰωάν. 9, 16.
13. Ἰωάν. 7, 12.
14. Ἰωάν. 8, 48.
15. Ἡσ. 5, 4.
16. Ἱερ. 2, 5.
17. Μιχ. 6, 3.

γνώμην αὐτῶν καὶ ὅτι, ἂν καὶ ἀπελάμβανον τὰ πάντα, ἀνταπέδιδαν τὰ ἀντίθετα. Εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν, ὅμως, παρουσιάζει τὴν ἀχαριστίαν αὐτῶν μὲ μεγαλυτέραν ὑπερβολήν. Πραγματικά, δὲν ἐκφράζει ὁ ἴδιος τὴν ἄποψίν του καὶ δὲν λέγει· C «Τί ἔπρεπε νὰ κάνω ἐγώ, καὶ δὲν τὸ ἔκανα;» ἀλλὰ παρουσιάζει τοὺς ἰδίους νὰ βεβαιώνουν ὅτι δὲν ἔλειπε τίποτε καὶ ἔτσι νὰ καταδικάζουν τοὺς ἑαυτούς των. Διότι ὅταν λέγουν ὅτι· «Θὰ ἐξολοθρεύσῃ μὲ θάνατον κακὸν αὐτοὺς ποὺ τόσον κακοὶ εἶναι καὶ τὴν ἄμπελον θὰ ἐνοικιάσῃ εἰς ἄλλους γεωργούς», δὲν λέγουν τίποτε ἄλλο παρὰ τὴν καταδίκην τους, καὶ μὲ μεγάλην κατηγορηματικότητα ἐκφέρουν τὴν ἀπόφασιν αὐτήν.

Τὴν ἰδίαν κατηγορίαν, ἐπίσης, τοὺς ἀποδίδει καὶ ὁ Στέφανος[18], πρᾶγμα ποὺ τοὺς ἐπείραξε περισσότερον, ὅτι, δηλαδή, ἂν καὶ μεγάλην φροντίδα εἶχε δείξῃ δι' αὐτοὺς ὁ Θεός, ἐν τούτοις αὐτοὶ ἀνταπέδιδαν τὰ ἀντίθετα εἰς τὸν εὐεργέτην. Καὶ αὐτὸ ἦτο ἀπόδειξις μεγάλη ὅτι αἴτιος τῆς τιμωρίας, ποὺ τοὺς ἐπεβάλλετο, δὲν ἦτο ὁ τιμωρῶν, ἀλλ' οἱ ἴδιοι οἱ τιμωρούμενοι.

D Αὐτό, λοιπόν, ἀποδεικνύεται καὶ ἐδῶ μὲ τὴν παραβολὴν καὶ μὲ τὴν προφητείαν. Διότι δὲν ἠρκέσθη εἰς τὴν παραβολὴν μόνον, ἀλλὰ προσέθεσε καὶ διπλῆν προφητείαν, μίαν τοῦ Δαυῒδ[19] καὶ μίαν ἰδικήν του[20].

Τί ἔπρεπε νὰ κάνουν, λοιπόν, ὅταν ἤκουσαν αὐτά; Δὲν ἔπρεπε νὰ τὸν προσκυνήσουν; Δὲν ἔπρεπε νὰ θαυμάσουν τὸ ἐνδιαφέρον του δι' αὐτοὺς καὶ παλαιότερα καὶ τώρα; Ἐὰν δὲ καὶ μὲ κανένα ἀπὸ αὐτὰ δὲν ἔγιναν καλ-

18. Πρβλ. Πράξ. κεφ. 6 - 7.
19. Πρβλ. Ματθ. 22, 42. Ψαλμ. 117, 22.
20. Ματθ. 22, 43 - 44.

λίτεροι, δὲν ἔπρεπε τοὐλάχιστον νὰ σωφρονισθοῦν ἀπὸ τὸν φόβον τῆς κολάσεως;

Δὲν ἔγιναν, ὅμως. 'Αλλὰ τί ἔκαναν ὕστερα ἀπὸ αὐτά; «Καὶ ὅταν ἤκουσαν», λέγει, «ἐκατάλαβαν ὅτι δι' αὐτοὺς ὁμιλεῖ. Καὶ ἐζητοῦσαν νὰ τὸν συλλάβουν, ἀλλ' ἐφοβήθησαν τὰ πλήθη τοῦ λαοῦ, **D** ἐπειδὴ ὁ λαὸς τὸν ἐθεώρει καὶ τὸν ἐτίμα ὡς προφήτην»[21]. Τὸ ἀντελαμβάνοντο, λοιπόν, ὅτι ἀνεφέρετο εἰς αὐτούς. Καὶ ἄλλοτε μέν, εὑρισκόμενος μεταξὺ αὐτῶν, ἐξαφανίζεται καὶ δὲν τὸν βλέπουν, ἐνῷ ἄλλοτε, ἐνῷ εἶναι ὁρατὸς καὶ τοὺς ἔρχεται ἡ ἐπιθυμία νὰ τὸν συλλάβουν, τοὺς συγκρατεῖ τὴν ἐπιθυμίαν αὐτήν. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ λαὸς ἐθαύμαζε καὶ ἔλεγεν· «Δὲν εἶναι αὐτὸς ὁ 'Ιησοῦς; 'Ιδού, τοὺς ὁμιλεῖ ἐλεύθερα καὶ φανερὰ καὶ δὲν τοῦ λέγουν τίποτε»[22]. 'Εδῶ, ὅμως, ἐπειδὴ συνεκρατοῦντο ἀπὸ τὸν φόβον τοῦ πλήθους, ἀρκεῖται εἰς αὐτὸ καὶ δὲν θαυματοποιεῖ, ὅπως εἰς ἄλλην προηγουμένην περίπτωσιν, ποὺ ἀνεχώρησεν ἀπὸ ἀνάμεσά τους καὶ δὲν τὸν ἔβλεπαν. **673** Διότι δὲν ἤθελε νὰ ἐνεργῇ πάντοτε μὲ ὑπεράνθρωπον δύναμιν, διὰ νὰ πιστευθῇ ἡ οἰκονομία τῆς σαρκώσεως.

Αὐτοί, ὅμως, ἐσωφρονίζοντο, ὄχι ἀπὸ τὰ λεχθέντα, ἀλλ' ἀπὸ τὸν φόβον τοῦ πλήθους. Δὲν ἐσέβοντο οὔτε τὴν μαρτυρίαν τῶν προφητῶν, οὔτε τὴν ἰδικήν τους κρίσιν, οὔτε τὴν γνώμην τῶν πολλῶν. Τόσον πολὺ τοὺς ἐτύφλωσε διὰ παντὸς ἡ φιλαρχία καὶ ὁ ἔρως τῆς κενοδοξίας καὶ ἡ διάθεσίς τους νὰ ζητοῦν καὶ νὰ ἐπιδιώκουν τὰ πρόσκαιρα πράγματα. Πραγματικά, τίποτε δὲν προκαλεῖ τόσην μανίαν καὶ δὲν ὁδηγεῖ εἰς τὸν κρημνόν. Τίποτε δὲν προκαλεῖ τόσον τὴν

21. Ματθ. 22, 45 - 46.
22. 'Ιωάν. 7, 25 - 26.

ἀπώλειαν τῶν μελλοντικῶν ἀγαθῶν, ὅσον ἡ προσήλωσις εἰς τὰ φθαρτὰ αὐτά. **B** Τίποτε δὲν παρέχει τὴν δυνατότητα νὰ ἀπολαμβάνῃ κανεὶς καὶ τὰ ἐδῶ καὶ τὰ ἐκεῖ, ὅσον ἡ προτίμησις καὶ ἐκλογὴ τῶν οὐρανίων. «Ζητεῖτε δὲ πρῶτον», λέγει ὁ Χριστός, «τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ τότε ὅλα τὰ ἐπίγεια θὰ σᾶς δοθοῦν»[23]. Διότι ἐὰν δὲν ὑπῆρχεν ὁ πόθος τῶν οὐρανίων ἀγαθῶν, δὲν ἔπρεπε οὔτε τὰ ἐπίγεια νὰ ἐπιθυμοῦν. Τώρα, ὅμως, ἐὰν λάβουν τὰ πρῶτα, τοὺς παρέχεται ἡ δυνατότης νὰ ἀποκτήσουν καὶ τὰ ἐπίγεια. Μερικοί, ὅμως, οὔτε καὶ ἔτσι πείθονται, ἀλλ' ὁμοιάζουν πρὸς τοὺς ἀναισθήτους λίθους καὶ ζητοῦν τὰς σκιὰς τῆς ἡδονῆς.

'Αλλὰ ποῖον εἶναι τὸ εὐχάριστον εἰς τὴν παροῦσαν ζωήν; Ποῖον τὸ τερπνόν; Διότι θέλω σήμερα νὰ σᾶς ὁμιλήσω μὲ μεγαλυτέραν παρρησίαν. Θὰ ἀνεχθῆτε, ὅμως, νὰ μάθετε, ὅτι ἡ ζωὴ ἐκείνη ποὺ θεωρεῖται δύσκολος καὶ φορτική, **C** ἐννοῶ τὴν ζωὴν τῶν μοναχῶν καὶ τῶν ἀφωσιωμένων εἰς τὸν Θεὸν ἀνθρώπων, εἶναι κατὰ πολὺ γλυκυτέρα καὶ ποθητὴ ἀπὸ τὴν ζωὴν αὐτήν, ποὺ νομίζομεν εὔκολον καὶ ἐλαφράν. Καὶ μάρτυρες τῆς ὑπεροχῆς αὐτῆς εἶσθε σεῖς, ποὺ πολλὰς φορὰς ἐζητήσατε τὸν θάνατον ὡς λυτρωτὴν ἀπὸ τὰς δυσκολίας καὶ τὰς στενοχωρίας σας, καὶ ἐθεωρήσατε μακαρίους ἐκείνους ποὺ ἐζοῦσαν εἰς τὰ ὄρη καὶ εἰς τὰ σπήλαια, ποὺ δὲν ἦλθαν εἰς γάμον καὶ περνοῦν μίαν ζωὴν ἥσυχον, σεῖς ποὺ εἶσθε τεχνῖται ἢ στρατιῶται ἢ ζῆτε χωρὶς σκοπὸν καὶ προορισμὸν καὶ σκορπᾶτε τὴν ἡμέραν σας εἰς τὰς σκηνὰς τοῦ θεάτρου καὶ τῆς ὀρχήστρας. Πραγματικά, ἀπὸ ἐκεῖ, ἂν καὶ ὑπάρχῃ ἡ ἀντίληψις ὅτι ἀναβλύζουν ἀμέτρητοι ἡδοναὶ καὶ πηγαὶ εὐφροσύνης, ἀπὸ ἐκεῖ ἐν τούτοις προέρχον-

23. Ματθ. 6, 33.

ται τὰ πιὸ πικρὰ βέλη. **D** Διότι ἐὰν κάποιος γίνῃ αἰχμάλωτος εἰς τὸν ἔρωτα μιᾶς ἀπὸ τὰς γυναῖκας τῆς ὀρχήστρας, θὰ ὑποστῇ βάσανα περισσότερα, ἀπὸ ὅσα θὰ ὑφίστατο εἰς πολλὰς ἐκστρατείας καὶ θὰ εὑρίσκεται εἰς χειροτέραν κατάστασιν ἀπὸ μίαν πόλιν πολιορκουμένην.

Διὰ νὰ μὴ ἐξετάσωμεν, ὅμως, τώρα αὐτά, ἂς τὰ ἀφήσωμεν εἰς τὴν συνείδησιν ἐκείνων ποὺ ἔχουν γίνει αἰχμάλωτοι τοῦ πάθους αὐτοῦ, καὶ ἐλᾶτε νὰ κάνωμεν λόγον διὰ τὴν ζωὴν τῶν πολλῶν ἐν γένει, καὶ θὰ εὕρωμεν ὅτι ὑπάρχει τόση διαφορὰ μεταξὺ τῶν δύο αὐτῶν τρόπων ζωῆς, ὅση ὑπάρχει μεταξὺ ἑνὸς λιμένος καὶ ἑνὸς πελάγους, ποὺ συνεχῶς τὸ αὐλακώνουν οἱ ἄνεμοι.

Κύτταξε, λοιπόν, ἀπὸ τὸν τόπον τῆς κατοικίας τὰ προοίμια τῆς εὐημερίας. Διότι οἱ μοναχοὶ ἀπέφυγαν τὰς ἀγορὰς καὶ τὰς πόλεις καὶ τὸν θόρυβον τοῦ κόσμου καὶ ἐπροτίμησαν τὴν ζωὴν εἰς τὰ ὄρη, **E** ἡ ὁποία δὲν ἔχει τίποτε τὸ κοινὸν πρὸς τὰ παρόντα πράγματα, οὔτε λύπην βιοτικήν, οὔτε ὀδύνην μεγάλην οὔτε κινδύνους, οὔτε ἐπιθέσεις, οὔτε φθόνον, οὔτε ζηλοτυπίαν, οὔτε ἀτόπους ἔρωτας, οὔτε τίποτε ἄλλο τι παρόμοιον. Ἀπὸ ἐδῶ, πλέον, μελετοῦν τὰ πράγματα τῆς οὐρανίου βασιλείας, ὁμιλοῦντες μὲ τὰς κοιλάδας, τὰ ὄρη, τὰς πηγάς, τὴν ἡσυχίαν καὶ τὴν ἠρεμίαν καὶ πρὶν ἀπὸ ὅλα αὐτὰ μὲ τὸν Θεόν· **674** Καὶ τὸ δωμάτιόν τους εἶναι καθαρὸν ἀπὸ κάθε θόρυβον, ἡ δὲ ψυχή τους εἶναι ἐλευθέρα ἀπὸ κάθε πάθος καὶ ἀσθένειαν, λεπτὴ καὶ ἐλαφρὰ καὶ πιὸ καθαρὰ ἀπὸ αὐτὸν τὸν λεπτὸν αἰθέρα. Τὸ ἔργον τους δὲ εἶναι ὅμοιον μὲ τὸ ἔργον τοῦ Ἀδὰμ εἰς τὴν ἀρχὴν καὶ πρὶν ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν, ὅτε εἶχεν ὡς ἔνδυμα τὴν δόξαν καὶ ὡμιλοῦσε πρὸς τὸν Θεὸν μὲ παρρησίαν καὶ ἐκατοικοῦσεν εἰς τὸν τόπον ἐκεῖνον ποὺ ἦτο γεμᾶτος μακαριότητα. Πραγματικά, κατὰ τί αὐτοὶ εἶναι κατώτεροι ἀπὸ τὸν Ἀδάμ, ὅταν, πρὶν ἀπὸ τὴν παρακοήν, ἐτο-

ποθετήθη νὰ ἐργάζεται εἰς τὸν παράδεισον; Καμμίαν βιοτικὴν φροντίδα δὲν εἶχεν; Ἀλλ' οὔτε καὶ αὐτοὶ ἔχουν. Ὡμιλοῦσε μὲ τὸν Θεὸν μὲ καθαρὰν συνείδησιν; **B** Τὸ ἴδιον κάνουν καὶ αὐτοί. Μᾶλλον, ὅμως, ἔχουν μεγαλυτέραν παρρησίαν ἀπὸ ἐκεῖνον, ἐπειδὴ ἔχουν ἀπολαύσει μεγαλυτέραν χάριν μὲ τὴν χορηγίαν τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

Βέβαια, ἔπρεπε νὰ ἐβλέπατε αὐτὰ οἱ ἴδιοι μὲ τὰ μάτια σας. Ἐπειδή, ὅμως, δὲν θέλετε, ἀλλὰ παραμένετε εἰς τὸν θόρυβον καὶ τὰς ἀγοράς, θὰ σᾶς τὰ παρουσιάσω, ἔστω καὶ διὰ τοῦ λόγου, διὰ νὰ ἀπολαύσετε ἕνα μικρὸν μέρος ἀπὸ τὴν ζωὴν τῶν μοναχῶν, διότι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐξετάσωμεν ὅλον τὸν βίον αὐτῶν. Αὐτοὶ εἶναι οἱ φωστῆρες τῆς οἰκουμένης, ὅταν ἀνατείλῃ ὁ ἥλιος, μᾶλλον δὲ πολὺ πρὶν ἀπὸ τὴν ἀνατολήν, ἀφοῦ ἐγερθοῦν ἀπὸ τὴν κλίνην τους ὑγιεῖς, προσεκτικοὶ καὶ νηφάλιοι, (διότι οὔτε καμμία λύπη καὶ φροντίς, οὔτε βάρος εἰς τὸ κεφάλι τους καὶ πόνος καὶ στενοχώριαι, **C** οὔτε τίποτε ἄλλο παρόμοιον ἀπὸ αὐτὰ τοὺς ἐνοχλεῖ, ἀλλὰ ζοῦν ὅπως οἱ ἄγγελοι εἰς τὸν οὐρανόν). Ἀφοῦ σηκωθοῦν, λοιπόν, ἀπὸ τὴν κλίνην τους πρωΐ, χαρούμενοι καὶ εὐχαριστημένοι στήνουν ἕνα χορὸν καὶ μὲ φαιδρὰν τὴν συνείδησίν τους ὅλοι μαζί, μὲ ἕνα στόμα, ψάλλουν ὕμνους εἰς τὸν Θεὸν τῶν ὅλων καὶ τὸν δοξάζουν καὶ τὸν εὐγνωμονοῦν δι' ὅλας τὰς εὐεργεσίας του, τὰς ἀτομικὰς καὶ τὰς κοινάς.

Ὥστε, ἐὰν θέλετε, ἂς ἀφήσωμεν τὸν Ἀδὰμ καὶ ἂς ἐρωτήσωμεν κατὰ τί διαφέρει ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους ὁ ὅμιλος αὐτός, ποὺ ψάλλει εἰς τὴν γῆν καὶ λέγει· «Δόξα ἂς εἶναι εἰς τὸν Θεὸν εἰς τὰ ὕψιστα μέρη τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τοὺς ἐκεῖ κατοικοῦντας ἀγγέλους καὶ εἰς τὴν γῆν ὁλόκληρον ἂς βασιλεύσῃ ἡ θεία εἰρήνη, διότι ὁ Θεὸς ἐξεδήλωσε τώρα τὴν εὔνοιαν καὶ εὐαρέσκειάν του εἰς

τοὺς ἀνθρώπους διὰ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Υἱοῦ του»[24].

Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐνδυμασία τους εἶναι ἀνταξία τῆς ἀρετῆς τους. Διότι δὲν ἐνδύονται σὰν ἐκείνους ποὺ σύρουν τοὺς χιτῶνάς τους εἰς τὰς ὁδούς, τοὺς μαλθακοὺς καὶ θηλυπρεπεῖς, D ἀλλὰ σὰν τοὺς μακαρίους ἐκείνους ἀγγέλους, τὸν Ἠλίαν, τὸν Ἐλισσαῖον, τὸν Ἰωάννην καὶ τοὺς ἀποστόλους, ποὺ τὰ ἐνδύματά τους ἦσαν κατεσκευασμένα ἄλλων μὲν ἀπὸ τρίχας αἰγῶν, ἄλλων δὲ ἀπὸ τρίχας καμήλων, ἐνῷ διὰ μερικοὺς ἐξ αὐτῶν ἦσαν ἀρκετὰ τὰ δέρματα τῶν ζώων καὶ μάλιστα πολὺ τριμμένα καὶ παλαιά.

Εἰς τὴν συνέχειαν, ἀφοῦ ψάλλουν τοὺς ὕμνους ἐκείνους, κάμπτουν τὰ γόνατα καὶ παρακαλοῦν τὸν ὑμνηθέντα Θεὸν διὰ πράγματα ποὺ μερικοὶ οὔτε νὰ τὰ σκεφθοῦν δὲν ἠμποροῦν μὲ εὐκολίαν. Διότι δὲν ζητοῦν τίποτε ἀπὸ τὰ παρόντα. Κανένας λόγος δὲν γίνεται ἀπὸ αὐτοὺς δι' αὐτά. Ἀλλὰ ζητοῦν νὰ ἠμπορέσουν νὰ σταθοῦν μὲ παρρησίαν πρὸ τοῦ φοβεροῦ βήματος, E ὅταν ὁ μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ θὰ ἔλθῃ νὰ κρίνῃ ζῶντας καὶ νεκρούς, καὶ κανένας νὰ μὴ ἀκούσῃ τὴν φοβερὰν ἐκείνην φωνήν, ποὺ λέγει· «Δὲν σᾶς γνωρίζω»[25], καὶ νὰ διανύσουν τὸν ἐπίπονον αὐτὸν βίον μὲ καθαρὰν συνείδησιν καὶ πολλὴν πρόοδον εἰς τὴν ἀρετὴν καὶ νὰ διαπλεύσουν τὸ φοβερὸν πέλαγος μὲ γαλήνην. Ἀρχίζει δὲ τὴν προσευχὴν αὐτὴν ὁ πατὴρ καὶ ὁ ἡγούμενος. Ἔπειτα, ἀφοῦ σηκωθοῦν καὶ τελειώσουν τὰς ἁγίας ἐκείνας καὶ συνεχεῖς προσευχάς, μὲ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου, πηγαίνει ὁ καθένας εἰς τὴν ἐργασίαν του 673 καὶ πολλὰ ἔσοδα

24. Λουκ. 2, 14.
25. Ματθ. 25, 12.

συγκεντρώνουν διὰ τοὺς ἔχοντας ἀνάγκην.

Ποῦ εἶναι τώρα ἐκεῖνοι ποὺ παραδίδουν τοὺς ἑαυτούς των εἰς τοὺς διαβολικοὺς χοροὺς καὶ τὰ πορνικὰ τραγούδια καὶ συχνάζουν εἰς τὰ θέατρα; Ἐντρέπομαι, βέβαια, νὰ κάνω λόγον δι' αὐτούς, ἀλλὰ διὰ τὴν πνευματικήν σας ἀσθένειαν εἶναι ἀνάγκη νὰ τὸ κάνω καὶ αὐτό. Ἄλλωστε, ὁ Παῦλος λέγει· «Διότι ὅπως προσφέρατε τὰ μέλη σας σκλάβους εἰς τὴν ἁμαρτίαν, ἔτσι τώρα νὰ προσφέρετε τὰ μέλη σας δοῦλα εἰς τὸν ἐνάρετον βίον διὰ νὰ προκόπτετε εἰς ἁγιότητα»[26].

Καὶ ἡμεῖς τώρα, λοιπόν, ἐλᾶτε νὰ ἐξετάσωμεν παραλλήλως ἀφ' ἑνὸς μὲν τὸν ὅμιλον ποὺ συνιστοῦν αἱ πορνευόμεναι γυναῖκες καὶ θηλυπρεπεῖς νέοι εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ θεάτρου, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὸν ὅμιλον ποὺ συνιστοῦν οἱ μακάριοι μοναχοὶ ἀπὸ τὴν ἄποψιν τῆς ἡδονῆς, B ἕνεκα τῆς ὁποίας μάλιστα πολλοὶ ἀπὸ τοὺς θρησκευτικῶς ἀδιαφόρους νέους συλλαμβάνονται εἰς τὰς παγίδας αὐτάς. Πραγματικά, θὰ εὕρωμεν ὅτι ὑπάρχει τόση διαφορὰ μεταξὺ τῶν δύο αὐτῶν ὁμίλων, ὅσην θὰ διεπίστωνε κάποιος, ἐὰν εἶχεν ἀκούσῃ ἀγγέλους νὰ ψάλλουν εἰς τὸν οὐρανὸν τὴν παναρμόνιον ἐκείνην μελῳδίαν καὶ σκύλους καὶ χοίρους νὰ οὐρλιάζουν καὶ νὰ μουγκρίζουν εἰς τὴν κοπριάν. Μὲ τὰ στόματα τῶν μοναχῶν δοξάζεται ὁ Χριστός, ἐνῷ μὲ τὴν γλῶσσαν αὐτῶν ὁ διάβολος ὑμνεῖται. Ἀλλ' ἐκεῖ αὐλοὶ συνοδεύουν τὴν ἄνευ ἀξίας φωνήν τους καὶ τὴν δυσάρεστον ὄψιν τους, καθὼς φυσοῦν αἱ σιαγόνες καὶ τεντώνουν τὰ νεῦρά τους; Καὶ ἐδῶ, ὅμως, ἐνηχεῖ ἡ χάρις τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ποὺ χρησιμοποιεῖ τὰ στόματα τῶν ἁγίων ἀντὶ αὐλοῦ, κιθάρας καὶ λύρας.

26. Ρωμ. 6, 19.

Ἀλλά, καὶ ὅσα ἂν εἴπω, δὲν θὰ ἠμπορέσω νὰ παρουσιάσω τὴν ἡδονήν, C δι᾽ ὅσους εἶναι προσκολλημένοι εἰς τὴν λάσπην καὶ τὸ χῶμα. Δι᾽ αὐτὸ καὶ θὰ ἤθελα νὰ πάρω κάποιον ἀπὸ αὐτούς, ποὺ τοὺς κατέχει ἡ μανία δι᾽ αὐτά, καὶ νὰ τὸν ὁδηγήσω ἐκεῖ καὶ νὰ τοῦ δείξω τὸν ὅμιλον τῶν ἁγίων αὐτῶν ἀνθρώπων καί, τότε, δὲν θὰ ἐχρειάζετο πλέον κανένας λόγος ἀπὸ ἐμέ. Ἀλλά, καὶ ἂν ἀκόμη ἀπευθυνόμεθα πρὸς ἀνθρώπους μὲ καθαρὰ γήϊνα φρονήματα, ἂς προσπαθήσωμεν, ἔστω καὶ μὲ τὸν λόγον, νὰ τοὺς ἀποτραβήξωμεν ἀπὸ τὴν λάσπην καὶ τὸν βοῦρκον.

Ἀπὸ τὰ θέατρα, λοιπόν, ὁ ἀκροατὴς δέχεται κατ᾽ εὐθεῖαν τὸ πῦρ τοῦ ἔρωτος. Διότι, σὰν νὰ μὴ ἔφθανεν ἡ παρουσία τῆς πόρνης διὰ νὰ τοῦ ἀνάψῃ τὴν σκέψιν, προστίθεται καὶ ἡ φθορὰ ἀπὸ τὴν φωνήν της. Ἐδῶ, ἀντιθέτως, καὶ ὅταν ἀκόμη ἡ ψυχὴ ὑποφέρῃ ἀπὸ κάτι παρόμοιον, τὸ ἀποβάλλει γρήγορα. D Ὄχι μόνον ἡ φωνὴ καὶ ἡ ὄψις, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐνδυμασία προκαλεῖ ἀκόμη περισσότερον τοὺς θεατάς. Καὶ ἂν συμβῇ ὁ ὑλόφρων καὶ ἀδιάφορος θρησκευτικῶς θεατὴς νὰ εἶναι κάποιος πτωχός, ἀπὸ τὸ θέαμα θὰ ἀγανακτήσῃ πολλὰς φορὰς καὶ θὰ εἰπῇ εἰς τὸν ἑαυτόν του· Ἡ πόρνη καὶ ὁ θηλυπρεπὴς νέος, παιδιὰ μαγείρων καὶ ὑποδηματοποιῶν, πολλάκις δὲ καὶ δούλων, ζοῦν μέσα εἰς τόσην πολυτέλειαν, ἐνῷ ἐγὼ ποὺ εἶμαι ἐλεύθερος καὶ κατάγομαι ἀπὸ ἐλευθέρους γονεῖς, μὲ τὸ νὰ προτιμήσω τὴν δικαίαν καὶ τιμίαν ἐργασίαν, δὲν ἠμπορῶ οὔτε εἰς τὸν ὕπνον μου νὰ τὰ φαντασθῶ αὐτά. Καὶ ἀφοῦ ἔτσι τὸν κόψῃ ἡ ἀθυμία, θὰ φύγῃ. Εἰς τοὺς μοναχούς, ὅμως, δὲν ὑπάρχει κανένα παρόμοιον ἐνδεχόμενον, ἀλλὰ συμβαίνει καὶ τὸ τελείως ἀντίθετον. E Πραγματικά, ὅταν κάποιος πτωχὸς ἴδῃ τὰ παιδιὰ τῶν πλουσίων καὶ τοὺς ἀπογόνους τῶν ἐνδόξων προγόνων νὰ φοροῦν τοιούτου εἴδους ἐνδύματα, ποὺ παρόμοιά τους δὲν ἐνδύονται οὔτε οἱ τελευταῖοι ἀπὸ τοὺς πτωχούς, σκεφθῆτε πόσην παρηγορίαν τῆς πτωχείας θὰ πάρῃ καὶ θὰ φύγῃ. Καὶ ἄν, πάλιν, εἶναι πλούσιος, ἀναχωρεῖ ἀφοῦ σωφρονισθῇ καὶ γίνῃ καλλίτερος.

Ἐπίσης, εἰς τὸ θέατρον ὅταν θὰ ἴδουν τὴν πόρνην νὰ στολίζεται μὲ χρυσᾶ κοσμήματα, ὁ μὲν πτωχὸς θὰ λυπηθῇ καὶ θὰ θρηνήσῃ, 676 ὅταν θὰ βλέπῃ τὴν σύζυγόν του νὰ μὴ ἔχῃ τίποτε παρόμοιον, οἱ δὲ πλούσιοι θὰ περιφρονήσουν καὶ θὰ ἀπαρνηθοῦν τὰς συζύγους τους παρασυρόμενοι ἀπὸ τὸ θέαμα αὐτό. Διότι ὅταν ἡ πόρνη παρουσιάζῃ προκλητικὰ τὴν ἐνδυμασίαν, τὸ βλέμμα, τὴν φωνήν, τὸ βάδισμα καὶ τὰ πάντα εἰς τοὺς θεατάς, ἐκεῖνοι φεύγουν ἀπὸ ἐκεῖ μὲ τὴν φωτιὰν μέσα τους καὶ πηγαίνουν εἰς τὰ σπίτιά τους αἰχμάλωτοι ἐκείνης. Ἀπὸ ἐδῶ προέρχονται αἱ ὕβρεις καὶ αἱ ἀτιμώσεις, ἀπὸ ἐδῶ αἱ ἀποστροφαί, αἱ διαμάχαι καὶ οἱ καθημερινοὶ θάνατοι. Ἀπὸ ἐδῶ γίνεται ὁ βίος ἀβίωτος διὰ τοὺς αἰχμαλώτους τῆς πόρνης, ἡ σύζυγος προκαλεῖ ἀηδίαν, τὰ παιδιὰ δὲν εἶναι ἀγαπητὰ ὅπως πρῶτα, τὸ σπίτι ὅλον ἀναστατώνεται καὶ φαίνεται ὅτι τοὺς ἐνοχλεῖ καὶ ὁ ἥλιος ἀκόμη.

B Ἀντίθετα, ἀπὸ τοὺς ὁμίλους τῶν μοναχῶν δὲν προκαλεῖται καμμία παρομοία ἀηδία, ἀλλ᾽ ἡ σύζυγος θὰ δεχθῇ τὸν ἄνδρα ἥμερον καὶ πρᾷον, ἀπηλλαγμένον ἀπὸ κάθε ἄτοπον ἡδονὴν καὶ θὰ τὸν εὕρῃ περισσότερον εὔκολον ἀπὸ προηγουμένως.

Αὐτοῦ τοῦ εἴδους τὰ κακὰ γεννᾷ ὁ ὅμιλος τῶν θεάτρων, ἐνῷ ὁ κόσμος τῶν μοναχῶν παρέχει ἀγαθὰ μόνον. Ὁ ἕνας ἀπὸ πρόβατα φτειάχνει λύκους, ἐνῷ ὁ ἄλλος ἀπὸ λύκους ἀρνιά.

Ἀλλ᾽ ἴσως νὰ μὴ εἴπαμεν τίποτε ἀκόμη διὰ τὴν ἡδονήν. Καὶ τί ἠμπορεῖ, ὅμως, νὰ θεωρηθῇ πιὸ εὐχάριστον ἀπὸ τὸ νὰ μὴ ταράσσεσαι, νὰ μὴ λυπῆται ἡ ψυχή σου, νὰ μὴ στενοχωρῆσαι καὶ νὰ μὴ ἀναστενάζῃς;

Ἂς συνεχίσωμεν, ὅμως, ἀκόμη τὸν λόγον καὶ ἂς ἐξετάσωμεν τὴν ἀπόλαυσιν ποὺ δίδει κάθε ἕνα ἀπὸ τὰ ᾄσματα καὶ τὰ θεάματα αὐτά. Τότε, θὰ ἴδωμεν ὅτι ἡ μία παραμένει μόνον μέχρι τὴν νύκτα, δι' ὅσον χρόνον ὁ θεατὴς εὑρίσκεται εἰς τὸ θέατρον, ἐνῷ ὕστερα τὸν ἐνοχλεῖ περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλο αἰχμηρὸν ἀντικείμενον. C Ἀντίθετα, ἡ ἀπόλαυσις ἀπὸ τὸν ὅμιλον τῶν μοναχῶν παραμένει συνεχῶς εἰς ἀκμὴν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ὅσων τοὺς εἶδαν. Πραγματικά, καὶ τὸν τύπον τῶν ἀνδρῶν καὶ τὸ εὐχάριστον τοῦ τόπου καὶ τὴν γλυκύτητα τῆς συμπεριφορᾶς καὶ τὴν καθαρότητα τοῦ βίου καὶ τὴν χάριν τῆς ὡραιοτάτης καὶ πνευματικῆς ᾠδῆς τὴν διατηροῦν σταθερὰ μέσα τους ἐφ' ὅρου ζωῆς.

Ὅσοι, λοιπόν, ἀπολαμβάνουν συνεχῶς τὰ λιμάνια αὐτά, ἀποφεύγουν τοὺς θορύβους τοῦ κόσμου σὰν κάποιον χειμῶνα καὶ καταιγίδα. Καὶ ὄχι μόνον ὅταν ψάλλουν καὶ προσεύχωνται, ἀλλὰ καὶ ὅταν εἶναι προσηλωμένοι εἰς τὰς Ἱερὰς Γραφάς, ἀποτελοῦν εὐχάριστον θέαμα δι' ὅσους τοὺς βλέπουν. Διότι, πραγματικά, μόλις τελειώσουν τὴν ψαλμῳδίαν, ἄλλος παίρνει τὸ βιβλίον τοῦ Ἡσαΐου καὶ ὁμιλεῖ μὲ αὐτόν, D ἄλλος ὁμιλεῖ μὲ τοὺς ἀποστόλους καὶ ἄλλος μελετᾷ τὰ βιβλία ἄλλων συγγραφέων καὶ φιλοσοφεῖ διὰ τὸν Θεόν, διὰ τὸ σύμπαν, διὰ τὰ ὁρατά, διὰ τὰ ἀόρατα, διὰ τὰ αἰσθητά, διὰ τὰ πνευματικά, διὰ τὴν εὐτέλειαν τῆς παρούσης ζωῆς καὶ διὰ τὸ μεγαλεῖον τῆς μελλούσης.

Ἐπίσης, τρέφονται μὲ ἀρίστην τροφήν, ὄχι τρώγοντες ἑψημένας τὰς σάρκας τῶν ἀλόγων ζώων, ἀλλὰ τρέφονται μὲ τοὺς λόγους τοῦ Θεοῦ, ποὺ εἶναι γλυκύτερα ἀπὸ τὸ μέλι καὶ τὴν κηρήθραν, ποὺ εἶναι μέλι θαυμάσιον καὶ πολὺ ἀνώτερον ἀπὸ ἐκεῖνο ποὺ ὁ Ἰωάννης ἐτρέφετο παλαιότερα εἰς τὴν ἔρημον. Διότι τὸ μέλι αὐτὸ δὲν τὸ συγκεντρώνουν τίποτε ἄγριαι μέλισσαι, E ποὺ

κάθονται ἀπὸ λουλούδι εἰς λουλούδι, οὔτε γλυκαίνουν τὴν δροσιὰν καὶ τὴν τοποθετοῦν εἰς τὰς κυψέλας, ἀλλὰ τὸ κατασκευάζει ἡ χάρις τοῦ ἁγίου Πνεύματος καὶ τὸ ἐναποθέτει, ἀντὶ τῶν κηρίων, τῶν κυψελῶν καὶ τῶν ὀπῶν, εἰς τὰς ψυχὰς τῶν πιστῶν, ὥστε νὰ ἠμπορῇ νὰ τρώγῃ, ὅποιος θέλει, χωρὶς φόβον συνεχῶς. Αὐτάς, λοιπόν, τὰς μελίσσας μιμοῦνται καὶ αὐτοὶ καὶ πετοῦν γύρω ἀπὸ τὰ κηρία τῶν ἁγίων βιβλίων καὶ μεγάλην ἡδονὴν ἀποκομίζουν ἀπὸ αὐτά.

Καὶ ἐὰν ἔχῃς τὴν ἐπιθυμίαν νὰ γνωρίσῃς τὴν τράπεζαν αὐτῶν, ἔλα κοντά, ΘΥΥ καὶ θὰ διαπιστώσῃς ὅτι αὐτοὶ λέγουν λόγους τοιούτους, ποὺ εἶναι εὐχάριστοι καὶ γλυκεῖς καὶ γεμᾶτοι ἀπὸ τὴν εὐωδίαν τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Τὰ στόματα ἐκεῖνα δὲν ἠμποροῦν νὰ εἰποῦν κανένα αἰσχρὸν λόγον, οὔτε εὐτράπελον, οὔτε σκληρόν, ἀλλὰ τὰ πάντα εἶναι ἀντάξια τῶν οὐρανῶν.

Καὶ ἀσφαλῶς δὲν θὰ πέσῃ ἔξω, ἐὰν κάποιος παρομοιάσῃ τὰ στόματα τῶν πολλῶν ἀνθρώπων, ποὺ σύρονται εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ κατέχονται ἀπὸ μανίαν διὰ τὰ βιοτικὰ πράγματα, πρὸς ὀχετοὺς τοῦ βορβόρου, τὰ δὲ στόματα τῶν μοναχῶν πρὸς πηγὰς ποὺ ῥέουν μέλι καὶ πηγάζουν καθαρὰ νάματα. Καὶ ἐὰν κανεὶς δυσηρεστηθῇ, ἐπειδὴ ὠνόμασα τὰ στόματα τῶν πολλῶν ὀχετοὺς τοῦ βορβόρου, ἂς γνωρίζῃ ὅτι τὸ ἔκανα αὐτὸ ἀπὸ μεγάλο ἐνδιαφέρον. B Διότι ἡ ἁγία Γραφὴ δὲν ἀκολουθεῖ αὐτὸ τὸ μέτρον, ἀλλὰ χρησιμοποιεῖ ἄλλο χειρότερον παράδειγμα. «Διότι κάτω ἀπὸ τὰ χείλη τους», λέγει, «ἔχουν δηλητήριον φιδιῶν[27] καὶ ὁ λάρυγξ αὐτῶν ὁμοιάζει μὲ τάφον ἀνοιγμένον»[28]. Ἀλλὰ τὰ στόματα τῶν μονα-

27. Ψαλμ. 139, 4.
28. Ψαλμ. 5, 10.

χῶν δὲν εἶναι παρόμοια, παρὰ εἶναι γεμᾶτα εὐωδίαν.

Καὶ ὅσον ἀφορᾷ τὰ ἐπίγεια ἔτσι ἔχουν οἱ μοναχοί, ἀλλὰ ποία γλῶσσα θὰ παραστήσῃ τὴν οὐράνιον κατάστασιν; Ποία διάνοια θὰ τὴν συλλάβῃ; Τὴν ἀγγελικὴν κληρονομίαν, τὴν ἀνέκφραστον μακαριότητα καὶ τὰ ἀπόρρητα ἀγαθά;

Πιθανόν, πολλοὶ νὰ ἐφλογισθήκατε τώρα καὶ νὰ σᾶς ἐκυρίευσεν ἡ ἐπιθυμία νὰ μιμηθῆτε τὴν ἐνάρετον αὐτὴν πολιτείαν. Ἀλλὰ ποῖον τὸ κέρδος, ὅταν ἔχετε τὴν φλόγαν αὐτὴν δι᾽ ὅσον χρόνον εὑρίσκεσθε ἐδῶ, **C** ἐνῷ, ὅταν φύγετε, θὰ σβήσετε αὐτὴν καὶ θὰ μαραθῇ ὁ πόθος σας αὐτός;

Πῶς πρέπει, λοιπόν, νὰ ἐνεργήσωμεν, διὰ νὰ μὴ συμβῇ αὐτό; Ὅπως ὁ πόθος αὐτὸς εἶναι θερμὸς ἀκόμη μέσα σου, πήγαινε πρὸς ἐκείνους τοὺς ἀγγέλους καὶ κάνε τον νὰ θερμανθῇ περισσότερον. Διότι ὁ ἰδικός μου λόγος δὲν ἔχει τὴν δύναμιν νὰ τὸν ἀνάψῃ τόσον, ὅσον ἡ θέα τῶν πραγμάτων. Νὰ μὴ εἰπῇς· Θὰ συζητήσω μὲ τὴν σύζυγον καὶ θὰ τακτοποιήσω πρῶτα τὰ διάφορα ζητήματα, διότι ἡ ἀναβολὴ αὐτὴ εἶναι ἀρχὴ τῆς ραθυμίας. Ἄκουσε ὅτι κάποιος ἠθέλησε νὰ ἀποχαιρετήσῃ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ σπιτιοῦ του καὶ ὁ προφήτης δὲν τὸν ἀφησεν[29]. Καὶ τί λέγω, νὰ ἀποχαιρετήσῃ; Νὰ θάψῃ τὸν πατέρα του ἠθέλησεν ὁ μαθητής, καὶ ὁ Χριστὸς οὔτε αὐτὸ τοῦ ἐπέτρεψεν[30]. **D** Μολονότι, ποῖον πρᾶγμα σοῦ φαίνεται τόσον ἀναγκαῖον, ὅσον ἡ κηδεία τοῦ πατρός; Καὶ ὅμως οὔτε αὐτὸ τὸ ἐπέτρεψεν. Διατί, λοιπόν; Διότι ὁ διάβολος παραμονεύει μὲ προσοχὴν διὰ νὰ ἠμπορέσῃ νὰ διεισδύσῃ κάπως. Καὶ ὅταν εὕρῃ ἔστω καὶ μικρὰν ἀσχο-

29. Πρβλ. Βασιλ. 19, 20.
30 Πρβλ. Λουκ. 9, 60.

λίαν καὶ ἀναβολήν, προκαλεῖ μεγάλην ἀδιαφορίαν. Δι᾽ αὐτὸ καὶ κάποιος συμβουλεύει· Νὰ μὴ ἀναβάλλῃς ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν[31]. Διότι ἔτσι θὰ ἠμπορέσῃς νὰ ἐπιτύχῃς τὰ μεγαλύτερα, ἔτσι καὶ τὰ πράγματα τοῦ σπιτιοῦ σου θὰ πᾶνε καλλίτερα. «Ζητεῖτε κατὰ πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ», λέγει, «καὶ θὰ σᾶς δοθοῦν ὅλα τὰ ἐπίγεια ἀγαθά»[32]. Διότι ἐὰν ἡμεῖς ἀπαλλάσσωμεν ἀπὸ κάθε μέριμναν ἐκείνους, ποὺ παραμελοῦν τὰς ἰδικάς των ὑποθέσεις καὶ φροντίζουν διὰ τὰς ἰδικάς μας, πολὺ περισσότερον θὰ πράξῃ τὸ ἴδιον ὁ Θεός, **E** ὁ ὁποῖος καὶ χωρὶς αὐτὰ φροντίζει καὶ προνοεῖ δι᾽ ἡμᾶς.

Κατὰ συνέπειαν, μὴ φροντίζῃς διὰ τὰ ἰδικά σου ζητήματα, ἀλλ᾽ ἐμπιστεύσου αὐτὰ εἰς τὸν Θεόν. Διότι ἐὰν φροντίσῃς ἐσύ, θὰ φροντίσῃς ὡς ἄνθρωπος. Ἂν ὅμως προνοήσῃ δι᾽ αὐτὰ ὁ Θεός, θὰ προνοήσῃ ὡς Θεός. Νὰ μὴ φροντίσῃς δι᾽ αὐτά, ἀφοῦ ἀδιαφορήσῃς διὰ τὰ σπουδαιότερα, διότι ὁ Θεὸς δὲν θὰ ἐνδιαφερθῇ πολὺ δι᾽ αὐτά. **[illegible]** Διὰ νὰ δείξῃ, λοιπόν, μεγάλο ἐνδιαφέρον δι᾽ αὐτὰ ὁ Θεός, νὰ τὰ ἀναθέσῃς ὅλα εἰς αὐτόν. Πραγματικά, ἂν ὁ ἴδιος ἀσχοληθῇς μὲ αὐτὰ καὶ ἀφήσῃς τὰ πνευματικά, δὲν θὰ φροντίσῃ πολὺ δι᾽ αὐτὰ ὁ Θεός.

Ὥστε, διὰ νὰ πᾶνε καλὰ αἱ ὑποθέσεις σου καὶ νὰ ἀπαλλαγῇς ἀπὸ κάθε φροντίδα, προσκολλήσου εἰς τὰ πνευματικὰ καὶ περιφρόνησε τὰ ὑλικά, διότι ἔτσι καὶ τὴν γῆν θὰ ἔχῃς μαζὶ μὲ τὸν οὐρανὸν καὶ τὰ μελλοντικὰ ἀγαθὰ θὰ ἐπιτύχῃς, μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

31. Πρβλ. Παροιμ. 3, 7.
32. Ματθ. 6, 33.

ΟΜΙΛΙΑ ΞΘ' (69)

(Ματθ. 22, 1 - 14)

B «Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπε πάλιν μὲ παραβολάς· Ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ὁμοιάζει πρὸς ἄνθρωπον βασιλέα, ποὺ ἔκαμε χαρὲς γάμου διὰ τὸν υἱόν του. Καὶ ἀπέστειλε τοὺς δούλους του διὰ νὰ καλέσῃ αὐτούς, ποὺ εἶχαν προσκληθῆ εἰς τοὺς γάμους, καὶ ἐκεῖνοι δὲν ἤθελαν νὰ ἔλθουν. Πάλιν ἀπέστειλεν ἄλλους δούλους λέγων· εἴπατε εἰς τοὺς καλεσμένους· Ἰδοὺ ἑτοίμασα τὸ μεσημεριανό μου τραπέζι· οἱ ταῦροι μου καὶ τὰ θρεφτάρια εἶναι σφαγμένα καὶ ὅλα εἶναι ἕτοιμα. Ἔλθετε εἰς τοὺς γάμους. Αὐτοὶ ὅμως ἀδιαφόρησαν καὶ ἔφυγαν, ἄλλος μὲν εἰς τὸ χωράφι του, ἄλλος δὲ εἰς τὴν ἐμπορικήν του ἐπιχείρησιν. **C** Οἱ δὲ ὑπόλοιποι, ἀφοῦ ἔπιασαν τοὺς δούλους του, ὕβρισαν καὶ ἐφόνευσαν αὐτούς. Ἀλλ' ὅταν ἤκουσε ταῦτα ὁ βασιλεὺς ἐκεῖνος, ἐθύμωσε, καὶ ἀφοῦ ἔστειλε τὰ στρατεύματά του, ἐξωλόθρευσε τοὺς φονεῖς ἐκείνους, καὶ κατέκαυσε τὴν πόλιν τους.

Τότε λέγει εἰς τοὺς δούλους του· τὸ τραπέζι τοῦ γάμου εἶναι ἕτοιμον· οἱ προσκεκλημένοι ὅμως δὲν ἦσαν ἄξιοι νὰ λάβουν μέρος εἰς αὐτό. Πηγαίνετε λοιπὸν εἰς τὰ σταυροδρόμια καὶ τὰ τρίστρατα καὶ ὅσους τύχῃ νὰ εὕρετε ἐκεῖ, καλέσατέ τους εἰς τοὺς γάμους. Καὶ ἀφοῦ ἐξῆλθεν οἱ δοῦλοι ἐκεῖνοι εἰς τοὺς δρόμους, ἐμάζευσαν ὅλους ὅσους εὗρῆκαν, κακοὺς καὶ καλούς, καὶ ἐγέμισεν ἡ αἴθουσα τοῦ γάμου ἀπὸ ἀνθρώπους, ποὺ ἐκάθισαν εἰς τὸ τραπέζι. Ὅταν δὲ εἰσῆλθεν ὁ βασιλεὺς διὰ νὰ ἴδῃ τοὺς καθισμένους εἰς τὸ τραπέζι, εἶδεν ἐκεῖ ἄνθρωπον, ποὺ δὲν ἐφοροῦσεν ἔνδυμα γάμου. Καὶ λέγει εἰς αὐτόν· Φίλε, πῶς εἰσῆλθες ἐδῶ, χωρὶς νὰ ἔχῃς ἔνδυμα γάμου; Αὐτὸς δὲ ἀπεστομώθη. Τότε εἶπεν ὁ βασιλεὺς εἰς τοὺς ὑπηρέτας· Ἀφοῦ τοῦ δέσετε χέρια καὶ πόδια, πάρτε τον καὶ ρίψατέ τον ἔξω εἰς τὸ σκότος τὸ πιὸ ἐξωτερικό. Ἐκεῖ θὰ εἶναι ὁ κλαυθμὸς καὶ τὸ τρίξιμο τῶν δοντιῶν. Διότι πολλοὶ εἶναι οἱ καλεσμένοι εἰς

τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, ὀλίγοι ὅμως εἶναι οἱ ἐκλεκτοί, ποὺ ἔχουν τὰς ἀρετάς, καὶ θὰ κληρονομήσουν τὴν βασιλείαν αὐτήν» (Ματθ. 22, 1 - 14).

Ἐκατάλαβες καὶ εἰς τὴν προηγουμένην καὶ εἰς αὐτὴν ἐδῶ τὴν παραβολὴν περὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τῶν δούλων τὸ κεντρικὸν νόημα; Εἶδες τὴν μεγάλην συγγένειαν, ἀλλὰ καὶ τὴν μεγάλην διαφορὰν μεταξὺ τῶν δύο τούτων παραβολῶν; Διότι καὶ αὐτὴ ἐδῶ δείχνει καὶ τοῦ Θεοῦ τὴν μακροθυμίαν καὶ τὴν μεγάλην του πρόνοιαν, καὶ τὴν ἑβραϊκὴν ἐπίσης ἀγνωμοσύνην. **D** Ἀλλ' αὐτὴ ἐδῶ ἔχει καὶ κάτι περισσότερον ἀπὸ ἐκείνην. Διότι προεξαγγέλλει μὲν καὶ τὸν ἐκπεσμὸν τῶν Ἑβραίων καὶ τὴν κλῆσιν τῶν ἐθνῶν. Δείχνει δὲ ἐπὶ πλέον καὶ τὴν σημασίαν τῆς καθημερινῆς ζωῆς, καὶ πόσον αὐστηρὰ δίκη ἀναμένει ὅσους ἀδιαφορήσουν. Καὶ καλῶς ἡ παραβολὴ αὐτὴ ἀκολουθεῖ τὴν ἄλλην. Διότι, ἐπειδὴ εἶπεν ὅτι «θὰ δοθῇ εἰς ἔθνος τὸ ὁποῖον θὰ παραγάγῃ τοὺς καρπούς της»[1]. Ἐδῶ, λοιπόν, φανερώνει ἐν συνεχείᾳ καὶ εἰς ποῖον ἔθνος θὰ δοθῇ αὕτη. Καὶ ὄχι μόνον τοῦτο, ἀλλὰ δείχνει ἐπίσης καὶ τὴν ἀπέραντον πρόνοιαν καὶ φροντίδα τοῦ Θεοῦ πρὸς τοὺς Ἰουδαίους. Διότι εἰς τὴν προηγουμένην παραβολὴν φαίνεται νὰ τοὺς προσκαλῇ πρὸ τῆς σταυρώσεώς Του, ἐδῶ δὲ καὶ μετὰ τὴν σφαγήν του ἐπιμένει νὰ τοὺς προσελκύσῃ πλησίον του. Καὶ ὅταν αὐτοὶ ἔπρεπε νὰ τιμωρηθοῦν αὐστηρῶς, **E** καὶ τότε ἀκόμη τοὺς καλεῖ καὶ τοὺς τραβᾷ εἰς τοὺς γάμους καὶ τοὺς τιμᾷ μὲ τὴν ἀνωτάτην τιμήν.

Παρατήρησε ἀκόμη ὅτι καὶ ἐκεῖ δὲν προσκαλεῖ πρῶτον τὰ ἔθνη, ἀλλὰ τοὺς Ἰουδαίους, καὶ ἐδῶ ὁμοίως πράττει. Ἀλλ' ὅπως ἐκεῖ, ὅταν δὲν ἠθέλησαν νὰ δεχθοῦν

1. Ματθ. 21, 43.

αὐτόν, ἀλλὰ καὶ ὅταν ἦλθε τὸν ἔσφαξαν, τότε μόνον ἔδωκε τὸν ἀμπελῶνα εἰς ἄλλους· ἔτσι καὶ ἐδῶ, ὅταν δὲν ἠθέλησαν νὰ παραστοῦν εἰς τοὺς γάμους, τότε ἐκάλεσεν ἄλλους.

Ποῖον ἄλλο εἶδος ἀγνωμοσύνης εἶναι δυνατὸν νὰ θεωρηθῇ ἀνώτερον τούτου, **679** ὅταν, ἐνῷ καλοῦνται εἰς γάμους, ἀποσκιρτοῦν; Διότι ποῖος δὲν θὰ προτιμοῦσε νὰ ἔλθῃ εἰς γάμους, καὶ μάλιστα εἰς βασιλικοὺς γάμους, καὶ εἰς τὴν αὐλὴν βασιλέως ποὺ κάμνει τοὺς γάμους τοῦ Υἱοῦ του; Καὶ διὰ ποῖον λόγον ἡ πρόσκλησις ὠνομάσθη γάμος; Ἐρωτᾷ κάποιος. Διὰ νὰ μάθῃς τὴν φροντίδα τοῦ Θεοῦ, τὴν πολλὴν πρὸς ἡμᾶς ἀγάπην, τὴν εὐχάριστον ὄψιν τῶν πραγμάτων, διότι τίποτε τὸ λυπηρὸν δὲν ὑπάρχει ἐκεῖ, τίποτε τὸ μελαγχολικόν, ἀλλὰ ὅλα εἶναι γεμᾶτα ἀπὸ πνευματικὴν χαράν. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ἰωάννης ὀνομάζει τὸν Χριστὸν Νυμφίον[2], διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος λέγει· «σᾶς ἀρραβώνιασα μὲ ἕνα ἄνδρα»[3], καὶ εἰς ἄλλο μέρος· «Τὸ μυστήριον τοῦτο εἶναι μέγα· Ἐγὼ τὸ ἐξηγῶ ὅτι ἀναφέρεται εἰς τὸν Χριστὸν καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν»[4]. Διατί λοιπὸν λέγεται ὅτι ἡ νύμφη δὲν ἀρραβωνίζεται μὲ αὐτὸν τὸν Πατέρα, ἀλλὰ μὲ τὸν Υἱόν; **B** Διότι αὐτὴ ποὺ συνδέεται δι' ἀρραβῶνος μὲ τὸν Υἱόν, συνδέεται καὶ μὲ τὸν Πατέρα. Καὶ διότι καὶ ἡ Γραφὴ ἀδιακρίτως τοῦτο ἢ ἐκεῖνο ἀναφέρει, λόγῳ τοῦ ὁμοουσίου τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ.

Μὲ τὴν παραβολὴν αὐτὴν προανήγγειλε καὶ τὴν Ἀνάστασιν. Ἐπειδὴ λοιπὸν εἰς τὰ προηγούμενα ὡμίλη-

---

2. Ἰωάν. 3, 29.
3. Β' Κορινθ. 11, 2.
4. Ἐφεσ. 5, 32.

σε περὶ τοῦ θανάτου, δεικνύει ὅτι, καὶ μετὰ τὸν θάνατον, τότε θὰ ἐπακολουθήσουν οἱ γάμοι, τότε θὰ ἔλθῃ ὁ νυμφίος. Ἀλλ' αὐτοὶ οὔτε μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν καθίστανται καλύτεροι, οὔτε ἡμερώτεροι. Τί χειρότερον ἠμπορεῖ νὰ γίνῃ ἀπὸ αὐτό;

Καὶ αὐτὴ βεβαίως εἶναι τρίτη κατηγορία. Πρώτη μέν, ὅτι ἐφόνευσαν προφήτας· ἔπειτα, ὅτι ἐφόνευσαν τὸν Υἱόν· μετὰ ἀπὸ αὐτά, ὅτι ἂν καὶ ἐφόνευσαν τὸν Υἱόν, καὶ ἐκλήθησαν εἰς τοὺς γάμους Αὐτοῦ ποὺ ὑπὸ τούτων ἐφονεύθη, δὲν παρίστανται, **C** ἀλλὰ παρουσιάζουν προφάσεις, ζεύγη βοῶν, γυναῖκας, καὶ ἀγρούς[5]. Καίτοι αἱ προφάσεις φαίνωνται εὐλογοφανεῖς, ὅμως ἀπὸ ἐδῶ διδασκόμεθα ὅτι, καὶ ἂν ἀκόμη αἱ ἀπασχολήσεις εἶναι ἀναγκαῖαι, πρέπει πρὸ παντὸς ἄλλου νὰ προηγῆται ἡ ἐκτέλεσις τῶν πνευματικῶν καθηκόντων. Καὶ προσκαλεῖ ὁ Θεός, ὄχι τὴν τελευταίαν στιγμήν, ἀλλὰ πρὸ πολλοῦ χρόνου. Διότι «εἴπατε, λέγει, εἰς τοὺς προσκεκλημένους» καὶ πάλιν, «Καλέσατε, τοὺς προσκεκλημένους» πρᾶγμα ποὺ κάνει μεγαλυτέραν τὴν κατηγορίαν. Καὶ πότε ἐκλήθησαν; Κατ' ἀρχὰς διὰ τῶν προφητῶν ὅλων, ὕστερον καὶ πάλιν διὰ τοῦ Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου, διότι πρὸς τὸν Χριστὸν παρέπεμπεν ὅλους ὁ Ἰωάννης, ὅταν ἔλεγεν· «Ἐκεῖνον δεῖ αὐξάνειν, ἐμὲ δὲ ἐλαττοῦσθαι»[6]. Διὰ τοῦ ἰδίου πάλιν τοῦ Υἱοῦ λέγει· «Ἐλᾶτε πρὸς ἐμὲ ὅλοι σεῖς, ποὺ εἶσθε κουρασμένοι καὶ φορτωμένοι, καὶ ἐγὼ θὰ σᾶς δώσω ἀνάπαυσιν»[7]. **D** Καὶ πάλιν· «Ἐὰν κανεὶς διψᾷ, ἂς ἔλθῃ πρὸς ἐμὲ καὶ ἂς πιῇ»[8]. Ὄχι δὲ μόνον διὰ λόγων, ἀλλὰ καὶ δι' ἔργων ἐκάλει αὐτοὺς

---

5. Μάρκ. 14, 18 - 20.
6. Ἰωάν. 3, 30.
7. Ματθ. 11, 28.
8. Ἰωάν. 7, 37.

καὶ μετὰ τὴν Ἀνάληψιν διὰ τοῦ Πέτρου, καὶ τῶν συνεργατῶν του. «Διότι ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἐνήργησε διὰ τοῦ Πέτρου, λέγει, ὥστε νὰ γίνῃ ἀπόστολος τῶν περιτετμημένων, ἐνήργησε καὶ δι' ἐμοῦ, ὥστε νὰ γίνω ἀπόστολος εἰς τὰ ἔθνη»[9]. Διότι, ἐπειδὴ μόλις εἶδον τὸν Υἱὸν ὠργίσθησαν καὶ τὸν ἐφόνευσαν, διὰ τῶν δούλων πάλιν τοὺς καλεῖ.

Καὶ διὰ ποῖον σκοπὸν τοὺς καλεῖ; Διὰ κόπους, καὶ μόχθους καὶ ἱδρῶτας; Ὄχι, ἀλλὰ δι' ἀπόλαυσιν. Διότι «οἱ ταῦροι μου, λέγει, καὶ τὰ θρεφτά μου εἶναι ἐσφαγμένα». Κύτταξε πόσο μεγάλη εἶναι ἡ πανδαισία! Πόσο μεγάλη ἡ πρὸς αὐτοὺς τιμή! Καὶ ὅμως οὔτε τοῦτο ἐφιλοτίμησεν αὐτούς, ἀλλ' ὅσον περισσοτέραν μακροθυμίαν ἔδειξεν, Ε τόσο μεγαλυτέραν σκληρότητα ἔδειξαν αὐτοί. Καὶ δὲν ἀπουσίασαν λόγῳ ἀπασχολήσεως, ἀλλὰ λόγῳ ἀδιαφορίας. Πῶς λοιπὸν ἄλλοι μὲν προφασίζονται τὴν παντρειά, ἄλλοι δὲ τὰ ζεύγη τῶν βοῶν; Εἶναι δηλαδὴ ἀπασχόλησις ὅλα αὐτά; Καθόλου. Διότι ὅταν ἡ πρόσκλησις γίνεται διὰ πνευματικὰ ζητήματα, οὐδεμία ἀπασχόλησις δὲν καθίσταται ἐμπόδιον. Κατὰ τὴν γνώμην μου ἐχρησιμοποίησαν τὰς προφάσεις αὐτὰς καὶ τὰς προέβαλον ὡς προκαλύμματα τῆς ἀμελείας των. 850 Καὶ δὲν εἶναι μόνον τοῦτο τὸ κακόν, ὅτι δὲν ἦλθον, ἀλλά, καὶ τὸ πλέον χειρότερον καὶ φοβερώτερον, τὸ ὅτι κατέσφαξαν ἐκείνους ποὺ ἦλθον, καὶ ὅτι ὕβρισαν, καὶ ὅτι ἐφόνευσαν· τοῦτο εἶναι χειρότερον τοῦ προηγουμένου. Διότι ἐκεῖνοι μὲν ἦλθον ἀπεσταλμένοι πρὸς αὐτοὺς διὰ νὰ παραλάβουν τὰ δικαιώματα καὶ τοὺς καρπούς, καὶ ἐσφάγησαν. Αὐτοὶ ἐδῶ τῆς προκειμένης παραβολῆς ἐστάλησαν διὰ νὰ καλέσουν εἰς τοὺς γάμους τοῦ παρὰ τῶν Ἑ-

9. Γαλ. 2, 8.

βραίων σφαγέντος ἐπὶ τοῦ σταυροῦ, καὶ φονεύονται καὶ οὗτοι. Τί εἶναι δυνατὸν νὰ συγκριθῇ μὲ τὴν μανίαν αὐτήν; Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος τοὺς κατηγόρει καὶ ἔλεγεν· «Καθὼς καὶ ἐκεῖνοι ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους, οἱ ὁποῖοι καὶ τὸν Κύριον Ἰησοῦν ἐφόνευσαν, καὶ τοὺς ἰδίους τοὺς προφήτας, καὶ ἡμᾶς κατεδίωξαν»[10].

Ἔπειτα διὰ νὰ μὴ εἴπουν ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι ἀντίθετος τοῦ Θεοῦ Πατρὸς καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἐρχόμεθα, ἄκουσε τί λέγουν οἱ ἀπεσταλμένοι διὰ τὴν πρόσκλησιν. Β Ὅτι ὁ Πατὴρ εἶναι αὐτὸς ποὺ κάμνει τοὺς γάμους καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ Πατὴρ καλεῖ. Ποῖα ἦσαν τὰ ἐπακόλουθα τῆς ἀρνήσεως; Ἐπειδὴ δὲν ἠθέλησαν νὰ ἔλθουν, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ ἐφόνευσαν ἐκείνους ποὺ ἦλθαν νὰ τοὺς καλέσουν, κατακαίει τὰς πόλεις των, καὶ ἀφοῦ ἔστειλε τὰ στρατεύματα, κατέστρεψε τούτους. Αὐτὰ τὰ λέγει, διὰ νὰ προφητεύσῃ ὅσα ἔγιναν ἐπὶ Βεσπασιανοῦ καὶ Τίτου[11]. Καὶ ἐπειδὴ ἐξώργισαν καὶ τὸν Πατέρα, μὲ τὸ νὰ μὴ πιστεύσουν εἰς Αὐτόν, διὰ τοῦτο λοιπὸν αὐτὸς (ὁ Πατὴρ) διέταξε τὴν καταστροφήν των. Διὰ τοῦτο ἡ καταστροφὴ τῆς Ἱερουσαλὴμ δὲν ἔγινεν ἀμέσως μετὰ τὴν Σταύρωσιν τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ μετὰ ἀπὸ 40 ἔτη, διὰ νὰ δείξῃ τὴν μακροθυμίαν του· οὔτε καὶ ἀμέσως ὅταν ἐφόνευσαν τὸν Στέφανον, ὅταν ἐσφαγίασαν τὸν Ἰάκωβον, ὅταν ἐβλασφήμουν τοὺς ἀποστόλους. C Εἶδες ἐκπλήρωσιν προφητειῶν καὶ συντομίαν ἐκπληρώσεως; Διότι, ἐνῶ ἀκόμη ἔζη ὁ Ἰωάννης ὁ Εὐαγγελιστὴς καὶ ἄλλοι πολλοὶ ἀπὸ ἐκείνους ποὺ συναναστράφησαν τὸν Χριστόν, ταῦτα ἐξεπληροῦντο. Ἦσαν μάλιστα καὶ μάρτυρες τῶν πραττομένων αὐτοὶ ποὺ τὰ ἤκουσαν.

10. Α' Θεσσ. 2, 15.

11. Αἱ καταστροφαὶ τῆς Ἱερουσαλὴμ ἐγένοντο, ἡ μὲν πρώτη κατὰ τὸ 71 μ.Χ., ἡ δὲ δευτέρα κατὰ τὸ 134 μ.Χ.

Ἰδὲ λοιπὸν φροντίδα ἀπέραντον. Ἐφύτευσεν ἀμπελῶνα, ὅλα τὰ ἔκαμε καὶ τὰ ἐτελειοποίησεν. Ὅταν ἐφονεύθησαν οἱ ὑπηρέται, ἔστειλεν ἐν συνεχείᾳ ἄλλους δούλους. Ὅταν καὶ ἐκεῖνοι ἐσφάγησαν, ἔστειλε τὸν Υἱόν. Καὶ ὅταν καὶ οὗτος ἐφονεύθη, καλεῖ καὶ πάλιν τούτους εἰς χαρὰν γάμων. Δὲν ἠθέλησαν νὰ ἔλθουν.

Ἔπειτα στέλλει ἄλλους δούλους. Αὐτοὶ ὅμως καὶ τούτους ἐφόνευσαν. Τότε πλέον τοὺς κατέστρεψε, διότι ἔπασχον ἀπὸ ἀθεράπευτον νόσον. **D** Καὶ ὅτι ἔπασχον ἀπὸ ἀθεράπευτον ἀσθένειαν, δὲν ἀπεδείχθη μόνον ἀπὸ ὅσα ἔγιναν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸ ὅτι, ἐνῷ πόρναι καὶ τελῶναι ἐπίστευσαν, αὐτοὶ διέπραξαν ὅσα προανεφέρθησαν. Ὥστε αὐτοὶ κατακρίνονται ὄχι μόνον δι' ὅσα ἔπραξαν καὶ ἐτόλμησαν, ἀλλὰ καὶ δι' ὅσα ἄλλοι κατώρθωσαν. Ἐὰν δὲ κάποιος ἤθελεν εἴπῃ, ὅτι δὲν ἐκλήθησαν οἱ ἐθνικοὶ τότε, ὅταν ἐμαστιγώθησαν οἱ ἀπόστολοι καὶ ὅταν μύρια ἄλλα ἔπαθον, ἀλλ' ἀμέσως μετὰ τὴν Ἀνάστασιν (διότι τότε εἶπεν εἰς αὐτούς, πηγαίνετε καὶ κάνετε μαθητάς μου ὅλα τὰ ἔθνη[12]), θὰ ἀπαντούσαμεν, ὅτι καὶ πρὸ τῆς Σταυρώσεως καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτὴν μὲ αὐτοὺς κατὰ πρῶτον συνδιελέγοντο. Διότι καὶ πρὸ τῆς Σταυρώσεως λέγει εἰς αὐτούς: «Πηγαίνετε εἰς τὰ χαμένα πρόβατα τῆς γενεᾶς τοῦ Ἰσραήλ» (Ματθ. 10, 6). Καὶ μετὰ τὴν Σταύρωσιν, δὲν ἠμπόδισεν, ἀλλὰ καὶ διέταξε, πρὸς αὐτοὺς (πρὸς τοὺς Ἰουδαίους) νὰ κηρύξουν. **E** Διότι ἂν καὶ εἶπε· «Κάμετε μαθητὰς ὅλα τὰ ἔθνη», ὅταν ἐν συνεχείᾳ ἐπρόκειτο νὰ ἀναληφθῇ εἰς τὸν οὐρανόν, ἐδήλωσεν, ὅτι εἰς ἐκείνους πρῶτα νὰ κηρύξουν. «Θὰ λάβετε, λέγει, δύναμιν ὅταν ἔλθῃ ἐπάνω σας τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, καὶ θὰ εἶσθε μάρτυρές μου εἰς τὴν Ἰερουσαλήμ, καὶ εἰς ὅλην

12. Ματθ. 28, 19.

τὴν Ἰουδαίαν, καὶ μέχρι τῶν περάτων τῆς γῆς»[13]. **ΘΘ Ι** Καὶ ὁ Παῦλος πάλιν· «Διότι ἐκεῖνος ποὺ ἐνήργησεν εἰς τὸν Πέτρον, ὥστε νὰ γίνῃ ἀπόστολος τῶν περιτετμημένων (τῶν Ἰουδαίων), ἐνήργησε καὶ εἰς ἐμὲ διὰ νὰ γίνω ἀπόστολος εἰς τὰ ἔθνη»[14].

Διὰ τοῦτο καὶ ἀπόστολοι πρὸς τοὺς Ἑβραίους πρῶτον ἐπροχώρησαν, καὶ ἀφοῦ ἐπέρασαν πολὺν καιρὸν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, ἔπειτα ἀφοῦ ἐξεδιώχθησαν ἀπὸ ἐκείνους (τοὺς μὴ πιστεύσαντας Ἰουδαίους), τότε διεσκορπίσθησαν εἰς τὰ ἔθνη.

Σὺ δὲ παρατήρησε καὶ ἐδῶ τὴν γενναιοδωρίαν τοῦ Δεσπότου. «Ὅσους θὰ εὕρετε, λέγει, καλέσατέ τους εἰς τοὺς γάμους». Διότι πρὸ τοῦ γεγονότος τούτου, διὰ τὸ ὁποῖον σᾶς ὡμίλησα, ἐκήρυττον καὶ πρὸς Ἰουδαίους καὶ πρὸς ἐθνικούς, διερχόμενοι τὸν περισσότερον καιρὸν εἰς τὴν Ἰουδαίαν. Ἐπειδὴ ὅμως οἱ Ἑβραῖοι ἐπέμενον νὰ τοὺς ὑποβάλλουν εἰς κινδύνους, **B** ἄκουσε τὸν Παῦλον, ποὺ ἑρμηνεύει τὴν παραβολὴν αὐτὴν καὶ λέγει τὰ ἑξῆς: «Εἰς σᾶς ἦτο ἀναγκαῖον νὰ κηρυχθῇ πρῶτον ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ. Ἐπειδὴ ὅμως δὲν καταστήσατε τοὺς ἑαυτούς σας ἀξίους τῆς αἰωνίου ζωῆς, στρεφόμεθα τώρα πρὸς τοὺς ἐθνικούς»[15]. Διὰ τοῦτο λέγει καὶ ὁ Δεσπότης· «ὁ μὲν γάμος εἶναι ἕτοιμος, οἱ δὲ καλεσμένοι ὅμως δὲν ἦσαν ἄξιοι». Τοῦτο τὸ ἐγνώριζεν βεβαίως καὶ πρὶν συμβῇ αὐτό, ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ ἐπιτρέψῃ εἰς αὐτοὺς νὰ διατυπώσουν καμμίαν πρόφασιν ἀναιδοῦς ἀντιλογίας, ἂν καὶ ἐγνώριζε τὸ ἀποτέλεσμα, πρὸς αὐτοὺς πρώτους καὶ ὁ ἴδιος ἦλθεν, καὶ τοὺς ἀποστόλους ἔστειλεν. Ἔτσι καὶ

13. Πράξ. 1, 8.
14. Γαλ. 2, 8.
15. Πράξ. 13, 46.

ἐκείνους (τοὺς Ἰουδαίους), ἀπεστόμωσε καὶ ἡμᾶς διδάσκει νὰ ὁλοκληρώνωμεν ὅλα τὰ καθήκοντά μας ἔστω καὶ ἂν κανεὶς τίποτε τὸ ἄμεσα ὑλικὸν δὲν πρόκειται νὰ ἀναμένῃ ἐκ τούτου. C Ἐπειδὴ λοιπὸν δὲν ἦσαν ἄξιοι λέγει· «Πηγαίνετε, λέγει, εἰς τὰ σταυροδρόμια, καὶ ὅσους θὰ εὕρετε, νὰ τοὺς καλέσετε εἰς τοὺς γάμους» (στ. 9)· καὶ τοὺς τυχαίους καὶ τοὺς περιφρονημένους. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἀνεφέρετο εἰς τὰ οὐράνια καὶ εἰς τὰ ἐπίγεια, ὅτι «πόρναι καὶ τελῶναι θὰ κληρονομήσουν τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν»[16] καί, ὅτι «θὰ εἶναι οἱ πρῶτοι τελευταῖοι καὶ οἱ τελευταῖοι πρῶτοι»[17], ἀποδεικνύει ὅτι δικαίως καὶ αὐτὰ γίνονται. Τοῦτο πρὸ πάντων ἐδάγκωνε τοὺς Ἑβραίους καὶ τοὺς ἐρέθιζε πολὺ περισσότερον καὶ ἐθεώρουν πολὺ χειρότερον καὶ ἀπὸ αὐτὴν τὴν κατεδάφισιν τοῦ ναοῦ, τὸ νὰ βλέπουν νὰ εἰσάγωνται εἰς τὴν Βασιλείαν ἀντὶ αὐτῶν οἱ ἐξ ἐθνῶν χριστιανοί.

Ἔπειτα διὰ νὰ μὴ ἀρκεσθοῦν οὗτοι εἰς μόνην τὴν πίστιν, ὁμιλεῖ εἰς αὐτοὺς καὶ περὶ τῆς κρίσεως, ἡ ὁποία θὰ γίνῃ διὰ τὰς πονηρὰς πράξεις, δηλαδὴ καὶ τῶν ἀπίστων ποὺ δὲν ἠθέλησαν ἀκόμη νὰ προσέλθουν εἰς τὴν πίστιν, D ἀλλὰ καὶ τῶν πιστῶν ἀναλόγως τῆς φροντίδος ποὺ ἔδειξαν εἰς τὸν βίον των. Διότι ἔνδυμα τοῦ γάμου ἐδῶ εἶναι ὁ ἐνάρετος βίος καὶ αἱ καλαὶ πράξεις. Ἀλλὰ καὶ ἡ κλῆσις εἰς τὸν γάμον εἶναι ἔργον τῆς χάριτος. Διὰ ποῖον ὅμως λόγον ἀκριβολογεῖ χρησιμοποιῶν ὡρισμένας λέξεις; Διότι ἡ μὲν εἰς Χριστὸν κλῆσις καὶ ἡ κάθαρσις ἐκ τῶν ἁμαρτιῶν εἶναι ἔργον τῆς Χάριτος, ἡ δὲ διατήρησις τῶν εἰς Χριστὸν κληθέντων καὶ ἐνδυθέντων μὲ καθαρὰ ἐνδύματα τῶν ἀρετῶν καὶ τῆς Χάριτος

16. Ματθ. 21, 31.
17. Ματθ. 19, 30.

εἶναι ἔργον αὐτῶν τῶν ἰδίων. Ἡ δὲ πρόσκλησις δὲν ἔγινεν βάσει τῆς ἀξίας τοῦ κληθέντος, ἀλλὰ ὀφείλεται εἰς τὴν θείαν χάριν καὶ μόνον.

Ἔπρεπε λοιπὸν ἡ χάρις νὰ ἀνταμείψῃ αὐτὸν ποὺ ἀνταπεκρίθη, καὶ ὄχι αὐτὸν ποὺ ἐπέδειξε τόσην μεγάλην ἀχαριστίαν εἰς τὴν τιμητικὴν πρόσκλησιν. Ἀλλὰ ἐγὼ δὲν ἀπήλαυσα ὅσα οἱ Ἰουδαῖοι, λέγει κάποιος. Καὶ ὅμως σὺ ἀπήλαυσες πολὺ περισσότερα ἀγαθά. Διότι αὐτὰ ποὺ καθ' ὅλον τὸ χρονικὸν διάστημα παρεσκευάζοντο δι' ἐκείνους, E αὐτὰ συνολικῶς ἔλαβες σύ, ἂν καὶ δὲν ἦσουν ἄξιος. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος λέγει· «Τὰ ἔθνη νὰ δοξάσουν τὸν Θεὸν διὰ τὴν εὐσπλαγχνίαν του πρὸς αὐτά»[18]. Διότι αὐτὰ τὰ ὁποῖα προωρίζοντο δι' ἐκείνους, αὐτὰ ἔλαβες σύ. Διὰ τοῦτο καὶ μεγάλη τιμωρία περιμένει τοὺς ἀμελεῖς. Διότι καθὼς ἀκριβῶς ἐκεῖνοι ἐπειδὴ δὲν προσῆλθον εἰς τὸν γάμον ἐβλασφήμησαν, ὁμοίως καὶ σὺ μὲ τὸ νὰ κατακλιθῇς εἰς τὸ γαμήλιον δεῖπνον ἔχων βίον διεφθαρμένον, προσβάλλεις τὸν οἰκοδεσπότην. 650 Διότι, τὸ νὰ ἔλθῃ μὲ ρυπαρὰ ἱμάτια, τοῦτο ὑπαινίσσεται· δηλαδὴ νὰ ἀπέλθῃ ἀπὸ τὸν κόσμον τοῦτον μὲ βίον ἀκάθαρτον. Διὰ τοῦτο καὶ ἐσιώπα ἀναγκαστικά. Παρατηρεῖς πῶς, ἂν καὶ τὸ πρᾶγμα εἶναι τόσον ὁλοφάνερον, δὲν τιμωρεῖ προηγουμένως, μέχρις ὅτου ὁ ἴδιος ὁ ἁμαρτωλὸς ρίψῃ εἰς βάρος τοῦ ἑαυτοῦ του τὴν καταδικαστικὴν ψῆφον; Διότι μὲ τὸ νὰ μὴ ἔχῃ τίποτε νὰ ἀπαντήσῃ, κατέκρινε τὸν ἑαυτόν του, καὶ τραβᾷ κατ' εὐθεῖαν πρὸς τὰς αἰωνίας τιμωρίας. Ἀλλὰ μὲ τὸ νὰ ἀκούσῃς τὴν λέξιν σκότος, μὴ νομίσῃς ὅτι αὐτὸς τιμωρεῖται μὲ τὴν ἀποπομπήν του μόνον εἰς σκοτεινὴν τοποθεσίαν, ἀλλὰ καὶ «ἐκεῖ ὅπου εἶναι τὸ κλάμα καὶ τὸ τρίξιμο τῶν δοντιῶν».

18. Ρωμ. 15, 9.

Τοῦτο δὲ λέγει, διὰ νὰ δείξῃ τὰ ἀνυπόφορα βασανιστήρια.

B Ἀκοῦστε ὅσοι ἀπελαύσατε τὰ Μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας, καὶ ἂν καὶ παρέστητε εἰς τοὺς γάμους, μὲ βρωμερὰς πράξεις ἐνδύετε τὴν ψυχήν σας. Ἀκοῦστε ἀπὸ ποῦ ἐκλήθητε· ἀπὸ τὰ σταυροδρόμια. Τί ἤσαστε τότε; Χωλοὶ καὶ ἀνάπηροι ψυχικῶς, πρᾶγμα ποὺ εἶναι πολὺ χειρότερον ἀπὸ τὸν ἀκρωτηριασμὸν τοῦ σώματος. Σεβασθῆτε τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Δεσπότου ποὺ σᾶς ἐκάλεσε, καὶ κανεὶς μὲν ἂς μὴ ὑπάρξῃ μὲ βρώμικα ἐνδύματα, ἀλλὰ καθένας σας ἂς ἐξετάζῃ προσεκτικὰ τὴν στολὴν τῆς ψυχῆς του.

Ἀκοῦστε, γυναῖκες· ἀκοῦστε, ἄνδρες. Δὲν μᾶς χρειάζονται τὰ ἐνδύματα αὐτὰ τὰ χρυσοῦφαντα, τὰ ὁποῖα μᾶς στολίζουν ἐξωτερικά, ἀλλὰ ἐκεῖνα ποὺ μᾶς κοσμοῦν ἐσωτερικά. Ἕως ὅτου θὰ ἔχωμεν αὐτά, τὰ ἐξωτερικά, ἐκεῖνα, τὰ ἐσωτερικά, εἶναι δύσκολον νὰ τὰ περιβληθῶμεν. Δὲν εἶναι δυνατὸν μαζί, καὶ ψυχήν, καὶ σῶμα, νὰ στολίζωμεν. Δὲν εἶναι δυνατὸν καὶ εἰς τὸν μαμωνᾶν νὰ ὑπηρετῇς, καὶ νὰ ὑπακούῃς καὶ εἰς τὸν Χριστὸν ὅπως ἁρμόζει. C Ἂς ἀποβάλωμεν λοιπὸν αὐτὴν τὴν τυραννικὴν κυριαρχίαν, τὴν φοβεράν. Διότι οὔτε, ἐὰν κάποιος τὴν μὲν οἰκίαν του ἐστόλιζε καὶ τὴν διεκόσμει μὲ χρυσᾶ παραπετάσματα, ἐσὲ δὲ γυμνὸν καὶ κουρελιάρην ἂν σὲ προσεκάλει νὰ καθίσῃς, σὺ θὰ τὸ ἀνεχόσουν εὐχαρίστως. Ἀλλὰ πρόσεχε ὅτι καὶ σὺ τοῦτο τὸ ἴδιο τώρα κάνεις· τὴν μὲν οἰκίαν τῆς ψυχῆς σου (ἐννοῶ τὸ σῶμα) μὲ χιλιάδες παραπετάσματα νὰ στολίζῃς, ἐκείνην δὲ (τὴν ψυχὴν) μὲ κουρέλια νὰ τὴν ἀφήνῃς νὰ κάθεται τυλιγμένη. Δὲν γνωρίζεις, ὅτι ὁ βασιλεὺς τῆς πόλεως πρέπει πρὸ πάντων νὰ στολίζεται; Πρὸς τοῦτο λοιπὸν διὰ μὲν τὴν πόλιν παραπετάσματα ἐκ λινοῦ ἔχουν κατασκευασθῆ, διὰ δὲ τὸν βασιλέα πορφύρα καὶ στέμμα. Ἔτσι καὶ σὺ

τὸ μὲν σῶμα μὲ πολὺ πτωχοτέραν ἔνδυσε στολήν. D τὴν δὲ ψυχὴν μὲ πορφύραν ἔνδυσε, καὶ στέμμα βάλε ἐπάνω της, καὶ τοποθέτησέ την ἐπάνω εἰς ὄχημα ὑψηλὸν καὶ λαμπρόν. Διότι τώρα βεβαίως τὸ ἀντίθετον πράττεις μὲ τὸ νὰ στολίζῃς τὴν μὲν πόλιν ποικιλοτρόπως, τὸν δὲ βασιλέα (νοῦν) νὰ τὸν ἀφήνῃς νὰ σύρεται δεμένος ὀπίσω ἀπὸ τὰ ἄλογα πάθη. Δὲν ἀντιλαμβάνεσαι, ὅτι ἐκλήθης εἰς γάμον, καὶ γάμον Θεοῦ; Δὲν σκέπτεσαι μὲ ποῖον τρόπον πρέπει νὰ εἰσέρχεται ἡ προσκεκλημένη ψυχὴ εἰς παρομοίους νυφικοὺς θαλάμους, ἐνδεδυμένη μὲ κροσσωτὰ χρυσοῦφαντα ἱμάτια, πεποικιλμένη (μὲ ἀρετάς);

Θέλεις νὰ σοῦ δείξω αὐτοὺς ποὺ εἶναι ἔτσι στολισμένοι, αὐτοὺς ποὺ ἔχουν ἔνδυμα γάμου; Ἐνθυμίσου τοὺς ἁγίους ἐκείνους, διὰ τοὺς ὁποίους σᾶς ὡμίλησα παλαιότερα, ποὺ φοροῦν ἐνδύματα τρίχινα καὶ κατοικοῦν εἰς τὰς ἐρήμους. E Διότι πρὸ πάντων αὐτοὶ εἶναι ποὺ ἔχουν τὰ ἐνδύματα τοῦ θεϊκοῦ ἐκείνου γάμου. Καὶ αὐτὸ ἀπὸ τὰ ἑξῆς εἶναι φανερόν· διότι ὁσαδήποτε πολύτιμα πορφυρᾶ ἐνδύματα καὶ ἂν δώσῃς εἰς αὐτούς, δὲν θὰ ἐπροτιμοῦσαν νὰ τὰ λάβουν· ἀλλὰ ὅπως ὁ βασιλεὺς θὰ ἀηδίαζε ἐὰν κάποιος ἤθελε νὰ τὸν ἐνδύσῃ μὲ κουρέλια ζητιάνου, ἔτσι καὶ αὐτοὶ ἀπεχθάνονται τὰ βασιλικὰ ἐνδύματα ποὺ θὰ τοὺς προσέφερε κάποιος. 643 Ἀπὸ καμμιὰ ἄλλη αἰτία δὲν συμβαίνει τοῦτο, παρὰ μόνον ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι γνωρίζουν τὴν ὡραιότητα τῆς ψυχικῆς των στολῆς. Διὰ τοῦτο καὶ τὴν βασιλικὴν ἐκείνην ἐνδυμασίαν περιφρονοῦν, σὰν ἀράχνην. Διότι ὅλα αὐτὰ τοὺς τὰ ἐδίδαξε τὸ πτωχικὸν τρίχινον ἔνδυμα. Καὶ διότι εἶναι καὶ αὐτοῦ τοῦ βασιλέως πολὺ ὑψηλότεροι (πνευματικῶς) καὶ λαμπρότεροι.

Καὶ ἂν δυνηθῇς νὰ ἀνυψώσῃς τὰς πύλας τοῦ νοῦ, καὶ νὰ ἐξετάσῃς καλῶς τὴν ψυχήν των καὶ ὅλον τὸν ἄλλον ἐσωτερικόν των κόσμον, καὶ ἂν εἰς τὴν γῆν ἤθελες

νὰ κατέλθῃς, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀντέξῃς τὴν λαμπρότητα τοῦ ψυχικοῦ των κάλλους, καὶ τὴν ἀκτινοβολίαν τῶν ἱματίων τῶν ἁγίων τούτων καὶ τὸ ἀστραποβόλημα τῆς συνειδήσεώς των. **B** Ἔχομεν νὰ ἀναφέρωμεν καὶ ἄλλους καὶ θαυμαστοὺς ἄνδρας τῶν παλαιοτέρων γενεῶν. Ἀλλ' ἐπειδὴ τὰ ζωντανὰ παραδείγματα πρὸ πάντων ἀνυψώνουν τοὺς βραδυκινήτους κατὰ τὸν νοῦν, διὰ τοῦτο σᾶς παραπέμπω καὶ εἰς τὰς σκηνὰς τῶν ἁγίων ἐκείνων. Διότι, τίποτε τὸ λυπηρὸν δὲν τοὺς συναδεύει, ἀλλὰ ὡσὰν νὰ ἔχουν στήσει τὰς καλύβας των εἰς τοὺς οὐρανούς, ἔτσι μακρὰν ἀπὸ τὰ λυπηρὰ τοῦ παρόντος βίου ἔχουν κατασκηνώσει. Ἔχουν ἑτοιμάσει στράτευμα ἐναντίον τοῦ διαβόλου καὶ ὡσὰν νὰ χορεύουν ἀπὸ ἐνθουσιασμόν, τοιουτοτρόπως πολεμοῦν κατ' αὐτοῦ.

Διὰ τοῦτο λοιπόν, ἀφοῦ ἔστησαν καλύβας, ἐγκατέλειψαν τὰς πόλεις καὶ τὰς ἀγορὰς καὶ τὰς οἰκίας. Διότι ὅποιος εὑρίσκεται εἰς τὸν πόλεμον δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ κάθηται εἰς οἰκίαν· ἀλλὰ πρέπει, ἐκεῖνος ποὺ ἐσχεδίασε νὰ ἀποκτήσῃ τὴν μελλοντικὴν κατοικίαν, ἀμέσως νὰ ἀποχωρισθῇ ἀπὸ τὴν ἐπίγειον καὶ μὲ τὴν ἔννοιαν τοῦ προσκαίρου νὰ μένῃ ἐδῶ. Τέτοιοι ἦσαν ὅλοι ἐκεῖνοι. Τὸ ἀντίθετον συμβαίνει μὲ ἡμᾶς. **C** Διότι ἡμεῖς δὲν ζῶμεν ὡσὰν εἰς στρατόπεδον, ἀλλὰ ὡσὰν εἰς πόλιν εἰρηνικήν. Διότι ποῖος ἐφάνη ποτὲ εἰς στρατόπεδον νὰ βάλλῃ θεμέλια, καὶ οἰκίαν νὰ οἰκοδομῇ, τὴν ὁποίαν ὀλίγον ἀργότερον πρόκειται νὰ ἐγκαταλείψῃ; Δὲν ὑπῆρξε κανείς. Ἀλλὰ καὶ ἂν ἐπιδιώξῃ κανεὶς νὰ τὸ πράξῃ, φονεύεται ὡς προδότης. Ποῖος ἀγοράζει ἔκτασιν γῆς εἰς χῶρον στρατοπέδου, καὶ διαπραγματεύεται αὐτήν; Κανεὶς δὲν ὑπάρχει. Καὶ πολὺ φυσικά. Διότι ἦλθες, σοῦ λέγει, νὰ πολεμήσῃς καὶ ὄχι νὰ ἐμπορευθῇς. Τί λοιπὸν κοπιάζεις διὰ τὸν τόπον, τὸν ὁποῖον μετ' ὀλίγας στιγμὰς θὰ ἐγκαταλείψῃς; Ὅταν ἐπιστρέψωμεν εἰς τὴν πατρίδα, τότε κάμε τα αὐτά.

D Αὐτὰ καὶ εἰς ἐσὲ τώρα συμβουλεύω ἐγώ. Ὅταν ἀποκτήσωμεν τὴν οὐράνιον κατοικίαν, τότε πρᾶττε ταῦτα. Μᾶλλον δὲ ἐκεῖ δὲν θὰ χρειασθῇ νὰ καταβάλῃς κανένα κόπον, διότι ὁ βασιλεὺς χάριν σοῦ ὅλα θὰ τὰ ἑτοιμάσῃ. Ἐδῶ δὲ ἀρκεῖ μόνον νὰ χαράξῃς ἕνα αὐλάκι καὶ νὰ στήσῃς εἰς τὴν γῆν ἕνα στῦλον καὶ δὲν ὑπάρχει καμμία ἀνάγκη νὰ κατασκευάσῃς οἰκοδομήν.

Πρόσεχε τί εἴδους εἶναι ὁ βίος τῶν ἁμαξοβίων Σκυθῶν[19], οἱ ὁποῖοι ἔχουν τρόπον ζωῆς ὅμοιον μὲ τοὺς νομάδας. Ἔτσι θὰ ἔπρεπε οἱ Χριστιανοὶ νὰ ζοῦν, νὰ διατρέχουν τὴν οἰκουμένην, νὰ πολεμοῦν τὸν διάβολον, νὰ γλυτώνουν τοὺς αἰχμαλώτους ποὺ συνελήφθησαν ὑπ' ἐκείνου, καὶ νὰ ἔχουν ἀπαλλαχθῇ ἀπὸ τὰς βιωτικὰς μερίμνας. Διατί κτίζεις οἰκίαν ἄνθρωπε; Διὰ νὰ δέσῃς περισσότερον τὸν ἑαυτόν σου; Διατί κρύπτεις εἰς λάκκον θησαυρὸν καὶ προκαλεῖς ἔτσι ἐναντίον σου τὸν ἐχθρόν; **E** Τί περικλείεις μὲ τείχη τὴν οἰκίαν σου, καὶ κατασκευάζεις φυλακὴν εἰς τὸν ἑαυτόν σου; Ἐὰν δὲ αὐτὰ σοῦ φαίνωνται ὅτι εἶναι δύσκολα, ἂς μεταβῶμεν εἰς τὰς σκηνὰς τῶν ἁμαξοβίων, διὰ νὰ μάθωμεν καὶ τὴν δυνατότητα τῆς ἐμπράκτου ἐφαρμογῆς των. Διότι ἐκεῖνοι ὅταν στήσουν καλύβας, καὶ ἐὰν χρειασθῇ νὰ ἀπομακρυνθοῦν ἀπὸ αὐτάς, τόσον εὐκόλως τὰς ἐγκαταλείπουν, ὅπως ἀκριβῶς οἱ στρατιῶται ἐγκαταλείπουν τὸ στρατόπεδον ἐν εἰρήνῃ. **614 A** Ἔτσι καὶ μερικοὶ Χριστιανοὶ ἔχουν κατασκηνώσει ἐπὶ τῆς γῆς, μᾶλλον δὲ καὶ μὲ μεγαλυτέραν εὐχαρίστησιν. Καὶ βεβαίως εἶναι εὐχάριστον νὰ ἴδῃς μίαν ἐρημίαν ποὺ νὰ ἔχῃ συνεχεῖς σκηνὰς μοναχῶν, παρὰ στρατιώτας νὰ ἁπλώνουν ἀντίσκηνα εἰς στρατόπεδον,

---

19. Ἁμαξόβιοι καὶ Νομάδες ἦσαν ἄνθρωποι ζῶντες, ὡς οἱ σημερινοὶ Τσιγγάνοι μετακινούμενοι ἀπὸ τόπου εἰς τόπον καὶ μεταφέροντες τὸ νοικοκυριό των ἐπὶ ἁμάξης, ἐντὸς τῆς ὁποίας καὶ ἔζων.

καὶ νὰ ἐμπηγνύουν δόρατα, καὶ νὰ ἐξαρτοῦν ἐκ τῆς αἰχμῆς τῶν δοράτων ἐρυθρὰ τεμάχια ὑφάσματος, καὶ πλῆθος ἀνθρώπων μὲ χάλκινα κράνη, καὶ ἀσπίδας μὲ ὑπερβολικῶς ἀπαστραπτούσας ἐπιφανείας, καὶ στρατιώτας καλυμμένους μὲ σιδηροῦς θώρακας καθ' ὅλον τὸ σῶμα, καὶ κτίρια κατασκευασθέντα βάσει ἀρχιτεκτονικῶν σχεδίων, καὶ ἔκτασιν στρατοπέδου τεραστίαν, καὶ στρατιώτας νὰ τρώγουν καὶ νὰ παίζουν μουσικὰ ὄργανα. Οὔτε καὶ τὸ θέαμα τοῦτο εἶναι τόσον εὐχάριστον, ὅσον τὸ τῶν ἀσκητῶν ποὺ τώρα σᾶς περιγράφω. **B** Ἂν λοιπὸν μεταβῶμεν εἰς τὴν ἔρημον καὶ ἴδωμεν τὰς σκηνὰς τῶν στρατιωτῶν τοῦ Χριστοῦ, δὲν θὰ ἴδωμεν ἀντίσκηνα τεντωμένα, οὔτε ἄκρα πολεμικῶν δοράτων, οὔτε χρυσᾶ πέπλα ποὺ θυμίζουν βασιλικὰ σαλόνια, ἀλλὰ ὅπως ἐὰν κάποιος εἰς γῆν πολὺ μακρινὴν ἀπὸ τὴν ἰδικήν μας, καὶ ἀπέραντον, θὰ ἐτέντωνεν σὰν σκέπην πολλοὺς οὐρανούς, τότε τὸ γεγονὸς τοῦτο θὰ παρουσίαζεν ἓν θέαμα νέον καὶ φοβερόν, παρόμοια καὶ ἐκεῖ εἰς τοὺς μοναχικοὺς καταυλισμοὺς εἶναι δυνατὸν νὰ ἴδῃ κανείς. Διότι τὰ καταγώγια τῶν ἀσκητῶν δὲν εἶναι καθόλου κατώτερα τῶν οὐρανῶν, ἐπειδὴ καὶ ἄγγελοι κατέρχονται πρὸς αὐτούς, καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ Δεσπότης τῶν ἀγγέλων. Ἐὰν λοιπὸν οἱ ἄγγελοι ἦλθον πρὸς τὸν Ἀβραάμ, ἄνδρα ἔγγαμον, καὶ ἀνατροφέα παιδίων, **C** ἐπειδὴ τὸν εἶδον φιλόξενον, πολὺ περισσότερον ἐκεῖ θὰ ἔλθουν, ὅπου θὰ εὕρουν περισσοτέραν ἀρετήν, καὶ ἄνθρωπον ποὺ ἀπηλλάγη τοῦ σώματος, καὶ ἐνῷ εὑρίσκεται ἐντὸς σώματος περιφρονεῖ τὴν σάρκα, καὶ ἐκεῖ οἱ ἄγγελοι στήνουν τὸν ἁρμόζοντα εἰς αὐτοὺς χορόν. Διότι καὶ πρὸς τοὺς ἀσκητὰς αὐτοὺς παρατίθεται τράπεζα ἀπηλλαγμένη πάσης πλεονεξίας, καὶ καθαρὰ καὶ γεμάτη μὲ φιλοσοφίαν. Δὲν ὑπάρχουν χείμαρροι αἱμάτων εἰς αὐτούς, οὔτε κομμάτια κρεάτων, οὔτε πονοκέφαλοι, οὔτε καρυκευμένα φαγητά, οὔτε ἀηδιαστικὴ ὀσμὴ ψητῶν, οὔτε ἐνοχλητικὸς καπνός, οὔτε δρόμοι καὶ θόρυβοι, καὶ ταραχαί, καὶ κραυγαὶ δυσάρεστοι· ἀλλὰ ἄρτος καὶ ὕδωρ. Καὶ τὸ μὲν ὕδωρ ἐκ καθαρᾶς πηγῆς, ὁ δὲ ἄρτος ἐκ κόπων δικαίων προέρχονται. Ἐὰν δὲ καὶ κάτι περισσότερον θὰ ἐπιθύμουν νὰ φάγουν, **D** τότε τὸ περισσότερον τοῦτο εἶναι ξυλώδεις καρποί· καὶ τότε ἡ εὐχαρίστησις καθίσταται μεγαλυτέρα, παρὰ ἐκείνη τῶν βασιλικῶν τραπεζῶν.

Κανεὶς ἐδῶ φόβος καὶ τρόμος, οὔτε ἄρχων ἐκάλεσεν εἰς δίκην, οὔτε γυναῖκα ἐπροκάλεσεν ὀργήν, οὔτε φροντίδες παιδιοῦ ἐπροκάλεσαν ἐνόχλησιν, οὔτε γέλιο ἄτακτο ἠκούσθη, οὔτε πλῆθος κολάκων προεκάλεσεν ὑπερηφάνειαν· ἀλλὰ ἀγγελικὴ εἶναι ἡ τράπεζα, ἀπηλλαγμένη ἀπὸ κάθε παρομοίαν ταραχήν. Καὶ διὰ στρῶμα των ἔχουν ἁπλῶς μερικὰ χόρτα, ὅπως ἀκριβῶς ἔγινεν εἰς τὴν ἔρημον ὅταν ὁ Χριστὸς ἐπολλαπλασίασε τὸν ἄρτον. Πολλοὶ δὲ οὔτε ὑπόστεγον δὲν χρησιμοποιοῦν, ἀλλ' ἀντὶ στέγης ἔχουν τὸν οὐρανόν, καὶ διὰ φωτισμὸν τὴν σελήνην, λυχνάρι ποὺ δὲν χρειάζεται ἔλαιον, οὐδὲ ἄνθρωπον νὰ ἀπασχολῆται μὲ αὐτό· διότι ἡ σελήνη φέγγει καταλλήλως καὶ τοὺς φωτίζει ἀπὸ ψηλά.

E Αὐτὴν τὴν τράπεζαν καὶ οἱ ἄγγελοι ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καθὼς τὴν βλέπουν, τέρπονται καὶ εὐχαριστοῦνται[20]. Διότι ἐὰν χαίρωνται διὰ τὴν μετάνοιαν ἑνὸς καὶ μόνον ἁμαρτωλοῦ, διὰ τόσους πολλοὺς μιμητάς των οἱ ἄγγελοι τί δὲν θὰ πράξουν; Δὲν ὑπάρχει ἐκεῖ διάκρισις μεταξὺ δεσπότου καὶ δούλου. Ὅλοι δοῦλοι, ὅλοι ἐλεύθεροι. Καὶ μὴ νομίσῃς ὅτι αὐτὸ ποὺ λέγεται εἶναι αἴνιγμα, διότι καὶ δοῦλοι ἀναμεταξύ των καὶ δεσπόται ὁμοίως εἶναι. **[illegible]** Δὲν ἔρχεται βράδυ, ποὺ θὰ τοὺς εὕρῃ σκυθρωπούς, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον πολλοὶ ὑφίστανται, ὅταν ἀναλογίζωνται τὰς ἐκ τῶν καθημερινῶν κινδύνων προ-

20. Λουκ. 15, 7.

ερχομένας φροντίδας. Δὲν συμβαίνει νὰ φροντίζουν διὰ τὴν ἀσφάλειάν των ἀπὸ λῃστὰς μετὰ τὸ δεῖπνον, καὶ νὰ κλείσουν καλῶς τὴν θύραν, καὶ νὰ θέτουν μοχλὸν ὄπισθεν αὐτῆς, οὔτε τὰ ἄλλα νὰ φοβηθοῦν, ὅσα πολλοὶ φοβοῦνται, σβήνοντες μετὰ προσοχῆς τοὺς λύχνους, μήπως κάποιος σπινθὴρ προκαλέσῃ πυρκαϊὰν τῆς οἰκίας. Καὶ ἡ συζήτησ.ς ἀναμεταξύ των εἶναι γεμάτη ἀπὸ τὴν ἰδίαν γαλήνην. Διότι δὲν συζητοῦν αὐτὰ τὰ ὁποῖα ἡμεῖς συζητοῦμε, καὶ δὲν ὁμοιάζουν καθόλου πρὸς ἡμᾶς, ποὺ λέμε, ὅτι ὁ δεῖνα ἔγινεν ἄρχων, ὁ τάδε ἔπαυσε νὰ κυβερνᾷ, ὁ δεῖνα ἀπέθανεν καὶ ἄλλος διεδέχθη τὴν κληρονομίαν, καὶ τόσα ἄλλα παρόμοια. B Ἀλλὰ συνεχῶς περὶ τῶν μελλόντων ὁμιλοῦν καὶ φιλοσοφοῦν. Καὶ ὡσὰν νὰ κατοικοῦν εἰς ἄλλον κόσμον, ὡσὰν νὰ μετέβησαν εἰς αὐτὸν τὸν οὐρανόν, ὡσὰν ἐκεῖ νὰ ζοῦν, ἔτσι συζητοῦν συνεχῶς δι' ὅλα τὰ ἐκεῖ, δηλαδὴ διὰ τοὺς κόλπους τοῦ Ἀβραάμ, διὰ τοὺς στεφάνους τῶν ἁγίων, διὰ τὴν μετὰ τοῦ Χριστοῦ χορείαν. Καὶ διὰ τὰ παρόντα, οὔτε σκέψις, οὔτε λόγος ἀναμεταξύ των. Ἀλλ' ὅπως ἐμεῖς ἀπαξιοῦμε νὰ ὁμιλήσωμε περὶ πραγμάτων τὰ ὁποῖα κάνουν οἱ μύρμηκες εἰς τὰς ὀπὰς καὶ εἰς τὰ κοιλώματα τῆς γῆς, ἔτσι καὶ οἱ ἀσκηταὶ δὲν ἀσχολοῦνται μὲ τὸ τί κάνομεν ἡμεῖς, ἀλλὰ περὶ τοῦ οὐρανίου βασιλέως, περὶ τοῦ καθημερινοῦ πολέμου, περὶ τῶν παγίδων τοῦ διαβόλου, C περὶ τῶν κατορθωμάτων τὰ ὁποῖα ἐπέτυχαν οἱ ἅγιοι. Τί ἐπετύχαμε φέροντες τὸ παράδειγμα τῶν μυρμήκων πρὸς σύγκρισιν ἡμῶν καὶ ἐκείνων; Διαπιστώνομεν τοῦτο. Ὅπως δηλαδὴ ἐκεῖνοι (οἱ μήρμηκες) λαμβάνουν φροντίδα διὰ τὰ σωματικά, ἔτσι καὶ ἡμεῖς· καὶ εἴθε νὰ ἐφροντίζαμε μόνον διὰ τὰ σωματικά, τώρα δὲ φροντίζομεν καὶ διὰ πολὺ χειρότερα. Διότι δὲν φροντίζομε μόνον διὰ τὰ ἀναγκαῖα, καθὼς ἐκεῖνοι, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰ περιττά. Διότι οἱ μὲν μύρμηκες χρησιμοποιοῦν ἐπινοήματα ἀπηλλαγμένα παντὸς ἐγκλήματος, ἡμεῖς δὲ μετερχόμεθα κάθε εἴδους πλεονεξίαν. Καὶ δὲν μιμούμεθα ἀκριβῶς τὰ ἔργα τῶν μυρμήκων, ἀλλὰ τῶν λύκων καὶ τῶν λεοπαρδάλεων, μᾶλλον δὲ καὶ χειρότερα ἐκείνων. Διότι τὰ ζῶα ἐκεῖνα ἡ φύσις κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὰ ἔκαμε νὰ τρέφωνται. D Ἡμᾶς δὲ μὲ λογικὸν καὶ ἰσονομίαν μᾶς ἐτίμησεν ὁ Θεός, καὶ ἐγίναμε χειρότεροι καὶ ἀπὸ τὰ θηρία. Καὶ ἡμεῖς μὲν ἐγίναμε χειρότεροι τῶν ἀλόγων ζώων, οἱ δὲ ἀσκηταὶ ἴσοι μὲ τοὺς ἀγγέλους, καταστάντες ξένοι καὶ παρεπίδημοι εἰς τὴν γῆν.

Καὶ πρὸς ὅλα γενικῶς διαφέρουν αὐτοὶ πρὸς ἡμᾶς, πρὸς τὰ ἐνδύματα, τὴν τροφήν, τὴν οἰκίαν, τὰ ὑποδήματα, τὴν λαλιάν. Καὶ ἐὰν κάποιος ἤκουσε καὶ αὐτοὺς καὶ ἡμᾶς νὰ ὁμιλοῦμε, τότε θὰ ἀντελήφθη καλῶς, ὅτι ἐκεῖνοι εἶναι οὐρανοπολῖται, ἡμεῖς δὲ δὲν εἴμεθα ἄξιοι οὐδὲ ἐπ' αὐτῆς τῆς γῆς νὰ ζήσωμε. Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς, ὅταν κάποιος ἀξιωματοῦχος μεταβῇ πρὸς αὐτούς, τότε προπαντὸς ἐλέγχεται ὅλη ἡ ἀνθρωπίνη κουφότης καὶ κενοδοξία. Διότι ὁ γεωργὸς ἐκεῖνος, καὶ ὁ ἄπειρος κάθε βιωτικοῦ, κάθεται πλησίον τοῦ στρατηγοῦ καὶ ὑπερηφανευομένου διὰ τὸ ἀξίωμά του E ἐπὶ στρώματος ἐκ χόρτων καὶ ἐπὶ ρυπαροῦ προσκεφαλαίου. Διότι ἐδῶ δὲν ὑπάρχουν οἱ ὑπηρέται, ποὺ τὸν κρατοῦν εἰς τὰς χεῖρας καὶ τὸν κολακεύουν. Ἀλλὰ τὸ ἴδιον γίνεται ἐδῶ, ὅπως ἀκριβῶς συμβαίνει μὲ ἐκεῖνον ποὺ ἔρχεται πλησίον χρυσοχόου καὶ τριανταφυλλιᾶς, διότι καὶ ἀπὸ τὸν χρυσὸν καὶ ἀπὸ τὰ τριαντάφυλλα δέχεται κάποιαν ἀκτινοβολίαν, ἔτσι καὶ ἐκεῖνοι, (οἱ ἀσκηταί), ἀπὸ τὴν λαμπρότητα τῶν ἀγγέλων ἐξέρχονται κερδισμένοι καὶ ἀπαλλάσσονται ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἀπὸ τὴν προηγουμένην παχυλότητα τοῦ νοός των. [illegible] Καὶ ὅπως ἀκριβῶς, ἐὰν κάποιος ἀναβῇ εἰς ὑψηλὸν τόπον, ἔστω καὶ ἂν εἶναι πολὺ κοντὸς κατὰ τὸ ἀνάστημα, φαίνεται ὑψηλός. Ἔτσι καὶ αὐτοὶ ἀνερχόμενοι πρὸς τὰ ὑψηλὰ διανοήματα ἐκείνων, καὶ

αὐτοὶ φαίνονται παρόμοιοι, καθ' ὅσον διαμένουν ἐκεῖ, ὅταν ὅμως κατέλθουν, προσγειώνονται πάλιν ἀπὸ τὴν στιγμὴν ποὺ θὰ καταβοῦν ἀπὸ τὸ ὕψος τοῦ ἀγγελικοῦ περιβάλλοντος. Καμμίαν ἀξίαν δὲν ἔχει ὁ βασιλεὺς μεταξὺ τῶν ἀσκητῶν, τίποτε δὲν ἀξίζει ὁ ὑπουργός· ἀλλ' ὅπως ἡμεῖς γελᾶμε ὅταν τὰ παιδιὰ παίζουν τοὺς βασιλεῖς, ἔτσι καὶ οἱ ἀσκηταὶ ἐκεῖνοι περιφρονητικῶς ἀπορρίπτουν τοὺς ἐρεθισμοὺς ποὺ προέρχονται ἐκ τῶν ὅσων συμβαίνουν ἔξω. Καὶ τοῦτο καθίσταται φανερὸν ἀπὸ τὸ ἑξῆς· ἐὰν δηλαδὴ προσέφερε κάποιος εἰς αὐτοὺς βασιλείαν πραγματικήν, οὐδέποτε θὰ τὴν ἐδέχοντο. Θὰ τὴν ἐπροτιμοῦσαν δέ, ἐὰν δὲν ἐπίστευον κάτι περισσότερον ἀπὸ αὐτήν, ἐὰν δὲν παρεδέχοντο ὅτι αὐτὴ εἶναι κάτι τὸ πρόσκαιρον.

Τί λοιπόν, δὲν θὰ μεταβῶμεν μὲ τὴν θέλησίν μας πρὸς μίαν τόσον μεγάλην μακαριότητα; Δὲν θὰ ἔλθωμεν πρὸς τοὺς ἀγγέλους τούτους; **B** Δὲν θὰ λάβωμεν καθαρὰ ἐνδύματα διὰ νὰ πορευθῶμεν εἰς τοὺς γάμους τούτους, ἀλλὰ θὰ μείνωμεν ἐπαιτοῦντες, χωρὶς νὰ εὑρισκώμεθα εἰς καλυτέραν μοῖραν ἀπὸ τοὺς ζητιάνους τῶν δρόμων, μᾶλλον δὲ εἰς πολὺ χειροτέραν καὶ ἀθλιωτέραν κατάστασιν; Διότι πολὺ χειρότεροι ἐκείνων εἶναι ὅσοι πλουτίζουν παρανόμως, καὶ θὰ ἦτο προτιμότερον νὰ ἐπαιτοῦν παρὰ νὰ ἁρπάζουν. Διότι ἡ μὲν ἐπαιτεία δύναται νὰ συγχωρηθῇ, ὁ δὲ πλουτισμὸς ἐπιφέρει τὴν τιμωρίαν· καὶ ὁ εἷς (ὁ πτωχὸς) καθόλου δὲν ἀντιστρατεύεται πρὸς τὸν Θεόν, ὁ ἄλλος δὲ (ὁ πλούσιος) ἀντιστρατεύεται καὶ πρὸς τὸν Θεὸν καὶ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους· καὶ ὑφίσταται μὲν τοὺς κόπους τοῦ ἐξ ἁρπαγῆς πλουτισμοῦ, τὴν δὲ εὐχαρίστησιν τοῦ πλούτου πολλάκις ἄλλοι ἀπήλαυσαν ὁλόκληρον. Αὐτὰ λοιπόν, ἀφοῦ γνωρίσωμεν, καὶ ἀποβάλωμεν ὅλην τὴν πλεονεξίαν, ἂς διακριθῶμεν διὰ τὸν οὐράνιον πλουτισμόν, ἁρπάζοντες μετὰ μεγάλης σπουδῆς τὴν Βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. Διότι δὲν εἶναι δυνα-

τόν, δὲν γίνεται νὰ εἰσέλθῃ ὀκνηρὸς εἰς αὐτήν. **C** Εἴθε δὲ νὰ ἐπιτύχουν τὴν Βασιλείαν, ὅλοι ὅσοι βιασθοῦν καὶ καταστοῦν γρήγοροι μὲ τὴν χάριν καὶ φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει ἡ δόξα καὶ ἡ δύναμις εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ Ο' (70)

(Ματθ. κβ', 15 - 33)

D «Τότε ἐπῆγαν οἱ Φαρισαῖοι καὶ ἔλαβον ἀπόφασιν νὰ τὸν παγιδεύσουν μὲ τὰ λόγια». (Ματθ. 22, 15).

«Τότε»· Πότε; Ὅταν ἔπρεπε προπαντὸς νὰ κατανυγοῦν, ὅταν ἔπρεπε νὰ καταπλαγοῦν ἀπὸ τὴν φιλανθρωπίαν, νὰ φοβηθοῦν διὰ τὰ μέλλοντα, ὅταν ἐχρειάζετο νὰ διδαχθοῦν ἀπὸ τὰ παρελθόντα καὶ νὰ πιστεύσουν εἰς τὰ μέλλοντα. Καὶ διότι ἐκραύγαζον περὶ τῆς ἀληθείας τὰ γεγονότα. Διότι τελῶναι καὶ πόρναι ἐπίστευσαν καὶ προφῆται καὶ δίκαιοι ἐφονεύθησαν· **E** ἀπὸ αὐτὰ ἔπρεπε καὶ περὶ τῆς ἰδίας καταστροφῆς των νὰ μὴ ἀμφιβάλλουν οἱ Ἰουδαῖοι, ἀλλὰ ἀπεναντίας καὶ νὰ πιστεύουν καὶ νὰ σωφρονίζωνται. Ὅμως οὔτε καὶ εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ τελειώνουν αἱ ἐκδηλώσεις τῆς κακίας των, ἀλλὰ αὗται πολλαπλασιάζονται καὶ συνεχίζουν περαιτέρω.

Ἐπειδὴ λοιπὸν δὲν ἠδύναντο νὰ φονεύσουν Αὐτὸν (τὸν Χριστόν), διότι ἐφοβοῦντο τοὺς ὄχλους, ἐχρησιμοποίησαν ἄλλον τρόπον, ὥστε νὰ προκαλέσουν εἰς τὸν λαὸν τὴν ἐντύπωσιν ὅτι εἶναι ἐπικίνδυνος **687** καὶ νὰ τὸν ἐκθέσουν ὡς ὑπεύθυνον δημοσίων ἀδικημάτων.

«Ἀποστέλλουν λοιπὸν πρὸς Αὐτὸν τοὺς μαθητάς των μὲ τοὺς Ἡρωδιανοὺς καὶ τοῦ λέγουν· —Διδάσκαλε, γνωρίζομεν ὅτι εἶσαι ἀληθὴς καὶ διδάσκεις ἀληθινὰ τὸν δρόμον τοῦ Θεοῦ, καὶ δὲν σὲ μέλει διὰ κανένα, διότι δὲν ἐπηρεάζεσαι ἀπὸ τὸ πρόσωπον τῶν ἀνθρώπων. Πές μας, λοιπόν, τί φρονεῖς; Ἐπιτρέπεται νὰ δίδωμε φόρον εἰς τὸν Καίσαρα ἢ ὄχι;» (Ματθ. 22, 16 - 17).

Διότι ἦσαν καὶ φόρου ὑποτελεῖς, ἀφοῦ εἶχον μεταπέσει ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν Ρωμαίων. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἐγνώριζον ὅτι οἱ πρὶν ἀπὸ αὐτὸν ἐθανατώθησαν, δηλαδὴ οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Θευδᾶ καὶ τοῦ Ἰούδα, ὡς δημιουργοὶ ἀποστασίας, ἐπεδίωκον νὰ προσάψουν καὶ εἰς αὐτὸν παρομοίαν κατηγορίαν διὰ τοὺς ἰδίους τούτους λόγους. Διὰ τοῦτο καὶ τοὺς ἰδικούς των μαθητὰς καὶ τοὺς στρατιώτας τοῦ Ἡρώδου ἔστελλον σκάπτοντες διπλόν, ὡς ἐφαντάζοντο, κρημνὸν πέριξ τοῦ Χριστοῦ **B** καὶ θέτοντες τὴν παγίδα των ἐξ ὅλων τῶν πλευρῶν του, ὥστε, δι' ὅ,τιδήποτε καὶ ἂν εἴπῃ, νὰ τὸν συλλάβουν· καὶ ἂν ὁ Χριστὸς ὁμιλήσῃ ὑπὲρ τῆς γνώμης τῶν Ἡρωδιανῶν, αὐτοὶ νὰ τὸν καταγγείλουν, ἂν δὲ ὑπὲρ τῆς γνώμης τῶν Φαρισαίων, οἱ Ἡρωδιανοὶ νὰ τὸν κατηγορήσουν. Ἂν καὶ εἶχε δώσει τὰ δίδραχμα, αὐτοὶ ὅμως δὲν τὸ ἐγνώριζαν καὶ ἀνέμεναν ἀπὸ δύο πλευρὰς νὰ τὸν συλλάβουν. Ἐπιθυμοῦσαν δὲ πρὸ παντὸς νὰ εἴπῃ ὁ Χριστὸς κάτι ἐναντίον τῶν Ἡρωδιανῶν. Διὰ τοῦτο καὶ τοὺς μαθητάς των στέλλουν νὰ ὠθήσουν αὐτὸν νὰ ἐκτεθῇ ἐπὶ παρουσίᾳ αὐτῶν, διὰ νὰ τὸν παραδώσουν εἰς τὸν ἡγεμόνα ὡς τύραννον. Ἀλλὰ καὶ ὁ Λουκᾶς τοῦτο ὑπαινισσόμενος ἐδήλωνε καὶ ἔλεγε, ὅτι καὶ ἐμπρὸς εἰς τὸν ὄχλον τὸν ἐρωτοῦσαν, ὥστε νὰ ἔχουν περισσοτέρους μάρτυρας. Συνέβη ὅμως ὅλως ἀντιθέτως τὸ περιστατικόν, ἀπὸ ὅ,τι τὸ ἐπερίμεναν. Διότι ἐνώπιον περισσοτέρου πλήθους ἀπέδειξαν τὸν παραλογισμόν των. **C** Καὶ πρόσεχε τὴν ψευδῆ κολακείαν των καὶ τὸν κρυμμένον δόλον των. «Γνωρίζομεν, λένε, ὅτι εἶσαι ἀληθής». Πῶς τότε ἐλέγατε ὅτι εἶναι λαοπλάνος καὶ πλανᾷ τὸν ὄχλον καὶ ἔχει δαιμόνιον καὶ δὲν προέρχεται ἀπὸ τὸν Θεόν;

Πῶς πρὸ ὀλίγου ἠθέλατε νὰ τὸν φονεύσετε; Ἀλλὰ ὅλα γίνονται, ὅσα ὑπαγορεύει τὸ καταστρεπτικὸν σχέδιόν σας. Ἐπειδὴ λοιπὸν πρὸ ὀλίγου ἠρώτησαν αὐθαδῶς αὐτόν· «Ποῖας σὲ ἐξουσιοδότησε νὰ κάμῃς ταῦτα;»

καὶ εἰς τὴν ἐρώτησίν των οὐδεμίαν ἀπάντησιν ἔλαβον, ἐλπίζουν νὰ θαμπώσουν αὐτὸν διὰ τῆς κολακείας καὶ νὰ τὸν πείσουν νὰ εἰπῇ κάτι ἐναντίον τῶν ἰσχυόντων νόμων καὶ ἀντιθέτως πρὸς τὸ ἐν ἰσχύι καθεστώς. **D** Ὅθεν καὶ τὴν ἀλήθειαν μαρτυροῦν εἰς αὐτὸν ὁμολογοῦντες τὴν πραγματικότητα. Πλὴν ὅμως, ἀπὸ ἐσφαλμένην γνώμην καὶ χωρὶς τὴν θέλησίν των, προσθέτουν καὶ λέγουν· «Δὲν φοβεῖσαι κανένα». Πρόσεχε πῶς φανερώνονται καθὼς θέλουν νὰ ἐμπλέξουν αὐτὸν πρὸ παντὸς εἰς ἐκεῖνα τὰ λόγια ποὺ θὰ τὸν κάνουν νὰ παρουσιασθῇ ἀντίθετος πρὸς τὸν Ἡρώδην, διὰ νὰ λάβουν ἀφορμὴν νὰ τὸν κατηγορήσουν ὡς τύραννον καὶ ἀντίθετον τοῦ νόμου καὶ ἔτσι νὰ τὸν τιμωρήσουν σὰν στασιαστὴν καὶ τύραννον. Διότι μὲ τὰς φράσεις· «δὲν φοβεῖσαι κανένα» καὶ «δὲν ἐπηρεάζεσαι ἀπὸ τὸ πρόσωπον κανενός», ὑπαινίσσοντο τὸν Ἡρώδην καὶ τὸν Καίσαρα καὶ ἔλεγον· **E** «Λέγε μας, τί φρονεῖς περὶ τούτων;». Τώρα τιμᾶτε καὶ θεωρεῖτε διδάσκαλον αὐτόν, σεῖς ποὺ ὅταν ὡμίλει περὶ τῆς σωτηρίας σας καὶ τὸν περιφρονούσατε καὶ πολλάκις τὸν ὑβρίζατε. Κατὰ συνέπειαν παρουσιάσθησαν καὶ σύμφωνοι μαζί του.

Πρόσεχε δὲ ἐν συνεχείᾳ τὴν κακουργίαν των. Δὲν λέγουν· Πές μας, ποῖον εἶναι τὸ καλόν, ποῖον τὸ συμφέρον, ποῖον τὸ νόμιμον; ἀλλά, «τί φρονεῖς;». **688** Ἔτσι πρὸς ἕνα πρᾶγμα ἀπέβλεπον, πρὸς τὸ νὰ ἐμφανισθῇ αὐτὸς ὡς προδότης καὶ νὰ ἐμφανισθῇ διὰ τῶν λόγων ὡς ἐχθρὸς τοῦ αὐτοκράτορος. Ὁ δὲ Μᾶρκος τοῦτο δηλώνει καὶ τὴν θρασύτητα αὐτῶν ἀποκαλύπτει, καθὼς καὶ τὴν φονικὴν αὐτῶν διάθεσιν καὶ τοὺς παρουσιάζει νὰ ἐρωτοῦν· «Νὰ δώσωμεν φόρον εἰς τὸν Καίσαρα ἢ νὰ μὴ δώσωμεν;»[1].

---

1. Μάρκ. 12, 14.

Κατὰ τὸν τρόπον αὐτὸν ἐξεδήλωναν θυμόν, καὶ ἔπλεκον σκευωρίαν, ὑπεκρίνοντο ὅμως, ὅτι ζητοῦν εἰλικρινῆ ἀπάντησιν. Τί λοιπὸν εἶπεν αὐτός; Ἀπήντησε: «Διατί μὲ πειράζετε, ὑποκριταί;». Εἶδες πῶς ὁμιλεῖ πρὸς αὐτοὺς μὲ μεγαλυτέραν ἐλεγκτικότητα; Ἐπειδὴ ὡλοκληρωμένη καὶ φανερὰ ἦτο ἡ κακία των, δίδει βαθύτερον τὸ κτύπημα, πρῶτον μὲ τὸ νὰ προκαλέσῃ σύγχυσιν εἰς αὐτοὺς καὶ νὰ τοὺς ἀποστομώσῃ, **B** καὶ δεύτερον μὲ τὸ νὰ φανερώσῃ ἐνώπιον ὅλων, τὰ κρυπτὰ σχέδιά των, καὶ νὰ κάνῃ γνωστὸν εἰς ὅλους μὲ ποίας διαθέσεις τὸν πλησιάζουν. Ταῦτα λοιπὸν ἔκανε, ἐμποδίζων τὴν κακίαν αὐτῶν, ὥστε νὰ μὴ καταστοῦν καὶ πάλιν ἐπικίνδυνοι χρησιμοποιοῦντες τὰ αὐτὰ ἐπιχειρήματα. Ἂν καὶ τὰ ἴδια τὰ λόγια των τοὺς ἔδιδον καθαρὰν τὴν ἀπάντησιν· διότι καὶ διδάσκαλον τὸν ἀπεκάλουν, καὶ τὴν ἀλήθειαν ἐμαρτύρουν, καθὼς καὶ τὴν ἀπροσωποληψίαν αὐτοῦ. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἦτο Θεός, τίποτε ἀπὸ ὅλα αὐτὰ δὲν ἀγνοοῦσε. Ἔπρεπε δὲ καὶ ἐκεῖνοι νὰ ἀντιληφθοῦν ὅτι ἡ ἐπίπληξίς του δὲν ἦτο ἀποτέλεσμα στοχασμοῦ, ἀλλὰ σημεῖον τοῦ ὅτι αὐτὸς ἐγνώριζε τὰς ἀποκρύφους σκέψεις αὐτῶν.

Δὲν ἐσταμάτησεν ὅμως μέχρι τῆς ἐπιπλήξεως. Ἂν καὶ ἀρκοῦσε μόνον ὅτι ἤλεγξε τὴν πονηρὰν γνώμην των καὶ ὅτι κατεντρόπιασε τὴν κακίαν των· ὅμως δὲν σταματᾷ μέχρις ἐδῶ, ἀλλὰ καὶ κατ' ἄλλον τρόπον ἀποφράσσει τὰ στόματά των. «Δείξατέ μου, λέγει, τὸ νόμισμα τοῦ φόρου». Καὶ μόλις ἐπέδειξαν τοῦτο, μὲ τὰ ἴδια των λόγια δίδει τὴν ἀπάντησιν, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον πάντοτε κάνει, καὶ ὑποχρεώνει αὐτοὺς νὰ παραδεχθοῦν, ὅτι ἐπιτρέπεται. Τοῦτο ἦτο λαμπρὰ καὶ σαφὴς νίκη. Ὥστε ὅταν ἐρωτᾷ ὁ Κύριος, δὲν ἐρωτᾷ ἐπειδὴ δὲν γνωρίζει, ἀλλὰ ἐπειδὴ θέλει νὰ καταστήσῃ αὐτοὺς ὑπευθύνους ἀπὸ αὐτὰς τὰς ἰδικάς των ἀπαντήσεις. Ἐπειδὴ λοιπὸν τοὺς ἠρώτησεν· «τίνος εἶναι ἡ ἐπὶ τοῦ νομίσματος εἰκών;», εἶπον οὗτοι «Τοῦ Καίσαρος»· τότε τοὺς λέγει· «ἀποδώσα-

τε λοιπόν εἰς τὸν Καίσαρα ὅσα ὀφείλονται εἰς τὸν Καίσαρα» (Ματθ. 21, 22).

Τοῦτο ὅμως δὲν σημαίνει νὰ δώσετε, ἀλλὰ νὰ ἀποδώσετε· καὶ αὐτὸ ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὴν εἰκόνα καὶ τὴν ἐπιγραφήν. D Ἔπειτα διὰ νὰ μὴ εἴπουν «εἰς ἀνθρώπους μᾶς προτρέπεις νὰ ὑποτασσόμεθα;», συνέχισε· «καὶ εἰς τὸν Θεὸν ἀποδώσατε, ὅσα ὀφείλονται εἰς τὸν Θεόν». Διότι ἐπιτρέπεται καὶ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους νὰ ἐκπληρώνωμε τὰς ὑποχρεώσεις πρὸς αὐτούς, καὶ εἰς τὸν Θεὸν νὰ ἐκπληρώνωμε τὰ πρὸς τὸν Θεὸν ὀφειλόμενα καθήκοντά μας. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος λέγει· «Ἀποδίδετε εἰς ὅλους ὅ,τι τοὺς ὀφείλετε. Φόρον εἰς ἐκεῖνον ποὺ ὀφείλεται φόρος, δασμὸν εἰς ἐκεῖνον ποὺ ὀφείλεται δασμός, τιμὴν εἰς ἐκεῖνον ποὺ ὀφείλεται τιμή»[2]. Σὺ λοιπόν, ὅταν ἀκούσῃς· «δῶσε τὰ τοῦ Καίσαρος εἰς τὸν Καίσαρα», γνώριζε καλῶς ὅτι αὐτὸς παραγγέλλει μόνον ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα καθόλου δὲν παραβλάπτουν τὴν εὐσέβειαν. Ὥστε, ἐὰν κάτι παρόμοιο ὑπάρχῃ, ποὺ παραβλάπτει τὴν εὐσέβειαν, δὲν ἀνήκει καθόλου εἰς τὸν Καίσαρα, ἀλλὰ τὸ τοιοῦτον εἶναι φόρος καὶ δασμὸς τοῦ διαβόλου.

E Αὐτὰ ὅταν ἤκουσαν οἱ Ἑβραῖοι ἀπεστομώθησαν καὶ ἐθαύμασαν τὴν σοφίαν του. Ἔπρεπε λοιπὸν νὰ θαυμάσουν, ἔπρεπε νὰ πιστεύσουν. Καὶ μάλιστα διότι παρέσχεν εἰς αὐτοὺς ἀποδείξεις θεότητος, ἀφοῦ ἀπεκάλυψε τὰ ἀπόκρυφα σχέδιά των καὶ μὲ πραότητα τοὺς ἀπεστόμωσε. Τί λοιπόν; Ἐπίστευσαν; Καθόλου· ἀλλὰ «τὸν ἄφησαν καὶ ἔφυγαν». Καὶ μετὰ ἀπ' αὐτοὺς κατέφθασαν οἱ Σαδδουκαῖοι. Ὢ τῆς ἀνοησίας! Ἐνῷ ἐκεῖνοι ἀπεστομώθησαν, ἐπιτίθενται αὐτοί, ἂν καὶ θὰ ἔπρεπε νὰ γίνουν πιὸ διστακτικοί. [illegible] Ἀλλὰ τοιοῦτον εἶναι ἡ θρασύτης, ἀδιάντροπον καὶ προκλητικὸν πρᾶγμα, ὥστε νὰ ἐμπνέῃ ἐπιθετικὰς διαθέσεις ἀκόμη καὶ εἰς ἀδυνάτους. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ εὐαγγελιστὴς ἐκπλήσσεται διὰ τὴν ἀνοησίαν των καὶ ἐπισημαίνει τοῦτο μὲ τὰ λόγια· «Κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν προσῆλθον». Ἐν ἐκείνῃ. Κατὰ ποίαν; Κατ' ἐκείνην κατὰ τὴν ὁποίαν ἤλεγξε τὴν πονηρίαν τῶν Φαρισαίων καὶ τοὺς κατεντρόπιασε. Ποῖοι δὲ εἶναι οἱ Σαδδουκαῖοι αὐτοί; Ἄλλη αἵρεσις Ἰουδαϊκὴ παραπλησία τῆς τῶν Φαρισαίων, ἀλλὰ πολὺ χειροτέρα ἐκείνης, ποὺ ἐπίστευεν ὅτι δὲν ὑπάρχει ἀνάστασις, οὔτε ἄγγελος, οὔτε πνεῦμα. Διότι αὐτοὶ εἶναι ὑλιστικώτεροι καὶ προσκολλημένοι εἰς τὰ σωματικά. Διότι καὶ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῶν Ἰουδαίων πολλαὶ αἱρέσεις ὑπῆρχον. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος λέγει· «Φαρισαῖος εἶμαι, τῆς χαρακτηριστικῆς αἱρέσεώς σας»[3]. B Καὶ κατ' εὐθεῖαν μὲν καμμίαν λέξιν περὶ ἀναστάσεως δὲν λέγουν οὗτοι. Πλάθουν δὲ μίαν ὑπόθεσιν καὶ συνθέτουν ἕνα πρᾶγμα μὲ τὴν φαντασίαν των, ὅπως ἐγὼ τοὐλάχιστον νομίζω, ποὺ δὲν ἐπραγματοποιήθη ποτέ, φανταζόμενοι ὅτι θὰ ἐμβάλλουν αὐτὸν εἰς ἀμηχανίαν καὶ ἐλπίζοντες νὰ ἀνατρέψουν καὶ τὰ δύο· καὶ τὸ ὅτι θὰ ὑπάρξῃ ἀνάστασις καὶ τὸ ὅτι ἡ ἀνάστασις θὰ εἶναι ὅπως ὁ Χριστὸς τὴν διδάσκει.

Πάλιν λοιπὸν καὶ αὐτοὶ μὲ ἐξωτερικὴν ὠφέλειαν δῆθεν διατυπώνουν τὴν ἐρώτησιν καὶ λέγουν: «Διδάσκαλε, ὁ Μωϋσῆς εἶπεν, ἐὰν ἕνας ἀποθάνῃ ἄτεκνος, τότε πρέπει ὁ ἀδελφός του νὰ νυμφευθῇ τὴν γυναῖκα του καὶ νὰ κάμῃ ἀπογόνους εἰς τὸν ἀδελφόν του. Ἦσαν λοιπὸν μεταξύ μας ἑπτὰ ἀδελφοί. Ὁ πρῶτος, ἀφοῦ ἐνυμφεύθη, ἀπέθανε καὶ ἐπειδὴ δὲν εἶχεν ἀπογόνους, ἄφησε τὴν γυναῖκα εἰς τὸν ἀδελφόν. Τὸ ἴδιο συνέβη καὶ εἰς τὸν δεύ-

2. Ρωμ. 13, 7.

3. Πράξ. 23, 6.

τερον καὶ εἰς τὸν τρίτον ἕως τὸν ἕβδομον. Τελευταία δὲ ἀπὸ ὅλους ἀπέθανε καὶ ἡ γυναίκα. Κατὰ τὴν ἀνάστασιν, λοιπόν, εἰς ποῖον ἀπὸ τοὺς ἑπτὰ θὰ ἀνήκῃ ἡ γυναίκα[4];» (στίχ. 23 - 28). C

Κοίταξε τώρα τὸν Χριστόν, πῶς ἀπαντᾷ ὡς πραγματικὸς διδάσκαλος εἰς αὐτούς. Διότι ἂν καὶ προσῆλθον μὲ διάθεσιν κακουργίας, ὅμως ἡ ἐρώτησίς των ἔδειχνε μᾶλλον καὶ τὴν ἄγνοιάν των. Διὰ τοῦτο δὲν τοὺς ἀποκαλεῖ ὑποκριτάς. Ἔπειτα νὰ μὴ τοὺς ἐλέγξῃ ὁ ἴδιος πῶς δηλαδὴ οἱ ἑπτὰ ἔλαβον μίαν γυναῖκα, χρησιμοποιεῖ καὶ τὸν Μωϋσῆ. Ἂν καί, ὅπως ἐγὼ νομίζω, καὶ προανέφερα, τοῦτο ἦτο μία ὑπόθεσις. Διότι δὲν θὰ τὴν ἐνυμφεύετο ὁ τρίτος, ὅταν ἔβλεπε τοὺς δύο πρώτους ἄνδρας της νὰ πεθαίνουν. Καὶ ἂν τὸ ἔπραττεν ὁ τρίτος, δὲν θὰ τὸ ἔκαμνεν ὁ τέταρτος ἢ ὁ πέμπτος. Ἐὰν δὲ καὶ αὐτοὶ τὴν ἐνυμφεύοντο, πολὺ περισσότερον δὲν θὰ προσήρχοντο ὁ ἕκτος καὶ ὁ ἕβδομος, ἀλλὰ θὰ ἐθεωροῦσαν τὴν γυναῖκα αὐτὴν ὡς δαιμονικήν. D Διότι τέτοιοι εἶναι οἱ Ἰουδαῖοι. Διότι ἂν τώρα ἐξετάζουν τοῦτο ἀρκετοί, πολὺ περισσότερον τότε ἐκεῖνοι ἔκαμον. Ἐνίοτε δὲ καὶ χωρὶς νὰ συμβῇ τέτοιο περιστατικόν, πολλὰς φορὰς ἀπέφυγαν παρομοίαν συνοίκησιν, ἂν καὶ ἐξηναγκάζοντο ὑπὸ τοῦ νόμου. Ἔτσι λοιπὸν ἡ Ρούθ, ἡ Μωαβῖτις ἐκείνη γυναίκα, ὑπανδρεύθη ξανὰ τὸν μακρυνὴν συγγένειαν ἔχοντα Βοόζ. Καὶ ἡ Θάμαρ ἐκ τῆς αὐτῆς αἰτίας ἐξηναγκάζετο νὰ κλέψῃ σπέρμα ἐκ τοῦ πενθεροῦ της.

Καὶ διατί δὲν ἐσχεδίασαν οἱ Φαρισαῖοι δύο ἢ τρεῖς

---

4. Ἐδῶ οἱ Σαδδουκαῖοι ἐστηρίχθησαν εἰς τὴν συνήθειαν τῶν Ἑβραίων, τὸν Λεβιρατικὸν λεγόμενον γάμον, ὁ ὁποῖος εἶχε θεσπισθῆ διὰ νὰ προφυλάξῃ τούτους ἀπὸ τὴν εἰδωλολατρείαν, καὶ τὴν περιουσίαν ἀπὸ τὸν κατατεμαχισμόν.

ἀδελφοὺς ἀλλ' ἑπτά; E Διὰ νὰ διακωμῳδήσουν περισσότερον, ὡς ἐνόμιζον, τὴν ἀνάστασιν. Διὰ τοῦτο καὶ λέγουν· «ὅλοι κατέστησαν αὐτὴν σύζυγον», ὥστε νὰ τὸν φέρουν εἰς ἀμηχανίαν.

Τί λοιπὸν ἀπήντησεν ὁ Χριστός; Καὶ πρὸς τὰ δύο ἀπαντᾷ, ὄχι συμφώνως πρὸς τὰ λόγια, ἀλλὰ κυρίως πρὸς τὰς σκέψεις ἐπιμένων καὶ πάντοτε τὰ μυστικὰ σχέδιά των ἀποκαλύπτων, ἄλλοτε μὲ τὸ νὰ γελοιοποιῇ αὐτά, ἄλλοτε δὲ μὲ τὸ νὰ ἀφήνῃ τὸν ἔλεγχον εἰς τὴν συνείδησιν αὐτῶν ποὺ ἐρωτοῦν. 690 Πρόσεχε λοιπὸν ἐδῶ πῶς ἀποδεικνύει καὶ τὰ δύο, καὶ ὅτι ὑπάρχει ἀνάστασις, καὶ ὅτι ἡ ἀνάστασις δὲν εἶναι ὅπως αὐτοὶ τὴν ἐννοοῦν. Τί λοιπὸν λέγει; «Πλανᾶσθε ἐπειδὴ δὲν γνωρίζετε οὔτε τὰς Γραφάς, οὔτε τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ» (στίχ. 29). Ἐπειδὴ δέ, ὡς δῆθεν γνῶσται τοῦ Μωϋσέως, προβάλλουν καὶ τὸν νόμον, δεικνύει ὅτι τοῦτο τὸ ἐρώτημα εἶναι προπαντὸς ἀπόδειξις ἀγνοίας τῶν Γραφῶν. Ἀπὸ ἐκεῖ ἐκπηγάζει καὶ ἡ πειρακτικὴ διάθεσις αὐτῶν, ἐκ τῆς μὴ καταλλήλου γνώσεως τῶν Γραφῶν καὶ διότι δὲν γνωρίζουν τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ, ὅπως πρέπει. Τί ἀξιοπερίεργον λοιπόν, λέγει, ἐὰν πειράζετε ἐμὲ τὸν ὁποῖον ἀκόμη ἀγνοεῖτε, ἀφοῦ δὲν γνωρίζετε οὐδὲ τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ, τῆς ὁποίας δυνάμεως τόσην πεῖραν ἐλάβατε, καὶ οὔτε ἀπὸ τὸν κοινὸν νοῦν, οὔτε ἀπὸ τὰς Γραφὰς αὐτὴν ἐγνωρίσατε, B ἀφοῦ καὶ τὸ κοινὸν λογικὸν δύναται νὰ παράσχῃ τὴν γνῶσιν, ὅτι εἰς τὸν Θεὸν εἶναι τὰ πάντα δυνατά.

Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἀπαντᾷ εἰς τὸ ἐρώτημα. Διότι, ἐπειδὴ τοῦτο ἐθεωροῦσαν ὡς ἀπόδειξιν τῆς μὴ ὑπάρξεως ἀναστάσεως, τὸ νὰ νομίζουν ὅτι παρομοία εἶναι ἡ κατάστασις μετὰ θάνατον, τὸ αἴτιον θεραπεύει, κατόπιν δὲ καὶ τὴν συνέπειαν (διότι ἀπὸ αὐτὸ προῆλθε καὶ

τὸ νόσημα), καὶ ἀποδεικνύει τὴν ἰδιότητα τῆς ἀναστάσεως.

«Διότι κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἀναστάσεως, λέγει, οὔτε νυμφεύονται, οὔτε ὑπανδρεύονται, ἀλλὰ εἶναι ὅπως οἱ ἄγγελοι εἰς τὸν οὐρανόν» (στίχ. 30). Ὁ δὲ Λουκᾶς λέγει «ὡσὰν υἱοὶ τοῦ Θεοῦ»[5]. Ἐὰν λοιπὸν δὲν νυμφεύωνται, εἶναι περιττὴ ἡ ἐρώτησις. Ὄχι βεβαίως ἐπειδὴ δὲν νυμφεύονται διὰ τοῦτο εἶναι καὶ ἄγγελοι, ἀλλὰ ἐπειδὴ εἶναι ὡς ἄγγελοι διὰ τοῦτο δὲν νυμφεύονται. Διὰ τῆς ἀπαντήσεως αὐτῆς καὶ ἄλλα πολλὰ ἀπέρριψεν, τὰ ὁποῖα, ὅλα, μαζὶ δι' ἑνὸς λόγου ὁ Παῦλος ὑπαινίσσεται λέγων: «Παρέρχεται λοιπὸν ἡ μορφὴ τοῦ κόσμου τούτου»[6]. Καὶ διὰ τούτων καθώρισε μὲν τὸ εἶδος τῆς Ἀναστάσεως, ἔδειξε δὲ ὅτι ὑπάρχει καὶ Ἀνάστασις. Ἂν καὶ συναποδεικνύεται μὲ τὰ λεχθέντα καὶ τοῦτο, ὅμως διὰ περαιτέρω ἐπεκτάσεως τοῦ λόγου του προσθέτει περισσότερα. Διότι δὲν ἐσταμάτησε εἰς τὴν ἀπάντησιν τοῦ ἐρωτήματος μόνον, ἀλλ' ἐπροχώρησε ἀπαντῶν καὶ εἰς αὐτὰ τὰ μυστικὰ διανοήματά των. Ἔτσι, ὅταν δὲν προχωροῦν εἰς κακουργίας, ἀλλ' ἐρωτοῦν διότι ἀγνοοῦν, τοὺς διδάσκει περισσότερον ἐκτεταμένα. Ὅταν ὅμως ἐρωτοῦν ἀπὸ κακίαν, δὲν ἀπαντᾷ οὐδὲ εἰς αὐτὰς τὰς ἐρωτήσεις. Τοὺς ἀποστομώνει καὶ πάλιν διὰ τοῦ Μωϋσέως, ἐπειδὴ καὶ ἐκεῖνοι τὸν Μωϋσῆ προέβαλλον, καὶ λέγει· «Περὶ τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν δὲν ἐδιαβάσατε ὅτι· Ἐγὼ εἶμαι ὁ Θεὸς τοῦ Ἀβραάμ, καὶ ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσαάκ, καὶ ὁ Θεὸς τοῦ Ἰακώβ[7]; Ὁ Θεὸς δὲν εἶναι Θεὸς νεκρῶν, ἀλλὰ ζωντανῶν» (στίχ. 31). Δὲν εἶναι, λέγει, Θεὸς τῶν μὴ ὑπαρχόντων, καὶ τῶν ἐξαφανισθέντων, καὶ

5. Λουκ. 20, 36.
6. Α΄ Κορ. 7, 31.
7. Ἐξόδ. 6, 3.

διότι δὲν θὰ ἀναστηθοῦν. Διότι δὲν εἶπε, «Ἤμουν», ἀλλὰ «Εἶμαι Θεὸς τῶν ὑπαρχόντων καὶ τῶν ζωντανῶν». Διότι ὅπως ὁ Ἀδάμ, ἂν καὶ ἔζουσε κατὰ τὴν ἡμέραν κατὰ τὴν ὁποίαν ἔφαγε ἀπὸ τοῦ (ἀπηγορευμένου) δένδρου, ἀπέθανεν συμφώνως μὲ τὴν ἀπόφασιν, ἔτσι καὶ αὐτοί, ἂν καὶ ἀπέθανον, ἐζοῦσαν μὲ τὴν ὑπόσχεσιν τῆς ἀναστάσεως.

Πῶς λοιπὸν καὶ εἰς ἄλλο μέρος τῆς Γραφῆς λέγει· «Διὰ νὰ ἐξουσιάσῃ καὶ ἐπὶ τῶν νεκρῶν καὶ ἐπὶ τῶν ζωντανῶν»[8]; Ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶναι ἐναντίον ἐκείνου. Διότι διὰ νεκροὺς ἐννοεῖ ἐκείνους οἱ ὁποῖοι πρόκειται νὰ ζήσουν καὶ εἰς τὸ μέλλον. Ἐξ ἄλλου δὲ εἶναι καὶ διαφορετικὸν τὸ «Ἐγὼ εἶμαι ὁ Θεὸς τοῦ Ἀβραάμ» ἀπὸ τὸ «διὰ νὰ κυριεύσῃ ἐπὶ νεκρῶν καὶ ζωντανῶν». Γνωρίζει δὲ καὶ τὴν διαφορετικὴν νεκρότητα, περὶ τῆς ὁποίας λέγει· «Ἀφήσατε τοὺς νεκρούς, νὰ θάψουν τοὺς ἰδικούς των νεκρούς»[9]. Καὶ ὅταν τὰ πλήθη ἤκουσαν αὐτά, ἐξεπλάγησαν διὰ τὴν διδασκαλίαν του (στίχ. 33). Οὔτε μεταξὺ αὐτῶν συγκαταλέγονται οἱ Σαδδουκαῖοι· ἀλλ' αὐτοὶ μὲν νικηθέντες ἀπομακρύνονται, ὁ δὲ δικαιοκρίτης λαὸς ἐπωφελεῖται ἀπὸ τὴν σπουδαίαν διδασκαλίαν.

Ἐπειδὴ λοιπὸν τοιούτου εἴδους εἶναι ἡ Ἀνάστασις, ἐμπρὸς νὰ καταβάλωμεν πᾶσαν προσπάθειαν, διὰ νὰ τύχωμεν τῶν πρωτείων ἐκεῖ. Ἐὰν δὲ χρειάζεται, καὶ πρὸ τῆς Ἀναστάσεως ἐκείνης νὰ σᾶς δείξωμε μερικοὺς ποὺ ἀπὸ τώρα ἐπιδιώκουν αὐτὰ καὶ νὰ ἐπωφελοῦνται, θὰ καταφύγωμεν πάλιν πρὸς τὰς ἐρήμους. Πάλιν λοιπὸν θὰ χρησιμοποιήσω τοὺς ἰδίους λόγους, ἐπειδὴ σᾶς βλέπω νὰ ἀκοῦτε μὲ μεγάλην εὐχαρίστησιν.

8. Ρωμ. 14, 9.
9. Λουκ. 9, 60.

B "Ας ἴδωμεν λοιπὸν σήμερον τὰ στρατόπεδα τὰ πνευματικά. "Ας ἐξετάσωμεν τὴν ἀπηλλαγμένην παντὸς φόβου ἀσκητικὴν ἀπόλαυσιν. Δὲν ὠχύρωσαν τὰς κατασκηνώσεις των δι' ὅπλων, ὅπως οἱ στρατιῶται, (διότι ἐδῶ προηγουμένως εἶχα τελειώσει τὸν λόγον), οὔτε διὰ πολεμικῶν ἀσπίδων καὶ θωράκων. Ἀλλὰ θὰ ἴδῃς αὐτοὺς ἀπογυμνωμένους ἀπὸ ὅλα τὰ παρόμοια, νὰ ἐπιτυγχάνουν ὅμως τέτοια ἔργα, ποὺ οὔτε καὶ οἱ στρατιῶται μὲ τὰ ὅπλα των δὲν κατορθώνουν. Καὶ ἐὰν δύνασαι νὰ ἐμβαθύνῃς διὰ τῆς γνώσεως, ἔλα καὶ δῶσε μου τὸ χέρι σου, καὶ ἂς βαδίσωμεν πρὸς τὸν πόλεμον αὐτὸν καὶ οἱ δύο, καὶ ἂς ἴδωμε τὴν παράταξιν. Διότι καὶ αὐτοί, οἱ ἀσκηταί, πολεμοῦν κάθε ἡμέραν, καὶ σφάζουν τοὺς ἐχθρούς, καὶ νικοῦν ὅλας τὰς ἐπιθυμίας, αἱ ὁποῖαι μᾶς ἐπιβουλεύονται. Καὶ κοίταξε αὐτὰς πῶς κοίτονται κάτω, χωρὶς νὰ δύνανται οὔτε νὰ σπαράζουν· καὶ τὸ ἀποστολικὸν ἐκεῖνο λόγιον νὰ ἀποδεικνύεται διὰ τῶν ἔργων, ποὺ λέγει ὅτι· «οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Χριστοῦ ἐσταύρωσαν τὴν σάρκα μαζὶ μὲ τὰ πάθη καὶ τὰς ἐπιθυμίας»[10]. C Εἶδες πλῆθος νεκρῶν νὰ κατάκεινται ἐσφαγμένοι διὰ τῆς μαχαίρας τοῦ πνεύματος; Διὰ τοῦτο δὲν ὑπάρχει ἐκεῖ οὔτε μέθη, οὔτε λαιμαργία. Καὶ δεικνύει ἡ τράπεζα, καὶ τὸ τρόπαιον ποὺ στέκεται ἐπ' αὐτῆς. Διότι ἡ μέθη καὶ ἡ λαιμαργία εὑρίσκονται νεκραί, τὸ πολύμορφον καὶ πολυκέφαλον αὐτὸ θηρίον, ποὺ κατετροπώθη διὰ τῆς ὑδροποσίας. Διότι καθὼς συνέβαινε μὲ τὴν μυθικὴν Σκύλλαν καὶ Ὕδραν, ἔτσι καὶ τὴν μέθην εἶναι δυνατὸν νὰ τὴν ἰδοῦμεν μὲ πολλὰς κεφαλάς. Ἀπ' ἐδῶ ἡ πορνεία, ἀπ' ἐκεῖ ἡ ὀργή, ἀπὸ ἄλλο μέρος ἡ βλακεία, ἀπὸ ἄλλο νὰ φυτρώνουν παράνομοι ἔρωτες. D Ἀλλ' ἐδῶ ὅλα αὐτὰ ἔχουν ἐξαλειφθῆ.

10. Γαλ. 5, 24.

Ἀπὸ αὐτὰ τὰ πάθη ἡττῶνται τὰ συνήθη στρατεύματα, ἂν καὶ νικοῦν πάρα πολλοὺς βαρβάρους. Καὶ οὔτε ὅπλα, οὔτε δόρατα, οὔτε ὁ,τιδήποτε ἄλλο δύναται νὰ ἀντισταθῇ πρὸς τὰς φάλαγγας αὐτὰς τῶν παθῶν. Καὶ ὅμως τούτους τοὺς γίγαντας, τοὺς ἀριστεῖς, ποὺ μύρια ἀνδραγαθήματα ἐπιτυγχάνουν, εἶναι δυνατὸν νὰ τοὺς εὕρῃς χωρὶς δεσμὰ δεμένους μὲ τὸν ὕπνον καὶ τὴν μέθην, χωρὶς σφαγὴν καὶ τραύματα νὰ κεῖνται ὅπως καὶ οἱ τραυματισμένοι, μᾶλλον δὲ καὶ πολὺ χειρότερον. Διότι ἐκεῖνοι μὲν τουλάχιστον σφαδάζουν, αὐτοὶ δὲ ἐδῶ οὔτε τοῦτο, ἀλλ' ἀμέσως καταπίπτουν. Βλέπεις ὅτι τοῦτο τὸ στρατόπεδον εἶναι σπουδαιότερον καὶ θαυμαστότερον; E Διότι τὸ στρατόπεδον τῶν ἀσκητῶν ἀποκεφαλίζει τοὺς περικυκλοῦντας αὐτὸ πνευματικοὺς ἐχθροὺς (τὰ πάθη) διὰ τῆς θελήσεως μόνον. Τόσον λοιπὸν ἀσθενικὴν καθιστοῦν τὴν μέθην, τὴν μητέρα αὐτὴν ὅλων τῶν κακῶν, ὥστε τοῦ λοιποῦ οὔτε ἐνόχλησιν νὰ μὴ τοὺς προξενῇ. Ὅταν κατάκειται ὁ στρατηγός, καὶ ὅταν ἔχῃ κοπῆ ἡ κεφαλή, τότε καὶ τὸ ὑπόλοιπον σῶμα ἡσυχάζει. Καὶ τὴν νίκην αὐτήν, δύναται νὰ διαπιστώσῃ κανείς, ὅτι τὴν ἐπιτυγχάνει καθένας ἀπὸ τοὺς διαμένοντας ἐκεῖ. 692 Δὲν συμβαίνει δὲ ἐδῶ αὐτὸ ποὺ γίνεται μὲ τοὺς πολεμίους, νὰ πίπτῃ δηλαδὴ βαρὺς κάτω μὲ τὴν πρώτην, ἐκεῖνος ποὺ θὰ ἐλάμβανε μίαν πληγὴν ὑπὸ ἄλλου· ἀλλ' εἶναι ἀνάγκη ὅλοι νὰ κτυποῦν τὸ θηρίον τοῦτο. Καὶ ἐκεῖνος ποὺ δὲν θὰ κτυπήσῃ τοῦτο θανασίμως, καὶ ὅταν τὸ καταβάλῃ, θὰ συνεχίζῃ νὰ ἐνοχλῆται ὑπ' αὐτοῦ.

Εἶδες νίκην λαμπράν; Ἕνα τρόπαιον νίκης, τὸ ὁποῖον δὲν δύνανται νὰ στήσουν ὅλα μαζὶ τὰ στρατόπεδα τῆς οἰκουμένης συγκεντρωμένα, τοῦτο καθένας ἀπὸ τοὺς ἀσκητὰς ἐπιτυγχάνει. Καὶ ὅλα κοίτονται κάτω τραυματισμένα καὶ ἀνακατωμένα, παράφορα λόγια τῆς ὀργῆς, πάθη μανιώδη καὶ ἀηδιαστικά, ἀλαζονεία, καὶ

όλα όσα τρέφονται άπό τήν μέθην. Καί μιμοῦνται τόν Δεσπότην των, **B** περί τοῦ όποίου ή Γραφή μέ θαυμασμόν άνέφερεν· «έκ παρατυχόντος χειμάρρου θά πίη ΰδωρ, διά τοῦτο θά άναδείξη αὐτόν ό Κύριος»[11].

Θέλετε καί διαφορετικόν νά ΐδῆτε πλῆθος νεκρῶν; Ἄς ἴδωμεν τάς προερχομένας έκ τῆς καλοφαγίας έπιθυμίας, τάς έκ τῶν άρτοποιῶν, τῶν μαγείρων, τῶν έστιατόρων, τῶν ζαχαροπλαστῶν. Διότι έντρέπομαι μέν νά διηγοῦμαι όλα, πλήν όμως θά άναφέρω τούς φασιανούς, τά ποικίλα εἴδη τῶν ζωμῶν, τά ποτά, τά στερεά φαγώσιμα, τάς σχετικάς μέ αὐτά συνηθείας. Διότι καθώς οί διοικοῦντες κάποιαν πόλιν καί έχοντες ύπό τάς διαταγάς των στρατόπεδα, έτσι καί αὐτοί νομοθετοῦν καί άξιολογοῦν ποῖον φαγητόν θά εἶναι τό πρῶτον καί ποῖον τό δεύτερον. **C** Καί άλλοι μέν εἰσάγουν ώς φαγητόν πτηνά ψημένα εἰς τά κάρβουνα γεμισμένα εἰς τό έσωτερικόν μέ ψάρια, άλλοι δέ μέ άλλον τρόπον παρασκευάζουν τά όρεκτικά τῶν παρανόμων τούτων δείπνων. Καί συναγωνισμός πολύς έπικρατεῖ σχετικῶς μέ αὐτά καί ώς πρός τήν ποιότητα, καί ώς πρός τήν σειράν, καί ώς πρός τήν ποσότητα. Καί ύπερηφανεύονται διά πράγματα διά τά όποῖα έπρεπε νά κρύπτωνται άπό έντροπήν κάτω άπό τήν γῆν, άλλοι μέν διότι κατηνάλωσαν διά φαγητόν τό ἥμισυ τῆς ἡμέρας, άλλοι δέ ολόκληρον, καί άλλοι μέ τό νά λέγουν ότι καί αὐτήν τήν νύκτα διεσκέδασαν. Βλέπε, ταλαίπωρε, τήν μικράν εἰς χῶρον διάστασιν τῆς κοιλίας, διά νά αἰσθανθῆς έντροπήν διά τήν άκόρεστον διάθεσίν σου. Ἀλλά εἰς τούς άγγέλους έκείνους (τούς άσκητάς) τίποτε παρόμοιον δέν παρατηρεῖται, **D** διότι έκεῖ καί αὐταί καί όλαι αί έπιθυμίαι εἶναι νεκραί. Διότι αί τροφαί εἰς αὐτούς χρησιμεύουν διά τάς

11. Ψαλμ. 109, 7.

άνάγκας καί όχι διά τόν κορεσμόν καί διά τήν άπόλαυσιν. Δέν ύπάρχουν έκεῖ κυνηγοί πτηνῶν, οὐδέ ψαράδες, άλλά ψωμί καί νερό. Αὐτή δέ ή σύγχυσις, καί ό θόρυβος, καί αί ταραχαί, όλα έκδιώκονται άπό έκεῖ, καί άπό τήν κατοικίαν, καί άπό τό σῶμα· καί άκύμαντος λιμήν έκεῖ ύπάρχει. Ἐνῶ εἰς τούτους μεγάλη ή ζάλη. Σχίσε λοιπόν διά τοῦ λογικοῦ τήν κοιλίαν αὐτῶν πού τρέφονται έτσι, καί θά ἴδῃς πολλά τά σκουπίδια, καί τόν άκάθαρτον όχετόν, καί τόν άσβεστωμένον τάφον[12]. Τά δέ έπακόλουθα έντρέπομαι νά άναφέρω, τά ρεψίματα τά άηδιαστικά, τούς έμετούς, τάς άπό πανταχοῦ έξερχομένας άκαθαρσίας. **E** Ἀλλά καί αί έπιθυμίαι αὐταί, μελέτησε καί κοίταξε, ότι εἶναι νεκραί έκεῖ (εἰς τούς άσκητάς), καθώς καί οί έκ τούτων προερχόμενοι σφοδρότεροι έρωτες, οί σχετικοί μέ τά άφροδίσια, λέγω. Διότι καί αὐτούς θά τούς ἴδῃς όλους νά κατάκεινται μετά τῶν ἵππων, μετά τῶν σκευοφόρων. Διότι σκευοφόρος, καί όπλον, καί ἵππος εἶναι αἰσχρά συμβολικά λόγια αἰσχρᾶς πράξεως. Ἀλλά θά ἴδῃς μαζί καί άλογον καί καβαλάρην παρόμοιον, καί όπλα νά κατάκεινται. **693** Ἐκεῖ όμως άντιθέτως όλα, καί αί ψυχαί νά έχουν ριφθῆ νεκραί. Ἐνῶ έδῶ δέν εἶναι μόνον έπί τῆς τραπέζης λαμπρά ή νίκη εἰς τούς άγίους έκείνους, άλλά καί έπί τῶν άλλων, έπί τῶν χρημάτων, έπί τῆς δόξης, έπί τῆς βασκανίας, έφ' όλων τῶν νοσημάτων.

Δέν σοῦ φαίνεται ἆραγε ότι τοῦτο τό στρατόπεδον εἶναι ίσχυρότερον έκείνου, τοῦ στρατιωτικοῦ, καί ή τράπεζα φαγητοῦ καλυτέρα; Καί ποῖος έχει νά διατυπώση άντίρρησιν; Κανείς, οὔτε άπό έκείνους πού άνήκουν εἰς τήν άλλην παράταξιν, άκόμη καί άν διακατέχεται ύπό

12. Ματθ. 23, 27.

σφοδρᾶς μανίας. Διότι ἡ τράπεζα αὐτὴ εἰς τὸν οὐρανὸν ὁδηγεῖ τὸ δὲ τῆς πολυφαγίας τραπέζι εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρὸς τραβᾷ. Τὴν τράπεζαν τῆς ἀδηφαγίας ὁ διάβολος διατάσσει, ἐκείνην δὲ (τῶν ἀσκητῶν τὴν τράπεζαν) ὁ Χριστὸς εὐλογεῖ. Τὴν μίαν ἡ καλοπέρασις καὶ ἡ ἀκολασία τὴν νομοθετεῖ, τὴν ἄλλην δὲ ἡ φιλοσοφία καὶ ἡ σωφροσύνη. Ἐδῶ ὁ Χριστὸς παρίσταται, ἐκεῖ δὲ ὁ διάβολος. Διότι ὅπου ἡ μέθη, ἐκεῖ ὁ διάβολος· ὅπου αἰσχρὰ λόγια, ὅπου κορεσμός, ἐκεῖ δαίμονες χορεύουν. **B** Τέτοιο τραπέζι εἶχεν ὁ πλούσιος ἐκεῖνος[13], διὰ τοῦτο μετὰ θάνατον δὲν εἶχε οὔτε σταγόνα νεροῦ.

Ἀλλ' οἱ ἅγιοι δὲν ἀπολαύουν τοιαύτης τραπέζης, ἀλλὰ μελετοῦν πλέον τὴν ἀγγελικὴν πολιτείαν. Οὔτε ὑπανδρεύονται, οὔτε νυμφεύονται, οὔτε κοιμῶνται ὁμαδικῶς, οὔτε διασκεδάζουν· ἀλλὰ ἐκτὸς ἀπὸ ἐλαχίστους, ἔχουν καταστῆ ὅμοιοι καὶ μὲ τοὺς ἀσωμάτους ἀγγέλους. Ποῖος λοιπὸν εἶναι ἐκεῖνος ποὺ τόσον εὐκόλως νικᾷ τοὺς ἐχθρούς, ποὺ προγευματίζει καλύτερα διὰ νὰ στήσῃ τρόπαια; Διὰ τοῦτο καὶ ὁ προφήτης λέγει· «Ἑτοίμασες πρὸς χάριν μου τράπεζαν φαγητῶν εἰς πεῖσμα τῶν ἐχθρῶν μου»[14]. Δὲν θὰ ἔσφαλλε κανεὶς ἂν θὰ ἐχρησιμοποίει τὸ ρητὸν τοῦτο καὶ περὶ τῆς παρούσης τραπέζης. Διότι τίποτε δὲν θλίβει τόσον τὴν ψυχὴν ὅσον ἡ ἄτοπος ἐπιθυμία, **C** καὶ ἡ καλοπέρασις, καὶ ἡ μέθη, καὶ τὰ ἐξ αὐτῶν προερχόμενα κακά. Καὶ τοῦτο γνωρίζουν καλῶς ὅσοι ἀπέκτησαν πεῖραν. Ἐὰν δὲ ἤθελες νὰ μάθῃς καὶ ἀπὸ ποῦ συλλέγονται τὰ φαγητὰ τῆς τραπέζης αὐτῆς, καὶ ἀπὸ ποῦ τῆς ἄλλης, τῆς πνευματικῆς, τότε θὰ ἴδῃς καλῶς τὴν διαφορὰν ἑκάστης. Ἀπὸ ποῦ λοιπὸν συγκεντρώνονται τὰ φαγητὰ τῆς ἁμαρτωλῆς τραπέζης; Ἀπὸ μύρια δάκρυα, ἀπὸ χήρας καθισταμένας θύματα τῆς πλεονεξίας, ἀπὸ ὀρφανὰ ποὺ τοὺς ἁρπάζουν τὸ ψωμί. Ἡ δὲ ἄλλη τράπεζα ἀπὸ τοὺς κόπους τῶν δικαίων συνίσταται. Καὶ ὁμοιάζει αὐτὴ μὲν ἡ τράπεζα μὲ καλὴν καὶ ὡραίαν γυναῖκα, χωρὶς νὰ ἔχῃ ἀνάγκην ἀπὸ ἐξωτερικὰ κοσμήματα, ἀλλὰ ἔχει φυσικὴν τὴν ὡραιότητά της. Ἐκείνη δὲ ὁμοιάζει μὲ μίαν πόρνην αἰσχρὰν καὶ ἄσχημον, ἡ ὁποία ἔχει πολλὰ στολίδια μέν, χωρὶς ὅμως νὰ δύναται νὰ συγκαλύψῃ τὴν ἀσχημίαν της, **D** ἀλλ' ὅσον ἔρχεται πλησιέστερον, τόσο καὶ ἐκτίθεται περισσότερον. Ἔτσι καὶ ἡ τράπεζα αὐτή, ὅσον πλησιέστερον εἶναι πρὸς τὸν συνδαιτυμόνα, τόσον περισσότερον δείχνει τότε τὴν αἰσχρότητά της. Μὴ κοιτάζεις, σὲ παρακαλῶ, τοὺς συνδαιτυμόνας, ὅταν πηγαίνουν εἰς τὴν ἁμαρτωλὴν ταύτην τράπεζαν, ἀλλὰ καὶ ὅταν φεύγουν, καὶ τότε θὰ διαπιστώσῃς τὴν αἰσχρότητα. Ἐκείνη μὲν ἡ τράπεζα, ἂν καὶ εἶναι ἐλευθέρα διὰ τοὺς συνερχομένους εἰς αὐτήν, κανένα αἰσχρὸν δὲν ἐπιτρέπει νὰ λεχθῇ. Αὐτὴ δὲ τίποτε τὸ σεμνόν, διότι εἶναι πόρνη καὶ ἀτιμασμένη. Ἡ μία ἀποφέρει τὸ ὠφέλιμον εἰς ὁποῖον κάθεται πλησίον της, ἡ δὲ ἄλλη τὸ ἐπιβλαβές. Καὶ ἡ μὲν μία δὲν ἐπιτρέπει νὰ συγκρουσθῇς μὲ τὸν Θεόν, ἡ δὲ ἄλλη δὲν σὲ ἀφήνει νὰ εἶσαι φίλος τοῦ Θεοῦ. Ἂς μεταβῶμεν λοιπὸν πρὸς ἐκείνους, **E** τοὺς ἀσκητάς. Ἀπὸ ἐκεῖ θὰ μάθωμε μὲ πόσα δεσμὰ εἴμεθα δεμένοι. Ἀπὸ ἐκεῖ θὰ μάθωμε νὰ παραθέτωμε τράπεζαν γεμάτην ἀπὸ μύρια ἀγαθά, νοστιμωτάτην, ἀνέξοδον, ἀπηλλαγμένην ἀπὸ φροντίδες, ἀπὸ φθόνον καὶ βασκανίας, καὶ ἐλευθέραν ἀπὸ κάθε νόσον, γεμάτην ἀπὸ καλὰς ἐλπίδας καὶ πλήρη τροπαίων. Δὲν ὑπάρχει ψυχικὴ ταραχὴ ἐκεῖ, δὲν ὑπάρχει νόσος, δὲν ὑπάρχει ὀργή. Ὅλα εἶναι γαλήνια, ὅλα εἰρηνικά. **694** Μὴ μοῦ ἀναφέρεις τὴν σιγὴν τῶν ὑπηρετούντων εἰς τὰς οἰκίας τῶν πλουσίων, ἀλλὰ τὸν θόρυβον τῶν ἐσθιόντων. Δὲν ὁμιλῶ διὰ τὸν θόρυβον τὸν

13. Τῆς παραβολῆς τοῦ πλουσίου καὶ τοῦ Λαζάρου ἐν Λουκ. 16, 24.
14. Ψαλμ. 22, 6.

προερχόμενον ἐκ τῶν ἀναμεταξύ των συζητήσεων (ἂν καὶ αὐτὸς εἶναι καταγέλαστος), ἀλλὰ διὰ τὴν κραυγὴν τὴν ἐσωτερικήν, τὴν εἰς τὴν ψυχήν, ἡ ὁποία πολλὴν αἰχμαλωσίαν ἐπιφέρει, διὰ τοὺς θορύβους τῶν λογισμῶν, διὰ τὴν ζάλην, τὸν σκοτισμόν, τὴν τρικυμίαν, διὰ τῶν ὁποίων ὅλα ἀνακατεύονται καὶ συγχέονται, καὶ ὁμοιάζουν μὲ μάχην μέσα εἰς τὴν νύκτα. Ἀλλὰ τέτοια πράγματα δὲν συμβαίνουν εἰς τὰς σκηνὰς τῶν μοναχῶν, καὶ μόνον πολλὴ γαλήνη καὶ πολλὴ ἡσυχία ἐπικρατεῖ. Καὶ ἐκείνην μὲν τὴν τράπεζαν διαδέχεται ὕπνος παρόμοιος μὲ τὸν θάνατον, ταύτην δὲ ἐγρήγορσις καὶ ἀγρυπνία. Τὴν τράπεζαν ἐκείνην διαδέχεται κόλασις, ταύτην δὲ βασιλεία τῶν οὐρανῶν καὶ ἀθάνατα βραβεῖα. **B** Ταύτην λοιπὸν ἂς ἐπιδιώκωμεν, διὰ νὰ ἀπολαύσωμεν καὶ τοὺς καρπούς της. Τοὺς καρποὺς τῆς Βασιλείας τῶν οὐρανῶν εἴθε ὅλοι ἡμεῖς νὰ ἐπιτύχωμεν μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΟΑ΄ (71)

(Ματθ. κβ΄, 34 - 46)

«Οἱ Φαρισαῖοι ὅταν ἤκουσαν ὅτι ἀπεστόμωσε ὁ Χριστὸς τοὺς Σαδδουκαίους, συνεκεντρώθησαν γύρω του, καὶ ἕνας ἐξ αὐτῶν, νομικός, τὸν ἠρώτησε μὲ σκοπὸν νὰ τὸν πειράξῃ· Διδάσκαλε, ποία ἐντολὴ μεγάλη ὑπάρχει εἰς τὸν Νόμον;» (Ματθ. 22, 34 - 36).

C Πάλιν τὴν αἰτίαν θέτει ὁ Εὐαγγελιστής, διὰ τὴν ὁποίαν ἔπρεπε νὰ σιγήσουν, καὶ τὴν θρασύτητα ἐκείνων ἀπὸ ἐδῶ καταδεικνύει. Πῶς καὶ μὲ ποῖον τρόπον; Διότι ὅταν ἀπεστομώθησαν ἐκεῖνοι, αὐτοὶ πάλιν ἐπιτίθενται. Ἔπρεπε δὲ εἰς τὸ ἑξῆς νὰ ἡσυχάζουν, ἀλλ' αὐτοὶ συναγωνίζονται μὲ τοὺς προηγουμένους, καὶ προβάλλουν τὸν νομικόν. Διότι δὲν θέλουν νὰ μάθουν, ἀλλὰ κάνουν μίαν ἀπόπειραν παγιδεύσεως καὶ ἐρωτοῦν· «Ποία εἶναι ἡ πρώτη ἐντολή»; Ἐπειδὴ λοιπὸν ἡ πρώτη ἐντολὴ εἶναι· «Ἀγαπήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου» (στίχ. 37), **D** ἀναμένοντες νὰ τοὺς παράσχῃ κάποιαν λαβὴν καὶ σκοπεύοντες νὰ διατυπώσουν τὰς ἰδικάς των ἀπόψεις σχετικῶς μὲ τὸν λόγον του ὅτι εἶναι Θεός, τοῦ προβάλλουν τὴν ἐρώτησιν. Τί ἀπήντησε λοιπὸν ὁ Χριστός; Ἀφοῦ ἀπέδειξε τὴν ἀφορμὴν τῆς ἐρωτήσεως, ὅτι δὲν ἔχουν οὐδὲ ἴχνος ἀγάπης, ὅτι λειώνουν ἀπὸ φθόνον, ὅτι καταναλίσκονται ἀπὸ ζηλοτυπίαν, λέγει· «Νὰ ἀγαπήσῃς Κύριον τὸν Θεόν σου· αὐτὴ εἶναι ἡ πρώτη καὶ μεγάλη ἐντολή. Δευτέρα δὲ ὁμοία μὲ αὐτὴν εἶναι· Νὰ ἀγαπήσῃς τὸν πλησίον σου ὅπως τὸν ἑαυτόν σου» (στίχ. 39). Διατί δὲ αὐτὴ εἶναι ὁμοία μὲ τὴν πρώτην; Διότι αὐτὴ προηγεῖται ἐκείνης, καὶ συγχρόνως σχηματίζεται ἀπὸ στοιχεῖα αὐτῆς. **E** «Διότι ὅποιος κάνει τὸ κακόν, μισεῖ τὸ φῶς, καὶ δὲν ἔρχεται πρὸς τὸ φῶς διὰ νὰ μὴ γίνουν φανερὰ τὰ ἔργα

του»[1]. Καὶ πάλιν «Εἶπεν ὁ παράφρων εἰς τὸν ἑαυτόν του: Δὲν ὑπάρχει Θεός»[2]. Καὶ τί συμπεραίνεται ἀπὸ αὐτό; Ὅτι «διεφθάρησαν καὶ ἔγιναν μισητοὶ ἀπὸ τὰ ἄνομα ἔργα των»[3]. Καὶ πάλιν «Ρίζα ὅλων τῶν κακῶν εἶναι ἡ φιλαργυρία, ἀπὸ τὴν ὁποίαν μερικοὶ παρασυρθέντες ἀπεπλανήθησαν ἐκ τῆς πίστεως»[4]· καὶ «ἐκεῖνος ποὺ μὲ ἀγαπᾷ, θὰ διαφυλάξῃ τὰς ἐντολάς μου»[5]. Ὅλαι λοιπὸν αἱ ἐντολαὶ αὐτοῦ καὶ ἡ ἀνακεφαλαίωσις αὐτῶν εἶναι: «Νὰ ἀγαπήσῃς Κύριον τὸν Θεόν σου, καὶ τὸν πλησίον σου ὅπως τὸν ἑαυτόν σου». **698** Ἐὰν λοιπὸν ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν Θεὸν εἶναι ἀγάπη πρὸς τὸν πλησίον (ἐὰν μὲ ἀγαπᾷς, λέγει, Πέτρε, ποίμαινε τὰ πρόβατά μου), ἐὰν ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν πλησίον ἐπιφέρῃ τὴν διαφύλαξιν τῶν ἐντολῶν, τότε καλῶς λέγει, ὅτι «ἀπὸ αὐτὰς τὰς ἐντολὰς ἐξαρτῶνται ὅλος ὁ Νόμος καὶ οἱ Προφῆται» (στ. 40).

Διὰ τοῦτο αὐτὸ ποὺ ἔκαμε προηγουμένως, τὸ ἴδιο κάνει καὶ τώρα ἐδῶ· ἐπειδὴ καὶ ἐκεῖ ἀφοῦ ἠρωτήθη περὶ τοῦ τρόπου τῆς ἀναστάσεως, καὶ περὶ τοῦ τί εἶναι ἀνάστασις ἐδίδαξε περισσότερα ἀπὸ ὅσα ἐχρειάζετο νὰ πεισθοῦν, μὲ τὸν σκοπὸν νὰ παιδαγωγήσῃ αὐτούς. Καὶ ἀπὸ ἐδῶ, ἀφοῦ ἀπήντησεν εἰς τὴν πρώτην ἐρώτησιν, ἀπαντᾷ καὶ εἰς τὴν δευτέραν, ἡ ὁποία δὲν διαφέρει καὶ πολὺ ἀπὸ τὴν πρώτην (διότι ἡ μὲν δευτέρα, εἶναι ὁμοία τῆς πρώτης), καὶ ὑπέδειξεν τοιουτοτρόπως εἰς αὐτοὺς τὴν ἀφορμὴν τῆς ἐρωτήσεώς των, ποὺ ἦτο τὸ μῖσος. **B**

1. Ἰω. 3, 20.
2. Ψαλ. 52, 1.
3. Ψαλ. 13, 2.
4. Α' Τιμ. 6, 10.
5. Ἰω. 14, 15.

«Διότι ἡ ἀγάπη δὲν ζηλοφθονεῖ»[6]. Μὲ αὐτὸ δείχνει τὸν ἑαυτόν του πειθαρχικὸν καὶ εἰς τὸν Νόμον καὶ εἰς τοὺς προφήτας. Ἀλλὰ διὰ ποῖον λόγον ὁ μὲν Ματθαῖος λέγει ὅτι «μὲ πειρακτικὴν διάθεσιν ἠρώτησεν ὁ νομικός», ὁ δὲ Μᾶρκος ὑποστηρίζει τὸ ἀντίθετον; «Ἀφοῦ ἐγνώρισεν ὁ Ἰησοῦς, λέγει ὁ Μᾶρκος, ὅτι ὀρθῶς ἀπεκρίθη ὁ νομικός, εἶπεν εἰς αὐτόν. Δὲν εὑρίσκεσαι μακρὰν τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ»[7]. Οἱ Εὐαγγελισταὶ ὅμως δὲν ἀντιφάσκουν, ἀλλὰ ἀπεναντίας, συμπληρώνουν λεπτομερῶς ὁ ἕνας τὸν ἄλλον. Διότι πειρακτικὰ ἠρώτησεν εἰς τὴν ἀρχήν, ἀλλ' ἐπειδὴ ὠφελήθη ὁ νομικὸς ἀπὸ τὴν ἀπάντησιν, ἐπῃνέθη. Δὲν τὸν ἐπῄνεσεν ἀπὸ τὴν ἀρχήν, ἀλλὰ ὅταν εἶπεν, ὅτι ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν πλησίον ἀξίζει περισσότερον ἀπὸ ὅσον ἀξίζουν τὰ ὁλοκαυτώματα, τότε λέγει· «Δὲν εὑρίσκεσαι μακρὰν τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ». **C** Διότι παρέβλεψε τὰ δευτερεύοντα, τὰ ἀσήμαντα, καὶ τὴν μεγάλην ἀξίαν τῆς ἀρετῆς ἐτόνισεν. Διότι καὶ ὅλα τὰ ἰουδαϊκὰ ἔθιμα, καὶ τὸ Σάββατον καὶ τὰ λοιπά, διὰ τὸν σκοπὸν τοῦτον ἔγιναν. Ἀλλὰ οὔτε καὶ ὁλοκληρωτικὸν ἔπαινον τοῦ ἀπέδωκεν, παρὰ ἀτελῆ κάπως. Διότι μὲ τὸ νὰ εἰπῇ «δὲν εὑρίσκεσαι μακρὰν» δείχνει, ὅτι ἀκόμη ἀπέχει, διὰ νὰ ζητήσῃ τὸ ὑπόλοιπον. Ἐὰν λοιπόν, μὲ τὸ νὰ εἰπῇ οὗτος, ὅτι «Ἕνας εἶναι ὁ Θεὸς καὶ ἐκτὸς αὐτοῦ δὲν ὑπάρχει ἄλλος», ὁ Χριστὸς τὸν ἐπῄνεσε, δι' αὐτὸ μὴ παραξενεύεσαι. Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ αὐτὸ μάθε καλῶς ὅτι ἀπαντᾷ ὁ Κύριος ἀναλόγως μὲ τὴν διάθεσιν τῶν προσερχομένων. Διότι καὶ ἂν μυρίας συκοφαντίας τολμήσουν νὰ εἴπουν εἰς βάρος τοῦ Χριστοῦ, ποὺ προσβάλλουν τὴν δόξαν του, δὲν θὰ τολμήσουν ὅμως τοῦτο· νὰ εἴπουν ὅτι δῆθεν δὲν εἶναι Θεός. **D**

Διὰ ποῖον λοιπὸν λόγον, ἐπαινεῖ αὐτὸν ποὺ εἶπε ὅτι

6. Α' Κορ. 13, 4.
7. Μαρκ. 12, 34.

δὲν ὑπάρχει ἄλλος Θεὸς πλὴν τοῦ Πατρός;. Τοῦτο δὲν σημαίνει ὅτι ἐξαιροῦσεν ὁ Κύριος τὸν Ἑαυτόν του ὡς πρὸς τὴν Θεότητα. Ὄχι. Ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν ἦτο ἀκόμη ὁ κατάλληλος καιρὸς νὰ ἀποκαλύψῃ τὴν θεότητα, ἐκεῖνον ἀφήνει νὰ μένῃ εἰς τὴν ἐκ προτέρου γνωστὴν ἄποψιν καὶ τὸν ἐπαινεῖ διότι γνωρίζει καλῶς τὰ παλαιά, ὥστε νὰ τὸν προετοιμάσῃ διὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς Καινῆς Διαθήκης, κατευθύνων πρὸς αὐτὴν τὸν κατάλληλον καιρόν. Ἐξ ἄλλου δὲ καὶ τὸ «Ἕνας εἶναι ὁ Θεός, καὶ ἄλλος ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὸν δὲν ὑπάρχει» καὶ εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην καὶ παντοῦ, δὲν ἀναφέρεται πρὸς ἀθέτησιν τοῦ Υἱοῦ, ἀλλὰ ἐλέχθη πρὸς ἀντιδιαστολὴν ἀπὸ τὰ εἴδωλα. Ὥστε καὶ ὅταν ἐπαινῇ τοῦτον ποὺ ἀπήντησε κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, τὸν ἐπαινεῖ δι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγον.

E Μετὰ ἀπὸ τὴν ἀπάντησιν ἐρωτᾷ· «Τί νομίζετε περὶ τοῦ Χριστοῦ; Τίνος εἶναι Υἱός; Λέγουν εἰς αὐτόν· Τοῦ Δαβίδ» (στίχ. 42). Κοίταξε, μετὰ ἀπὸ πόσα θαύματα, μετὰ ἀπὸ πόσα σημεῖα, ἀπὸ πόσας ἐρωτήσεις, μετὰ ἀπὸ πόσας ἐπιβεβαιώσεις συμφωνίας του μετὰ τοῦ Πατρὸς διὰ λόγων καὶ δι' ἔργων, μετὰ ἀπὸ τὸν ἔπαινον πρὸς τὸν εἰπόντα ὅτι « Εἷς ἐστιν ὁ Θεός», τότε ἐρωτᾷ, διὰ νὰ μὴ εὑρίσκουν πρόφασιν, 596 καὶ εἴπουν ὅτι θαύματα μὲν ἔκαμε, πρὸς τὸν Νόμον δὲ καὶ πρὸς τὸν Θεὸν ἦτο πολέμιος καὶ ἀντίθετος. Διὰ τοῦτο μετὰ ἀπὸ τόσα, τότε ἐρωτᾷ, ὁδηγῶν μὲ ἔμμεσον τρόπον αὐτοὺς εἰς τὸ νὰ ὁμολογήσουν καὶ αὐτὸν ὡς Θεόν. Καὶ τοὺς μὲν μαθητὰς πρῶτον τοὺς ἠρώτησε, τί οἱ ἄλλοι λέγουν, περὶ αὐτοῦ καὶ κατόπιν ἐζήτησε τὴν γνώμην των. Τούτους δὲ δὲν τοὺς ὁμιλεῖ ἔτσι, ἂν καὶ εἶπον περὶ αὐτοῦ ὅτι εἶναι πλάνος καὶ πονηρός, καθ' ὅσον ἀδιστάκτως ἔλεγον τὰ πάντα. Διὰ τοῦτο συνεπῶς ἐξετάζει προσεκτικῶς τὰς σκέψεις αὐτῶν τῶν ἰδίων.

Ἐπειδὴ λοιπὸν ἐν συνεχείᾳ ἐπρόκειτο νὰ βαδίσῃ

πρὸς τὸ πάθος, θέτει σαφῶς τὴν προφητείαν ποὺ ἀνακηρύττει αὐτὸν ὡς Κύριον. Δὲν γίνεται ὅμως τοῦτο ἁπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε, οὔτε ὅτι ἦλθε μὲ τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐκ προτέρου (διὰ νὰ ἐκπληρωθῇ ἡ προφητεία), ἀλλὰ ὕστερον ἀπὸ εὔλογον αἰτίαν. B Διότι ἀφοῦ ἐρώτησεν αὐτοὺς κατ' ἀρχάς, καὶ ἐπειδὴ δὲν εἶπον τὴν ἀληθῆ γνώμην των περὶ αὐτοῦ (διότι ἔλεγον περὶ αὐτοῦ ὅτι εἶναι ἁπλὸς ἄνθρωπος), καταρρίπτων τὴν ἐσφαλμένην των γνώμην διὰ τοῦτο ἀναφέρει τὸν Δαβίδ, ὁ ὁποῖος ἀνακηρύττει τὴν θεότητα αὐτοῦ. Διότι ἐκεῖνοι ἐνόμιζον ὅτι ἦτο ἁπλὸς ἄνθρωπος, διὰ τοῦτο καὶ ἔλεγον ὅτι «τοῦ Δαβὶδ ἦτο Υἱός». Ὁ Χριστὸς δὲ διορθώνει τὴν γνώμην αὐτῶν καὶ παρουσιάζει τὸν Δαβὶδ νὰ μαρτυρῇ τὴν κυριότητα αὐτοῦ, καὶ τὴν γνησιότητα τῆς Υἱότητος αὐτοῦ, καὶ τὸ ὅμοιον τῆς ἁρμοζούσης εἰς αὐτὸν τιμῆς, ὅπως ἀκριβῶς καὶ πρὸς τὸν Πατέρα. Καὶ δὲν σταματᾷ μέχρις ἐδῶ, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ φοβήσῃ αὐτούς, προχωρεῖ λέγων καὶ τὸ ἑξῆς: «ἕως ὅτου καταστήσω τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου» (στιχ. 44), διὰ νὰ καθοδηγήσῃ αὐτοὺς καὶ διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ. C Καὶ διὰ νὰ μὴ προφασίζωνται, ὅτι ἀπὸ λόγους κολακείας ἀπήντησεν ἔτσι, καὶ ὅτι ἡ ἀπάντησις αὐτὴ ἦτο ἀνθρωπίνη, κοίταξε τί λέγει. «Πῶς λοιπὸν ὁ Δαβὶδ φωτιζόμενος ἀπὸ τὸ Πνεῦμα, Κύριον αὐτὸν καλεῖ»[8]; Κοίταξε πῶς μὲ πλάγιον τρόπον εἰσάγει τὴν περὶ τοῦ ἑαυτοῦ του ἀλήθειαν καὶ γνώμην. Προηγουμένως εἶπεν, «Τί φρονεῖτε περὶ τοῦ Χριστοῦ; Τίνος εἶναι υἱός;», ὥστε νὰ τοὺς ὁδηγήσῃ δι' ἐρωτήσεως εἰς τὴν ἀπάντησιν. D Ἔπειτα, ἐπειδὴ εἶπον ὅτι εἶναι Υἱὸς τοῦ Δαβίδ, τὰ ἑξῆς λέγει καὶ πάλιν μὲ μορφὴν ἐρωτήσεως. «Πῶς λοιπὸν ὁ Δαβὶδ ἐμπνευσμένος ἀπὸ τὸ Πνεῦμα ὀνομάζει αὐτὸν Κύριον;», ὥστε νὰ

8. Ψαλ. 109, 1.

μὴ βεβαιώση ἐκ προτέρου ὁ ἴδιος εἰς αὐτοὺς τὰ λεγόμενα. Διὰ τοῦτο δὲν εἶπε, τί φρονεῖτε περὶ ἐμοῦ, ἀλλὰ περὶ τοῦ Χριστοῦ. Διὰ τοῦτο καὶ οἱ ἀπόστολοι ἐμμέσως ἐχρησιμοποίουν τὸν πατριάρχην Δαβὶδ καὶ ἔλεγαν· «Ἠμποροῦμε νὰ σᾶς εἰποῦμε καθαρὰ διὰ τὸν πατριάρχην Δαβίδ, ὅτι καὶ ἀπέθανε καὶ ἐτάφη»[9]. Καὶ ὁ Κύριος διὰ τοῦτο ὁμοίως ὑπὸ μορφὴν ἐρωτήσεως καὶ συλλογισμοῦ τὴν ἀλήθειαν εἰσάγει καὶ λέγει· «Πῶς λοιπὸν ὁ Δαβὶδ φωτιζόμενος ὑπὸ τοῦ Πνεύματος ὀνομάζει αὐτὸν Κύριον μὲ τὴν φράσιν: Εἶπεν ὁ Κύριος εἰς τὸν Κύριόν μου, κάθισε εἰς τὰ δεξιά μου μέχρις ὅτου κάμω τοὺς ἐχθρούς σου E ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου;»· καὶ κατόπιν, «Ἐὰν λοιπὸν ὁ Δαβὶδ ὀνομάζῃ αὐτὸν Κύριον, πῶς εἶναι Υἱός του;». Ὄχι βεβαίως ὅτι ἀπορρίπτει τὸ ὅτι εἶναι υἱός του. Ἄπαγε. Ἀλλοιῶς δὲν θὰ ἐπιτιμοῦσε τὸν Πέτρον διὰ τοῦτο. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἤθελε νὰ διορθώσῃ τὴν ἐσφαλμένην ἀντίληψιν τῶν Φαρισαίων. Ὥστε ὅταν ἐρωτᾷ· «Πῶς συμβαίνει νὰ εἶναι υἱός του;», λέγει ἐν συνεχείᾳ 397 ὅτι δὲν εἶναι τὰ πράγματα ὅπως σεῖς λέτε. Διότι ἐκεῖνοι ἔλεγον, ὅτι μόνον υἱὸς τοῦ Δαβὶδ εἶναι καὶ ὄχι καὶ Κύριος. Καὶ τοῦτο ἐγίνετο μετὰ τὴν ἀπάντησιν, καὶ τότε πλαγίως. «Ἐὰν λοιπὸν ὁ Δαβὶδ ὀνομάζῃ αὐτὸν Κύριον, πῶς εἶναι υἱός του;». Ἀλλ' ὅμως ἂν καὶ ἤκουσαν αὐτά, οὐδὲν ἀπήντησαν. Διότι δὲν ἤθελον νὰ μάθουν τίποτα ἀπὸ τὰ πρέποντα. Διὰ τοῦτο Ὁ ἴδιος συνεχίζει καὶ λέγει ὅτι Κύριος αὐτοῦ (τοῦ Δαβὶδ) εἶναι. Μᾶλλον δὲ ὄχι μόνον αὐτὸ λέγει ἁπλῶς, ἀλλὰ τὸ λέγει ἀφοῦ παρέλαβε μαζί του τὸν προφήτην, διότι αὐτοὶ ἐδείκνυον μεγάλην ἀπιστίαν πρὸς αὐτόν, καὶ διότι ἐσυκοφαντεῖτο παρ' αὐτῶν. Αὐτὸ δὲ τὸ ὁποῖον προπαντὸς πρέπει νὰ σκεπτώμεθα, εἶναι τὸ νὰ μὴ σκανδαλιζώμεθα, ἔστω

9. Πράξ. 2, 29.

καὶ ἂν κάτι δῆθεν ἀσήμαντον καὶ ἔμμεσον λέγεται παρ' αὐτοῦ. B Τὸ αἴτιον δὲ ποὺ λέγονται τὰ ἀσήμαντα δῆθεν αὐτὰ λόγια, καθὼς καὶ ἄλλα πολλά, εἶναι ἡ συγκατάβασις (τοῦ Χριστοῦ) πρὸς συζήτησιν μετ' αὐτῶν. Διὰ τοῦτο καὶ τώρα διδάσκει τὴν ἀλήθειαν ὑπὸ μορφὴν ἐρωτήσεως καὶ ἀπαντήσεως. Ὑπαινίσσεται δὲ καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὴν ἀξίαν τούτου. Διότι δὲν ἦτο τὸ ἴδιον νὰ πληροφορηθοῦν οἱ Ἰουδαῖοι τὴν ἀλήθειαν ἐκ μέρους τοῦ Κυρίου, καὶ ἐκ μέρους τοῦ Δαβίδ. Σὺ δὲ κάνε μου τὴν χάριν καὶ θαύμασε καὶ τὸ ἐπίκαιρον τοῦ λόγου. Διότι ὅταν εἶπεν, ὅτι «Εἷς Κύριος ἐστί», τότε καὶ διὰ τὸν ἑαυτόν του ἀνέφερεν ὅτι εἶναι Κύριος, ὄχι μόνον μὲ τὰ ἔργα του, ἀλλὰ καὶ διὰ μέσου τῆς προφητείας. Καὶ ἀποδεικνύει ὅτι καὶ ὁ Πατὴρ ἀμύνεται ἐναντίον των χάριν αὐτοῦ «μέχρις ὅτου κάμω, λέγει, τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου», καθὼς καὶ πολλὴν ἐκ τούτου τὴν ὁμόνοιαν καὶ ἐκτίμησιν τοῦ Γεννήτορος πρὸς αὐτόν. C Καὶ μὲ αὐτὸ θέτει τέλος εἰς τὰς μετ' αὐτῶν συζητήσεις, ὑψηλὸν καὶ μεγάλο καὶ ἱκανὸν νὰ ράψῃ τὰ στόματα αὐτῶν. Καὶ διότι μετὰ ἀπὸ αὐτὸ ἐσιώπησαν, ὄχι μὲ τὴν θέλησίν των, ἀλλὰ διότι δὲν εἶχον τί νὰ εἴπουν. Καὶ ἔτσι ἐδέχθησαν καίριον πλῆγμα, ὥστε οὐδέποτε πλέον νὰ τολμήσουν νὰ ἐπιτεθοῦν ἐναντίον του εἰς τὸ ἑξῆς μὲ τὰ ἴδια ἐπιχειρήματα. «Οὐδεὶς ἐτόλμησε, λέγει, ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης νὰ τὸν ἐρωτήσῃ πλέον» (στιχ. 26). Δὲν προσφέρει δὲ μικρὰν ὠφέλειαν τοῦτο εἰς τοὺς ὄχλους. Διὰ τοῦτο καὶ πρὸς αὐτοὺς πλέον στρέφει τὸν λόγον, ἀφοῦ ἀπεμάκρυνε τοὺς λύκους καὶ ἀπέκρουσε τὰς ἐπιθέσεις των. Διότι ἐκεῖνοι τίποτε δὲν ἐκέρδιζον ἀφοῦ κατελήφθησαν ὑπὸ τῆς κενοδοξίας καὶ κατέπεσαν εἰς τὸ φοβερὸν τοῦτο πάθος. D Διότι τὸ πάθος τοῦτο εἶναι φοβερὸν καὶ πολυκέφαλον. Ἄλλοι μὲν λοιπὸν παρασυρόμενοι ἀπὸ κενοδοξίαν ἐρωτεύονται τὰ ἀξιώματα, ἄλλοι δὲ τὰ χρήματα, καὶ ἄλλοι τὴν δύναμιν. Προ-

κειμένου νὰ ἱκανοποιηθῇ τὸ πάθος τοῦτο (τῆς κενοδοξίας), χρησιμοποιοῦν καὶ τὴν ἐλεημοσύνην, καὶ τὴν νηστείαν (δίαιταν) καὶ τὰς προσευχάς, καὶ τὴν διδασκαλίαν, καὶ γενικῶς πολλαὶ εἶναι αἱ κεφαλαὶ τοῦ θηρίου τούτου.

Ἀλλὰ τὸ νὰ χρησιμοποιοῦν οἱ κενόδοξοι τὰ διάφορα ἄλλα μέσα, οὐδὲν ἀξιοπερίεργον· τὸ νὰ νηστεύουν καὶ νὰ προσεύχωνται ἐκ φιλοδοξίας, τοῦτο εἶναι τὸ παράξενον καὶ ἀξιοδάκρυτον. Ὅμως διὰ νὰ μὴ στιγματίζωμεν μόνον τὸ πάθος τοῦτο, ἐλᾶτε νὰ εἴπωμεν καὶ τὸν τρόπον διὰ τοῦ ὁποίου θὰ τὸ ἀποφύγωμεν. Πρὸς ποίους λοιπὸν νὰ ἐπιτεθῶμεν πρῶτον; **E** Νὰ στραφῶμεν πρὸς τοὺς κυνηγοῦντας τὰ χρήματα, ἢ πρὸς τοὺς κομψευομένους ἢ πρὸς τοὺς φιλοδόξους ἢ τοὺς ὑπερηφανευομένους διὰ ρητορικὴν ἱκανότητα, διὰ σωματικὰ προσόντα, διὰ τὴν τέχνην των, διὰ τὴν ὡραιότητά των, διὰ τοὺς καλλωπισμούς, ἢ διὰ τὴν σκληρότητα, ἢ διὰ τοὺς δῆθεν φιλανθρώπους καὶ ἐλεήμονας, ἢ διὰ τοὺς ὑπερηφανευομένους διὰ τὴν πονηρίαν των ἢ δι' ἀφοβίαν πρὸ τοῦ θανάτου ἢ νὰ στραφῶμεν κατὰ τῶν ἐπιδιωκόντων μεταθανάτιον δόξαν;

Καὶ διότι, ὅπως εἶπα, πολλὰς πλεκτάνας ἔχει τοῦτο τὸ πάθος, καὶ μᾶς ὁδηγεῖ μακρὰν καὶ τῆς ζωῆς **698** Καὶ ὁ δεῖνα, λέγει, ἀπέθανε· ἐπιδιώκων δὲ νὰ θαυμασθῇ, αὐτὰ καὶ αὐτὰ κατώρθωσε νὰ κάμῃ. Καὶ διὰ τοῦτο ἄλλος καταντᾷ πτωχὸς καὶ ἄλλος καθίσταται πλούσιος. Τὸ δὲ κακὸν εἶναι τοῦτο, ὅτι ἡ κενοδοξία ἀναπτύσσεται πολλάκις καὶ ἀπὸ τὰ ἀντίθετά της.

Κατὰ ποίων λοιπὸν νὰ στραφῶμεν καὶ νὰ παραταχθῶμεν πρῶτον; Διότι δὲν ἀρκεῖ ὁ εἷς καὶ ὁ αὐτὸς λόγος πρὸς ὅλων τῶν εἰδῶν τοὺς κενοδόξους. Θέλετε λοιπὸν νὰ στραφῶμεν πρὸς χρησιμοποιοῦντας τὴν ἐλεημοσύνην χάριν κενοδοξίας; Κατὰ τὴν γνώμην μου ἀξίζει.

Διότι μὲ συγκινεῖ ἰδιαιτέρως ἡ περίπτωσις αὐτή, καὶ ὑπερβολικὰ λυποῦμαι διαπιστώνων τὴν ἐκ τῆς κενοδοξίας προκαλουμένην φθοράν. Ὁμοιάζει δὲ ἡ κενοδοξία μὲ ἐπικίνδυνον τροφὸν καὶ προαγωγὸν συγχρόνως κάποιας βασιλικῆς κόρης, τὴν ὁποίαν τρέφει μέν, ἀλλὰ ὁδηγεῖ εἰς καταισχύνην καὶ ὁδὸν τῆς ἁμαρτίας· **B** καὶ τὴν παρακινεῖ ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ περιφρονῇ τὸν πατέρα της, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ καλλωπίζεται διὰ νὰ ἀρέσῃ εἰς βρωμεροὺς καὶ καταπτύστους πολλὰς φορὰς ἄνδρας. Καὶ στολίζει αὐτὴν μὲ τέτοια στολίδια, αἰσχρὰ καὶ ἄτιμα, ποὺ ἀρέσουν εἰς τοὺς ἄλλους καὶ ὄχι εἰς τὸν πατέρα της. Ἔλα λοιπὸν νὰ ἀπευθυνθῶμεν πρὸς αὐτοὺς (τοὺς κενοδόξους) καὶ ἔστω ὅτι κάποια ἐλεημοσύνη γίνεται μὲ ἀρκετὴν ἀπλοχεριὰ καὶ μὲ σκοπὸν τὴν πρὸς τοὺς πολλοὺς ἐπίδειξιν. Τοῦτο τὸ γεγονὸς ὁμοιάζει μὲ τὴν μαστρωπὸν ποὺ ἐξάγει τὴν κόρην πρῶτον ἀπὸ τὸν πατρικὸν οἶκον. Καὶ ἐνῷ ὁ πατήρ της τῆς ἀπαγορεύει νὰ ἐκτίθεται εἰς τὰ μάτια τοῦ κόσμου, αὐτὴ ὅμως ἐπιδεικνύει τὸν ἑαυτόν της εἰς τοὺς δούλους καὶ εἰς τοὺς τυχόντας καὶ εἰς ὅσους ὁλοτελῶς ἀγνοοῦν αὐτήν. Εἶδες πῶς ἡ πόρνη καὶ μαστρωπὸς παρεκίνησε τὴν κόρην εἰς ἔρωτα μὲ κακοὺς ἀνθρώπους, διὰ νὰ κάνῃ ἡ κόρη αὐτὴ ὅ,τι ἐπιθυμοῦν ἐκεῖνοι; **C** Θέλεις τώρα νὰ ἴδῃς πῶς ὄχι μόνον πόρνην, ἀλλὰ καὶ μανιώδη καθιστᾷ τὴν τοιαύτην ψυχὴν ἡ κενοδοξία; Μελέτησε λοιπὸν τὴν διάθεσιν τῆς ψυχῆς αὐτῆς. Διότι ὅταν, ἀφοῦ ἐγκαταλείψῃ τὸν οὐρανόν, τρέχῃ ὄπισθεν δραπετῶν καὶ δούλων κατὰ τὰς παρόδους καὶ τοὺς στενοδρόμους καὶ ἐπιδιώκει νὰ συναντήσῃ ἐκείνους ποὺ τὴν μισοῦν, τοὺς αἰσχροὺς καὶ τοὺς ἀηδιαστικούς, ποὺ δὲν θέλουν οὔτε νὰ τὴν ἴδουν καὶ ποὺ τὴν μισοῦν ἐπειδὴ αὐτὴ φλέγεται ἀπὸ διάθεσιν ἐπιδείξεως πρὸς αὐτούς; Τί ἠμπορεῖ νὰ γίνῃ περισσότερον παράλογον ἀπὸ αὐτό; Διότι τίποτε δὲν μισοῦν τόσον οἱ

περισσότεροι τῶν ἀνθρώπων, ὅσον ἐκείνους ποὺ ἐπιδιώκουν νὰ ἐπιδειχθοῦν εἰς αὐτούς. Πολλὰς δὲ κακολογίας ἐγείρουν ἐναντίον των, καὶ συμβαίνει τὸ ἴδιον, ποὺ κάνει ἕνας προαγωγὸς **D** ὁ ὁποῖος ἀφοῦ ἀπαγάγῃ μίαν παρθένον καὶ κόρην βασιλέως ἀπὸ τὸ βασιλικὸν ἀνάκτορον, ἤθελεν ἐν συνεχείᾳ τὴν διατάξῃ νὰ ἐκδίδεται μὲ μοιχοὺς καὶ καταπτύστους ἀλήτας. Αὐτοὶ λοιπόν, ὅσον τοὺς κυνηγᾷς διὰ νὰ σὲ ἐπαινέσουν, τόσον σὲ ἀποστρέφονται. Ἐνῷ ὁ Θεός, ὅσον ζητῇς τὴν ἰδικήν του δόξαν, τόσον περισσότερον σὲ προσελκύει κοντά του, σὲ ἐπαινεῖ καὶ σοῦ ἀποδίδει μεγάλην τὴν ἀμοιβήν. Ἐὰν ἀκόμη θέλῃς καὶ διαφοροτρόπως νὰ μάθῃς τὴν ἐκ τῆς κενοδοξίας ζημίαν, ὅταν παρασύρεσαι ἀπὸ τὴν ἐπίδειξιν καὶ τὴν φιλοδοξίαν, σκέψου πόση λύπη συσσωρεύεται μέσα σου καὶ διαρκῶς αὐξανομένη κατήφεια καθ' ὅσον ὁ Χριστὸς φωνάζει μέσα σου καὶ λέγει, ὅτι ἔχασες ὅλον τὸν μισθόν σου[10].

E Πανταχοῦ βεβαίως ἡ κενοδοξία εἶναι κακόν, πρὸ παντὸς ὅμως εἰς τὴν φιλανθρωπίαν, πρᾶγμα ποὺ εἶναι χειροτέρα σκληρότης, νὰ διαπομπεύῃς τὰς ξένας συμφορὰς χάριν κενοδοξίας διότι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὑβρίζεις τοὺς πτωχούς. Ἐὰν λοιπὸν τὸ νὰ ἀναφέρῃς τὰς καλωσύνας σου εἶναι ὕβρις, τὸ νὰ ὑποκινῇς πρὸς τοῦτο καὶ πολλοὺς ἄλλους, τί νομίζεις ὅτι εἶναι;

699 Πῶς λοιπὸν θὰ ξεφύγωμε ἀπὸ τὴν καταστροφήν; Ὅταν μάθωμεν νὰ κάμωμεν ἐλεημοσύνας καὶ ὅταν γνωρίζωμεν ἀπὸ ποίους ζητοῦμε δόξαν. Διότι πές μου, ποῖος εἶναι ὁ συστήσας τὴν ἐλεημοσύνην; Αὐτὸς ποὺ ὑπέδειξεν αὐτήν, δηλαδὴ ὁ Θεός, πρὸ πάντων αὐτός, ποὺ γνωρίζει καλῶς τὴν σημασίαν της καὶ μετατρέπει αὐτὴν εἰς ἄπειρον δόξαν. Τί λοιπόν; Ὅταν διδάσκε-

10. Ματθ. 6, 2.

σαι τὴν παλαιστικὴν τέχνην, πρὸς ποίους καταφεύγεις ἢ πρὸς ποίους ἐπιδεικνύεις τὰς παλαιστικάς σου ἱκανότητας, πρὸς τὸν λαχανοπώλην καὶ τὸν ἰχθυοπώλην ἢ πρὸς τὸν γυμναστήν; Ἐξ ἄλλου αὐτοὶ εἶναι πολλοί, ἐνῷ ὁ γυμναστὴς εἶναι ἕνας. Τί λοιπόν; Ὅταν ἐκεῖνος θαυμάζῃ καὶ ἄλλοι γελοῦν εἰρωνικά, δὲν θὰ γελάσῃς καὶ σὺ μαζὶ μὲ τὸν ἐκπαιδευτὴν εἰς βάρος τῶν ἄλλων; Ἀκόμη δέ, ὅταν μαθαίνῃς πυγμαχίαν, δὲν πηγαίνεις ὁμοίως πρὸς ἐκεῖνον ποὺ γνωρίζει τὴν τέχνην τῆς πυγμαχίας; Ὅταν δὲ ἀσκῆσαι εἰς τὴν ρητορείαν, δὲν θὰ ἐπιζητῇς τοὺς ἐπαίνους τοῦ ρήτορος, καὶ δὲν θὰ περιφρονῇς τὰ λόγια τῶν ἄλλων; **B** Πῶς λοιπόν, δὲν εἶναι παράλογον, διὰ τὰς ἄλλας διαφόρους τέχνας νὰ προσέχῃς μόνον τὰς συμβουλὰς ἁρμοδίου διδασκάλου, ἐδῶ δὲ νὰ κάνῃς τὸ ἀντίθετον, ὅταν μάλιστα ἡ ζημία εἶναι τόσον μεγάλη; Καὶ ἐκεῖ μέν, ὅταν παλαίῃς κατὰ τῶν πολλῶν συμφώνως μὲ τὴν ἰδικήν σου γνώμην καὶ ὄχι μὲ τὰς συμβουλὰς τοῦ διδασκάλου, ἡ ζημία περιορίζεται εἰς τὴν πάλην. Ἐδῶ δὲ ἀγωνίζεσαι διὰ τὴν αἰώνιον ζωήν. Κατέστης ὅμοιος μὲ τὸν Θεόν, ὡς πρὸς τὴν ἐλεημοσύνην. Γίνε λοιπὸν ὅμοιος μὲ αὐτὸν καὶ ὡς πρὸς τὴν ἀποφυγὴν τῆς ἐπιδείξεως. Διότι ἔλεγε ὅταν ἐθεράπευε, νὰ μὴ τὸ εἴπουν εἰς κανένα. Ἀλλὰ θέλεις νὰ θεωρῆσαι ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ὡς ἐλεήμων; Καὶ ποῖον τότε τὸ κέρδος; Κέρδος μὲν κανένα, ἡ δὲ ζημία ἐκ τῆς ἐπιδείξεως ἀπέραντος. **C** Διότι αὐτοὶ οἱ ἴδιοι τοὺς ὁποίους καλεῖς ὡς μάρτυρας, γίνονται λησταὶ τῶν οὐρανίων θησαυρῶν. Μᾶλλον δὲ ὄχι αὐτοί, ἀλλ' ἡμεῖς οἱ ἴδιοι ποὺ καταστρέφομε τὰ ἰδικά μας ἀγαθὰ καὶ διασκορπίζομε τοὺς οὐρανίους θησαυρούς μας. Ὢ ποία καινούρια συμφορὰ καὶ ποῖον περίεργον πάθος! Ἀγαθά, τὰ ὁποῖα οὔτε σκόρος καταστρέφει, οὔτε κλέπτης διαρρηγνύει, τὰ σκορπίζει ἡ κενοδοξία. Ἡ κενοδοξία, αὐτὴ εἶναι ὁ σκόρος τῶν ἄνω θησαυρῶν, αὐτὴ εἶναι ὁ κλέπτης τῶν οὐ-

ρανίων ἀγαθῶν, αὐτὴ εἶναι πού παρασύρει τὸν ἀδαπάνητον πλοῦτον. Αὐτὴ καταστρέφει καὶ διαφθείρει τὰ πάντα. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ὁ διάβολος γνωρίζει ὅτι τὰ ἀγαθὰ τῆς ἐλεημοσύνης δὲν καταστρέφονται **D** οὔτε ἀπὸ λῃστάς, οὔτε ἀπὸ σκώληκα, οὔτε ἀπὸ ἄλλα φθοροποιὰ μέσα, διὰ τῆς κενοδοξίας ὑποκλέπτει αὐτά.

Διατί ἐπιθυμεῖς ἄλλην δόξαν; Ἔπειτα δὲν σοῦ ἀρκεῖ ἡ δόξα αὐτοῦ πού λαμβάνει τὴν ἐλεημοσύνην, τοῦ ἰδίου δηλαδὴ τοῦ Φιλανθρώπου Θεοῦ, ἀλλ᾽ ἀγαπᾷς καὶ τὴν ἐκ μέρους τῶν ἀνθρώπων; Πρόσεχε μήπως ὑποστῆς τὰ ἀντίθετα. Μήπως δὲν σὲ θεωρήσουν ὡς ἐλεήμονα, ἀλλὰ σὲ ἐκλάβουν ὡς διαπομπευτὴν καὶ φιλόδοξον πού διασαλπίζει τὰς ξένας συμφοράς. Διότι καὶ μυστήριον εἶναι ἡ ἐλεημοσύνη. Κλεῖσε λοιπὸν τὰς θύρας διὰ νὰ μὴ ἴδῃ κανεὶς αὐτὰ πού δὲν εἶναι ἐπιτρεπτά. Καὶ διότι τὰ ἰδικά μας μυστήρια πρὸ παντὸς τοῦτο **E** εἶναι, ἐλεημοσύνη καὶ φιλανθρωπία Θεοῦ. Διότι κατὰ τὸ πολὺ ἔλεός του μᾶς ἐλέησε, ἐνῷ εἴμεθα ἀπειθεῖς ἀπέναντί του. Καὶ ἡ πρώτη δέησις εἶναι πλήρης ἐλέους, ὅταν παρακαλοῦμε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζομένων, ὡς καὶ ἡ δευτέρα, ὑπὲρ τῶν μετανοούντων, ὅταν πολὺ τὸ ἔλεος ἐπικαλῆται. Καὶ ἡ τρίτη πάλιν δέησις ὑπὲρ ἡμῶν τῶν ἰδίων, ὅταν προβάλλωνται κατ᾽ αὐτὴν ἁγνὰ παιδάκια τοῦ λαοῦ διὰ νὰ προσελκύσουν τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ. **700** Ἐπειδὴ δὲ οἱ ἴδιοι συναισθανόμεθα τὰ ἁμαρτήματά μας, διὰ τοῦτο ἡμεῖς οἱ ἴδιοι παρακαλοῦμε τὸν Θεὸν ὑπὲρ τῶν μεγάλων ἁμαρτωλῶν πού πρόκειται νὰ κριθοῦν. Ὑπὲρ ἡμῶν τῶν ἰδίων παρακαλοῦν τὰ παιδιά, ἡ δὲ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνήκει εἰς τοὺς ζηλωτὰς τῆς ἁπλότητος αὐτῆς τῶν παιδιῶν. Ὁ συμβολισμὸς αὐτὸς τῆς ἁπλότητος, τοῦτο δεικνύει, ὅτι οἱ χριστιανοὶ ἐκεῖνοι πού μοιάζουν σὰν τὰ παιδιὰ ὡς πρὸς τὴν ταπείνωσιν καὶ ἁπαλωσύνην; πρὸ παντὸς ἐκεῖνοι, δύνανται νὰ προσεύχωνται ὑπὲρ τῶν ὑπευθύνων. Τοῦτο δὲ τὸ μυστήριον ἀπὸ πόσον ἔλεος

εἶναι γεμᾶτο καὶ ἀπὸ πόσην φιλανθρωπίαν, γνωρίζουν οἱ μυημένοι. Καὶ σὺ λοιπόν, ὅταν ἐλεῇς ἄνθρωπον ἀναλόγως μὲ τὰς δυνατότητάς σου, κλεῖσε καλῶς τὴν θύραν τῆς κοινολογήσεως. Μόνον αὐτὸς πού ἐλεεῖται νὰ τὸ γνωρίζῃ, καὶ ἂν εἶναι δυνατὸν οὔτε καὶ αὐτός. Ἐὰν δὲ ἀνοίγῃς διάπλατα (τὴν θύρα), καὶ τὸ κοινολογῇς, διαπομπεύεις τὸ μυστήριον. **B** Κατάλαβέ το ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος, τοῦ ὁποίου ἐπιζητεῖς τὸν ἔπαινον, καὶ αὐτὸς ἀκόμη θὰ σὲ κατακρίνῃ. Καὶ ἂν μὲν εἶναι φίλος, θὰ σοῦ τὸ εἰπῇ ἐνώπιόν σου, ἂν δὲ ἐχθρὸς καὶ ἐνώπιον ἄλλων θὰ σὲ διακωμῳδήσῃ καὶ θὰ πάθῃς τὰ ἀντίθετα ἀπὸ ὅσα περιμένεις. Διότι σὺ μὲν ἐπιθυμεῖς, νὰ σοῦ εἴπῃ, ὅτι εἶσαι ἐλεήμων· αὐτὸς ὅμως δὲν θὰ εἰπῇ τοῦτο, ἀλλὰ θὰ εἰπῇ: ὁ κενόδοξος, ὁ ἀνθρωπάρεσκος, καὶ ἄλλα πολὺ χειρότερα τούτων. Ἂν ὅμως τὰ ἀποκρύψῃς, θὰ εἰπῇ τὰ ἀκριβῶς ἀντίθετα ἀπὸ αὐτά, ἤτοι ὁ φιλάνθρωπος, ὁ ἐλεήμων. Διότι δὲν ἀφήνει ὁ Θεὸς νὰ κρυφθοῦν, ἀλλ᾽ ἐὰν σὺ τὰ κρύψῃς, ἐκεῖνος θὰ τὰ φανερώσῃ, καὶ τότε θὰ εἶναι μεγαλύτερον καὶ ἀξιοθαύμαστον, καὶ περισσότερον τὸ κέρδος. **C** Ὥστε λοιπὸν ἡ τυχὸν ἐπίδειξις τῆς ἐλεημοσύνης σας ἀπὸ μέρους σας εἶναι ἀντίθετος καὶ πρὸς αὐτὴν ταύτην τὴν δόξαν. Διότι πρὸς ἐκεῖνο πού σπεύδομεν καὶ βιαζόμεθα, πρὸ παντὸς τότε, ἀντιστέκεται τοῦτο πρὸς ἡμᾶς· καὶ ὄχι μόνον δόξαν ἐλεήμονος δὲν λαμβάνομεν, ἀλλὰ καὶ ἀκριβῶς τὸ ἀντίθετον, καὶ συγχρόνως ὑφιστάμεθα καὶ μεγάλην ζημίαν. Ἕνεκα λοιπὸν ὅλων τούτων, ἂς ἀπέχωμεν ἀπὸ τὴν κενοδοξίαν, καὶ ἂς ἀγαπῶμεν τὴν δόξαν μόνον τοῦ Θεοῦ. Διότι ἔτσι θὰ ἐπιτύχωμεν καὶ τὴν ἐδῶ δόξαν, καὶ τὰ αἰώνια ἀγαθὰ θὰ ἀπολαύσωμεν μὲ τὴν χάριν καὶ φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει ἡ δόξα καὶ ἡ δύναμις εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. **D** Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΟΒ΄ (72)

(Ματθ. κγ΄, 1 - 12)

«Τότε ὁ Ἰησοῦς ὡμίλησε πρὸς τὰ πλήθη καὶ εἰς τοὺς μαθητάς του καὶ εἶπεν· Εἰς τὴν ἕδραν τοῦ Μωϋσέως ἐκάθησαν οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι. Ὅσα, λοιπόν, σᾶς εἰποῦν νὰ τηρήσετε, τηρήσατέ τα, ἀλλὰ μὴ παραδειγματίζεσθε ἀπὸ τὰ ἔργα των» (Ματθ. 13, 1 - 3).

E «Τότε»· πότε; Ὅταν εἶπεν αὐτά, ὅταν ἀπεστόμωσεν αὐτούς, ὅταν ἐσταμάτησαν καὶ δὲν ἐτολμοῦσαν πλέον νὰ τὸ πράξουν. Ὅταν ἀπέδειξεν, ὅτι αὐτοὶ ἦσαν ἀθεράπευτοι. Καὶ ἐπειδὴ ἔκαμε διάκρισιν μεταξὺ Κυρίου καὶ Κυρίου, καταφεύγει καὶ πάλιν εἰς τὸν Νόμον. Ἂν καὶ ὁ Νόμος βεβαίως τίποτε παρόμοιον δὲν λέγει, εἶπεν: «ἀλλά, Κύριος ὁ Θεός σου, Κύριος Ἕνας εἶναι»[1]. Ἀλλὰ Νόμον ἡ Γραφὴ ὀνομάζει ὁλόκληρον τὴν Παλαιὰν Διαθήκην. 701 Αὐτὰ δὲ τὰ λέγει ὁ Κύριος διὰ νὰ δείξῃ διὰ μέσου ὅλων τὴν μεγάλην ὁμόνοιαν αὐτοῦ πρὸς τὸν Γεννήτορα Πατέρα. Διότι ἐὰν ἦτο ἀντίθετος, θὰ ὡμίλει ἐχθρικῶς διὰ τὸν Νόμον. Τώρα λοιπὸν τόσον σεβασμὸν διατάσσει νὰ δεικνύωμεν πρὸς τὸν Νόμον, ὥστε ἂν καὶ αὐτοὶ ποὺ διδάσκουν τὸν Νόμον εἶναι διεφθαρμένοι, αὐτὸς δίδει τὴν ἐντολὴν νὰ τὸν ὑποληπτώμεθα. Ἐδῶ δὲ ὁμιλεῖ καὶ περὶ βίου καὶ πολιτείας αὐτῶν, διότι τοῦτο πρὸ παντὸς ἦτο τὸ αἴτιον τῆς ἀπιστίας εἰς αὐτούς, ὁ διεφθαρμένος δηλαδὴ βίος καὶ ὁ ἔρως τῆς δόξης. Διὰ νὰ διορθώσῃ λοιπὸν τοὺς ἀκροατάς, πρᾶγμα ποὺ εἶναι τὸ

1. Δευτ. 6, 4.

πρῶτον συντελεστικὸν διὰ τὴν σωτηρίαν, τὸ νὰ μὴ περιφρονοῦν τοὺς διδασκάλους, οὔτε νὰ ἐξοργίζωνται κατὰ τῶν ἱερέων, τοῦτο μὲ μεγαλυτέραν δύναμιν διδάσκει.

B Δὲν παραγγέλει δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ ὁ ἴδιος ἐφαρμόζει τοῦτο. Διότι ἂν καὶ οἱ διδάσκαλοι αὐτοὶ τοῦ Νόμου εἶναι διεφθαρμένοι, ὅμως Αὐτὸς δὲν τοὺς στερεῖ τὴν τιμήν. Εἰς ἐκείνους μὲν πλέον ἑτοιμάζει τὴν κατάκρισιν, εἰς τούτους δὲ ποὺ θέλουν νὰ μάθουν, δὲν ἀφήνει οὐδεμίαν πρόφασιν παρακοῆς. Ἔτσι δὲν θὰ προφασίζεται κανείς, ὅτι ἐπειδὴ εἶναι ἀδιάφορος ὁ διδάσκαλος, διὰ τοῦτο ἔγινα ἀδιαφορώτερος πρὸς τὸν Νόμον. Κατήργησε λοιπὸν καὶ τὴν πρόφασιν αὐτήν. Τοιουτοτρόπως λοιπὸν ἑδραίωσε τὴν ἐξουσίαν αὐτῶν, ἂν καὶ ἦσαν πονηροί, διὰ τοῦτο καὶ μὲ τόσον μεγάλην κατηγορηματικότητα εἶπεν: «Ὅλα ὅσα σᾶς εἰποῦν νὰ τηρήσετε, τηρήσατε αὐτά», διότι δὲν λέγουν ἰδικά των λόγια, ἀλλὰ λόγια τοῦ Θεοῦ, τὰ ὁποῖα ἐνομοθέτησε διὰ τοῦ Μωϋσέως. C Καὶ πρόσεξε μὲ πόσην τιμὴν ὁμιλεῖ περὶ τοῦ Μωϋσέως, διὰ νὰ δείξῃ ὅτι συμφωνεῖ μὲ τὴν Παλαιὰν Διαθήκην. Ἔτσι δὲ καὶ διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ καθιστᾷ αὐτοὺς σεβαστούς. «Ἐπὶ τῆς ἕδρας τοῦ Μωϋσέως ἐκάθισαν», λέγει. Διότι, ἐπειδὴ δὲν ἠδύνατο νὰ καταστήσῃ αὐτοὺς ἀξιοπίστους διὰ τὴν ζωήν των, κάνει τοῦτο μὲ τὴν βοήθειαν τῶν σχετικῶν, δηλαδὴ τῆς καθέδρας τοῦ Μωϋσέως καὶ τῆς διδασκαλίας του.

Ὅταν δὲ ἀκούσῃς «ὅλα», μὴ φαντασθῇς ὅλην τὴν Μωσαϊκὴν Νομοθεσίαν, ὅπως ἐπὶ παραδείγματι περὶ τῶν τροφῶν, περὶ τῶν θυσιῶν καὶ ἄλλων παρομοίων. Πῶς ἦτο δυνατὸν νὰ συνιστᾷ πράγματα τὰ ὁποῖα προηγουμένως ἀπέρριψε; Ἀλλὰ μὲ τὴν λέξιν «ὅλα» ἐννοεῖ ἐκεῖνα ποὺ διορθώνουν τὴν συμπεριφοράν, καὶ κάνουν καλύτερον τὸν τρόπον, καὶ συμφωνοῦν μὲ τὰς ἐντολὰς

τῆς Καινῆς Διαθήκης, καὶ δὲν ἀφήνει τοῦ λοιποῦ νὰ ὑποφέρωμεν ὑπὸ τὸν ζυγὸν τοῦ Νόμου. D

Διατί ὅμως δὲν θεσμοθετεῖ διὰ τοῦ Νόμου τῆς Χάριτος, ἀλλὰ διὰ τοῦ Μωϋσέως; Διότι δὲν ἐπέτρεπεν ἀκόμη ὁ καιρὸς πρὸ τῆς Σταυρώσεως νὰ διδάξῃ ταῦτα σαφῶς. Κατὰ τὴν γνώμην μου δὲ ὁ Χριστὸς εἶπεν αὐτὰ ὄχι μόνον διὰ τὸν ἀνωτέρω λόγον, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ προλάβῃ καὶ κάτι ἄλλο. Διότι, ἐπειδὴ πρόκειται νὰ τοὺς κατηγορήσῃ, διὰ νὰ μὴ θεωρηθῇ ἀπὸ τοὺς ἀνοήτους ὅτι τὸ κάνῃ ἀπὸ ζήλειαν πρὸς τὸ ἀξίωμά των ἢ ἀπὸ μῖσος πρὸς αὐτούς, διὰ τοῦτο πρῶτον καταρρίπτει τοῦτο, καὶ ἀφοῦ καταστήσῃ τὸν ἑυτόν του ἀνύποπτον, τότε ἀρχίζει νὰ τοὺς ἐλέγχῃ.

Καὶ διατί τοὺς ἐλέγχει, καὶ μακρὰς κατηγορίας ἀπευθύνει πρὸς αὐτούς; E Διὰ νὰ προφυλάξῃ τοὺς ὄχλους, ὥστε νὰ μὴ πέσουν εἰς τὰ ἴδια παραπτώματα. Διότι δὲν εἶναι τὸ αὐτὸ νὰ θέτῃς ἀπαγορεύσεις καὶ νὰ δείχνῃς τοὺς παραβάτας· ὅπως ἀκριβῶς δὲν εἶναι τὸ ἴδιο νὰ προτρέπῃς εἰς ὀρθὴν διαγωγὴν μὲ τὸ νὰ φέρῃς εἰς τὸ μέσον καὶ ἐκείνους ποὺ κατώρθωσαν αὐτήν. Διὰ τοῦτο καὶ προληπτικῶς λέγει· «συμφώνως μὲ τὰ ἔργα των νὰ μὴ κάνετε». Διὰ νὰ μὴ νομίσουν δὲ οἱ ὄχλοι ὅτι πρέπει καὶ νὰ μιμηθοῦν τοὺς νομοδιδασκάλους, ἐπειδὴ τοὺς ὀφείλουν ὑπακοήν, χρησιμοποιεῖ κατὰ τοιοῦτον τρόπον τὴν συμβουλήν του, ΤΟΣ ὥστε καὶ αὐτὸ ποὺ θεωρεῖται τιμὴ πρὸς τοὺς Φαρισαίους νὰ τὸ κάνῃ κατηγορίαν εἰς βάρος των. Διότι τί ἠμπορεῖ νὰ εἶναι ἀθλιώτερον ἀπὸ ἕνα διδάσκαλον, ὅταν δὲν ἐξασφαλίζεται ἡ προσοχὴ τῶν μαθητῶν του εἰς τὴν ὑποδειγματικὴν ζωήν του; Ὥστε ἡ θεωρουμένη ὡς τιμή των, καταλήγει μεγίστη κατηγορία αὐτῶν, ὅταν φαίνωνται νὰ ἔχουν τέτοιον βίον, ἀπὸ τὸν ὁποῖον οἱ μιμηταί των καταστρέφονται. Διὰ τοῦτο καὶ ἔρχεται εἰς τὰς ἐναντίον των κατηγορίας. Ὄ-

χι ὅμως διὰ τοῦτο μόνον ἀλλὰ διὰ νὰ δείξῃ, ὅτι ἡ προηγουμένη ἀπιστία τὴν ὁποίαν ἔδειξαν, καὶ ἡ σταύρωσις τὴν ὁποίαν μετ' ὀλίγον θὰ ἀπετόλμων, δὲν ὠφείλοντο εἰς κανένα ἔγκλημα τοῦ σταυρωθέντος Χριστοῦ, ἀλλὰ ἦτο κατηγορία καὶ ἔγκλημα ὀφειλόμενον εἰς τὴν ἀπιστίαν καὶ ἀγνωμοσύνην ἐκείνων. B Πρόσεχε δὲ ἀπὸ ποῦ ἀρχίζουν καὶ πῶς αὐξάνουν τὰ ἐγκλήματα. Ἀπὸ τὸ γεγονός, λέγει, ὅτι «διδάσκουν μόνον καὶ δὲν πράττουν». Διότι καθένας μὲν εἶναι ἐγκληματίας, ὅταν παραβαίνῃ τὸν Νόμον, πρὸ παντὸς ὅμως ὁ διδάσκαλος ποὺ ἔχει αὐθεντίαν. Διὰ δύο λοιπὸν καὶ διὰ τρεῖς λόγους πρέπει νὰ κατακρίνεται ὁ Φαρισαῖος. Δι' ἕνα μὲν διότι εἶναι παραβάτης, δι' ἄλλον δὲ διότι ἐνῷ ὀφείλει νὰ διορθώνῃ τοὺς ἄλλους, αὐτὸς παρανομεῖ, καὶ διὰ τὴν τιμὴν ποὺ ἀπολαύει, ἀξίζει μεγαλυτέραν τιμωρίαν. Τρίτον δέ, διότι προξενεῖ μεγαλυτέραν φθοράν, ἀφοῦ κατέχει θέσιν διδασκάλου, καὶ ὅμως παρανομεῖ. Μετὰ δὲ ἀπὸ αὐτὰ καὶ μίαν ἄλλην κατηγορίαν διατυπώνει ἐναντίον των, ὅτι εἶναι ὑπερβολικὰ φορτικοὶ εἰς τοὺς ἁπλοῦς ἀνθρώπους. C' «Δένουν φορτία βαρειὰ καὶ δυσβάστακτα καὶ τὰ βάζουν εἰς τοὺς ὤμους τῶν ἀνθρώπων, ἀλλ' αὐτοὶ οἱ ἴδιοι δὲν θέλουν οὔτε μὲ τὸν δάκτυλόν των νὰ τὰ κινήσουν» (στίχ. 4).

Διπλῆν ἐδῶ ἀναφέρει κακίαν τῶν Φαρισαίων, τὸ ὅτι ἀπαιτοῦν πολλὴν καὶ μεγάλην ἀκρίβειαν ἐφαρμογῆς τῶν νόμων ἐκ μέρους τοῦ λαοῦ χωρὶς καμμίαν συγγνώμην, ἐπιτρέπουν ὅμως εἰς τὸν ἑαυτόν των μεγάλην ἐπιείκειαν. Αὐτὰ ποὺ ζητοῦν ἀπὸ τὸν λαόν, πρέπει ἀντιθέτως νὰ τὰ ἔχῃ ὁ ἄριστος ἄρχων, καὶ τὰ μὲν σφάλματα τοῦ ἑαυτοῦ του νὰ μὴ τὰ συγχωρῇ καὶ νὰ εἶναι πικρὸς δικαστής, πρὸς δὲ τὰ σφάλματα τοῦ λαοῦ νὰ εἶναι συγχωρητικὸς καὶ ἥμερος. Ἀντιθέτως ἀπὸ αὐτὰ ἔκαμον οἱ Φαρισαῖοι.

D Τέτοιοι βεβαίως εἶναι ὅλοι οἱ φιλοσοφοῦντες μὲ

λόγια, ἀσυγχώρητοι καὶ κουραστικοί, διότι ἀκριβῶς δὲν συνοδεύουν δι' ἔργων τὴν διδασκαλίαν των. Δὲν εἶναι δὲ μικρὰ καὶ ἡ κακία αὐτή, οὔτε συμπτωματικῶς ἔρχεται ὡς συνέχεια τῆς προηγουμένης κατηγορίας.

Σὺ δὲ κάνε μου τὴν χάριν καὶ σκέψου πῶς μεγαλώνει καὶ τὸ ἔγκλημα τοῦτο. Διότι δὲν εἶπεν ὅτι «δὲν ἠμποροῦν», ἀλλ' ὅτι «δὲν θέλουν», καὶ δὲν εἶπε· «νὰ βαστάσουν» ἀλλά· «νὰ κινήσουν μὲ τὸ δάκτυλον», δηλαδὴ οὔτε νὰ πλησιάσουν, οὔτε νὰ ἐγγίσουν. Ἀλλὰ ποῦ παρουσιάζονται ὡς σπουδαῖοι καὶ δραστήριοι; Εἰς τὰς ἀπαγορεύσεις. «Διότι ὅλα τὰ ἔργα των τὰ κάνουν διὰ νὰ φανοῦν εἰς τοὺς ἀνθρώπους» (στίχ. 5). **E** Λέγει αὐτὰ ὁ Κύριος καὶ κατηγορεῖ τὴν κενοδοξίαν των, ἡ ὁποία ἐπέφερε καὶ τὴν καταστροφήν των. Διότι ἡ μὲν προηγουμένη ζωή των ἦτο γεμάτη ἀπὸ σκληρότητα καὶ ἐπιπολαιότητα, ἡ δὲ πρόσφατος ἀπὸ δοξομανίαν. Τοῦτο ἀπεμάκρυνεν αὐτοὺς ἀπὸ τὸν Θεόν. Τοῦτο συνήθισεν αὐτοὺς νὰ ἀγωνίζωνται εἰς ἄλλο θέατρον (περιβάλλον), ποὺ προεκάλεσε τὴν διαφθοράν των. Διότι πρὸς τοὺς θεατὰς τοὺς ὁποίους ἔχει ἕνας ἠθοποιός, πρὸς αὐτοὺς ἀγωνίζεται καὶ νὰ ἀρέσῃ, καὶ δίδει ἀναλόγους ἀγῶνας. Καὶ ἐκεῖνος μὲν ποὺ ἀγωνίζεται μεταξὺ γενναίων, καὶ γενναῖα ἀγωνίσματα διεξάγει. Ἐκεῖνος δὲ ποὺ ἀγωνίζεται μὲ ἀδυνάτους καὶ μισοπεσμένους, καὶ ὁ ἴδιος καθίσταται ὀλονὲν καὶ ὀκνηρότερος. **YOS** Ἐπὶ παραδείγματι, ἐὰν ἔχῃ κάποιος θεατὰς ποὺ χαίρονται μὲ τὰ γέλοια, γίνεται καὶ αὐτὸς γελωτοποιός, διὰ νὰ τέρψῃ τούτους. Ἄλλος ἔχει μελετηροὺς καὶ φίλους τῆς σκέψεως ἀκροατάς; Ἀγωνίζεται καὶ αὐτὸς νὰ εἶναι ὅμοιός των, ἐπειδὴ ἀντίστοιχος εἶναι καὶ ἡ γνώμη αὐτῶν ποὺ ἐπαινοῦν. Κοίταξε δὲ πάλιν καὶ ἐδῶ μετὰ προσοχῆς τὸ ἔγκλημα τῶν Φαρισαίων. Διότι δὲν κάμνουν ἄλλα μὲν ἔτσι, ἄλλα δὲ ἀλλοιῶς, ἀλλὰ ὅλα κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον. Ἔπειτα ἀφοῦ τοὺς κατηγόρησεν ὁ Χριστὸς διὰ κενοδοξίαν, τοὺς

ἀποδεικνύει κενοδόξους ὄχι εἰς μεγάλα καὶ σοβαρὰ (διότι κανένα σπουδαῖον ἔργον δὲν εἶχον, ἀφοῦ ἦσαν γυμνοὶ ἀπὸ κατορθώματα), ἀλλὰ κενοδόξους εἰς ἀδιάφορα καὶ πτωχὰ καὶ πράγματα ποὺ ἦσαν ἀποδείξεις μόνον τῆς κακίας των, ὅπως τὰ φυλακτήρια καὶ τὰ κράσπεδα. **B** «Πλαταίνουν, λέγει, τὰ φυλακτά των καὶ μεγαλώνουν τὰ ἄκρα τῶν ἐνδυμάτων των». Καὶ ποῖα εἶναι αὐτὰ τὰ φυλακτὰ καὶ τὰ ἄκρα τῶν ἐνδυμάτων; Ἐπειδὴ συνεχῶς ἐλησμόνουν τὰς εὐεργεσίας τοῦ Θεοῦ, διέταξεν νὰ ἐγγραφοῦν τὰ θαύματά του εἰς μικρὰ βιβλία καὶ νὰ κρέμωνται δεμένα ἀπὸ τὰ χέρια τῶν Ἰουδαίων. Διὰ τοῦτο καὶ ἔλεγε· «Νὰ εἶναι τὰ φυλακτὰ αὐτὰ πάντοτε ἐμπρὸς εἰς τὰ μάτια σας»[2]. Αὐτὰ ὠνόμαζον φυλακτήρια, ὅπως τώρα πολλαὶ γυναῖκες κρεμοῦν ἀπὸ τὸν λαιμὸν τὰ λεγόμενα τετραβάγγελα. Καὶ διὰ νὰ ἐνθυμοῦνται καὶ μὲ ἄλλον τρόπον αὐτά, τὸ ὁποῖον πολλοὶ συνήθως κάνουν, καὶ ἐπειδὴ λησμονοῦν, δένουν τὸν δάκτυλόν των μὲ ἕνα λιναράκι ἢ μὲ ἕνα σχοινί, τοῦτο καὶ ὁ Θεός, σὰν εἰς παιδιά, τοὺς διέταξε νὰ κάνουν: **C** ὕφασμα χρώματος ὑακίνθου νὰ ράπτουν εἰς τὰ ἄκρα τῶν ἐνδυμάτων των ποὺ εἶναι γύρω ἀπὸ τὰ πόδια των[3], ὥστε νὰ προσέχουν αὐτὸ τὸ ὕφασμα καὶ νὰ ἐνθυμοῦνται τὰς ἐντολάς. Αὐτὰ ἦσαν τὰ κράσπεδα. Εἰς αὐτὰ λοιπὸν ἦσαν σπουδαῖοι, νὰ πλατύνουν τὰ σχοινιὰ ποὺ κρέμονται τὰ μικρὰ βιβλία καὶ νὰ μεγαλώνουν τὰ ὑφάσματα γύρω ἀπὸ τὰ πόδια των, πρᾶγμα ποὺ ἦτο δεῖγμα μεγίστης κενοδοξίας. Διὰ ποῖον λόγον φιλοδοξεῖς καὶ πλαταίνεις αὐτά; Μήπως διότι εἶναι δεῖγμα ἰδικοῦ σου κατορθώματος τοῦτο; Τί σὲ ὠφελεῖ τοῦτο, ἐὰν δὲν κερδίζῃς αὐτὸ ποὺ συμβολίζουν; Διότι ὁ Θεὸς δὲν ζητεῖ νὰ μεγαλώσῃς αὐτὰ καὶ νὰ τὰ πλαταίνῃς, ἀλλὰ νὰ ἐνθυμῆσαι τὰ θαυμαστὰ ἔργα

2. Δευτ. 6, 8.
3. Ἀριθμ. 15, 38.

του. Ἐὰν δὲ κάνωμε ἐλεημοσύνην καὶ νηστείαν, ἔργα ποὺ ἂν καὶ εἶναι ἐπίπονα καὶ κατορθώματα σπουδαῖα, δὲν πρέπει νὰ ὑπερηφανευώμεθα, ὡσὰν νὰ εἶναι ἰδικαί μας ἐπιτυχίαι. D Πῶς σύ, Ἰουδαῖε, ὑπερηφανεύεσαι δι' αὐτά, διὰ τὰ ὁποῖα πρὸ παντὸς σοῦ καταλογίζεται ὀλιγωρία; Οἱ Φαρισαῖοι λοιπὸν ὄχι μόνον ἀπὸ αὐτά, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἄλλας παρομοίας ἀσημαντότητας ὑπέφερον.

«Τοὺς ἀρέσει νὰ ἔχουν τὴν πρώτην θέσιν εἰς τὰ δεῖπνα καὶ τὰ πρῶτα καθίσματα εἰς τὰς συναγωγὰς καὶ τοὺς χαιρετισμοὺς εἰς τὰς ἀγοράς, καὶ νὰ ὀνομάζωνται ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ραββὶ (διδάσκαλε)». Διότι αὐτὰ ἂν καὶ τὰ θεωρῇ κανεὶς μικρά, ὅμως μεγάλων κακῶν αἴτια γίνονται. Αὐτὰ καὶ πόλεις καὶ Ἐκκλησίας ἀνέτρεψαν. Εἰς ἐμὲ δὲ ἔρχονται δάκρυα εἰς τὰ μάτια, τὴν στιγμὴν ποὺ ἀκούω περὶ πρωτοκαθεδριῶν καὶ περὶ ἀσπασμῶν, E καὶ ὅταν ἀναλογισθῶ πόσαι καταστροφαί, συνεπείᾳ τούτων, ἐπῆλθον εἰς τὰς Ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ, πράγματα ποὺ δὲν χρειάζεται τώρα νὰ ἀναφέρω. Μᾶλλον δὲ ὅσοι εἶναι ἠλικιωμένοι δὲν ἔχουν ἀνάγκην νὰ τὰ μάθουν ἀπὸ ἡμᾶς. Σὺ ὅμως κάνε μου τὴν χάριν καὶ σκέψου ποῦ ἐπεκράτησεν ἡ κενοδοξία· εἰς τόπους ὅπου ἐδιδάσκετο νὰ μὴ κενοδοξοῦν, εἰς τὰς συναγωγάς, ὅπου ἐσύχναζον ὅσοι συνεβούλευον τοὺς ἄλλους. Διότι τὸ νὰ συμβῇ τοῦτο εἰς τὰ δεῖπνα, ὁπωσδήποτε δὲν φαίνεται νὰ εἶναι τόσο κακόν, [illegible] ἂν καὶ ἐκεῖ ὁ διδάσκαλος θὰ ἔπρεπε νὰ θαυμάζεται, καὶ πανταχοῦ, καὶ ὄχι μόνον εἰς τὰς συνάξεις. Διότι καθὼς ὁ ἄνθρωπος, ὅπου καὶ ἂν φανῇ, διακρίνεται λόγῳ τῆς ὀρθίας στάσεώς του ἀπὸ τὰ ἄλογα ζῶα, ἔτσι καὶ ὁ διδάσκαλος, καὶ ὅταν ὁμιλῇ, καὶ ὅταν σιγᾷ, καὶ ὅταν τρώγῃ, καὶ ὅταν κάνῃ ὁ,τιδήποτε, πρέπει νὰ εἶναι ἐμφανής, καὶ ἀπὸ τὸ βῆμα, καὶ ἀπὸ τὸ βλέμμα, καὶ ἀπὸ τὸ παράστημα, καὶ ἀπὸ ὅλα γενικῶς. Ἐκεῖνοι ὅμως εἰς ὅλα τὰ μέρη ἦσαν καταγέλαστοι καὶ παντοῦ κατεντροπιάζοντο σκεπτόμενοι πῶς νὰ ἐπιδιώ-

κουν αὐτὰ ποὺ ἔπρεπε νὰ ἀποφεύγουν. «Ἐπιθυμοῦν», λέγει. H Ἀλλ' ἐὰν ἡ ἐπιθυμία εἶναι ἔγκλημα, πόσο μεγάλο ἔγκλημα ἀποτελεῖ ἡ πρᾶξις; Καὶ τὸ νὰ κυνηγοῦν αὐτὰ τὰ πράγματα καὶ νὰ σχεδιάζουν μὲ τί τρόπον θὰ τὰ ἐπιτύχουν, πόσον κακὸν πρᾶγμα εἶναι;

Κατὰ τὰ λοιπὰ ἐσταμάτησεν ὁ Κύριος τὰς κατὰ τῶν Φαρισαίων κατηγορίας ποὺ ἠσχολοῦντο μὲ τὰ μικρὰ καὶ ἀσήμαντα, καὶ δὲν ὑπῆρχε ἀνάγκη νὰ διορθώσῃ τοὺς μαθητάς του ἐπ' αὐτῶν. Αὐτὸ δὲ τὸ ὁποῖον ὑπῆρξε αἴτιον ὅλων τῶν κακῶν, δηλαδὴ ἡ φιλαρχία, ἡ ὁποία ὑποκινεῖ καὶ εἰς τὴν ἁρπαγὴν καὶ αὐτοῦ τοῦ διδασκαλικοῦ θρόνου, ὁδηγηθεῖσα εἰς τὸ μέσον ὑπὸ τοῦ Κυρίου, καταπολεμεῖται ἐντόνως, διότι ἦτο ἰσχυρὸς καὶ ἔντονος κίνδυνος καὶ δι' αὐτοὺς τοὺς μαθητάς.

Τί λοιπὸν λέγει; «Σεῖς δὲ νὰ μὴ ὀνομασθῆτε ραββὶ» (δηλ. διδάσκαλοι). Ἔπειτα ἀναφέρει καὶ τὴν αἰτίαν· «διότι ἕνας εἶναι ὁ διδάσκαλος, ὁ Χριστός, ὅλοι δὲ σεῖς εἶσθε ἀδελφοί» (στίχ. 8), καὶ εἰς τίποτε δὲν διαφέρει ὁ ἕνας ἀπὸ τὸν ἄλλον, διότι τίποτε κανεὶς δὲν γνωρίζει ἀπὸ τὸν ἑαυτόν του. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος C λέγει· «Ποῖος εἶναι ὁ Παῦλος; ποῖος ὁ Ἀπολλῶς; ποῖος ὁ Κηφᾶς; Δὲν εἶναι διάκονοι;»[1]. Δὲν εἶπε διδάσκαλοι. Καὶ ἐν συνεχείᾳ· «Κανένα νὰ μὴ ὀνομάσητε πατέρα» (στιχ. 9), ὄχι νὰ μὴ ἀναφέρουν τὸ ὄνομα, ἀλλὰ διὰ νὰ γνωρίζουν τὸν Θεὸν ποὺ πρέπει κυρίως νὰ ὀνομάζουν Πατέρα. Καθὼς δηλαδὴ καὶ ὁ διδάσκαλος δὲν εἶναι διδάσκαλος ἐξ ἀρχῆς, ἔτσι οὔτε καὶ ὁ πατέρας, διότι ὁ Θεὸς Πατὴρ εἶναι ὁ δημιουργὸς ὅλων καὶ τῶν διδασκάλων καὶ τῶν πατέρων. Καὶ συνεχίζει ὁ Κύριος. «Οὔτε καθηγηταὶ νὰ μὴ ὀνομασθῆτε, διότι ἕνας εἶναι ὁ καθηγητής σας, ὁ Χρι-

1. Α Κορ. 3, 4 - 5.

στός» (στίχ. 10). Καὶ δὲν εἶπεν, «Ἐγώ», ὁμοίως ὅπως καὶ ἀνωτέρω εἶπεν· «Ποία ἡ γνώμη σας περὶ τοῦ Χριστοῦ»[5]. Οὔτε εἶπεν «Περὶ ἐμοῦ»· ἔτσι καὶ ἐδῶ. Ἀλλ' εὐχαρίστως θὰ ἀνέφερα ἐδῶ, τί θὰ ἠδύναντο νὰ ἰσχυρισθοῦν ἐκεῖνοι ποὺ τὸ «Ἕνας» καὶ «Ἕνας» ὅπως ἀναφέρεται ἀνωτέρω ἀποδίδουν εἰς τὸν Πατέρα καὶ μόνον καὶ ἀθετοῦν τὸν Μονογενῆ Υἱόν[6]. Καθηγητὴς ὁ Πατήρ; Ὅλοι θὰ τὸ παραδέχωνται, καὶ οὐδεὶς ἀντιλέγει. D Καὶ ὅμως, «Ἕνας», λέγει, «εἶναι καθηγητής σας, ὁ Χριστός». Ὅπως λοιπὸν ὁ Χριστὸς μὲ τὸ νὰ ὀνομάζεται ὡς Εἷς καθηγητὴς δὲν στερεῖ τὴν ἰδιότητα τοῦ Καθηγητοῦ ἀπὸ τὸν Πατέρα, ἔτσι καὶ ὁ Πατὴρ ὀνομαζόμενος ὡς ὁ Εἷς διδάσκαλος δὲν στερεῖ τὸν Υἱὸν ἀπὸ τὴν ἰδιότητα τοῦ Διδασκάλου. Διότι τὸ «εἷς καὶ εἷς» ἐλέχθη πρὸς διάκρισιν ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἀπὸ τὴν λοιπὴν δημιουργίαν. Ἀφοῦ ἀπηγόρευσε λοιπὸν εἰς αὐτοὺς τὸ φοβερὸν τοῦτο πάθος τῆς φιλαρχίας καὶ ἀφοῦ διώρθωσε τὴν ἐσφαλμένην ἀντίληψιν, παιδαγωγεῖ τώρα καὶ εἰς τὸ πῶς θὰ ἀποφύγωμεν τοῦτο τὸ πάθος διὰ τῆς ταπεινοφροσύνης. Διὰ τοῦτο καὶ προσθέτει· «Ὁ μεγαλύτερος ἀπὸ σᾶς, νὰ εἶναι ὑπηρέτης σας. E Διότι ὁποιος ὑψώσῃ τὸν ἑαυτόν του, θὰ ταπεινωθῇ, καὶ ἐκεῖνος ποὺ θὰ ταπεινώσῃ τὸν ἑαυτόν του, θὰ ὑψωθῇ» (στίχ. 11 - 12). Τίποτε λοιπὸν δὲν εἶναι ἴσον μὲ τὴν ταπεινοφροσύνην. Διὰ τοῦτο καὶ συνεχῶς τοὺς ὑπενθυμίζει τὴν ἀρετὴν αὐτήν. Καὶ ὅταν ὡδηγοῦσε εἰς τὸ μέσον τὰ παιδιά, καὶ τώρα, καὶ ὅταν ἤρχιζε τὴν ὁμιλίαν εἰς τὸ ὄρος τῶν μακαρισμῶν, ἀπὸ ἐδῶ ἤρχιζε. Καὶ ἐδῶ σύρριζα τὸ πάθος ἀνασύρει καθὼς λέγει· 708 «ἐκεῖνος ποὺ ταπεινώνει τὸν ἑαυτόν του, θὰ

5. Ματθ. 22, 42.

6. Ἐδῶ ὁ Ἰ. Χρυσόστομος καταπολεμεῖ τὴν αἵρεσιν τῶν Ἀνομοίων, ὑπολειμμάτων τοῦ Ἀρειανισμοῦ κατὰ τὸν δον μ. Χ. αἰῶνα.

ὑψωθῇ»[7]. Εἶδες πῶς μεταφέρει τὸν ἀκροατὴν εἰς τὴν ἐκ διαμέτρου ἀντίθετον ἄποψιν; Διότι δὲν ἐμποδίζει μόνον τὴν ἀγάπην πρὸς τὰ πρωτεῖα, ἀλλὰ προτρέπει νὰ ἐπιδιώκωμεν καὶ τὰ ταπεινά. Διότι ἔτσι θὰ ἐπιτύχῃς τὸ ἐπιθυμητόν, λέγει. Διὰ τοῦτο πρέπει ὅποιος ἐπιθυμεῖ νὰ ἐπιτύχῃ τὰ πρωτεῖα, νὰ ἐπιδιώκῃ τὴν τελευταίαν θέσιν· «Διότι ὅποιος θὰ ταπεινωθῇ, ἐκεῖνος θὰ ὑψωθῇ».

Καὶ ποῦ θὰ εὕρωμεν τὴν ταπεινοφροσύνην αὐτήν; Θέλετε πόλιν νὰ πορευθῶμεν εἰς τὴν πόλιν τῆς ἀρετῆς, εἰς τὰς σκηνὰς τῶν ἁγίων, εἰς τὰ ὄρη, λέγω, καὶ εἰς τὰ δάση; Ἐπειδὴ ἐκεῖ θὰ συναντήσωμεν τὸ ὕψος τοῦτο τῆς ταπεινοφροσύνης. B Διότι ἄλλοι ἀπὸ αὐτοὺς εἶναι ἄνθρωποι ποὺ εἶχον λαμπρὰ κοσμικὰ ἀξιώματα, ἄλλοι ἦσαν λαμπροὶ λόγῳ χρημάτων, καὶ ἀπὸ παντοῦ στεροῦν τοὺς ἑαυτούς των τώρα, ἀπὸ ἐνδύματα, ἀπὸ κατοικίαν, ἀπὸ ὑπηρετικὸν προσωπικὸν καὶ μὲ ὅλας τὰς ἐκδηλώσεις των αὐτὰς ὡσὰν μὲ γράμματα διαζωγραφίζουν τὴν ταπεινοφροσύνην. Καὶ αὐτὰ τὰ ὁποῖα εἶναι προσανάμματα τῆς ἀλαζονείας, τὸ νὰ ἐνδύωνται καλῶς, τὸ νὰ οἰκοδομοῦν λαμπρὰς οἰκοδομάς, τὸ νὰ ἔχουν πολλοὺς ὑπηρέτας, πράγματα ποὺ πολλὰς φορὰς καὶ χωρὶς τὴν θέλησιν προκαλοῦν τὴν ἀλαζονείαν, ὅλα αὐτὰ ἐκεῖ ἔχουν καταργηθῆ. Καὶ οἱ ἴδιοι ἀνάπτουν τὴν φωτιά, οἱ ἴδιοι κόπτουν τὰ καυσόξυλα, οἱ ἴδιοι ψήνουν, οἱ ἴδιοι ἐξυπηρετοῦν τοὺς ἐπισκέπτας. Δὲν συμβαίνει νὰ ἀκούσῃ κανεὶς ἐκεῖ ἄνθρωπον νὰ ὑβρίζῃ, οὔτε νὰ ἰδῇ ἄνθρωπον ποὺ νὰ ὑβρίζεται, οὔτε κανένα ποὺ νὰ τὸν διατάσσουν, οὔτε ἄλλον ποὺ νὰ δίδῃ ἐντολάς. C Ἀλλὰ ὅλοι εἶναι ἀπὸ τοὺς ὑπηρετοῦντας, καὶ καθένας νίπτει τοὺς πόδας τῶν ξένων καὶ πολὺς ἀνταγωνισμὸς ὑπάρχει διὰ τὴν ὑπηρεσίαν αὐτήν. Καὶ καθένας τὸ κάνει τοῦτο χωρὶς νὰ ἐξε-

7. Λουκ. 14, 11.

τάζη οὔτε ἂν εἶναι δοῦλος, οὔτε ἂν εἶναι ἐλεύθερος, ἀλλά πρός ὅλους ἐκπληρώνουν αὐτὴν τὴν διακονίαν. Κανεὶς δὲν εἶναι ἐκεῖ οὔτε μέγας, οὔτε μικρός. Τί λοιπὸν συμβαίνει ἐκεῖ; Ὑπάρχει σύγχυσις; Μὴ γένοιτο. Ἀλλ' ἐκεῖ ἐπικρατεῖ ἡ μοναδικὴ τάξις. Διότι καὶ ἂν εἶναι κανεὶς μικρός, ὁ μεγάλος δὲν τὸ παρατηρεῖ καὶ θεωρεῖ τὸν ἑαυτόν του ταπεινότερον καὶ ἀπὸ ἐκεῖνον, καὶ μὲ αὐτὴν τὴν ταπείνωσιν ἐξυψοῦται. Μία τράπεζα δι' ὅλους, καὶ διὰ τοὺς ἐξυπηρετουμένους, καὶ διὰ τοὺς ὑπηρετοῦντας, **D** τὰ ἴδια ἐνδύματα, αἱ ἴδιαι κατοικίαι, τὸ ἴδιο φαγητό. Ἐκεῖ μέγας εἶναι ὅποιος προλαμβάνει καὶ κάνει τὴν χειροτέραν ἐργασίαν. Δὲν ὑπάρχει ἐκεῖ τὸ ἰδικόν σου καὶ τὸ ἰδικόν μου, ἀλλὰ αἱ λέξεις αὐταὶ ποὺ εἶναι τὸ αἴτιον μυρίων πολέμων, ἔχουν ἐξορισθῆ.

Καὶ διατί ἀπορεῖς, ἂν τὸ φαγητό, καὶ τὸ τραπέζι καὶ ἡ ἐνδυμασία εἶναι ὅμοια δι' ὅλους, ὅπου ὑπάρχει καὶ ὁμοία ψυχὴ εἰς ὅλους, ὄχι μόνον κατὰ τὴν οὐσίαν (διότι τοῦτο συμβαίνει μὲ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους), ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν ἀγάπην; Πῶς λοιπὸν αὐτὴ θὰ ἐπαρθῇ ποτὲ ἐναντίον τοῦ ἑαυτοῦ της; Δὲν ὑπάρχει ἐκεῖ φτώχεια καὶ πλοῦτος, δόξα καὶ ἀτιμία. Πῶς λοιπὸν θὰ παρεισφρήσῃ ἐκεῖ ἡ κουφότης καὶ ἡ ἀλαζονεία; Διότι ὑπάρχουν μὲν καὶ μικροὶ καὶ μεγάλοι κατὰ τὴν ἀρετήν, ἀλλ' ὅπως εἶπα, κανεὶς δὲν βλέπει τοῦτο. **E** Ὁ μικρὸς δὲν ὑποφέρει ἀπὸ περιφρόνησιν, οὔτε ὑπάρχει κανεὶς καταφρονητής. Καὶ ἂν κάποιος ἐκδηλώσῃ πνεῦμα ὑπεροπτικόν, ἐναντίον αὐτοῦ πρὸ παντὸς ἀγωνίζονται, ὥστε νὰ περιφρονῆται, νὰ πτύεται, νὰ ἐξευτελίζεται, **706** μὲ λόγια καὶ μὲ ἔργα. Ὅλοι συναναστρέφονται μὲ πτωχοὺς καὶ μὲ ἀναπήρους, καὶ αἱ τράπεζαι φαγητοῦ εἶναι γεμᾶται ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς συνδαιτυμόνας. Διὰ τοῦτο καθίστανται ἄξιοι καὶ τῶν οὐρανῶν. Καὶ ὁ ἕνας μὲν θεραπεύει τὰ τραύματα τῶν λεπρῶν, ὁ δὲ ἄλλος χειραγωγεῖ τυφλόν, ὁ ἄλλος συγκρατεῖ τὸν κουτσόν. Δὲν ὑπάρχει ἐ-

κεῖ τὸ πλῆθος τῶν κολάκων, οὔτε τῶν παρασίτων, μᾶλλον δὲ οὔτε γνωρίζουν τί θὰ εἰπῇ κολακεία. Ἀπὸ ποῦ θὰ τοὺς δοθῇ ἀφορμὴ νὰ ἐπαρθοῦν; Διότι μεγάλη ἰσότης ἐπικρατεῖ μεταξύ των, διὰ τοῦτο καὶ μεγάλη εὐκολία ὑπάρχει πρὸς ἐνάρετον διαγωγήν. Καὶ μὲ αὐτὰ προπαντὸς ἐξασκοῦνται οἱ ὑποδεέστεροι καλύτερον παρ' ὅ,τι θὰ ἐπετυγχάνετο ἐὰν ἐξηναγκάζοντο οὗτοι νὰ παραχωροῦν τὰ πρωτεῖα. **B** Ὅπως ἀκριβῶς ὁ ραπιζόμενος καὶ ὑποχωρητικὸς μὲ τὸ παράδειγμά του παιδαγωγεῖ τὸν αὐθάδη, ἔτσι καὶ ὁ μὴ διεκδικῶν τὴν δόξαν καὶ περιφρονῶν αὐτὴν διδάσκει τὸν κενόδοξον. Τοῦτο δὲ κάνουν ἐκεῖ συχνότατα. Καὶ ὅσος ἀνταγωνισμὸς ὑπάρχει μεταξὺ ἡμῶν διὰ νὰ ἐπιτύχωμε τὰ πρωτεῖα, τόσος ἀγὼν γίνεται ὑπ' ἐκείνων, διὰ νὰ ἀποφύγουν ταῦτα, ἀλλὰ καὶ νὰ διαγωνίζωνται, καὶ μεγάλη νὰ καταβάλλεται σπουδή, ποιὸς θὰ τιμήσῃ τοὺς ἄλλους, καὶ ὄχι νὰ τιμᾶται αὐτός. Ἐξ ἄλλου καὶ αὐτὰ τὰ ἴδια τὰ ἔργα τοὺς ἀναγκάζουν νὰ ταπεινοφρονοῦν καὶ δὲν τοὺς ἐπιτρέπουν νὰ ὑψηλοφρονοῦν. Διότι, πές μου, ποῖος μοναχὸς ποὺ σκάπτει τὴν γῆν, καὶ τὴν ποτίζει, καὶ φυτεύει, καὶ πλέκει καλάθια, καὶ ὑφαίνει τρίχινον ὕφασμα, ἢ κάνει ἄλλας ἐργασίας, θὰ μεγαλοφρονήσῃ ποτέ; Ποῖος δὲ ποὺ συζεῖ μὲ τὴν φτώχεια, ποὺ παλεύει μὲ τὴν πεῖναν, θὰ ἀσθενήσῃ ἀπὸ τὴν νόσον αὐτὴν (τῆς κενοδοξίας); Δὲν ὑπάρχει κανείς. **C** Διὰ τοῦτο λοιπὸν εἶναι εὔκολος εἰς αὐτοὺς ἡ ταπεινοφροσύνη. Καὶ ὅπως ἐδῶ εἶναι δύσκολον νὰ ταπεινοφρονῇ κανεὶς διὰ τὸ πλῆθος τῶν χειροκροτούντων καὶ τῶν θαυμαστῶν, ἔτσι ἀντιθέτως ἐκεῖ εἶναι πιὸ εὔκολον. Διότι μόνον ἡ ἔρημος προσελκύει τὴν προσοχήν του, καὶ πουλιὰ νὰ πετοῦν βλέπει, καὶ δένδρα νὰ κινοῦνται, καὶ ἄνεμον νὰ φυσᾷ, καὶ ρυάκια διὰ μέσου τῶν φαράγκων νὰ κυλοῦν. Ἀπὸ ποῦ λοιπὸν νὰ ὑπερηφανευθῇ αὐτὸς ποὺ ζεῖ μέσα εἰς τόσην μεγάλην ἐρημίαν; Δὲν θὰ εὕρωμεν ἡμεῖς διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἀπολογίαν διὰ τὴν μεγαλοφροσύνην μας ἐπειδὴ συναναστρεφόμεθα τὴν κοινω-

νίαν. Διότι καὶ ὁ Ἀβραὰμ ζῶν μεταξὺ τῶν Χαναναίων ἔλεγεν· «Ἐγὼ εἶμαι γῆ καὶ στάκτη»[8]. Καὶ ὁ Δαβὶδ εἰς τὸ μέσον τῶν στρατοπέδων· «Ἐγὼ εἶμαι σκουλήκι, καὶ ὄχι ἄνθρωπος»[9]. **D** Καὶ ὁ ἀπόστολος Παῦλος εἰς τὸ μέσον τῆς οἰκουμένης· «Δὲν εἶμαι ἱκανὸς νὰ ὀνομάζωμαι ἀπόστολος»[10]. Ποία παρηγορία θὰ ὑπάρξῃ εἰς ἡμᾶς, ποία ἀπολογία, ὅταν δὲν ταπεινοφρονῶμεν ἂν καὶ ἔχωμεν τόσα παραδείγματα; Ὅπως ἀκριβῶς ἐκεῖνοι κατέστησαν ἄξιοι μυρίων στεφάνων, ἐπειδὴ πρῶτοι διέθησαν τὴν ὁδὸν αὐτὴν τῆς ἀρετῆς, ἔτσι καὶ ἡμεῖς θὰ καταστῶμεν ἄξιοι μυρίων τιμωριῶν, διότι δὲν εἱλκύσθημεν μὲ παρόμοιον ζῆλον οὔτε μετὰ ἀπὸ ἐκείνους ποὺ ἀπῆλθον καὶ ἀναφέρονται εἰς τὰ βιβλία, οὔτε μετὰ ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς ζωντανοὺς ποὺ τοὺς θαυμάζομε διὰ τὴν παραδειγματικὴν ζωήν των. Τί θὰ ἔχῃς λοιπὸν νὰ εἰπῇς, ὅταν δὲν διορθώνεσαι; Δὲν γνωρίζεις γράμματα, οὔτε ἐμελέτησες τὰς Γραφάς, διὰ νὰ μάθῃς τὰς ἀρετὰς τῶν παλαιῶν; **E** Πρὸ πάντων δὲ καὶ τοῦτο εἶναι ἔγκλημα, νὰ εἶναι ἡ Ἐκκλησία συνεχῶς ἀνοικτή, σὺ δὲ νὰ μὴ εἰσέρχεσαι διὰ νὰ μετάσχῃς τῶν καθαρῶν ἐκείνων νημάτων. Ἀκόμη δὲ καὶ ἂν δὲν ἐγνώρισες μέσῳ τῶν Γραφῶν αὐτοὺς ποὺ ἀπῆλθον, ἔπρεπε νὰ ἴδῃς αὐτοὺς ποὺ ζοῦν. Ἀλλὰ δὲν ὑπάρχει κανεὶς νὰ σὲ ὁδηγήσῃ; **707** Ἐλθὲ πρὸς ἐμέ, καὶ ἐγὼ θὰ σοῦ δείξω τὰς ὑπογείους κατοικίας τῶν ἁγίων αὐτῶν. Ἔλα καὶ θὰ μάθῃς κάτι χρήσιμον ἀπὸ αὐτούς. Αὐτοὶ εἶναι λαμπερὰ λυχνάρια εἰς ὅλην τὴν γῆν. Τείχη γίνονται πέριξ τῶν πόλεων καὶ ἀσφαλίζουν αὐτάς. Διὰ τοῦτο κατέλαβον τὰς ἐρήμους, διὰ νὰ παιδαγωγήσουν καὶ σένα νὰ περιφρονῇς ὅσα εὑρίσκονται μέσα εἰς τοὺς

---

8. Γεν. 18, 26.
9. Ψαλμ. 21, 6.
10. Α' Κορ. 15, 9.

θορύβους. Διότι αὐτοὶ μέν, ἐπειδὴ εἶναι ἰσχυροί, καὶ εἰς τὸ μέσον τῆς τρικυμίας δύνανται νὰ ἀπολαύουν γαλήνης.

Σὺ δὲ ποὺ ἐπιζητεῖς ἀπὸ παντοῦ τὴν ἡσυχίαν, πρέπει νὰ ἀναπνεύσῃς καὶ λίγο ἀπὸ τὰ ἀλλεπάλληλα κύματα. Πήγαινε λοιπὸν ἐκεῖ τακτικά, διὰ νὰ διέλθῃς ἐναρέτως καὶ τὸν παρόντα βίον, ἀφοῦ ἀποκαθάρῃς τὴν διαρκῆ κηλῖδα τῆς ἁμαρτίας διὰ τῶν εὐχῶν καὶ συμβουλῶν ἐκείνων, **B** καὶ νὰ ἐπιτύχῃς καὶ τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ μὲ τὴν χάριν καὶ φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ τοῦ ὁποίου καὶ μετὰ τοῦ ὁποίου εἰς τὸν Πατέρα δόξα, δύναμις, τιμή, μετὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τώρα καὶ πάντοτε εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΟΓ' (73)

(Ματθ. κγ', 13—28)

«Ἀλλοίμονον εἰς σᾶς Γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί, διότι κατατρώγετε τὰς περιουσίας τῶν χηρῶν καὶ μὲ τὴν πρόφασιν ὅτι κάνετε μακρὰς προσευχάς. Διὰ τοῦτο θὰ κατακριθῆτε περισσότερον» (Ματθ. 13, 18).

C 'Εδῶ λοιπὸν ὁ Κύριος διακωμῳδεῖ αὐτοὺς διὰ γαστριμαργίαν καί, τὸ φοβερόν, ὅτι ἐγέμιζον τὸν στόμαχόν των ὄχι ἀπὸ τοὺς πλουσίους, ἀλλ' ἀπὸ τὰς χήρας τῶν ὁποίων ηὔξανον τὴν δυστυχίαν, τὴν ὁποίαν ἔπρεπε νὰ θεραπεύσουν. Καὶ δὲν ἔτρωγον ἁπλῶς, ἀλλὰ «κατέτρωγον». Ἔπειτα καὶ ὁ τρόπος τῆς ἐκμεταλλεύσεως ἦτο φοβερώτερος. «Μὲ τὴν πρόφασιν ὅτι ἔκαμνον ὑπὲρ τῶν χηρῶν μακρὰς προσευχάς», λέγει. Διότι καθένας βεβαίως εἶναι ἄξιος τιμωρίας ποὺ κάνει κάποιο κακόν. Ὁ δὲ Φαρισαῖος ἐπειδὴ καὶ τὴν ἀφορμὴν ἐκμεταλλεύσεως λαμβάνει ἀπὸ τὴν εὐλάβειαν καὶ μὲ τὸ πρόσχημα αὐτῆς χρησιμοποιεῖ τὴν πονηρίαν, εἶναι ὑπεύθυνος πολὺ μεγαλυτέρας τιμωρίας. Καὶ διὰ ποῖον λόγον δὲν ἀπεμάκρυνεν αὐτοὺς ὁ Θεός; Διότι δὲν ἦλθεν ἀκόμη ὁ καιρός των. D Διὰ τοῦτο λοιπὸν τοὺς ἄφηνε τότε. Δι' ὅσων ὅμως λέγει, προφυλάσσει τὸν λαὸν ἀπὸ τὴν ἀπάτην, διὰ νὰ μὴ παρασύρεται ὁ λαὸς οὗτος εἰς μίμησιν αὐτῶν λόγῳ τοῦ ἀξιώματός των. Ἐπειδὴ λοιπὸν εἶπεν· «Ὅλα ὅσα σᾶς λέγουν νὰ τηρῆτε, τηρήσατέ τα», δείχνει καὶ ὅσα οὗτοι παραποιοῦν, διὰ νὰ μὴ νομισθῇ διὰ τοῦτο ἐκ μέρους τῶν παχυλῶν τὴν διάνοιαν ὅτι ἐπιτρέπονται τὰ πάντα εἰς αὐτούς.

«Ἀλλοίμονον εἰς σᾶς Γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί, διότι κλείετε τὴν Βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων. E Σεῖς οἱ ἴδιοι δὲν εἰσέρχε-

σθε, ἀλλὰ καὶ ἐκείνους ποὺ θέλουν νὰ μποῦν δὲν τοὺς ἀφήνετε» (στίχ. 14). Ἐὰν δὲ τὸ νὰ μὴ ὠφελῇς κανένα εἶναι παράπτωμα, ὅταν βλάπτῃς καὶ ἐμποδίζῃς, ποίαν συγγνώμην θὰ τύχῃς; Τί δὲ σημαίνει· «τοὺς εἰσερχομένους»; Σημαίνει τοὺς ἱκανοὺς νὰ εἰσέλθουν. Ὅταν λοιπὸν ἐπρόκειτο νὰ δώσουν ἐντολὰς εἰς ἄλλους, ἀφόρητα ἔκαναν τὰ φορτία, ὅταν ὅμως ἔπρεπε οἱ ἴδιοι νὰ κάνουν κάτι ἀπὸ τὰ δέοντα, τότε ἀντιθέτως ὄχι μόνον δὲν ἔκαναν τίποτε οἱ ἴδιοι, ἀλλὰ κάτι πολὺ χειρότερον, παρέσυρον εἰς τὴν καταστροφὴν καὶ ἄλλους. 708 Αὐτοὶ εἶναι οἱ λεγόμενοι λυμεῶνες, οἱ ὁποῖοι ἔθεσαν ὡς ἔργον των τὴν καταστροφὴν τῶν ἄλλων, τοποθετούμενοι ἔτσι εἰς θέσιν ἐκ διαμέτρου ἀντίθετον πρὸς τοὺς διδασκάλους. Ἐὰν δηλαδὴ εἶναι ἔργον τοῦ διδασκάλου ἡ διάσωσις τοῦ καταστρεφομένου, τότε ἡ καταστροφὴ τοῦ ἔχοντος ἐλπίδας σωτηρίας εἶναι ἔργον τοῦ λυμεῶνος.

Ἐν συνεχείᾳ ὁ Χριστὸς ἀναφέρει καὶ ἄλλο ἔγκλημά των· «Διότι περιφέρεσθε εἰς θάλασσαν καὶ ξηράν, διὰ νὰ κάνετε ἕνα προσήλυτον, καὶ ὅταν τὸν εὕρητε, τὸν καθιστᾶτε παιδὶ τῆς γεέννης δύο φορὰς χειρότερον ἀπὸ σᾶς» (στίχ. 15). Δηλαδή, οὔτε σᾶς ἐνδιαφέρει ἡ φροντὶς περὶ αὐτοῦ ἀμέσως μετὰ τὸν προσηλυτισμόν του, παρ' ὅλον ὅτι ἐπετεύχθη μετὰ ἀπὸ τόσους κόπους. B Ἂν καὶ συνήθως φροντίζωμεν περισσότερον διὰ τὰ νεοαποκτηθέντα, σᾶς δὲ οὔτε τοῦτο σᾶς προσφέρει τὴν εὐκαιρίαν νὰ γίνετε καλύτεροι. Ἐδῶ ὁ Κύριος διατυπώνει δύο κατηγορίας ἐναντίον τῶν Φαρισαίων. Μίαν μέν, ὅτι εἶναι ἄχρηστοι πρὸς σωτηρίαν πολλῶν ἀνθρώπων, καὶ ὅτι χρειάζονται πολὺν ἱδρῶτα ὥστε νὰ κατορθώσουν νὰ προσηλυτίσουν ἔστω καὶ ἕνα. Ἄλλην δὲ κατηγορίαν διατυπώνει ἐναντίον των, ὅτι εἶναι νωθροὶ πρὸς διαφύλαξιν τοῦ προσηλυτισθέντος. Μᾶλλον δὲ ὄχι μόνον ὀκνηροί, ἀλλὰ καὶ προδόται, διότι διαφθείρουν τοῦτον διὰ

τοῦ κακοῦ παραδείγματος τῆς ζωῆς των καὶ τὸν κάνουν χειρότερον, διότι ὅταν ὁ μαθητὴς βλέπῃ τοὺς διδασκάλους τόσον κακούς, γίνεται χειρότερος. Καὶ δὲν στέκεται ὁ μαθητὴς εἰς τὸν βαθμὸν κακίας τοῦ διδασκάλου του, ἀλλ' ὅταν εἶναι ἐνάρετος μιμεῖται τὸν διδάσκαλον, ὅταν εἶναι φαῦλος, τὸν ξεπερνᾷ καὶ μὲ μεγάλην εὐκολίαν καθίσταται χειρότερος. C «Παιδὶ τῆς γεέννης» λέγει· δηλαδὴ κόλασιν πραγματικήν. Εἶπεν ἀκόμη «δύο φορὰς χειρότερον ἀπὸ σᾶς» διὰ νὰ φοβίσῃ καὶ ἐκείνους, καὶ αὐτοὺς νὰ καυτηριάσῃ περισσότερον, διότι εἶναι διδάσκαλοι τῆς πονηρίας. Καὶ ὄχι μόνον αὐτό, ἀλλὰ καὶ διότι ἐπιδιώκουν νὰ ἐμφυτεύσουν εἰς τοὺς μαθητὰς μεγαλυτέραν τὴν κακίαν, καὶ τοὺς προωθοῦν εἰς πολὺ μεγαλυτέραν φαυλότητα, ἀπὸ ὅσην ἔχουν αὐτοί. Τοῦτο εἶναι δεῖγμα ψυχῆς καθ' ὑπερβολὴν διεφθαρμένης. Κατόπιν μέμφεται αὐτοὺς καὶ δι' ἀνοησίαν, διότι ἐδίδασκον τὴν περιφρόνησιν τῶν μεγαλυτέρων ἐντολῶν. Καὶ ὅμως προηγουμένως τὸ ἀντίθετον ἔλεγεν, ὅτι «ἐπιβάλλουν φορτία βαρειὰ καὶ δυσβάστακτα». Ἀλλὰ καὶ αὐτὰ ἔκαμνον ὁμοίως, καὶ ὅλα τὰ ἔπραττον προκειμένου νὰ διαφθείρουν τοὺς ὀπαδούς, μὲ τὸ νὰ ζητοῦν εἰς τὰ ἀσήμαντα τὴν ἀκρίβειαν, καὶ νὰ καταφρονοῦν τὰ μεγάλα. D «Δίδετε τὸ δέκατον, λέγει, ἀπὸ τὸν δυόσμον καὶ τὸ ἄνηθον καὶ ἀφήσατε τὰ σπουδαιότερα τοῦ νόμου, τὸ δίκαιον καὶ τὴν ἀγάπην καὶ τὴν πίστιν. Αὐτὰ ἔπρεπε νὰ τὰ κάνετε καὶ ἐκεῖνα νὰ μὴ παραμελῆτε» (στίχ. 23). Ἐδῶ μὲν λοιπὸν εὐλόγως ὁμιλεῖ περὶ τῶν ἀνωτέρω, ὅπου ἀναφέρεται τὸ δέκατον τῆς περιουσίας καὶ ἡ ἐλεημοσύνη. Διότι τί βλάπτει τὸ νὰ δίδουν ἐλεημοσύνην; Ἀλλὰ τοῦτο τὸ ἔπραττον ὄχι μὲ διάθεσιν νὰ ἐφαρμόσουν τοὺς νόμους. Διότι οὔτε καὶ ὁ Χριστὸς ἀπαγορεύει τὰς μικρὰς ἐλεημοσύνας. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν λέγει ἐδῶ ὅτι· «Αὐτὰ ἔπρεπε νὰ κάνετε».

E Ὅπου λοιπὸν ὁμιλεῖ περὶ καθαρῶν καὶ ἀκαθάρ-

των, οὐδὲ τοῦτο κάνει πλέον, ἀλλὰ κάνει διάκρισιν μεταξὺ ἐξωτερικῆς καὶ ἐσωτερικῆς καθαριότητος, ὅτι ἡ ἐξωτερικὴ καθαρότης ἀναγκαστικῶς εἶναι συνέπεια τῆς ἐσωτερικῆς, καὶ δὲν συμβαίνει τὸ ἀντίθετον. Διότι ὅπου ἐδίδετο εὐκαιρία ὁμιλίας περὶ φιλανθρωπίας, ἀδιαφόρως παρέρχεται αὐτήν, διὰ τὸν ὡς ἀνωτέρω λόγον, καὶ ἐπειδὴ δὲν εἶχεν ἔλθει ἀκόμη ὁ καιρὸς τῆς σαφοῦς καὶ ὁλοκληρωτικῆς καταργήσεως τῶν νομικῶν διατάξεων. 702 Ὅπου ὅμως συναντᾷ τὴν συνήθειαν τῶν σωματικῶν καθαρμῶν, μὲ μεγαλυτέραν σαφήνειαν τὴν ἀνατρέπει. Διὰ τοῦτο λοιπὸν περὶ μὲν τῆς ἐλεημοσύνης λέγει· «Ταῦτα ἔπρεπε νὰ πράξετε, καὶ ἐκεῖνα νὰ μὴ τὰ ἐγκαταλείψετε». Διὰ τὴν συνήθειαν τῶν θρησκευτικῶν καθαρισμῶν δὲν κάνει τὸ ἴδιο. Ἀλλὰ τί λέγει; «Καθαρίζετε, λέγει, τὸ ἐξωτερικὸν μέρος τοῦ ποτηρίου καὶ τοῦ πιάτου, μέσα ὅμως εἶναι γεμᾶτο ἀπὸ ἁρπαγὴν καὶ πλεονεξίαν. Καθάρισε λοιπὸν τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ποτηρίου διὰ νὰ γίνῃ καὶ τὸ ἐξωτερικὸν καθαρόν» (στίχ. 25, 26). Καὶ ἔλαβεν τὸ παράδειγμα αὐτὸ ἀπὸ τὴν ἀδιάψευστον καὶ φανερὰν πραγματικότητα, ἀπὸ τὸ ποτήρι καὶ τὸ πιάτο.

Ἐν συνεχείᾳ λοιπόν, ἀφοῦ ἔδειξε, ὅτι οὐδεμία βλάβη ἐπέρχεται ἐκ τῆς καταφρονήσεως τῶν σωματικῶν καθαρμῶν, ἐνῷ μεγίστη τιμωρία θὰ ἐπέλθῃ εἰς ὅσους δὲν φροντίζουν διὰ τὰ μέσα πρὸς κάθαρσιν τῆς ψυχῆς, τὰ ὁποῖα μέσα συνιστοῦν τὴν ἀρετήν. B Κώνωπα ὅμως ἀπεκάλεσε αὐτά, διότι εἶναι μικρὰ καὶ μηδαμινά, καὶ κάμηλον δὲ τὰ ἄλλα, διότι ἦσαν ἀφόρητα. Διὰ τοῦτο λέγει· «Καθαρίζετε τὸ κουνούπι καὶ καταπίνετε τὴν κάμηλον». Διότι καὶ οἱ σωματικοὶ καθαρμοὶ ἔχουν νομοθετηθῆ ὡς βοηθητικὰ πρὸς ἀπόκτησιν τῆς ἀρετῆς, τῆς ἀγάπης καὶ τῆς δικαιοσύνης, καὶ ἑπομένως μόνα τὰ μικρὰ δὲν ὠφελοῦν. Διότι ὅταν ἐνομοθετήθησαν τὰ μικρὰ διὰ τὰ μεγάλα, ἔπειτα τὰ μεγάλα μὲν περιεφρονοῦντο καὶ συνεπῶς μόνον διὰ τὰ μικρὰ ἐλαμβάνετο φροντίς, τότε

πλέον οὐδὲν ὄφελος ἐκ τῶν μικρῶν ἐγίνετο. Τὰ μεγάλα λοιπὸν δὲν ἀκολουθοῦσαν ὡς συνέπεια τῶν μικρῶν πλέον, εἰς δὲ τὰ ἀσήμαντα ἐδόθη μεγάλη σημασία.

Αὐτὰ λοιπὸν λέγει, καὶ ὑποδεικνύει ὅτι καὶ πρὸ τῆς ἐλεύσεως τῆς χάριτος, C αὐτὰ δὲν ἐθεωροῦντο ὡς προϋποθέσεις καὶ ὡς σπουδαῖα, ἀλλὰ ἄλλα ἦσαν ἐκεῖνα ποὺ ἐπεδιώκοντο. Ἐὰν δὲ πρὸ τῆς Χάριτος ἔτσι ἦσαν τὰ πράγματα, πολὺ περισσότερον, ὅταν κατόπιν ἦλθον τὰ ὑψηλὰ παραγγέλματα, αὐτὰ (τὰ περὶ σωματικῶν καθαρμῶν) κατέστησαν ἀνώφελα καὶ δὲν ἐχρειάζετο νὰ δίδεται εἰς αὐτὰ καμμία προσοχή.

Πανταχοῦ λοιπὸν ἡ κακία ἦτο κακὸν πρὸ παντὸς δὲ ὅταν καθόλου δὲν ἐθεωρεῖτο ἀναγκαία ἡ διόρθωσις. Καὶ τὸ ἀκόμη χειρότερον, ὅταν ἐνομίζετο ὅτι εἶναι ἀρκετὸν νὰ διορθώσουν ἄλλους, πρᾶγμα ποὺ ἐδήλωνεν ὁ Χριστὸς καὶ ὠνόμαζεν αὐτοὺς τυφλοὺς ὁδηγοὺς ἄλλων τυφλῶν[1]. Διότι, ἐὰν τὸ νὰ θεωρῇ ὁ τυφλὸς ὅτι δὲν ἔχει ἀνάγκην ὁδηγοῦ, εἶναι μεγίστη συμφορὰ καὶ ἀθλιότης, τὸ νὰ θέλῃ καὶ ὁ ἴδιος ὁ τυφλὸς νὰ ὁδηγήσῃ ἄλλους, σκέψου εἰς πόσον μεγάλο βάραθρον παραλογισμοῦ ὁδηγεῖ. D

Αὐτὰ λοιπὸν ἔλεγεν, ὑπονοῶν δι' ὅλων αὐτῶν τὴν δοξομανίαν τῶν Φαρισαίων καὶ τὴν φοβερὰν λύσσαν των ἐξ αἰτίας τοῦ πάθους των αὐτοῦ. Διότι αὐτὸ ἔγινε εἰς αὐτοὺς αἴτιον ὅλων τῶν κακῶν, τὸ νὰ κάνουν τὰ πάντα μὲ σκοπὸν τὴν ἐπίδειξιν. Αὐτὸ ἀπεμάκρυνεν αὐτοὺς καὶ ἀπὸ τὴν πίστιν, καὶ ἀμελεῖς πρὸς τὴν πραγματικὴν ἀρετὴν τοὺς κατέστησεν, καὶ τοὺς παρεκίνησε νὰ ἀσχολοῦνται μόνον μὲ τοὺς σωματικοὺς καθαρισμούς, καὶ νὰ ἀμελοῦν διὰ τὴν καθαριότητα τῆς ψυχῆς των. Διὰ τοῦ-

1. Ματθ. 15, 14.

το ὁδηγῶν αὐτοὺς εἰς τὴν πραγματικὴν ἀρετήν, τοὺς ὑπενθυμίζει τὰ καθαρτικὰ τῆς ψυχῆς, τὴν ἀγάπην, τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν πίστιν. E Διότι αὐτὰ εἶναι ποὺ συγκρατοῦν τὴν ζωήν μας, αὐτὰ ποὺ καθαρίζουν τὴν ψυχήν, ἡ δικαιοσύνη, ἡ φιλανθρωπία, ἡ ἀλήθεια. Καὶ ἡ μὲν δικαιοσύνη ὁδηγεῖ ἡμᾶς εἰς τὴν συγγνώμην καὶ δὲν ἐπιτρέπει νὰ εἴμεθα ὑπερβολικῶς ἀδιάλλακτοι καὶ μὴ συγχωρητικοὶ πρὸς τοὺς ἁμαρτάνοντας. 710 (Διότι ἔτσι ἐπιτυγχάνομεν διπλὸν κέρδος, καὶ φιλάνθρωποι γινόμεθα, καὶ ἐκ τούτου καὶ ἡμεῖς οἱ ἴδιοι πολλὴν φιλανθρωπίαν ἀπολαύομεν παρὰ τοῦ Θεοῦ τῶν ὅλων). Καὶ μᾶς ἐξασκεῖ εἰς τὸ νὰ συμπονοῦμεν τοὺς ἀδικουμένους καὶ νὰ ὑπερασπιζώμεθα αὐτῶν. Ἡ δὲ φιλανθρωπία δὲν μᾶς ἀφήνει νὰ εἴμεθα ἀπατεῶνες καὶ ὕπουλοι.

Ἀλλὰ οὔτε, ὅταν λέγῃ· «Αὐτὰ ἔπρεπε νὰ κάνετε, καὶ ἐκεῖνα νὰ μὴ τὰ παραλείπετε» τὰ λέγει ὡς νὰ εἰσάγῃ νομικὴν παρατήρησιν. Ὄχι. Διότι τοῦτο τὸ ἀπεδείξαμε προηγουμένως. Οὔτε ὅταν εἶπε περὶ τοῦ πιάτου καὶ τοῦ ποτηρίου: «καθάρισε τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ποτηρίου καὶ τοῦ πιάτου, διὰ νὰ καταστῇ καθαρὸν καὶ τὸ ἐξωτερικόν» οὔτε τότε ὁδηγεῖ ἡμᾶς εἰς τὴν Ἰουδαϊκὴν μικρολογίαν· ἀλλὰ ἀντιθέτως τὸ πᾶν κάνει καὶ ἀποδεικνύει ὅτι αὐτὴ εἶναι περιττή. Διότι δὲν εἶπεν «καὶ τὸ ἐξωτερικὸν καθαρίσατε, ἀλλὰ «τὸ ἐσωτερικόν», καὶ ὁπωσδήποτε ἐκεῖνο θὰ ἐπακολουθήσῃ τοῦτο. Ἐξ ἄλλου οὔτε ὁμιλεῖ περὶ πιάτου ἁπλῶς καὶ ποτηρίου, B ἀλλὰ περὶ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος διδάσκει. Καὶ ἐξωτερικὸν μὲν τὸ σῶμα καλεῖ, ἐσωτερικὸν δὲ τὴν ψυχὴν ἐννοεῖ. Ἐὰν δὲ εἶναι ἀνάγκη νὰ φροντίζῃς διὰ τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ πιάτου, πολὺ περισσότερον περὶ τοῦ ἑαυτοῦ σου. Σεῖς δὲ κάνετε ἀντιθέτως. Διότι μὲ τὸ νὰ παρατηρῆτε τὰ μικρὰ καὶ ἐξωτερικά, ἀμελεῖτε διὰ τὰ μεγάλα καὶ ἐσωτερικά. Ἔτσι ἐκ τούτου μεγάλη βλάβη ἐπέρχεται, ἐπειδὴ νομίζετε ὅτι κατωρθώσατε τὸ πᾶν, ἐνῷ ἀδιαφορεῖτε διὰ τὰ ὑπόλοιπα.

Ἐπειδὴ δὲ ἀδιαφορεῖτε δι' αὐτά, δὲν ἐπιδιώξατε οὔτε ἐπεχειρήσατε νὰ τὰ ἐφαρμόσετε.

Ἔπειτα πάλιν σατιρίζει αὐτοὺς διὰ κενοδοξίαν, τοὺς ὀνομάζει τάφους ἀσβεστωμένους καὶ καταλήγει νὰ τοὺς ὀνομάσῃ ὅλους «ὑποκριτάς». Διότι ἡ ὑποκρισία εἶναι αἴτιον ὅλων τῶν κακῶν, καὶ αἰτία ἐπίσης τῆς ἀπωλείας εἰς τοὺς Φαρισαίους. C Δὲν τοὺς ἐκάλεσε δὲ ἁπλῶς τάφους ἀσβεστωμένους, ἀλλὰ τοὺς ὠνόμασε καὶ τάφους γεμάτους ἀκαθαρσιῶν καὶ παρανομίας. Αὐτὰ δὲ ἔλεγε καὶ ὑπεδείκνυε τὴν αἰτίαν διὰ τὴν ὁποίαν δὲν ἐπίστευσαν, διότι ἦσαν γεμᾶτοι ἀπὸ ὑποκρισίαν καὶ παρανομίαν. Τὰς κατηγορίας αὐτὰς ἐναντίον τῶν Φαρισαίων δὲν διατυπώνει μόνον ὁ Χριστός, ἀλλὰ καὶ οἱ προφῆται συνεχῶς τοὺς ἐλέγχουν· ὅτι ἁρπάζουν, ὅτι οἱ ἄρχοντές των δὲν δικάζουν συμφώνως μὲ τὸ δίκαιον καὶ τὸ λογικόν. Καὶ πανταχοῦ δύνασαι νὰ εὕρῃς τὰς θυσίας των νὰ ἐκβάλλωνται, αὐτὰ δὲ νὰ ἐπιδιώκωνται. Ὥστε τίποτε τὸ παράξενον, τίποτε τὸ νέον, οὔτε ἡ νομοθεσία, οὔτε ἡ κατηγορία, οὔτε αὐτὴ ἀκόμη ἡ εἰκόνα τοῦ τάφου. D Διότι χρησιμοποιεῖ αὐτὴν ὁ προφήτης Δαβίδ, καὶ δὲν λέγει ἁπλῶς αὐτοὺς τάφον, ἀλλὰ «τάφον ὀλάνοικτον τὸν λάρυγγα αὐτῶν»[2]. Τέτοιοι εἶναι καὶ σήμερον πολλοί, ποὺ στολίζονται μὲν ἐξωτερικῶς, ἐσωτερικὰ ὅμως εἶναι γεμᾶτοι ἀπὸ κάθε παρανομίαν. Διότι καὶ τώρα πολὺν κόπον καταβάλλουν διὰ τοὺς ἐξωτερικοὺς καθαρμούς, πολὺ φροντίζουν. Διὰ τὴν ψυχήν του ὅμως κανείς. Καὶ ἂν κάποιος ἤθελε διασχίσει τὴν συνείδησιν ἑκάστου, πολλοὺς τοὺς σκώληκας, καὶ τὴν πτωματίνην θὰ εὕρῃ καὶ δυσοσμίαν ἀφάνταστον, τὰς ἐπιθυμίας τὰς παρανόμους ἐννοῶ καὶ τὰς πονηράς, αἱ ὁποῖαι εἶναι βρωμερώτεραι ἀπὸ τοὺς σκώληκας. E

2. Ψαλμ. 5, 11.

Ἀλλὰ τὸ ὅτι ἐκεῖνοι εἶναι τέτοιοι, δὲν εἶναι τόσον φοβερόν, ἂν καὶ εἶναι δεινόν. Τὸ δὲ νὰ γίνωμεν ἡμεῖς, ποὺ ἠξιώθημεν νὰ καταστῶμεν ναοὶ τοῦ Θεοῦ, νὰ γίνωμεν ἔξαφνα τάφοι ποὺ ἔχουν τόσην δυσωδίαν, τοῦτο εἶναι ἐσχάτη ἀθλιότης. Ἐκεῖ ὅπου ὁ Χριστὸς κατοικεῖ, τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἐπενήργησε, καὶ τόσα μυστήρια ἔλαβον χώραν, νὰ εἶναι τοῦτο τάφος, πόσην ἀθλιότητα δείχνει αὐτό; VII Πόσοι θρῆνοι καὶ ὀδυρμοὶ πρέπει νὰ γίνουν, ὅταν τὰ μέλη τοῦ Χριστοῦ καθίστανται τάφος ἀκαθαρσιῶν; Σκέψου πῶς ἐγεννήθης, ποίων τιμῶν ἠξιώθης, ποίαν στολὴν ἔλαβες, πῶς κατεσκευάσθης ναὸς χωρὶς ρήγματα, πῶς ἔγινες μὲ τόσον κάλλος. Δὲν διεκοσμήθης μὲ χρυσόν, οὔτε μὲ μαργαρίτας, ἀλλὰ μὲ τὸ τιμιώτερον ἀπὸ αὐτὰ Πνεῦμα. Σκέψου ὅτι κανεὶς τάφος δὲν κατασκευάζεται μέσα εἰς πόλιν· λοιπὸν καὶ σὺ δὲν θὰ δυνηθῇς νὰ ἐμφανισθῇς εἰς τὴν ἄνω πόλιν. Διότι, ἐὰν ἐδῶ τοῦτο ἀπαγορεύεται, πολὺ περισσότερον ἐκεῖ. Μᾶλλον δὲ καὶ ἐδῶ εἰς ὅλους θὰ εἶσαι καταγέλαστος, ὅταν περιφέρῃς νεκρὰν ψυχήν. B Ὄχι δὲ μόνον καταγέλαστος θὰ γίνῃς ἀλλὰ καὶ θὰ σὲ ἀποφεύγουν. Διότι, πές μου, ἐὰν κάποιος περιφέρῃ ἕνα νεκρὸν ὁμοίωμα, καθὼς περνᾷ δὲν θὰ ἀπομακρύνωνται μὲ μεγάλα πηδήματα ὅλοι; Δὲν θὰ ἔφευγον ὅλοι; Τοῦτο καὶ τώρα σκέψου. Διότι καὶ ἀπὸ αὐτὸ πολὺ χειρότερον θέαμα θὰ παρουσιάζῃς, ὅταν περιφέρῃς ψυχὴν νεκρὰν ἀπὸ ἁμαρτίας, ψυχὴν παραπεταγμένην. Ποιὸς λοιπὸν θὰ ἐλεήσῃ ἕνα τέτοιον; Ὅταν δηλαδὴ σὺ δὲν ἐλεῇς τὴν ἰδικήν σου ψυχήν, πῶς ἄλλος θὰ ἐλεήσῃ τὸν τόσον σκληρὸν καὶ ἐπικίνδυνον εἰς τὸν ἑαυτόν του ἐχθρόν; Διότι, ἐὰν κάποιος ἐκεῖ ποὺ ἐκοιμᾶσο καὶ ἔτρωγες, ἔθαπτε ἕνα σῶμα νεκρόν, τί δὲν θὰ ἔκανες; Σὺ δὲ ψυχὴν νεκρὰν θάπτεις, ὄχι ὅπου κοιμᾶσαι, οὔτε ὅπου τρώς, ἀλλ' εἰς τὰ μέλη τοῦ Χριστοῦ, C δὲν φοβεῖσαι μήπως πέσουν ἀπὸ τὸν οὐρανὸν ἐπάνω εἰς τὸ κεφάλι σου μύριαι καταιγίδες καὶ κεραυνοί; Πῶς

τολμᾶς νὰ εἰσέρχεσαι εἰς ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ καὶ εἰς ἁγίους ναούς, ὅταν βρωμᾶς ἐσωτερικῶς ἀπὸ τόσην βδελυγμίαν; Διότι ἐὰν κάποιος ἔφερνε εἰς τὰ ἀνάκτορα νεκρὸν καὶ τὸν ἔθαπτε, θὰ κατεδικάζετο εἰς θάνατον, σὺ δὲ ὅταν εἰσέρχεσαι εἰς τοὺς ἱεροὺς περιβόλους, καὶ ὅταν γεμίζῃς τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τόσην δυσωδίαν, σκέψου πόσον μεγάλην τιμωρίαν θὰ ὑποστῇς. Μιμήσου τὴν πόρνην ἐκείνην, ἡ ὁποία μὲ μύρον ἔχρισε τοῦ Χριστοῦ τὰ πόδια καὶ τὴν οἰκίαν ὁλόκληρον ἐγέμισεν ἀπὸ εὐωδίαν[3]. Σὺ δὲ κάνεις τὸ ἀντίθετον εἰς τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ. Τί σημασίαν ἔχει ἂν δὲν ἀντιλαμβάνεσαι καὶ σὺ τὴν δυσωδίαν; Διότι τοῦτο πρὸ παντὸς εἶναι τὸ φοβερὸν τῆς ἀρρωστείας. **D** Διὰ τοῦτο καὶ ἀθεράπευτα νοσεῖς καὶ εὑρίσκεσαι εἰς κατάστασιν πολὺ χειροτέραν ἀπὸ τοὺς λεπροὺς κατὰ τὸ σῶμα καὶ ποὺ ὄζουν ἀπὸ μακρόν. Διότι ἐκείνη ἡ νόσος (ἡ λέπρα) καὶ ἀντιληπτὴ εἶναι εἰς τοὺς ἀσθενεῖς, καὶ ὄχι μόνον ἔγκλημα δὲν εἶναι, ἀλλὰ εἶναι καὶ ἀξία εὐσπλαγχνίας. Αὐτὴ δὲ ἐδῶ ἡ νόσος, ἡ ἁμαρτία, εἶναι ἀξία μίσους καὶ κολάσεως. Ἐπειδὴ λοιπὸν καὶ αὐτὰ εἶναι τὰ χειρότερα, καὶ ἐπειδὴ ὁ ἀσθενὴς οὔτε αἰσθάνεται τὴν ἀρρώστειαν ὅπως χρειάζεται, ἔλα, τέντωσε τὰ αὐτιὰ τῆς ψυχῆς σου, διὰ νὰ σὲ διδάξω καθαρὰ τὴν καταστρεπτικότητα αὐτῆς. Πρῶτον λοιπὸν ἄκουσε τί λέγεις ὅταν ψάλλῃς. «Ἂς κατευθυνθῇ ἡ προσευχή μου ὡσὰν εὐωδία θυμιάματος ἐνώπιόν Σου»[4]. Ὅταν λοιπὸν ὄχι θυμίαμα, **E** ἀλλὰ καπνὸς ἀπὸ σὲ καὶ ἀπὸ τὰς πράξεις σου δυσώδης ἀναβαίνῃ, ποίας καταδίκας δὲν εἶσαι ἄξιος νὰ ὑποστῇς; Ποῖος δὲ εἶναι ὁ δυσώδης καπνός; Πολλοὶ εἰσέρχονται εἰς τοὺς ναοὺς τὰ κάλλη τῶν γυναικῶν περιδιαβάζοντες, ἄλλοι περιεργαζόμενοι πο-

3. Λουκ. 7, 38.
4. Ψαλμ. 140, 2.

νηρὰ τὰς ὄψεις τῶν παιδιῶν. Ἔπειτα δὲν παραξενεύεσαι, πῶς δὲν πίπτουν κεραυνοὶ καὶ πῶς δὲν ἀνατρέπονται ἐκ βάθρων τὰ πάντα; **712** Καὶ βεβαίως αὐτὰ ποὺ γίνονται εἶναι μὲν ἄξια κεραυνῶν καὶ γεέννης, ἀλλ' ὁ Θεὸς ἐπειδὴ εἶναι μακρόθυμος καὶ πολυεύσπλαγχνος, ἀναβάλλει δι' ἀργότερα τὰς τιμωρίας καὶ σὲ προσκαλεῖ εἰς μετάνοιαν καὶ διόρθωσιν. Τί κάνεις ἄνθρωπε; Περιεργάζεσαι τὰ κάλλη τῶν γυναικῶν καὶ δὲν ἀνατριχιάζεις ποὺ καθυβρίζεις ἔτσι τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ; Νομίζεις ὅτι πορνεῖον πρὸς χάριν σου εἶναι ἡ ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ, χειροτέρα καὶ ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἀγοράν; Εἰς τὴν ἀγορὰν μὲν φοβεῖσαι, καὶ ἐντρέπεσαι νὰ φανῇς ὅτι περιεργάζεσαι γυναῖκα. Εἰς τὸν ναὸν δὲ τοῦ Θεοῦ, Αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ ποὺ ὁμιλεῖ μαζί σου, καὶ σὲ ἀπειλεῖ δι' αὐτά, πορνεύεις καὶ μοιχεύεις κατὰ τὸν ἴδιον χρόνον, κατὰ τὸν ὁποῖον ἀκούεις ὅτι δὲν πρέπει νὰ κάνῃς αὐτά. **B** Καὶ δὲν φρικιᾶς, οὔτε ἐξανίστασαι; Αὐτὰ σᾶς διδάσκουν τὰ θέατρα τῆς ἀσελγείας, ἡ μολυσματικὴ ἀσθένεια ἡ ἀθεράπευτη, τὰ φαρμακερὰ δηλητήρια, αἱ φοβεραὶ παγίδες ὅσων ξαναπίπτουν εἰς τὴν ἁμαρτίαν, ἡ μετ' εὐχαριστήσεως καταστροφὴ τῶν ἀκολάστων. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Προφήτης κατηγοροῦσε καὶ ἔλεγεν· «Δὲν εἶναι τὰ μάτια σου, οὔτε ἡ καρδιά σου καλά»[5]. Θὰ ἦτο προτιμότερον νὰ εἶναι αὐτὰ ἀνάπηρα, προτιμότερον νὰ νοσοῦν, παρὰ νὰ τὰ χρησιμοποιῇς εἰς παρόμοια ἔργα. Ἔπρεπε μὲν λοιπὸν μέσα σας νὰ ἔχετε τὸ τεῖχος (τοῦ γυναικωνίτου) τὸ ὁποῖον νὰ σᾶς προφυλάσσῃ ἀπὸ τὰς γυναῖκας. Ἐπειδὴ δὲ δὲν θέλετε, οἱ πατέρες ἐνόμισαν, ὅτι εἶναι ἀναγκαῖον, ἔστω καὶ μὲ τὰς σανίδας αὐτὰς (τοῦ γυναικωνίτου) νὰ σᾶς περιτειχίσουν. Ὅπως ἐγὼ τοὐλάχιστον πληροφοροῦμαι ἀπὸ τοὺς μεγαλυτέρους, ὅτι τὴν παλαιὰν

5. Ἱερ. 22, 17.

ἐποχὴν οὔτε αὐτὰ τὰ διαχωρίσματα ἦσαν. **C** «Διότι ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ δὲν ὑπάρχει ἀρσενικὸν ἢ θηλυκό»[6]. Καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν Ἀποστόλων καὶ ἄνδρες καὶ γυναῖκες, ἦσαν μαζί. Καὶ διότι οἱ ἄνδρες ἦσαν ἄνδρες, καὶ αἱ γυναῖκες, γυναῖκες. Τώρα δὲ ὅλως ἀντιθέτως, αἱ μὲν γυναῖκες ἐξώθησαν τοὺς ἑαυτούς των εἰς τὰς συνηθείας τῶν πορνῶν, οἱ δὲ ἄνδρες δὲν εὑρίσκονται εἰς καλυτέραν μοῖραν ἀπὸ τοὺς μανιασμένους ἵππους. Δὲν ἠκούσατε ὅτι «ἦσαν συγκεντρωμένοι ἄνδρες καὶ γυναῖκες εἰς τὸ ὑπερῷον»[7], καὶ ὁ σύλλογος ἐκεῖνος ἦτο ἄξιος καὶ τῶν οὐρανῶν; Καὶ πολὺ ὀρθῶς. Διότι καὶ αἱ γυναῖκες τότε πολλὴν ἀγάπην πρὸς τὴν σοφίαν ἐδείκνυον, καὶ οἱ ἄνδρες **D** σεμνότητα καὶ σωφροσύνην. Ἀκοῦτε λοιπὸν τὴν πορφυροπώλιδα ποὺ λέγει· «Ἐὰν μὲ κρίνετε ὅτι εἶμαι πιστὴ εἰς τὸν Κύριον, ἀφοῦ εἰσέλθετε εἰς τὸ σπίτι μου, μείνετε εἰς ἐμέ»[8]. Ἀκοῦστε τὰς γυναῖκας αἱ ὁποῖαι περιώδευον μετὰ τῶν Ἀποστόλων, καὶ ἀνέλαβον φρόνημα ἀνδρικόν, τὴν Πρίσκιλλαν, τὴν Περσίδα, τὰς ἄλλας[9], ἀπὸ τὰς ὁποίας γυναῖκας αἱ σημεριναὶ τόσον διαφέρουν, ὅσον οἱ ἄνδρες ἀπὸ τοὺς ἄνδρας ἐκείνους.

Διότι τότε μὲν καὶ ὅταν ἐταξίδευαν αἱ γυναῖκες δὲν ἀπέκτοῦσαν κακὴν φήμην. Τώρα δὲ καὶ εἰς τὸν γυναικωνίτην νὰ διαμένουν μετὰ δυσκολίας διαφεύγουν τὴν ὑποψίαν. Αὐτὰ ὅμως προέρχονται ἀπὸ τὰ στολίσματα καὶ τὴν καλοπέρασιν. **E** Τότε ἦτο ἔργον τῶν γυναικῶν ἐκείνων, νὰ προοδεύῃ τὸ κήρυγμα. Τώρα ὅμως, νὰ φαίνωνται εὔμορφοι καὶ ὡραῖαι καὶ εὐπαρουσίαστοι. Αὐτὸ σημαίνει δόξαν δι' αὐτάς, αὐτὸ σωτηρία. Τὰ δὲ ὑψηλὰ καὶ

6. Γαλ. 3, 28.
7. Πραξ. 1, 13 - 14.
8. Πραξ. 16, 15 καὶ 15, 18.
9. Ρωμ. 16, 12.

μεγάλα κατορθώματα οὔτε εἰς τὸ ὄνειρόν των δὲν τὰς ἐνδιαφέρουν. Ποία γυναῖκα ἔκαμε σκοπόν της νὰ βελτιώσῃ τὸν ἄνδρα της; Ποῖος ἄνδρας ἔβαλε αὐτὴν τὴν φροντίδα μέσα του, ὥστε νὰ διορθώσῃ τὴν γυναῖκα; Δὲν ὑπάρχει κανείς. **713** Ἀλλὰ ἐκ μέρους μὲν τῆς γυναικὸς κάθε σπουδὴ καταβάλλεται διὰ τὴν ἀπόκτησιν χρυσῶν κοσμημάτων καὶ ἐνδυμάτων, καὶ ἄλλων στολισμάτων τοῦ σώματος, ὥστε νὰ αὐξήσουν τὴν ἐντύπωσιν. Ἐκ μέρους δὲ τοῦ ἀνδρὸς καὶ αὐτὴ ἡ σπουδὴ καταβάλλεται καὶ ἄλλαι περισσότεραι, ὅλαι ὅμως βιωτικαί. Ποῖος, προκειμένου νὰ νυμφευθῇ, τὸν χαρακτῆρα καὶ τὴν συναναστροφὴν τῆς κόρης ἐξήτασε; Οὐδείς. Ἀλλὰ χρήματα μετρητά, καὶ κτήματα, καὶ ποικίλα περιουσιακὰ στοιχεῖα καὶ διάφορα, ὡσὰν νὰ πρόκειται νὰ ἀγοράσῃ κάτι ἢ νὰ κάμῃ κάποιαν συνήθη συναλλαγήν. Διὰ τοῦτο καὶ συναλλαγὴν ἀποκαλοῦν τὸν γάμον, διότι ἤκουσα καὶ πολλοὺς ἔτσι νὰ τὸν λέγουν. Ἦλθεν ὁ δεῖνα εἰς συμφωνίαν μὲ τὴν δεῖνα, δηλαδὴ ἦλθεν εἰς γάμον. Καὶ προσβάλλουν τὰς δωρεὰς τοῦ Θεοῦ, καὶ σὰν νὰ πωλοῦν καὶ νὰ ἀγοράζουν ὑπανδρεύονται καὶ νυμφεύονται. **B** Καί, προικοσύμφωνα συντάσσουν διὰ τὸν γάμον, ποὺ χρειάζονται μεγαλυτέραν ἀσφάλειαν, παρ' ὅσην διὰ τὰς ἀγοραπωλησίας. Μάθετε πῶς οἱ παλαιοὶ ἤρχοντο εἰς γάμον, καὶ ζηλεύσατε αὐτούς. Πῶς λοιπὸν ἤρχοντο εἰς γάμον ἐκεῖνοι; Συμπεριφορὰν ἐζήτουν καλήν, καὶ συνηθείας, καὶ ἀρετὴν ψυχῆς. Διὰ τοῦτο δὲν ἐχρειάζοντο εἰς αὐτοὺς προικοσύμφωνα, οὔτε ἄλλη ἀσφάλεια μὲ τὴν βοήθειαν χάρτου καὶ μελάνης. Ἦτο ἀρκετὸν εἰς αὐτοὺς ἀντὶ ὅλων αὐτῶν ἡ καλὴ συμπεριφορὰ τῆς νύμφης. Σᾶς παρακαλῶ λοιπὸν καὶ σᾶς, νὰ μὴ ζητῆτε χρήματα καὶ περιουσίας, ἀλλὰ χαρακτῆρα καὶ πραότητα ζητῆστε, καὶ εὐλάβειαν, καὶ φιλοσοφημένην κόρην. Καὶ αὐτὰ θὰ σᾶς εἶναι πολὺ χρησιμώτερα ἀπὸ μυρίους θησαυρούς. Ἂν ζητῇς τὰ ἀρεστὰ εἰς τὸν Θεόν, καὶ τὰ

ἄλλα θα λάβῃς. C Ἂν ὅμως ἐκεῖνα παραβλέψῃς καὶ τρέχῃς ὄπισθεν αὐτῶν, οὔτε αὐτὰ θὰ σὲ ἀκολουθήσουν. Ἀλλ' ὁ δεῖνα, λένε, ἔγινε πλούσιος ἀπὸ τὴν γυναῖκα του. Δὲν ἐντρέπεσαι νὰ ἀναφέρῃς τέτοια παραδείγματα; Χιλιάδες φορὲς θὰ ἐπροτίμων τὴν πενίαν παρὰ νὰ ἀποκτήσω πλοῦτον ἀπὸ τὴν γυναῖκα, ἤκουσα νὰ λέγουν. Διότι τί ἀσχημότερον ἀπὸ τὸ εἶδος τοῦ πλουτισμοῦ αὐτοῦ; Τί δὲ πικρότερον ἀπὸ τὴν εὐπορίαν αὐτήν; Τί δὲ αἰσχρότερον ἀπὸ τὸ νὰ θεωρῆται τόσον φυσικὸν καὶ νὰ λέγεται ἐκ μέρους ὅλων, ὅτι ὁ δεῖνα κατέστη πλούσιος ἀπὸ τὴν γυναῖκα του; Ἀφήνω δὲ τὰς ἐνδοοικογενειακὰς διενέξεις, αἱ ὁποῖαι συμβαίνουν ἀναγκαστικῶς ἐξ ἀφορμῆς αὐτοῦ. D Τὴν ὑπερηφάνειαν τῆς γυναικός, τὴν δουλοπρέπειαν, τὰς μάχας, τὰς ἐντροπὰς τῶν ὑπηρετῶν: «Ὁ πτωχός, ὁ ρακένδυτος, ὁ ἄτιμος καὶ ἄσημος. Τί εἶχεν ὅταν ἦλθε; Δὲν εἶναι ὅλα τῆς κυρίας;». Ἀλλὰ καθόλου δὲν σὲ μέλει διὰ τὰ λόγια αὐτά, διότι δὲν εἶσαι ἐλεύθερος. Διότι καὶ οἱ παρασιτικῶς ζῶντες χειρότερα ἀπὸ αὐτὰ ἀκούουν, καὶ δὲν τοὺς νοιάζει καὶ αὐτούς, ἀλλὰ αὐτοϊκανοποιοῦνται μέσα εἰς τὴν καταισχύνην των. Καὶ ὅταν λέγωμεν εἰς αὐτοὺς αὐτά, αὐτοὶ ἀπαντοῦν: ἂς εἶναι κάτι γλυκὸ καὶ ἀπολαυστικὸ καὶ ἂς πνιγῶ ἀπ' αὐτό. Ὢ τοῦ διαβόλου! Ποίου εἴδους παροιμίας εἰσήγαγεν εἰς τὸν βίον, ποὺ δύνανται νὰ ἀνατρέψουν καὶ τὴν ζωὴν ὁλόκληρον τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν. E Πρόσεχε λοιπὸν τὴν διαβολικὴν αὐτὴν καὶ ὀλεθρίαν φράσιν, ἀπὸ πόσην καταστροφὴν εἶναι γεμάτη. Διότι τίποτε ἄλλο, λέγει, νὰ μὴ προσέχῃς παρὰ ἀκριβῶς τὰ λόγια αὐτά. Κανένας λόγος σεμνός, κανένας λόγος δικαιοσύνης νὰ μὴ σὲ ἐντυπωσιάζῃ. Ὅλα ἐκεῖνα ἀπορρίπτονται. Ἓν μόνον νὰ ζητῇς· τὴν ἡδονήν. Καὶ ἂν κάποιο πρᾶγμα σὲ στενοχωρῇ, ἀπομάκρυνέ το. Καὶ ἂν ὅλοι οἱ ἀπατεῶνες σὲ ἐμπτύουν, καὶ ἂν σοῦ πετοῦν εἰς τὸ πρόσωπον βόρβορον, καὶ ἂν σὲ κυνηγοῦν σὰν σκύλον, ὑπόφερέ τα ὅλα (διὰ τὴν

καλοπέρασίν σου) 714. Καὶ τί διαφορετικὸν θὰ ἔλεγον τὰ γουρούνια ἂν εἶχον φωνήν; Τί θὰ ἔλεγον τὰ βρωμόσκυλα; Ἀλλὰ βεβαίως οὔτε ἐκεῖνοι θὰ ἔλεγαν τέτοια λόγια, ἂν δὲν τοὺς ἔπειθεν ὁ διάβολος νὰ λυσσομανοῦν. Διὰ τοῦτο παρακαλῶ ἐκείνους ποὺ συνειδητοποιοῦν τὴν ἀναισθησίαν τῶν παρομοίων λόγων, νὰ ἀποφεύγουν τέτοιας παροιμίας, καὶ τὰς ἀντιθέτους πρὸς αὐτὰς νὰ προτιμοῦν ὅσαι εὑρίσκονται εἰς τὰς Γραφάς. Ποῖαι εἶναι αὐταί; «Μὴ ἀκολουθεῖς, λέγει, ἀπὸ κοντὰ τὰς ἐνστικτώδεις ἐπιθυμίας σου, καὶ νὰ προφυλάσσεσαι»[10]. Καὶ περὶ πόρνης πάλιν λέγει τὸ ἀντίθετον ἀπὸ τὴν παροιμίαν ἐκείνην B «Μὴ παρασύρεσαι ἀπὸ τὴν φαύλην γυναῖκα, διότι μέλι στάζει ἀπὸ τὰ χείλη της ἡ πόρνη γυναίκα, ἡ ὁποία διὰ μικρὸν χρονικὸν διάστημα σοῦ γλυκαίνει τὸν λαιμόν. Ἀργότερον ὅμως θὰ τὸ εὕρῃς πικρότερον ἀπὸ χολὴν καὶ κοπτερώτερον ἀκόμη καὶ ἀπὸ δίκοπον μάχαιραν»[11]. Αὐτὰ λοιπὸν ἂς ἀκοῦμε, καὶ ὄχι ἐκεῖνα. Διότι ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ λόγια οἱ ἀνελεύθεροι, ἀπὸ ἐκεῖ οἱ λογισμοὶ δουλοφροσύνης φυτρώνουν, ἀπὸ ἐκεῖ οἱ ἄνθρωποι καθίστανται ἄλογα, διότι τὴν ἡδονὴν θέλουν νὰ ἐπιδιώκουν συμφώνως μὲ τὴν παροιμίαν ἐκείνην, ἡ ὁποία καὶ χωρὶς τὰ λόγια τὰ ἰδικά μου ἡ ἰδία εἶναι καταγέλαστος. Διότι, μετὰ τὸν πνιγμόν, τί ὠφελεῖ ἡ γλυκύτης; C Παύσατε λοιπὸν νὰ προκαλῆτε τόσον γέλωτα, καὶ νὰ ἀνάπτετε τὸ πῦρ τὸ ἄσβεστον τῆς γεέννης· καὶ ἂς κοιτάξωμε, ἔστω καὶ ἀργά, καθὼς πρέπει πρὸς τὰ μέλλοντα, ἀφοῦ καθαρίσωμε τὴν τσίμπλαν ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμούς, ὥστε καὶ τὸν παρόντα βίον μὲ κοσμιότητα καὶ μὲ πολλὴν σεμνότητα καὶ μὲ εὐλάβειαν νὰ διέλθωμεν, καὶ τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ νὰ ἐπιτύχωμεν μὲ τὴν Χάριν καὶ τὴν φι-

---

10. Σοφ. Σειρ. 18, 30
11. Παροιμ. 5, 3 - 4.

λανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΟΔ' (74)

(Ματθ. κγ', 29—39)

D «Ἀλλοίμονον εἰς σᾶς γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί! διότι κτίζετε τοὺς τάφους τῶν προφητῶν καὶ στολίζετε τὰ μνημεῖα τῶν δικαίων καὶ λέτε· ἐὰν ἐζούσαμεν εἰς τὰς ἡμέρας τῶν πατέρων μας δὲν θὰ ἐλαμβάναμε μέρος εἰς τὸ αἷμα τῶν προφητῶν» (Ματθ. 23, 29—30).

Δὲν ἀπευθύνει ὁ Χριστὸς τὸ ἀλλοίμονον ἐναντίον τῶν Φαρισαίων, διότι κτίζουν τοὺς τάφους, οὔτε διότι τοὺς κατηγοροῦν, ἀλλὰ διότι καὶ μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν καὶ μὲ ὅσα λέγουν καὶ προσποιοῦνται ὅτι κατηγοροῦν τοὺς Πατέρας των, κάνουν χειρότερα. E Διότι ὑπῆρχε προσποίησις εἰς τὰ λόγια των, λέγει ὁ Λουκᾶς. Διότι «καὶ ἐπιδοκιμάζετε, ἐπειδὴ κτίζετε». «Ἀλλοίμονον εἰς σᾶς, λέγει, διότι κτίζετε τοὺς τάφους τῶν προφητῶν. Ἐνῷ οἱ Πατέρες σας τοὺς ἐφόνευσαν. Ἄρα μαρτυρεῖτε καὶ ἐπιδοκιμάζετε τὰ ἔργα τῶν πατέρων σας, διότι αὐτοὶ μὲν τοὺς ἐσκότωσαν, σεῖς δὲ κτίζετε τοὺς τάφους των»[1].
718 Διότι ἐδῶ τὴν γνώμην των προβάλλει, μὲ τὴν ὁποίαν ἔκτιζαν. Διότι ὄχι πρὸς τιμὴν τῶν σφαγέντων προφητῶν, ἀλλὰ μὲ σκοπὸν νὰ διαπομπεύσουν τὰς σφαγάς, καὶ ἐπειδὴ ἐφοβοῦντο μήπως μὲ τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου ἀφανισθοῦν οἱ τάφοι καὶ μαρανθῇ ὁ ἔλεγχος καὶ ἡ ἀνάμνησις τῆς τόσον μεγάλης τόλμης των, διὰ τοῦτο ἔκτιζον τοὺς τάφους, καὶ ἔστηνον λαμπρὰς τὰς οἰκοδομὰς ὡσὰν κάποιο τρόπαιον, καὶ ἔτσι ὑπερηφανεύονται μὲ τὰ

1. Λουκ. 11, 47 - 48.

τολμήματα ἐκείνων καὶ κάνουν ἐπιδείξεις. Ἀλλὰ καὶ αὐτὰ ποὺ τολμῶνται κατὰ τὰς ἡμέρας μας δείχνουν ὅτι καὶ αὐτὰ τὰ κάνετε μὲ τὸν ἴδιον σκοπόν. Διότι καὶ ἂν προφασίζεσθε τὰ ἀντίθετα, λέγει, ὅτι δῆθεν κατηγορεῖτε αὐτούς, ὅπως ὅτι «δὲν θὰ εἴμεθα συμμέτοχοι ἐκείνων, ἐὰν ἐζούσαμε κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας», ὅμως ἡ διάθεσις μὲ τὴν ὁποίαν τὸ λέτε εἶναι φανερά. **B** Διὰ τοῦτο ἂν καὶ ξεσκεπάζῃ αὐτὴν μὲ προφητικὸν τρόπον, ὅμως τὴν διατυπώνει καθαρά. Διότι εἶπεν· «Λέγετε ὅτι, ἐὰν ἐζούσαμε κατὰ τὰς ἡμέρας τῶν πατέρων μας, δὲν θὰ ἐλαμβάναμε μέρος εἰς τὸ αἷμα τῶν προφητῶν». Καὶ συνέχισεν· «Ὥστε σεῖς οἱ ἴδιοι μαρτυρεῖτε, ὅτι εἶσθε παιδιὰ ἐκείνων, ποὺ ἐσκότωσαν τοὺς προφήτας». Καὶ ποῖον εἶναι τὸ ἔγκλημα τοῦ υἱοῦ ἑνὸς φονιᾶ, ἂν ὁ υἱὸς δὲν συμμετέχῃ εἰς τὴν γνώμην τοῦ πατρός; Κανένα. Εἶναι φανερὸν λοιπόν, ὅτι διὰ τοῦτο τοὺς κατηγορεῖ, διότι ὑπαινίσσεται τὴν συγγένειαν μὲ αὐτοὺς ὡς πρὸς τὴν κακίαν. Καὶ τοῦτο φανερώνει μὲ τὴν συνέχειαν. Διότι συνέχισε νὰ τοὺς λέγῃ· «Φίδια, γενεὰ ἐχιδνῶν». Ὅπως τὰ φίδια ὁμοιάζουν μὲ τοὺς γονεῖς των ὡς πρὸς τὴν φαρμακερότητα τοῦ δηλητηρίου, ἔτσι καὶ σεῖς πρὸς τοὺς πατέρας σας κατὰ τὴν φονικότητα. **C** Ἔπειτα, ἐπειδὴ ἐστιγμάτιζε σκέψεις ποὺ δὲν ἦσαν γνωσταὶ εἰς τοὺς πολλούς, καὶ διὰ πράγματα τὰ ὁποῖα πρόκειται νὰ τολμήσουν, καὶ νὰ γίνουν γνωστὰ εἰς ὅλους μελλοντικῶς, διατυπώνει ὁ Κύριος τὰς κατηγορίας. Ἐπειδὴ λοιπὸν εἶπεν· «Ὥστε σεῖς οἱ ἴδιοι μαρτυρεῖτε, ὅτι εἶσθε παιδιὰ ἐκείνων ποὺ ἐσκότωσαν τοὺς προφήτας» καὶ ἐδήλωσε μὲ αὐτὸ τὴν συγγένειαν κατὰ τὴν πονηρίαν, λέγει ὅτι ἦτο πρόφασις ὅτι δὲν θὰ ἐγινόσαστε συμμέτοχοι ἐκείνων. Καὶ συνέχισε· «συμπληρῶστε καὶ σεῖς τὸ (φονικὸν) μέτρον τῶν πατέρων σας». Δὲν ἔδιδε ἐντολὴν πρὸς τοῦτο, ἀλλὰ ἐπροφήτευεν αὐτὸ ποὺ θὰ ἐγίνετο, δηλαδὴ τὴν σφαγὴν τοῦ ἰδίου τοῦ Κυρίου. Διὰ τοῦτο συνέχισεν τὸν ἔλεγχον, καὶ

ἀφοῦ ἀπέδειξεν ὅτι πρόφασις ἦτο αὐτὰ ποὺ ἔλεγον δικαιολογοῦντες τοὺς ἑαυτούς των, ὅπως τὸ ὅτι «δὲν θὰ ἐγινόμεθα συμμέτοχοι αὐτῶν» **D** (αὐτοὶ ποὺ δὲν ἀπέσχον εἰς τὸν φόνον τοῦ Δεσπότου, πῶς θὰ ἀπεῖχον εἰς τὸν φόνον τῶν δούλων Του προφητῶν;), αὐστηρότερον ἐν συνεχείᾳ χρησιμοποιεῖ τὸν λόγον ὀνομάζων αὐτοὺς φίδια καὶ γεννήματα τῶν φιδιῶν καὶ λέγει· «Πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ ξεφύγετε τὴν κρίσιν τῆς γεέννης, ὅταν τέτοια τολμᾶτε, καὶ τὰ ἀρνεῖσθε καὶ κρύπτετε τὰς διαθέσεις σας; Ἔπειτα καὶ μὲ ἄλλον τρόπον τοὺς ἐλέγχει αὐστηρότερον καὶ λέγει ὅτι· «Ἐγὼ θὰ στείλω πρὸς ἐσᾶς προφήτας καὶ σοφοὺς καὶ γραμματεῖς καὶ ἀπὸ αὐτοὺς ἄλλους θὰ φονεύσετε, ἄλλους θὰ σταυρώσετε καὶ ἄλλους θὰ μαστιγώσετε εἰς τὰς συναγωγάς σας» (στίχ. 34). Διὰ νὰ μὴ λέγουν λοιπόν, ὅτι ἂν καὶ τὸν Δεσπότην ἐσταυρώσαμε, ἀλλὰ δὲν θὰ συμμετείχομεν καὶ εἰς τὸν φόνον τῶν προφητῶν, ἐὰν ἐζούσαμε τότε, ἰδού, λέγει, **E** καὶ δούλους θὰ σᾶς ἀποστείλω, προφήτας καὶ αὐτούς, καὶ οὔτε αὐτοὺς θὰ σεβασθῆτε. Αὐτὰ δὲ λέγει, ἀποδεικνύων ὅτι καθόλου παράδοξον νὰ σφαγῇ Αὐτὸς ἀπὸ τοὺς ἀπογόνους ἐκείνων, ποὺ εἶναι φονικοὶ καὶ ὕπουλοι καὶ πολλὴν δολιότητα ἔχουν καὶ ξεπερνοῦν τοὺς πατέρας των εἰς τὰ τολμήματα. **716** Μαζὶ δὲ μὲ τὰ ἄλλα τοὺς ἀποδεικνύει καὶ ὑπερβολικὰ κενοδόξους. Καὶ διότι ὅταν λέγουν· «Ἐὰν ἐζούσαμε εἰς τὰς ἡμέρας τῶν πατέρων μας, δὲν θὰ ἐγινόμεθα συνέχοχοι αὐτῶν», ἀπὸ κενοδοξίαν τὸ λέγουν, καὶ μὲ λόγια μόνον προφασίζονται τοῦτο, μὲ τὰ ἔργα των δὲ κάνουν τὰ ἀντίθετα. «Φίδια καὶ γεννήματα ὀχιᾶς», δηλαδή, πονηροὶ ἀπόγονοι πονηρῶν, καὶ πονηρότεροι ἀπ' αὐτοὺς ποὺ σᾶς ἐγέννησαν. Τοὺς ἀποδεικνύει λοιπὸν ὡς τολμῶντας μεγαλύτερα ἐγκλήματα καὶ πολὺ χειρότερα ἐκείνων καὶ τόσον ἰδιαζόντως, ὡσὰν νὰ μὴ περιέπεσαν ποτὲ εἰς τὰ ἴδια. Αὐτοὶ λοιπὸν καὶ τὸ τέλος ἐπιφέρουν καὶ τὴν ἐπισφράγισιν τῶν ἐγκλη-

μάτων. Ἐκεῖνοι μὲν λοιπὸν τοὺς δούλους ποὺ ἦλθαν εἰς τὸν ἀμπελῶνα τοὺς ἐφόνευσαν, αὐτοὶ δὲ ἐδῶ καὶ τὸν ἴδιον τὸν Υἱὸν καὶ τοὺς προσκαλοῦντας αὐτοὺς εἰς τὸν γάμον. **B** Αὐτὰ δὲ λέγει, καὶ τοὺς ξεχωρίζει ἀπὸ τὴν συγγένειαν τοῦ Ἀβραὰμ καὶ ἀποδεικνύει ὅτι κανένα ὄφελος δὲν ἔχουν, ἐὰν δὲν μιμηθοῦν ἐκεῖνον μὲ τὰ ἔργα. Διὰ τοῦτο καὶ συνεχίζει· «Πῶς θὰ ξεφύγετε ἀπὸ τὴν κρίσιν τῆς γεέννης, ἀφοῦ μιμεῖσθε ἐκείνους ποὺ ἐτόλμησαν τὰ παρόμοια ἔργα»; Ἐδῶ δὲ ὑπενθύμισε καὶ τὴν ἐναντίον των κατηγορίαν τοῦ Ἰωάννου, διότι καὶ ἐκεῖνος ἔτσι τοὺς ἀπεκάλεσε (ὄφεις), καὶ τὴν μέλλουσαν κρίσιν τοὺς ἀνέφερε. Ἔπειτα ἐπειδὴ καθόλου δὲν τοὺς ἐφόβιζε ἡ κρίσις καὶ ἡ γέεννα, ἐπειδὴ δὲν ἐπίστευον, καὶ διὰ τὸ μέλλον δὲν ἔδιδον σημασίαν, μὲ περιστατικὰ τοῦ παρόντος τοὺς προσβάλλει καὶ λέγει. **C** «Διὰ τοῦτο ἀποστέλλω πρὸς ἐσᾶς προφήτας καὶ σοφοὺς καὶ γραμματεῖς καὶ ἀπὸ αὐτοὺς θὰ φονεύσετε καὶ θὰ σταυρώσετε καὶ θὰ μαστιγώσετε, ὥστε νὰ πέσῃ ἐπάνω σας ὅλο τὸ αἷμα τὸ δίκαιον ποὺ ἐχύθη ἐπὶ τῆς γῆς, ἀπὸ τὸ αἷμα τοῦ Ἄβελ τοῦ δικαίου, ἕως τὸ αἷμα τοῦ Ζαχαρίου τοῦ υἱοῦ τοῦ Βαραχίου, τὸν ὁποῖον ἐσκοτώσατε μεταξὺ τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ Θυσιαστηρίου. Ἀλήθεια σᾶς λέγω, θὰ ἔλθουν ὅλα αὐτὰ εἰς τὴν γενεὰν αὐτήν» (στίχ. 35 - 37).

Κοίταξε μὲ πόσους τρόπους προσεπάθησε νὰ σταματήσῃ τὸν κατήφορόν των. Εἶπεν ὅτι «καταλογίζετε εὐθύνας εἰς τοὺς πατέρας σας», μὲ ὅσα λέγετε ὅτι **D** «δὲν θὰ συμμετείχομεν εἰς τὰ ἔργα των». Δὲν ἦτο δὲ τοῦτο μικρὸν εἰς τὸ νὰ τοὺς ἐμποδίσῃ. Τοὺς εἶπεν ὅτι· «καίτοι κατηγορεῖτε ἐκείνους σεῖς κάνετε χειρότερα»· καὶ τοῦτο ἦτο ἱκανὸν νὰ τοὺς προκαλέσῃ ἐντροπήν. Εἶπεν ὅτι «δὲν θὰ μείνουν αὐτὰ ἀτιμώρητα» καὶ μὲ αὐτὰ ἀναγγέλλει εἰς αὐτοὺς φόβον ἀνυπολόγιστον. Τοὺς ὑπενθύμισε λοιπὸν τὴν γέενναν τοῦ πυρός. Ἔπειτα ἐπειδὴ ἡ

γέεννα θὰ ἤρχετο εἰς τὸ μέλλον, ἐπεσήμανεν εἰς αὐτοὺς καὶ δεινά, ποὺ θὰ συνέβαινον εἰς τὴν γενεὰν αὐτήν. «Θὰ ἔλθουν ὅλα αὐτά, λέγει, εἰς τὴν γενεὰν αὐτήν».

Προσέθεσε δὲ καὶ μεγίστην σφοδρότητα εἰς τὴν τιμωρίαν καὶ εἶπεν ὅτι χειρότερα ἀπὸ ὅλους θὰ πάθουν. Καὶ μὲ κανένα ἀπὸ αὐτὰ δὲν ἔγιναν καλύτεροι. **E** Ἐὰν δὲ ἐρωτοῦσε κάποιος· καὶ διατί ὑποφέρουν χειρότερα ἀπὸ ὅλους; Θὰ ἀπαντοῦσα, διότι καὶ χειρότερα ἀπὸ ὅλους ἐτόλμησαν νὰ πράξουν, καὶ μὲ κανένα ἀπὸ ὅσα ἔγιναν δὲν ἐσωφρονίσθησαν. Καὶ δὲν ἤκουσες τὸν Λάμεχ νὰ λέγῃ· «ὅτι ὁ μὲν Κάϊν ἔχει ἐκδικηθῆ ἑπτὰ φοράς, ὁ δὲ Λάμεχ ἑβδομήντα φορὰς ἑπτά»[2], δηλαδὴ περισσοτέρων τιμωριῶν ἄξιος εἶμαι ἐγὼ παρὰ ὁ Κάϊν. Καὶ διατί λοιπόν; Ἂν καὶ δὲν ἐφόνευσεν ἀδελφόν; **717** Ἀλλὰ διότι οὐδὲ μὲ τὸ παράδειγμα ἐσωφρονίσθη. Αὐτὸ εἶναι τὸ ὁποῖον εἶπεν ὁ Θεὸς εἰς ἄλλο μέρος. «Ἐγὼ ποὺ ἐκδικοῦμαι τὰ τέκνα διὰ τοὺς πατέρας των μέχρι τῆς τρίτης καὶ τῆς τετάρτης γενεᾶς εἰς ἐκείνους ποὺ μὲ μισοῦν»[3]. Ὄχι ὅτι καταδικάζονται ἄλλοι δι' ἐγκλήματα ποὺ ἐτόλμησαν ἕτεροι, ἀλλ' ὅτι ἐνῷ ὑπῆρξαν πάρα πολλοὶ ποὺ ἡμάρτησαν καὶ ἐτιμωρήθησαν, αὐτοὶ δὲν ἔγιναν ἐκ τούτου καλύτεροι, καὶ ἔπεσαν εἰς τὰ ἴδια παραπτώματα καὶ δικαίως ἔπρεπε νὰ ὑποστοῦν τὰς ἰδίας μὲ ἐκείνους τιμωρίας.

Σκέψου δὲ πῶς μὲ τὴν κατάλληλον εὐκαιρίαν ὑπενθύμισε καὶ τὸν Ἄβελ, καὶ ἔδειξεν ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ φόνος ἦτο ἀποτέλεσμα φθόνου. Τί θὰ εἴχατε λοιπὸν νὰ εἰπῆτε; Μήπως δὲν γνωρίζετε τί ἔπαθεν ὁ Κάϊν; Μήπως ὁ Θεὸς ἀδιαφόρησε δι' ὅσα ἔγιναν; Μήπως δὲν ἐπέβαλε

2. Γεν. 4, 24.
3. Ἐξ. 20, 5.

τὴν μεγαλυτέραν καταδίκην; **B** Μήπως δὲν ἀκούσατε ὅσα ἔπαθον οἱ πατέρες σας, ὅταν ἐφόνευσαν τοὺς προφήτας; Μήπως δὲν ὑπέστησαν μυρίας κολάσεις καὶ τιμωρίας; Διατί λοιπὸν δὲν ἐγίνατε καλύτεροι; Καὶ διατί ἀναφέρω τὰς τιμωρίας ποὺ ἔπαθον οἱ πατέρες σας; Σὺ ὁ ἴδιος, ποὺ καταδικάζεις τοὺς πατέρας, διατί πράττεις χειρότερα; Καὶ μάλιστα σεῖς οἱ ἴδιοι διετυπώσατε τὸ συμπέρασμα ὅτι ὁ Θεὸς «θὰ τοὺς ἐξολοθρεύσῃ μὲ τὸν χειρότερον τρόπον»[4]. Ποίαν λοιπὸν συγγνώμην θὰ ἔχετε, ἀφοῦ ἀποτολμᾶτε τέτοια ἐγκλήματα μετὰ ἀπὸ μιὰ τέτοιαν (ὡς ἡ ἀνωτέρω) ἀπάντησιν; Ἀλλὰ ποῖος εἶναι αὐτὸς ὁ Ζαχαρίας; Ἄλλοι λένε ὅτι εἶναι ὁ πατέρας τοῦ Ἰωάννου (τοῦ Προδρόμου), ἄλλοι δὲ ὅτι εἶναι ὁ προφήτης, ἄλλοι δὲ ὅτι εἶναι κάποιος ἄλλος συνώνυμος ἱερεύς, τὸν ὁποῖον ἡ Γραφὴ καὶ Ἰωδάε ὀνομάζει. **C** Σὺ δὲ ἐκεῖνο σκέψου, ὅτι τὸ τολμηθὲν ἔγκλημα διπλοῦν ἦτο. Δὲν ἐφόνευσαν μόνον τοὺς ἁγίους, ἀλλὰ καὶ εἰς ἁγίους τόπους. Μὲ τὸ νὰ λέγῃ αὐτὰ δέ, δὲν ἐφόβιζε ἐκείνους μόνον, ἀλλὰ καὶ τοὺς μαθητὰς ἐνεθάρρυνε, καὶ ἐδείκνυε ὅτι καὶ οἱ πρὸ αὐτῶν δίκαιοι τὰ ἴδια ἔπαθον. Τούτους δὲ ἐφόβιζε, μὲ τὸ νὰ προλέγῃ ὅτι ὅπως ἐκεῖνοι ἐτιμωρήθησαν, ἔτσι καὶ αὐτοὶ θὰ ὑποστοῦν τὰς μεγαλυτέρας τιμωρίας. Διὰ τοῦτο τοὺς μαθητὰς καὶ προφήτας καὶ σοφοὺς καὶ γραμματεῖς ὀνομάζει καὶ ἔτσι πάλιν ἀφαιρεῖ ἀπὸ τοὺς Φαρισαίους κάθε ἀπολογίαν. Διότι δὲν ἔχετε νὰ προβάλετε πρόφασιν, λέγει, «ὅτι ἐθνικοὺς ἐξέλεξες (ὡς ἀποστόλους) καὶ διὰ τοῦτο ἐσκανδαλίσθημεν». Ἀλλὰ τὸ ὅτι ἦσαν φονιάδες καὶ τὸ ὅτι ἐδιψοῦσαν διὰ αἷμα, διὰ τοῦτο ἔφθασε εἰς αὐτὸ τὸ σημεῖον. **D** Διὰ τοῦτο καὶ ἐκ τῶν προτέρων εἶπεν «ὅτι διὰ τοῦτο προφήτας καὶ γραμματεῖς θὰ ἀποστείλω». Διὰ τοῦτο καὶ ὅλοι

---

4. Ματθ. 21, 41.

οἱ προφῆται τοὺς κατηγόρουν καὶ ἔλεγον· «Αἵματα ἐπὶ αἵμάτων ἀναμιγνύουν καὶ ὅτι εἶναι ἄνδρες φονικῶν αἱμάτων»[5]. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Θεὸς τὸ αἷμα αὐτοῦ διέταξε νὰ προσφέρεται καὶ ἔδειξε ὅτι, ἐὰν τὸ αἷμα ἀλόγου ἔχει τέτοιαν ἀξίαν; πολὺ περισσότερον τοῦ ἀνθρώπου. Διὰ τοῦτο καὶ εἰς τὸν Νῶε λέγει «Θὰ ἐκδικηθῶ κάθε αἷμα ποὺ χύνεται»[6]. Καὶ μύρια παρόμοια ἄλλα εἶναι δυνατὸν νὰ εὕρωμεν, ποὺ νὰ διατάσσουν αὐτοὺς νὰ μὴ φονεύουν. Διὰ τοῦτο διέταξεν νὰ μὴ τρώγουν οὔτε κρέας πνιγμένου ζώου. Ὢ τῆς Φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ, διότι ἂν καὶ προεῖδε ὅτι εἰς τίποτε δὲν θὰ ὠφελοῦντο, **E** Αὐτὸς ἔκανε τὰ καθήκοντά του πρὸς αὐτούς. Διότι· «Ἀποστέλλω», λέγει, ἂν καὶ ἐγνώριζεν συγχρόνως ὅτι θὰ σφαγοῦν. Ὥστε καὶ ἀπὸ αὐτὸ ἀπεδεικνύοντο ὅτι κατὰ τύχην ἔλεγον «δὲν θὰ συμμετείχομεν εἰς τὸ ἔγκλημα τῶν πατέρων». Διότι καὶ αὐτοὶ προφήτας εἰς τὰς συναγωγὰς ἐφόνευσαν, καὶ οὔτε τὸν ἴδιον ἱερὸν χῶρον ἐσεβάσθησαν, οὔτε τὸ ἀξίωμα τῶν προσώπων. **719** Διότι δὲν ἐφόνευσαν ἁπλῶς τοὺς παρατυχόντας, ἀλλὰ καὶ προφήτας καὶ σοφούς, ὥστε νὰ μὴ δύνανται νὰ δικαιολογηθοῦν. Τοὺς ἀποστόλους δὲ ὀνομάζει προφήτας καὶ τοὺς μετέπειτα μαθητάς, διότι καὶ πολλοὶ ἀπὸ αὐτοὺς ἦσαν προφῆται. Ἔπειτα ἐπειδὴ ἤθελε νὰ αὐξήσῃ τὸν φόβον, λέγῃ. «Ἀληθῶς σᾶς λέγω, θὰ συμβοῦν ὅλα αὐτὰ εἰς τὴν γενεὰν αὐτήν». Ἰουτέστιν, εἰς τὰς κεφαλάς σας θὰ ρίψω ὅλα αὐτά, καὶ μεγάλην θὰ κάνω ἐκδίκησιν. Διότι ἐκεῖνος ποὺ γνωρίζει πολλοὺς ποὺ ἡμάρτησαν, καὶ δὲν ἐσωφρονίσθη, ἀλλὰ καὶ ὁ ἴδιος πάλιν ἔπεσεν εἰς τὰ ἴδια παραπτώματα, καὶ ὄχι μόνον εἰς αὐτά, ἀλλὰ καὶ εἰς πολὺ χειρότερα, μεγαλυτέραν τιμωρίαν θὰ ὑποστῇ ἀπὸ ὅ-

---

5. Ὡσ. 4, 2.
6. Γεν. 9, 6.

σην ἐκεῖνοι, ἔστω καὶ ἂν εἶναι δικαιότερος ἐκείνων. **B** Διότι ὅπως, ἐὰν ἤθελε, μεγάλας ὠφελείας θὰ ἐκέρδιζε ὅταν θὰ ἐγίνετο καλύτερος μὲ τὰ παραδείγματα τῶν ἄλλων, ἔτσι ἐπειδὴ ἔμενεν ἀδιόρθωτος, εἶναι ὑπεύθυνος μεγαλυτέρας τιμωρίας, διότι καίτοι ἀπήλαυσε περισσοτέρων νουθεσιῶν δι' ἐκείνων ποὺ προηγουμένως εἶχον ἁμαρτήσει καὶ εἶχον τιμωρηθῆ, καὶ ἀφοῦ τίποτε δὲν ὠφελήθη.

Ἔπειτα πρὸς τὴν πόλιν στρέφει τὸν λόγον, καὶ δι' αὐτῆς ἤθελε νὰ παιδαγωγήσῃ τοὺς ἀκροατὰς καὶ λέγει· «Ἱερουσαλήμ, Ἱερουσαλήμ...». Τί χρειάζεται ὁ διπλασιασμός; Σχῆμα εἶναι τοῦτο, τοῦ ἐλεοῦντος τὴν πόλιν καὶ ἐλέγχοντος αὐτὴν καὶ ὑπερβολικῶς ἀγαπῶντος αὐτὴν Χριστοῦ. Διότι ὅπως πρὸς μίαν ἀγαπημένην, ποὺ ἐδέχθη ὁλόκληρον τὴν ἀγάπην, **C** καὶ ὅμως κατεφρόνησε τὸν ἐραστήν της καὶ διὰ τοῦτο πρόκειται νὰ τιμωρηθῇ, ἔτσι ἐδῶ ἀπολογεῖται (ὁ Χριστός), διότι πρόκειται νὰ ἐπιφέρῃ εἰς αὐτὴν τὴν τιμωρίαν. Πρᾶγμα ποὺ καὶ διὰ τῶν προφητῶν κάνει, καὶ λέγει. «Εἶπον· γύρισε πρός με, καὶ δὲν ἐπέστρεψεν»[7]. Ἔπειτα ἀφοῦ ἀνέφερε τὸ ὄνομα τῆς πόλεως, κατόπιν ἀναφέρει καὶ τὰς μιαρὰς δολοφονίας της· «ποὺ σκοτώνεις τοὺς προφήτας καὶ λιθοβολεῖς τοὺς ἀπεσταλμένους πρὸς σέ. Πόσας φορὰς ἠθέλησα νὰ μαζεύσω τὰ παιδιά σου, καὶ δὲν τὸ θελήσατε;» (στίχ. 37). Καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀπολογούμενος ὑπὲρ τῶν διωκτῶν του, ὅτι οὔτε δι' αὐτῶν μὲ ἠνάγκασες νὰ σὲ ἀπομακρύνω, οὔτε ἀπεξενώθης ἀπὸ τὴν πολλὴν εὔνοιαν ποὺ σοῦ δείχνω, ἀλλὰ ἠθέλησα καὶ ἔτσι, ὄχι μία καὶ δύο, ἀλλὰ πολλὰς φορὰς νὰ σὲ προσελκύσω κοντά μου. **D** «Πόσας φορὰς λέγει, ἠθέλησα νὰ μαζέ-

7. Ἱερ. 8, 7.

ψω τὰ παιδιά σου, ὅπως ἡ ὄρνιθα τὰ πουλάκια της κάτω ἀπὸ τὰ φτερά της, ἀλλὰ δὲν τὸ θελήσατε;». Τοῦτο δὲ λέγει διὰ νὰ δηλώσῃ ὅτι πάντοτε διεσκόρπιζον τοὺς ἑαυτούς των μὲ τὰ ἁμαρτήματά των. Καὶ τὴν φιλοστοργίαν Του μὲ τὴν εἰκόνα δείχνει, διότι τὰ ζῶα δείχνουν θερμὸν αἴσθημα πρὸς τὰ παιδιά των. Καὶ παντοῦ εἰς τοὺς προφήτας συναντᾶται ἡ εἰκὼν αὐτὴ τῶν πτερῶν, καὶ εἰς τὴν ᾠδὴν τοῦ Μωϋσέως, καὶ εἰς τοὺς Ψαλμούς, διότι τὴν μεγάλην φροντίδα καὶ πρόνοιαν εἰκονίζει.

«Ἀλλὰ δὲν ἠθελήσατε», λέγει. «Ἰδοὺ ἐγκαταλείπεται ἔρημο τὸ σπίτι σας» γυμνὸ ἀπὸ τὴν ἰδικήν μου βοήθειαν. Ἄρα Αὐτὸς ἦτο ἐκεῖνος ποὺ ἐπροπορεύετο ἀπ' αὐτοὺς καὶ τοὺς συγκρατοῦσε καὶ τοὺς ἐπροστάτευε. Ἄρα Αὐτὸς εἶναι ποὺ τιμωρεῖ αὐτοὺς πάντοτε, καὶ ἐπιβάλλει τιμωρίαν, τὴν ὁποίαν πάντοτε ἐφοβοῦντο ὑπερβολικῶς. **E** Διότι αὐτὴ ἡ τιμωρία ἐδήλωνε ὁλόκληρον τὴν ἀναποδιὰ τῆς συμπεριφορᾶς αὐτῶν.

«Διότι σᾶς λέγω, ὅτι ἀπὸ τώρα καὶ εἰς τὸ ἑξῆς δὲν θὰ μὲ ἰδῆτε, ἕως ὅτου εἰπῆτε: Εὐλογημένος ἂς εἶναι ἐκεῖνος ποὺ ἔρχεται εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου» (στίχ. 38, 39). **719** Καὶ αὐτὸς ὁ λόγος εἶναι δεῖγμα τῆς μεγάλης ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ, ποὺ μὲ πόνον προσπαθεῖ νὰ τοὺς γλυτώσῃ καὶ ἀπὸ τὰς μελλοντικὰς τιμωρίας, μὴ ἀρκούμενος νὰ τοὺς ἀπαλλάξῃ μόνον ἀπὸ τὰ παραπτώματα τοῦ παρελθόντος. Διότι ἐδῶ ὁμιλεῖ περὶ τῆς μελλούσης ἡμέρας τῆς Δευτέρας παρουσίας Του. Τί λοιπόν; Δὲν Τὸν εἶδον πλέον ἀπὸ τότε; Ἀλλ' ὅταν λέγῃ «ἀπ' ἄρτι» δὲν δηλώνει τὴν ὥραν ἐκείνην, ἀλλὰ τὸν χρόνον τὸν μεσολαβοῦντα μέχρι τοῦ Σταυροῦ. Διότι, ἐπειδὴ αὐτοὶ πάντοτε αὐτὴν τὴν κατηγορίαν διετύπωναν, ὅτι εἶναι κάποιος ἀντίθετος καὶ ἐχθρὸς τοῦ Θεοῦ, δι' αὐτὸ καὶ Ἐκεῖνος τοὺς προτρέπει νὰ τὸν ἀγαποῦν, μὲ τὸ νὰ ἀποδεικνύῃ ὅτι εἶναι ὁμόφωνος μὲ τὸν Πατέρα, καὶ δείχνει

ὅτι Αὐτὸς ἦτο ποὺ ὡμίλει διὰ τῶν προφητῶν. Διὰ τοῦτο καὶ τὰ ἴδια λόγια χρησιμοποιεῖ, τὰ ὁποῖα καὶ ὁ Προφήτης. Διὰ τούτων δὲ καὶ τὴν Ἀνάστασιν ὑπεδήλωσε **B** καὶ τὴν Δευτέραν παρουσίαν ἐφανέρωσε, καὶ εἰς τοὺς σφοδρῶς ἀπιστοῦντας ἐδήλωσε, ὅτι τότε ὁπωσδήποτε θὰ τὸν προσκυνήσουν. Πῶς τοῦτο ἐδήλωσε; Μὲ τὸ νὰ ἀποκαλύψη πολλὰ πρὶν γίνουν ἀκόμη. Ὅτι θὰ ἀποστείλῃ προφήτας, ὅτι θὰ τοὺς φονεύσουν, καὶ μάλιστα εἰς τὰς συναγωγάς· ὅτι αὐτοὶ θὰ ὑποστοῦν μεγίστας τιμωρίας, ὅτι θὰ ἐρημωθῇ ἡ κατοικία των, ὅτι θὰ ὑποφέρουν χειρότερα ἀπὸ κάθε ἄλλη φορὰ ποὺ παρόμοια οὐδέποτε ἐδοκίμασαν προηγουμένως. Διότι ὅλα αὐτὰ καὶ εἰς τοὺς ὑπερβολικῶς ἀνοήτους καὶ φιλονείκους ἦσαν ἱκανὰ νὰ παράσχουν ἀπόδειξιν καὶ περὶ ἐκείνων ποὺ θὰ συμβοῦν κατὰ τὴν Δευτέραν παρουσίαν Αὐτοῦ. Διότι ἂν ἐρωτήσωμεν αὐτούς: Ἀπέστειλε προφήτας καὶ σοφούς; Ἐφόνευσαν αὐτοὺς εἰς τὰς συναγωγάς; **C** Ἐρημώθηκε ἡ κατοικία των; Ἐπῆλθον ὅλα ἐκεῖνα τὰ περὶ τιμωριῶν καὶ γεέννης; Εἶναι φανερόν, ὅτι οὐδεὶς θὰ φέρῃ ἀντίρρησιν. Ὅπως λοιπὸν ὅλα αὐτὰ ἐξεπληρώθησαν, ἔτσι καὶ ἐκεῖνα θὰ ἐκπληρωθοῦν, καὶ ὁπωσδήποτε θὰ ὑποκύψουν τότε καὶ αὐτοί. Ἀλλὰ ἀπὸ ἐδῶ κανένα ὄφελος δὲν προέρχεται πρὸς ἀπολογίαν των, ὅπως δηλαδὴ οὔτε εἰς ἐκείνους ποὺ θὰ μετανοοῦν τότε διὰ τὴν ζωήν των θὰ ὑπάρχῃ ὄφελος.

Διὰ τοῦτο, ὅσο εἶναι καιρὸς ἂς κάνωμε τὰ καλά. Διότι ὅπως εἰς ἐκείνους δὲν ἐπέρχεται κανένα ὄφελος πλέον ἀπὸ τὴν γνῶσιν, ἔτσι οὐδὲ εἰς ἡμᾶς τοὺς ἰδίους, ὅταν δὲν μετανοήσωμεν διὰ τὴν πονηρίαν μας ἐγκαίρως. Διότι οὔτε εἰς τὸν πλοίαρχον δὲν ἀπομένει τίποτε πλέον, ὅταν ἡ θάλασσα τοῦ παρασύρῃ τὸ πλοῖον λόγῳ τῆς ὀκνηρίας του, οὔτε εἰς τὸν ἰατρόν, ὅταν ὁ ἀσθενὴς ἀποθάνῃ. **D** Ἀλλὰ καθένας ἀπὸ αὐτοὺς εἶναι ἀνάγκη πρὸ τοῦ τέλους νὰ μηχανευθῇ καὶ νὰ ἐνεργήσῃ τὰ πάντα,

ὥστε νὰ μὴ πέσῃ εἰς κανένα κίνδυνον καὶ εἰς καμμίαν καταισχύνην. Μετὰ τὴν καταστροφὴν ὅλα εἶναι ἀνώφελα. Καὶ ἡμεῖς βεβαίως, ὅταν εἴμεθα ἀσθενεῖς, τότε καὶ ἰατροὺς προσκαλοῦμε, καὶ χρήματα καταναλίσκομεν, καὶ προσοχὴν μεγάλην δεικνύομεν, διὰ νὰ θεραπευθῶμεν ἀπὸ τὴν ἀρρώστεια ἀποκτῶντες τὴν ὑγείαν μας. Καὶ ὅσην φροντίδα δεικνύομεν διὰ τοὺς δούλους μας, ὅταν ἀρρωστήσουν κατὰ τὸ σῶμα, τόσην τουλάχιστον ἂς δείξωμε καὶ διὰ τοὺς ἑαυτούς μας ὅταν νοσῇ ἡ ψυχή μας· **E** ἂν καὶ ἀπὸ τοὺς ὑπηρέτας μας ἡμεῖς εὑρισκώμεθα πλησιέστερον πρὸς τοὺς ἑαυτούς μας, καὶ αἱ ψυχαί μας εἶναι ἀναγκαιότεραι ἀπὸ τὰ σώματα τῶν δούλων. Ἀλλ' ὅμως εὐχάριστον θὰ εἶναι ἔστω καὶ ἂν δείξωμεν ἴσην τουλάχιστον φροντίδα. Διότι ἂν δὲν πράξωμε τώρα τοῦτο, ὅταν ἀπέλθωμεν καμμίαν πλέον δικαιολογίαν δὲν θὰ εὕρωμεν πρὸς ἀπολογίαν μας.

Καὶ ποῖος εἶναι τόσον ἄθλιος, λέγει, ὥστε νὰ μὴ δεικνύῃ οὔτε τόσην μικρὰν φροντίδα; Τοῦτο εἶναι τὸ περίεργον ὅτι εἴμεθα τόσον ἀνάξιοι ἀπέναντι τοῦ ἑαυτοῦ μας, ὥστε νὰ περιφρονοῦμε τοὺς ἑαυτούς μας περισσότερον καὶ ἀπὸ τοὺς ὑπηρέτας μας. **790** Διότι ὅταν οἱ ὑπηρέται μας ἔχουν πυρετόν, καὶ ἰατροὺς καλοῦμε καὶ κατοικίαν κλείνομε, καὶ εἰς τοὺς νόμους τῆς ἰατρικῆς τέχνης ἀναγκαζόμεθα νὰ πειθαρχοῦμε. Καὶ εἰς ἐκείνους ποὺ δὲν φροντίζουν τοὺς ἀρρώστους γινόμεθα ἐλεγκτικοί, καὶ εἰδικοὺς νοσοκόμους βάζομεν, καὶ παρὰ τὴν θέλησιν τούτων οἱ θεραπεύοντες ἐπιβάλλουν τὴν ἱκανοποίησιν τῶν προσωπικῶν ἀναγκῶν τῶν ἀσθενῶν. Καὶ ἂν εἴπουν αὐτοὶ ποὺ φροντίζουν τοὺς ἀσθενεῖς, ὅτι πρέπει νὰ κατασκευασθοῦν φάρμακα μεγάλης ἀξίας, ὑποχωροῦμε, καὶ ὁποιαδήποτε ἐντολὴν δώσουν, πειθόμεθα, καὶ μισθοὺς διὰ τὰς ἰατρικὰς ἐντολάς των πληρώνομεν. **B**

Ὅταν δὲ ἡμεῖς, ἀσθενῶμεν, μᾶλλον δὲ δὲν ὑπάρχει

ἐποχὴ κατὰ τὴν ὁποίαν νὰ μὴ ἀσθενῶμεν, οὔτε ἰατρὸν φέρομεν, οὔτε χρήματα ἐξοδεύομεν, ἀλλὰ σὰν νὰ κεῖται ἄρρωστος κάποιος δήμιος ἐχθρὸς καὶ ἀντίθετος, τοιουτοτρόπως ἀδιαφοροῦμε διὰ τὴν ψυχήν μας. Καὶ λέγω αὐτὰ ὄχι διότι κατηγορῶ τὴν φροντίδα θεραπείας τῶν ὑπηρετῶν, ἀλλὰ ἔχω τὴν ἀξίωσιν νὰ δείξετε τουλάχιστον τόσην φροντίδα καὶ περὶ τῆς ψυχῆς σας. Καὶ πῶς νὰ φροντίσωμεν; λέγει. Δεῖξε αὐτὴν ἀσθενῆ εἰς τὸν Παῦλον. Δέξου (ὡς ἰατρὸν) τὸν Ματθαῖον. Κάθισε πλησίον τοῦ Ἰωάννου. Ἄκουσε ἐκ μέρους αὐτῶν τί πρέπει νὰ κάνῃ ὅποιος ἔτσι ἀσθενεῖ. C Θὰ σοῦ εἴπουν ὁπωσδήποτε καὶ δὲν θὰ τὸ ἀποκρύψουν, διότι δὲν ἀπέθανον, ἀλλὰ ζοῦν καὶ ὁμιλοῦν. Ἀλλὰ δὲν ἀντιλαμβάνεται ἡ ψυχή σου ὅτι κατέχεται ἀπὸ τὸν πυρετόν; Καταναγκασέ την σὺ καὶ προσπάθησε νὰ διεγείρῃς τὸ λογικόν της. Ὁδήγησε εἰς αὐτὴν τοὺς προφήτας. Δὲν ὑπάρχει ἀνάγκη νὰ καταθέσῃς χρήματα εἰς τοὺς ἰατροὺς αὐτούς, διότι οὔτε οἱ ἴδιοι ζητοῦν μισθὸν διὰ τὸν ἑαυτόν των, οὔτε διὰ τὰ φάρμακα ποὺ κατασκευάζουν. Δὲν σὲ ἀναγκάζουν εἰς δαπάνας, ἐκτὸς μόνον δι' ἐλεημοσύνην· εἰς δὲ τὰ ἄλλα, σοῦ ἐπαυξάνουν τὰ ἔσοδα. Ἐπὶ παραδείγματι ὅταν σοῦ παραγγέλλουν νὰ σωφρονήσῃς, σὲ ἀπαλλάσσουν ἀπὸ ἄκαιρα καὶ ἄτοπα ἔξοδα. Ὅταν, νὰ ἀπέχῃς ἀπὸ τὴν μέθην, σὲ καθιστοῦν εὐπορώτερον. Εἶδες τέχνην ἰατρῶν, ποὺ παρέχουν μὲ τὴν ὑγείαν καὶ χρήματα; D Κάθισε λοιπὸν κοντά των, καὶ μάθε ἀπὸ αὐτοὺς τὸ εἶδος τῆς ἀσθενείας σου. Ἐπὶ παραδείγματι ἀγαπᾷς ὑπερβολικῶς τὰ χρήματα καὶ τὴν πλεονεξίαν, ὅπως αὐτοὶ ποὺ καίγονται ἀπὸ τὸν πυρετὸν ἀγαποῦν τὸ κρύο; Ἄκουσε λοιπὸν τί συμβουλεύουν. Διότι σοῦ ὁμιλοῦν ὅπως ὁ ἰατρός: ἐὰν ὑποχωρήσῃς εἰς τὴν ἐπιθυμίαν θὰ καταστραφῇς καὶ θὰ πάθῃς τὸ καὶ τό. Ἔτσι καὶ ὁ Παῦλος: «Ἐκεῖνοι ποὺ θέλουν νὰ πλουτίσουν πίπτουν εἰς πειρασμὸν καὶ παγίδας τοῦ διαβόλου καὶ εἰς ἐπιθυμίας βλαβερὰς καὶ ἀνοήτους,

αἱ ὁποῖαι βυθίζουν τοὺς ἀνθρώπους εἰς ὄλεθρον καὶ ἀπώλειαν»[8]. Ἀλλ' ἀνυπόμονος εἶσαι; Ἄκουσε ὁ ἴδιος τί λέγει «Ἀκόμη ὀλίγον καὶ ὁ Ἐρχόμενος θὰ ἔλθῃ, καὶ δὲν θὰ ἀργήσῃ. E Ὁ Κύριος εἶναι πλησίον. Καθόλου μὴ ἀγωνιᾶτε»[9]; Καὶ πάλιν· «Παρέρχεται τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου τούτου»[10].

Καὶ δὲν παραγγέλλει δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐνισχύει, ὡς ἰατρός. Καὶ ὅπως ἐκεῖνοι ἀντὶ ψυχρῶν ἀναπληρώνουν μὲ μερικὰ ἄλλα, ἔτσι καὶ αὐτὸς διοχετεύει ἀλλοῦ τὴν ἐπιθυμίαν. Θέλεις λέγει νὰ πλουτήσῃς; Πλούτησε εἰς ἔργα ἀγαθά. Ἐπιθυμεῖς νὰ θησαυρίζῃς; Δὲν ἐμποδίζω. Μόνον ὅμως εἰς τοὺς οὐρανούς. 721 Καὶ ὅπως ὁ ἰατρὸς λέγει ὅτι τὸ ψυχρὸν εἶναι βλαβερὸν εἰς τὰ δόντια, εἰς τὰ νεῦρα, εἰς τὰ ὀστᾶ, ἔτσι καὶ αὐτός, συντομώτερα μέν, διότι φροντίζει τὴν βραχυλογίαν, σαφέστερα ὅμως καὶ δυνατώτερα· «Ρίζα ὅλων τῶν κακῶν, λέγει, εἶναι ἡ φιλαργυρία»[11]. Μὲ ποῖον τρόπον θὰ τὴν καταπολεμήσουν; Λέγει ὁ Παῦλος καὶ τοῦτο: Μὲ τὴν αὐτάρκειαν ἀντὶ τῆς πλεονεξίας. «Διότι εἶναι μεγάλη εὐκαιρία πορισμοῦ, λέγει, ἡ εὐσέβεια συνοδευομένη μὲ τὴν αὐτάρκειαν»[12]. Ἐὰν δὲ δυσανασχετῇς, καὶ ἐπιθυμεῖς περισσότερα καὶ δὲν ἠμπορεῖς ἀκόμη νὰ ἀπορρίψῃς ὅλα τὰ περιττά, λέγει καὶ εἰς τὸν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἄρρωστον καὶ εἰς τοὺς παρομοίους πῶς πρέπει νὰ ἐργασθοῦν· «Ὥστε αὐτοὶ ποὺ χαίρονται διὰ τὰ κτήματά των, νὰ εἶναι ὅπως ἐκεῖνοι ποὺ δὲν χαίρονται[13], καὶ ἐκεῖνοι ποὺ ἔχουν, σὰν νὰ μὴ εἶναι ἰδικά τους, καὶ ἐκεῖνοι ποὺ

8. Α' Τιμ. 6, 9.
9. Ἑβρ. 10, 37. Φιλ. 4, 5.
10. Α' Κορ. 7, 31.
11. Α' Τιμ. 6, 10.
12. Α' Τιμ. 6, 6.
13. Α' Κορ. 7, 30 - 31.

ἀσχολοῦνται μὲ τὸν κόσμον, νὰ μὴ φθάνουν εἰς καταχρήσεις» B Εἶδες τί εἴδους φάρμακα παραγγέλλει; Θέλεις καὶ ἄλλον σχετικὸν ἰατρόν νὰ φέρω; Ἔχω τὴν γνώμην ὅτι πρέπει. Διότι δὲν εἶναι αὐτοὶ οἱ ἰατροὶ καθὼς οἱ ἰατροὶ τῶν σωμάτων, οἱ ὁποῖοι πολλάκις ἀνταγωνιζόμενοι ἀναμεταξύ των ἐπροκάλεσαν τὸν θάνατον τοῦ ἀρρώστου. Ἀλλ' ὄχι καὶ αὐτοὶ ἐδῶ. Διότι ἐνδιαφέρονται διὰ τὴν ὑγείαν τοῦ ἀρρώστου καὶ ὄχι διὰ τὴν ἰδικήν των φιλοδοξίαν. Μὴ φοβηθῇς δὲ τὸ πλῆθος αὐτῶν, διότι διὰ μέσου ὅλων Ἕνας διδάσκαλος, ὁ Χριστός.

Κοίταξε λοιπὸν καὶ ἄλλον πάλιν νὰ εἰσέρχεται καὶ νὰ λέγῃ σκληρὰ περὶ τῆς νόσου αὐτῆς (τῆς φιλαργυρίας), μᾶλλον δὲ νὰ ἀναφέρῃ καὶ τὸν ἰατρὸν αὐτῆς. «Διότι δὲν ἠμπορεῖτε νὰ δουλεύετε εἰς τὸν Θεὸν καὶ τὸν Μαμωνᾶν»[14]. Ναὶ λέγει, καὶ πῶς θὰ γίνουν αὐτά; Πῶς θὰ παύσωμεν νὰ ἐπιθυμοῦμε; C Ἀπὸ ἐδῶ θὰ τὸ μάθωμεν καὶ αὐτό. Καὶ πῶς θὰ τὸ καταβάλωμεν; Ἄκουσε Αὐτὸν καθὼς καὶ αὐτὸ ποὺ λέγει «Μὴ θησαυρίζετε διὰ τοὺς ἑαυτούς σας θησαυροὺς ἐπιγείους, ὅπου σκόρος καὶ σαπίλα τοὺς καταστρέφουν, καὶ ὅπου οἱ κλέπται κάνουν διάρρηξιν καὶ τούς κλέβουν»[15]. Εἶδες πῶς ἀπὸ τὴν γῆν καὶ τὰ φθαρτὰ ὁδηγεῖ τὴν πρόσκαιρον ἐπιθυμίαν καὶ τὴν προσηλώνει εἰς τὸν οὐρανόν, ὅπου ὅλα εἶναι ἄφθαρτα; Διότι ἂν μεταθέσετε, λέγει, τὸν πλοῦτον σας ἐκεῖ ὅπου οὔτε σκόρος οὔτε σαπίλα καταστρέφουν, οὔτε κλέπται κάνουν διάρρηξιν καὶ οὔτε κλέβουν, καὶ ἂν ἀποκρούσετε τὴν ἀσθένειαν αὐτήν, καὶ τὴν ψυχὴν θὰ καταστήσετε ἀρκετὰ πλουσίαν. D Μετὰ δὲ ἀπὸ τὰ λεχθέντα, φέρει εἰς τὸ μέσον καὶ παράδειγμα πρὸς σωφρονισμόν σου. Καὶ καθὼς ὁ ἰατρὸς φοβίζει τὸν ἄρρωστον καὶ λέγει ὅτι

14. Ματθ. 6, 21.
15. Ματθ. 6, 19.

ὁ δεῖνα δὲν ἐφυλάχθηκε ἀπὸ τὸ κρύο καὶ ἀπέθανε, ἔτσι καὶ Αὐτὸς παίρνει τὸν πλούσιον, ποὺ εἶναι ἄρρωστος καὶ ἐπιθυμεῖ ζωὴν καὶ ὑγείαν καὶ δὲν ἠμπορεῖ νὰ τὰ ἀποκτήσῃ διότι φλέγεται ἀπὸ τὴν πλεονεξίαν καὶ ἀπέρχεται ἀνικανοποίητος. Καὶ μετὰ τοῦτον ἄλλον σοῦ φέρει ἐπίσης ἄλλος Εὐαγγελιστής[16], τὸν ἀποτηγανιζόμενον (εἰς τὴν κόλασιν πλούσιον) ποὺ οὔτε σταγόνα νεροῦ δὲν ἔχει. Ἔπειτα δεικνύων ὅτι εἶναι εὔκολα τὰ προστάγματά Του, λέγει· «Κοιτάξετε τὰ πτηνὰ τοῦ οὐρανοῦ»[17].

E Ἐπειδὴ δὲ εἶναι συγκαταβατικός, οὔτε τοὺς πλουσίους ἐγκαταλείπει εἰς τὴν ἀπόγνωσιν· «Διότι τὰ ἀδύνατα εἰς τοὺς ἀνθρώπους, εἶναι δυνατὰ εἰς τὸν Θεόν»[18], λέγει. Καὶ λοιπὸν πλούσιος εἶσαι; Δύναται νὰ σὲ θεραπεύσῃ ὁ ἰατρός. Διότι οὔτε τὸν πλοῦτον ἀπηγόρευσεν, ἀλλὰ μόνον τὸ νὰ εἶναι κανεὶς δοῦλος τῶν χρημάτων, καὶ ἐραστὴς τῆς πλεονεξίας. Πῶς λοιπὸν εἶναι δυνατὸν νὰ σωθῇ ὁ πλουτῶν; Νὰ παρέχῃ εἰς τοὺς ἔχοντας ἀνάγκην ἀπὸ κοινοῦ τὰ ἀγαθά του, ὅπως ἔκανε ὁ Ἰώβ, καὶ ἀπεμάκρυνε τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ πλεονάζοντος ἀπὸ τὴν ψυχήν, καὶ καθόλου δὲν ὑπερέβαινε τὰ χρειώδη. 722 Σοῦ δεικνύει, μετὰ ἀπὸ αὐτόν, καὶ ἐκεῖνον τὸν τελώνην[19], ὁ ὁποῖος κατείχετο ἀπὸ ὑπερβολικὸν πυρετὸν τῆς πλεονεξίας καὶ ἀπηλλάγη ταχέως. Διότι ποῖος ἦτο περισσότερον ἐκμεταλλευτὴς ἀπὸ τὸν τελώνην; Καὶ ὅμως ἔγινεν ἄνθρωπος ἀκτήμων, διὰ τῆς πειθαρχίας εἰς τὰς ἐντολὰς τοῦ Ἰατροῦ. Διότι καὶ οἱ μαθηταί του οἱ ἴδιοι, εἶχον τὰ νοσήματα τὰ ὁποῖα καὶ ἡμεῖς, καὶ ἐθεραπεύθησαν ταχέως. Καὶ καθέναν ἀπ' αὐτοὺς δείχνει, ὥστε νὰ μὴ πέσωμεν εἰς ἀπόγνωσιν. Κοίταξε λοιπὸν τοῦτον

16. Λουκ. 16, 24.
17. Ματθ. 6, 26.
18. Λουκ. 18, 27.
19. Λουκ. 5, 27.

τὸν τελώνην. Βλέπε πάλιν καὶ ἄλλον ἀρχιτελώνην[20], ὁ ὁποῖος ὑπέσχετο νὰ δώσῃ τετραπλάσια, ἀπὸ ὅσα ἥρπασε, καὶ τὰ ἥμιση ἀπὸ τὰ ὑπάρχοντά του, ὥστε νὰ ὑποδεχθῇ τὸν Ἰησοῦν. **B** Ἀλλὰ φλέγεσαι, καὶ ἔχεις ὑπερβολικὴν ἐπιθυμίαν χρημάτων; Τότε ἀντὶ τῶν ἰδικῶν σου κάτεχε τὰ χρήματα ὅλων. Διότι καὶ περισσότερα ἀπὸ ὅσα ζητεῖς σοῦ δίδω, λέγει, ἀνοίγων ἐνώπιόν σου τὰς οἰκίας τῶν πλουσίων ὅλης τῆς οἰκουμένης. «Διότι ὅποιος ἄφησε πατέρα, ἢ μητέρα, ἢ ἀγρούς, ἢ οἰκίαν, θὰ λάβῃ ἑκατονταπλάσια»[21]. Ἔτσι ὄχι μόνον θὰ ἀπολαύσῃς περισσότερα, ἀλλὰ καὶ τὴν κακὴν αὐτὴν δίψαν θὰ σβήσῃς ὁλοτελῶς, καὶ θὰ ὑποφέρῃς εὐκόλως ὅλα. Ὄχι μόνον δὲν θὰ ἐπιθυμῇς τὰ περισσότερα, ἀλλὰ πολλὰς φορὰς οὔτε τὰ ἀναγκαῖα.

Ἔτσι ὁ Παῦλος ἐπείνασε[22], καὶ ὑπερηφανεύετο μᾶλλον διὰ τοῦτο, παρὰ ὅταν ἐχόρταινε. Διότι καὶ ὁ ἀθλητὴς ποὺ ἀγωνίζεται καὶ στεφανοῦται δὲν θὰ ἐπροτιμοῦσε νὰ τρώγῃ ἐλεύθερα καὶ νὰ ζῇ ἀμέριμνα. **C** Ἢ καὶ ὁ ἔμπορος ποὺ ἐδοκίμασε τὰ ἀγαθὰ τῆς θαλάσσης, δὲν θὰ ἤθελε πλέον νὰ μένῃ ἀργός. Καὶ ἡμεῖς λοιπόν, ἂν ἐδοκιμάσαμε ὅπως πρέπει τὰ ἀγαθὰ τὰ πνευματικά, κατόπιν θεωροῦμε ὅτι τίποτε ἀπὸ τὰ παρόντα δὲν ἔχει ἀξίαν, ὡσὰν νὰ ἔχωμεν σαγηνευθῆ ἀπὸ μίαν ὡραιοτάτην μεθυστικὴν ἐπιθυμίαν τῶν μελλοντικῶν ἀγαθῶν. Ἂς τὰ δοκιμάσωμεν λοιπόν, διὰ νὰ ἀπαλλαγῶμεν καὶ ἀπὸ τὸν θόρυβον τῶν παρόντων, καὶ τὰ μελλοντικὰ νὰ ἐπιτύχωμεν μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει ἡ δόξα καὶ ἡ δύναμις, τώρα καὶ πάντοτε, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

---

20. Λουκ. 19, 8.
21. Ματθ. 19, 29.
22. Φιλιπ. 4, 11.

ΟΜΙΛΙΑ ΟΕ΄ (75)

Ματθ΄ κδ΄, 1—15)

D «Καὶ ἀφοῦ ἐξῆλθεν ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τὸ ναόν, ἀπεμακρύνετο. Καὶ ἦλθον πλησίον του οἱ μαθηταί του νὰ τοῦ δείξουν τὰ κτίρια τοῦ ναοῦ. Ὁ δὲ Ἰησοῦς τοὺς εἶπεν· βλέπετε ὅλα αὐτά; Ἀλήθεια σᾶς λέγω, ὅτι δὲν θὰ μείνῃ ἐδῶ λίθος ἐπὶ λίθον ποὺ νὰ μὴ γκρεμισθῇ» (Ματθ. 24, 1—2).

Ἐπειδὴ λοιπὸν εἶπεν ὅτι «ἡ κατοικία σας θὰ ἐρημωθῇ», **E** καὶ ἄλλα πάρα πολλὰ δεινὰ ἐπροφήτευσεν, καὶ οἱ μαθηταὶ ὅταν ἤκουσαν αὐτά, ἀπὸ ἔκπληξιν μᾶλλον, προσῆλθον νὰ τοῦ δείξουν τὴν ὡραιότητα τοῦ Ναοῦ, καὶ διότι ἀποροῦσαν πῶς θὰ ἐξαφανισθοῦν τόσαι ὡραιότητες καὶ πολυτελῆ ὑλικά, καὶ ἀπαράμιλλα καλλιτεχνήματα. **723** Δὲν ὁμιλεῖ πλέον ἁπλῶς περὶ ἐρημώσεως πρὸς τοὺς μαθητάς, ἀλλὰ προφητεύει τὸν παντελῆ ἀφανισμόν. Δὲν τὰ βλέπετε ὅλα αὐτά, λέγει, καὶ θαυμάζετε καὶ ἐκπλήσσεσθε; Δὲν θὰ μείνῃ λίθος ἐπὶ λίθον. Πῶς λοιπὸν ἔμεινε, λέγει, καὶ τί συνέβη μὲ τὴν προφητείαν; Διότι οὔτε ἔτσι ἀκριβῶς ἐξεπληρώθη ἡ ἀπόφασις. Ἢ λοιπὸν ἔλεγεν αὐτὰ ὑπονοῶν τὴν ὁλοκληρωτικὴν καταστροφὴν ἢ ὑπενόει τὴν καταστροφὴν εἰς τὸν τόπον ἐκεῖνον, ὅπου εὑρίσκετο. Διότι ἐκεῖ ὑπάρχουν ἐρείπια ξεθεμελιωμένων πόλεων. Μετὰ ἀπὸ αὐτὰ καὶ ἐκεῖνο θὰ σᾶς ἔλεγα, ὅτι καὶ ἐξ ὅσων ἔγιναν καὶ διὰ τὰ ἐρείπια καὶ οἱ ὑπερβολικῶς ἀμφιβάλλοντες πρέπει νὰ πείθωνται, ὡς παντελῶς κατεστραμμένων.

B «Ἐνῷ δὲ ἐκάθητο εἰς τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν, προσῆλθον εἰς αὐτὸν οἱ μαθηταὶ ἰδιαιτέρως καὶ τοῦ εἶπαν· Λέγε μας πότε θὰ γίνουν αὐτὰ καὶ ποῖον εἶναι τὸ σημεῖον τῆς ἐλεύσεώς σου καὶ τῆς συντελείας τοῦ κόσμου;» (στίχ. 3). Διὰ τοῦτο ἦλθον ἰδιαιτέρως διὰ νὰ πληροφορηθοῦν περὶ τῶν παρομοίων πραγμάτων. Διότι ἀγωνιωδῶς ἐπε-

δίωκον νὰ μάθουν τὴν ἡμέραν τῆς ἐλεύσεώς Του, ξανά, ἐπειδὴ σφοδρῶς ἐπεθυμοῦσαν νὰ ἰδοῦν τὴν δόξαν ἐκείνην ἡ ὁποία εἶναι αἰτία μυρίων ἀγαθῶν. Καὶ δύο ἐρωτήματα κάνουν πρὸς Αὐτόν: Πότε θὰ γίνουν αὐτά, δηλαδὴ ἡ καταστροφὴ τοῦ ναοῦ, καὶ ποῖον εἶναι τὸ σημεῖον τῆς ἐλεύσεως τῆς ἰδικῆς Σου. Ὁ δὲ Λουκᾶς[1] ἕνα λέγει ὅτι εἶναι τὸ ἐρώτημα, τὸ περὶ τῆς καταστροφῆς τῶν Ἱεροσολύμων, διότι αὐτοὶ ἐνόμιζον ὅτι τότε θὰ συνέβαινε καὶ ἡ ἔλευσίς Του.

C Ὁ δὲ Μᾶρκος[2] οὐδὲ ὅλους τοὺς ἀναφέρει ὅτι ἐρώτησαν περὶ τῆς καταστροφῆς τῶν Ἱεροσολύμων, ἀλλὰ μόνον τὸν Πέτρον καὶ Ἰωάννην, διότι εἶχον μεγαλυτέραν παρρησίαν. Τί λοιπὸν εἶπεν ὁ Κύριος; «Προσέχετε μήπως κανεὶς σᾶς ἐξαπατήση, διότι πολλοὶ θὰ ἔλθουν εἰς τὸ ὄνομά μου καὶ θὰ λέγουν· ἐγὼ εἶμαι ὁ Χριστός, καὶ πολλοὺς θὰ πλανήσουν. Θὰ ἀκούσετε δὲ πολέμους καὶ φήμας πολέμων. Προσέχετε, μὴ φοβηθῆτε. Διότι εἶναι ἀνάγκη νὰ γίνουν ὅλα αὐτά, ἀλλὰ δὲν θὰ ἔλθη ἀκόμη τὸ τέλος» (στίχ. 5 - 6). Ἐπειδὴ δηλαδὴ εἶχον τὴν ἐντύπωσιν, καθὼς ἤκουον, ὅτι ἐπρόκειτο περὶ ξένης τιμωρίας ποὺ θὰ ἐπήρχετο εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ, D καὶ ὅτι θὰ ἦσαν ἔξω ἀπὸ τὰς ταραχάς, ὠνειροπόλουν τὰ ἀγαθὰ μόνον καὶ ἐπερίμεναν μὲ μεγάλην ἀγωνίαν νὰ τὰ ἀπολαύσουν. Διὰ τοῦτο πάλιν πρὸς αὐτοὺς προφητεύει μελλοντικὰ δεινά, τοὺς γεμίζει μὲ ἀγωνίαν, καὶ τοὺς παραγγέλλει νὰ προσέχουν δύο φορὰς περισσότερον, ὥστε οὔτε νὰ ἐξαπατηθοῦν ἀπὸ τὰ ἀπατηλὰ λόγια ἐκείνων ποὺ παραλογοῦν, οὔτε νὰ καταπιεσθοῦν ψυχικῶς ἀπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν δεινῶν ποὺ θὰ ἐπικρατήσουν.

1. Λουκ. 21, 1.
2. Μαρκ. 13, 4.

Διπλὸς λοιπὸν ὁ πόλεμος θὰ εἶναι, λέγει, ὁ ἐκ μέρους τῶν ἀπατεώνων καὶ ὁ ἐκ μέρους τῶν ἐχθρῶν. Ἀλλ' ὁ πόλεμος ἐκεῖνος θὰ εἶναι πολὺ χειρότερος καὶ θὰ διεξάγεται μέσα εἰς ἀτμόσφαιραν συγχύσεως καὶ ἀναταραχῆς τῶν πραγμάτων καὶ ἐναντίον φοβισμένων καὶ καταταραγμένων ἀνθρώπων. Διότι καὶ πολλὴ ἦτο τότε ἡ ζάλη. E οἱ Ρωμαῖοι πολῖται νὰ προκόπτουν, πόλεις νὰ καταστρέφωνται, στρατόπεδα καὶ ἅρματα πολεμικὰ νὰ κινοῦνται, καὶ πολλοὶ πλάνοι εὐκόλως νὰ γίνωνται πιστευτοί. Πολέμους δὲ ἐννοεῖ τοὺς διεξαχθέντας εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα καὶ ὄχι βεβαίως τοὺς ἐξωτερικοὺς τοὺς εἰς τὰ διάφορα μέρη τῆς οἰκουμένης. Διότι τί τοὺς ἐνδιέφερον αὐτοὶ οἱ πόλεμοι; Ἐξ ἄλλου οὔτε κανένα νέο θὰ ἐπρόκειτο νὰ εἰπῇ, ἐὰν ἀνεφέρετο εἰς τὰς δυστυχίας τῆς οἰκουμένης, ποὺ πάντοτε συμβαίνουν. Διότι καὶ πρὸ Χριστοῦ ὑπῆρχον πόλεμοι καὶ ἀναταραχαὶ καὶ μάχαι. Ἀλλὰ τοὺς Ἰουδαϊκούς, λέγει, πολέμους, ποὺ δὲν προῆλθον ἀπὸ μακριά. 724 Καὶ ἐν συνεχείᾳ αὐτοὶ ἦσαν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν Ρωμαίων.

Ἐπειδὴ λοιπὸν καὶ αὐτὰ ἦσαν ἱκανὰ νὰ τοὺς θορυβήσουν, ὅλα αὐτὰ τὰ προλέγει. Ἔπειτα ἀφοῦ τοὺς ὑπεδήλωσεν ὅτι καὶ αὐτὸς θὰ συνεπιτεθῇ κατὰ τῶν Ἰουδαίων καὶ θὰ πολεμήση, ἀναφέρει δὲ ὄχι μόνον μάχας, ἀλλὰ καὶ θεομηνίας, πεῖναν, καὶ ἐπιδημίας, καὶ σεισμούς, καὶ ἔδειξεν ὅτι καὶ τοὺς πολέμους Αὐτὸς τοὺς ἐπέτρεψε νὰ ἔλθουν. Αὐτὰ ὅμως δὲν θὰ γίνουν ἁπλῶς κατὰ τὴν συνήθειαν ποὺ ὑπῆρχε ἀπὸ πρὶν εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν θεϊκὴν ὀργήν. Διὰ τοῦτο οὔτε ἔτσι ἁπλῶς αὐτὰ θὰ ἔλθουν, λέγει, οὔτε ἀθορύβως, ἀλλὰ μὲ ἐκπληκτικὰ σημάδια. Διὰ νὰ μὴ λέγουν δὲ οἱ Ἰουδαῖοι, B ὅτι αἴτιοι τῶν κακῶν αὐτῶν εἶναι αὐτοὶ ποὺ ἐπίστευσαν (δηλ. οἱ Χριστιανοί), διὰ τοῦτο καὶ τὴν αἰτίαν τῶν ἐπερχομένων δεινῶν λέγει. «Ἀληθῶς σᾶς λέγω, ἔλεγε προηγουμένως, ὅτι θὰ συμβοῦν ὅλα αὐτὰ εἰς τὴν γενεὰν αὐ-

τήν»[3], ἐπειδὴ ἐνεθυμήθη τὰ φονικὰ ἐγκλήματά των. Ἔπειτα διὰ νὰ μὴ νομίσουν ὅτι διεκόπη τὸ κήρυγμα, ἐπειδὴ ἤκουον τοὺς κινδύνους τῶν δεινῶν, συνέχισεν. «Προσέχετε καὶ μὴ ταράσσεσθε, διότι πρέπει ὅλα αὐτὰ νὰ γίνουν», δηλαδή, αὐτὰ ποὺ ἐπροφήτευσα, καὶ ἡ ἐπέλευσις τῶν πειρασμῶν οὐδόλως θὰ διακόψῃ τὰ ὑπ' ἐμοῦ λεχθέντα. Ἀλλὰ θὰ ἔλθῃ μὲν θόρυβος καὶ ταραχή, τὰ προφητικὰ λόγια μου ὅμως τίποτε δὲν θὰ τὰ διασαλεύσῃ. Ἔπειτα ἐπειδὴ εἶπεν εἰς τοὺς Ἰουδαίους· «Ἀπὸ τοῦδε δὲν θὰ μὲ ἴδητε πλέον, μέχρι νὰ εἴπητε· εὐλογημένος αὐτὸς ποὺ ἔρχεται εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου»[4]. C Ἐνόμιζαν δὲ οἱ μαθηταὶ ὅτι μαζὶ μὲ τὴν καταστροφὴν θὰ ἔλθῃ καὶ ἡ συντέλεια, καὶ προκειμένου νὰ διορθώσῃ τὴν σκέψιν των αὐτήν, ἔλεγεν· «Ἀλλὰ δὲν θὰ ἔλθῃ ἀκόμη ἡ συντέλεια». Ὅτι δὲ ἔτσι, ὅπως εἶπα, ἐσκέπτοντο, κατάλαβέ το καὶ ἀπὸ τὴν ἐρώτησιν. Διότι τί ἠρώτησαν; «Πότε αὐτὰ θὰ γίνουν;», δηλαδή, πότε θὰ καταστραφοῦν τὰ Ἱεροσόλυμα; Καὶ ποῖον εἶναι τὸ παράξενον σημεῖον τῆς ἐλεύσεώς Σου καὶ τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος;

Αὐτὸς δὲ δὲν εἶπε τίποτε εὐθέως εἰς τὴν ἐρώτησιν αὐτήν, ἀλλὰ προηγουμένως ἐκεῖνα τὰ κατεπείγοντα λέγει, καὶ τὰ ὁποῖα ἐχρειάζοντο πρῶτα νὰ μάθουν. Διότι οὔτε περὶ Ἱεροσολύμων κατ' εὐθεῖαν, οὔτε περὶ τῆς Δευτέρας παρουσίας Του εἶπεν, ἀλλὰ περὶ τῶν ἀμέσως ἐπερχομένων δεινῶν. D Διὰ τοῦτο καὶ τοὺς ἐμβάλλει εἰς ἀγωνίαν καὶ τοὺς λέγει· «Προσέχετε μήπως σᾶς ἐξαπατήσῃ κανείς. Διότι πολλοὶ θὰ ἔλθουν εἰς τὸ ὄνομά μου καὶ θὰ λέγουν: ἐγὼ εἶμαι ὁ Χριστός». Ἔπειτα ἀφοῦ τοὺς διήγειρε τὴν περιέργειαν διὰ νὰ ἀκούσουν αὐτὰ

3. Ματθ. 23, 36.
4. Ματθ. 23, 39.

(προσέχετε, λέγει, μήπως σᾶς παραπλανήσῃ κανείς) καὶ ἀφοῦ τοὺς ἐνέβαλεν εἰς ἀγωνίαν καὶ τοὺς προετοίμασέ νὰ προσέχουν καὶ ἀνέφερε τοὺς λαοπλάνους, τοὺς πρὶν ἀπὸ ὅλα ψευδοχρίστους, τότε ὁμιλεῖ περὶ τῶν δυστυχιῶν τῶν Ἱεροσολύμων καὶ φέρει ἀποδείξεις ἀπὸ ὅσα ἔγιναν καὶ πρόκειται νὰ γίνωνται μελλοντικῶς εἰς τοὺς ἀνοήτους καὶ φιλονείκους.

«Πολέμους καὶ φήμας πολέμων», ὅπως καὶ προηγουμένως ἀνέφερα, τὰς εἰς αὐτοὺς ἐπερχομένας ταραχὰς ἐννοεῖ. E Ἔπειτα, ἐπειδή, καθὼς προανέφερα, ἐνόμιζον ὅτι μετὰ ἀπὸ τὸν πόλεμον ἐκεῖνον θὰ ἔλθῃ τὸ τέλος, κοίταξε πῶς τοὺς προφυλάσσει καὶ λέγει· «Δὲν θὰ ἔλθῃ ἀκόμη τὸ τέλος. Θὰ σηκωθῇ, λέγει, ἔθνος ἐναντίον ἔθνους καὶ βασίλειον ἐναντίον βασιλείου». Τὰ προοίμια, ἀναφέρει ἐδῶ, τῶν ἑβραϊκῶν δεινῶν. «Ὅλα δὲ αὐτὰ εἶναι ἀρχὴ τῶν πόνων», δηλαδὴ αὐτῶν ποὺ θὰ συμβοῦν εἰς αὐτούς. 728 Τότε θὰ σᾶς παραδώσουν εἰς βασανιστήρια καὶ θὰ σᾶς θανατώσουν» (στίχ. 7 - 9). Τὴν κατάλληλον στιγμὴν ἀνέφερε μεταξὺ τῶν ἄλλων καὶ τὰ ἰδικά των (τῶν μαθητῶν) βασανιστήρια, ὥστε νὰ παρηγοροῦνται ἀπὸ τὰ κοινά. Ὄχι μόνον ὅμως ἀπὸ αὐτά, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸ ὅτι προσέθεσε ὅτι· «Διὰ τὸ ὄνομά Μου». «Θὰ εἶσθε μισητοὶ ἀπὸ ὅλα τὰ ἔθνη ἐξ αἰτίας τοῦ ὀνόματός μου. Καὶ τότε θὰ σκανδαλισθοῦν πολλοί, καὶ θὰ προδώσῃ ὁ ἕνας τὸν ἄλλον. Καὶ πολλοὶ ψευδόχριστοι καὶ ψευδοπροφῆται θὰ ἐμφανισθοῦν καὶ θὰ πλανήσουν πολλούς. Καὶ ἐπειδὴ θὰ πληθυνθῇ ἡ ἀνομία, θὰ ψυχρανθῇ ἡ ἀγάπη τῶν πολλῶν. Ἐκεῖνος δὲ ποὺ θὰ ὑπομείνῃ ἕως τὸ τέλος, αὐτὸς θὰ σωθῇ (στίχ. 9 - 13).

Τοῦτο θὰ εἶναι τὸ χειρότερον, ὅταν καὶ ἐμφύλιος ὁ πόλεμος εἶναι, διότι πολλοὶ ψευδάδελφοι ἀπεδείχθησαν. Εἶδες ὅτι ὁ πόλεμος διεξάγεται ἀπὸ τρεῖς B πλευράς, ἀπὸ τοὺς πλάνους, ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς, καὶ ἀπὸ τοὺς ψευ-

δαδέλφους; Κοίταξε καὶ τὸν Παῦλον ποὺ θρηνολογεῖ διὰ τὰ ἴδια πράγματα καὶ λέγει: «Ἀπ' ἔξω μάχαι, ἀπὸ μέσα φόβοι καὶ κίνδυνοι ἀπὸ ψευδαδέλφους»[5]. Καὶ ἀλλοῦ· «Τέτοιοι ἄνθρωποι εἶναι ψευδαπόστολοι, ἐργάται δόλιοι, ποὺ μετασχηματίζονται εἰς ἀποστόλους τοῦ Χριστοῦ»[6]. Ἔπειτα πάλιν, τὸ χειρότερον ὅλων, δὲν θὰ ἔχουν οὐδὲ τὴν παρηγορίαν ἀπὸ τὴν ἀδελφικὴν ἀγάπην. Ἔπειτα ἀφοῦ ἔδειξε ὅτι ὁ γενναῖος καὶ καρτερικὸς καθόλου δὲν θὰ βλαβῇ ἀπὸ αὐτά, «Μὴ φοβεῖσθε, λέγει, καὶ μὴ ταράσσεσθε». Διότι ἂν δείξετε τὴν ἁρμόζουσαν ὑπομονήν, δὲν θὰ σᾶς καταβάλουν τὰ δεινά. **C** Καὶ σαφὴς ἀπόδειξις τούτου εἶναι ὅτι «θὰ κηρυχθῇ τὸ εὐαγγέλιόν Του ὁπωσδήποτε εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς γῆς». Τοιουτοτρόπως θὰ ἐπιπλεύσετε τῶν δεινῶν. Διότι διὰ νὰ μὴ λέγουν, πῶς λοιπὸν θὰ ζήσωμεν; ἀνέφερε καὶ τὴν συνέχειαν, ὅτι καὶ θὰ ἐπιζήσετε καὶ θὰ διδάξετε πανταχοῦ. Διὰ τοῦτο καὶ συνέχισε. «Καὶ θὰ κηρυχθῇ τὸ εὐαγγέλιον τοῦτο τῆς βασιλείας εἰς ὅλον τὸν κόσμον πρὸς μαρτυρίαν εἰς ὅλα τὰ ἔθνη· καὶ τότε θὰ ἔλθῃ τὸ τέλος», ὄχι τῆς συντελείας, ἀλλὰ τὸ τέλος τῶν Ἱεροσολύμων.

Ὅτι δὲ περὶ ἐκείνων ἔλεγε, καὶ πρὸ τῆς καταστροφῆς τὸ εὐαγγέλιον ἐκηρύχθη, ἄκουσε τί λέγει ὁ Παῦλος· «Ἡ φωνή τους διεδόθη εἰς ὅλην τὴν γῆν»[7] καὶ πάλιν· «Τοῦ εὐαγγελίου τὸ ὁποῖον ἐκηρύχθη εἰς ὅλην τὴν κτίσιν κάτω ἀπὸ τὸν οὐρανόν»[8]. **D** Καὶ βλέπεις αὐτὸν νὰ τρέχῃ ἀπὸ τὰ Ἱεροσόλυμα εἰς τὴν Ἱσπανίαν. Ἐὰν δὲ ἕνας, τόσον μεγάλο μέρος τῆς οἰκουμένης κατέκτησε, σκέψου αὐτὰ τὰ ὁποῖα καὶ οἱ ὑπόλοιποι ἔκαμον. Διότι καὶ εἰς

5. Β' Κορ. 7, 5 καὶ 11, 26.
6. Β' Κορ. 11, 13.
7. Ρωμ. 10, 18.
8. Κολ. 1, 23.

ἄλλους γράφων ὁ Παῦλος πάλιν ἔλεγε περὶ τοῦ Εὐαγγελίου ὅτι «φέρει καρποὺς καὶ αὐξάνει εἰς ὅλην τὴν κτίσιν κάτω ἀπὸ τὸν οὐρανόν»[9]. Τί δὲ σημαίνει· «πρὸς μαρτυρίαν εἰς ὅλα τὰ ἔθνη»; Ἐπειδὴ ἐκηρύχθη μὲν πανταχοῦ, δὲν ἐπίστευσαν δὲ μερικοί, οὔτε ἔγινε δεκτὸν πανταχοῦ· πρὸς μαρτυρίαν, λέγει, θὰ εἶναι μεταξὺ τῶν ἀπίστων, δηλαδὴ πρὸς ἔλεγχον καὶ πρὸς κατηγορίαν. «Εἰς μαρτυρίαν». Διότι ἐκεῖνοι ποὺ ἐπίστευσαν θὰ εἶναι μάρτυρες κατηγορίας κατὰ τῶν μὴ πιστευσάντων, **E** τοὺς ὁποίους καὶ θὰ καταδικάσουν. Διὰ τοῦτο δὲ μετὰ τὴν κήρυξιν τοῦ Εὐαγγελίου εἰς ὅλην τὴν οἰκουμένην θὰ καταστραφοῦν τὰ Ἱεροσόλυμα, ὥστε νὰ μὴ ἔχουν οὐδὲ σκιὰν ἀπολογίας οἱ ἀγνώμονες. Διότι ἐκεῖνοι ποὺ εἶδαν τὴν δύναμίν Του νὰ διαλάμπῃ πανταχοῦ καὶ ἀμέσως νὰ διατρέχῃ τὴν οἰκουμένην, ποίαν συγγνώμην θὰ ἔχουν, ἀφοῦ μείνουν εἰς τὴν ἀγνωμοσύνην των αὐτήν; **726** Ὅτι δὲ πανταχοῦ ἐκηρύχθη τότε, ἄκουσε τί λέγει ὁ Παῦλος· «Τοῦ Εὐαγγελίου ποὺ ἐκηρύχθη εἰς ὅλην τὴν κτίσιν κάτω ἀπὸ τὸν οὐρανόν»[10]. Τοῦτο εἶναι καὶ μέγιστον σημεῖον τῆς δυνάμεως τοῦ Χριστοῦ, ὅτι ἐντὸς εἴκοσι ἢ καὶ εἰς τριάκοντα ὅλα ἔτη ὁ εὐαγγελικὸς Λόγος κατέκτησε τὰ πέρατα τῆς Οἰκουμένης. Μετὰ ἀπὸ αὐτό, λέγει, θὰ ἔλθῃ τὸ τέλος τῶν Ἱεροσολύμων.

Ὅτι δὲ τοῦτο ὑπαινίσσεται, ἡ συνέχεια ἐφανέρωσεν. Διότι καὶ προφητείαν εἶπε, πρὸς διαβεβαίωσιν τοῦ ἀφανισμοῦ, καὶ συνεχίζει: «Ὅταν λοιπὸν ἴδῆτε τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως διὰ τὸ ὁποῖον ὡμίλησε ὁ προφήτης Δανιὴλ καθὼς ἵστατο εἰς τὸν ἅγιον τόπον — ὁ ἀναγνώστης ἂς ἐννοήσῃ». **B** Τοὺς παρέπεμψεν εἰς τὸν Δανιήλ[11]. «Βδέλυγμα» δὲ τὸν ἀνδριάντα ὀνομάζει, τοῦ κυριεύσαντος

9. Κολ. 1, 6.
10. Κολ. 1, 23.
11. Δαν. 9, 27.

τότε τὴν πόλιν, τὸν ὁποῖον ἀνδριάντα ὁ καταστροφεὺς τῆς πόλεως ἔστησεν ἐντὸς τοῦ ναοῦ. Διὰ τοῦτο καὶ βδέλυγμα ἐρημώσεως αὐτὸ καλεῖ. Ἔπειτα, διὰ νὰ μάθωμεν ὅτι θὰ συμβοῦν αὐτὰ ἐνῷ μερικοὶ θὰ ζοῦν ἀκόμη, διὰ τοῦτο ἔλεγεν «Ὅταν θὰ ἰδῆτε τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως».

Ἀπὸ αὐτὰ δύναται κανεὶς πρὸ παντὸς νὰ θαυμάσῃ τὴν δύναμιν τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν ἀνδρείαν ἐκείνων, ποὺ ἐκήρυττον εἰς παρομοίας περιστάσεις κατὰ τὰς ὁποίας πρὸ παντὸς κατεδιώκοντο τὰ Ἰουδαϊκὰ καὶ κατὰ τὰς ὁποίας μᾶλλον ὡς στασιαστὰς τοὺς ἔβλεπον, ὁπότε ὁ Καῖσαρ διέταξε νὰ ἀπελαθοῦν ὅλοι. C Καὶ τὸ ἴδιον συνέβαινε, ὅπως ἀκριβῶς ἐὰν κάποιος ἤθελε διατάξει ἀνθρώπους ἀπείρους κατὰ τὴν ναυτικὴν τέχνην, ποὺ οὔτε ἔχουν ἴδῆ θάλασσαν νὰ καθήσουν εἰς τὸ τιμόνι καὶ νὰ κυβερνήσουν καὶ ναυμαχήσουν, καθ' ἣν στιγμὴν ἡ θάλασσα ἀπὸ παντοῦ ταράσσεται, τὸ σκότος γεμίζει ὅλην τὴν ἀτμόσφαιραν, τὰ ναυάγια διαδέχονται τὸ ἕνα τὸ ἄλλο, καὶ ὅλοι οἱ συνταξιδιῶται πάνω εἰς τὰ πλοῖα στασιάζουν, καὶ θηρία ἀπὸ κάτω ἀναδύονται καὶ μαζὶ μὲ τὰ κύματα καταβροχθίζουν τοὺς πλέοντας, καὶ κεραυνοὶ πίπτουν, καὶ πειραταὶ ὑπάρχουν, καὶ ἀπὸ μέσα ὁ ἕνας ἐπιβουλεύεται τὸν ἄλλον. D Ὡσὰν λοιπὸν αὐτοὶ ὅλοι ποὺ εὑρίσκονται εἰς τὴν ἀνωτέρω κατάστασιν τῆς ταραχῆς, ἐντὸς ἑνὸς πλοιαρίου νὰ εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ κυριεύσουν καὶ νὰ βυθίσουν στόλον μέγαν ποὺ ἐπιτίθεται εἰς μίαν μεγάλην παράταξιν μάχης. Διότι καὶ ὑπὸ τῶν ἐθνικῶν ἐμισοῦντο ὡσὰν Ἰουδαῖοι οἱ μαθηταὶ καὶ ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων ἐλιθοβολοῦντο ὡς ἀντιτιθέμενοι, δῆθεν εἰς τοὺς νόμους των, καὶ πουθενὰ δὲν ἠδύναντο νὰ σταθοῦν.

Ἔτσι ὅλα ἦσαν κρημνοὶ καὶ σκόπελοι καὶ ἐμπόδια, τὰ εἰς τὰς πόλεις, τὰ εἰς τὰς χώρας, τὰ εἰς τὰς οἰκίας. Καὶ ὁ καθένας ἐναντίον των ἐπολέμει, καὶ στρατηγοί, καὶ ἄρχοντες, καὶ ἰδιῶται, καὶ ὅλα τὰ ἔθνη, καὶ ὅλοι οἱ δῆμοι, καὶ μία ταραχὴ ἐπεκράτει, μὴ δυναμένη νὰ παρασταθῇ μὲ λόγια.

E Καὶ διότι ὑπερβολικὰ μισητὸν ἦτο τὸ γένος τῶν Ἰουδαίων εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν Ρωμαίων, διότι προξενοῦσαν μυρίας δυσκολίας. Καὶ οὔτε καὶ ἀπ' αὐτὰ ἠμποδίσθη τὸ κήρυγμα. Ἀλλὰ ἡ μὲν πόλις (Ἱεροσόλυμα) ἐλεηλατήθη, καὶ ἐπυρπολήθη, καὶ μύρια κακὰ ὑπέστησαν οἱ κάτοικοι, οἱ δὲ ἀπόστολοι ποὺ ἦσαν ἀπ' ἔξω, καινούριους νόμους εἰσάγουν καὶ κυριαρχοῦν καὶ ἐπὶ τῶν Ρωμαίων. Ὢ νέα καὶ παράδοξα πράγματα! Ἀναριθμήτους μυριάδας Ἰουδαίων ὑπεδούλωσαν τότε οἱ Ρωμαῖοι καὶ δὲν κατώρθωσαν νὰ ἐπιβληθοῦν ἐναντίον δώδεκα ἀνδρῶν γυμνῶν, ἀόπλων ποὺ τοὺς ἀντεστρατεύοντο. 727 Ποῖος λόγος θὰ δυνηθῇ νὰ παραστήσῃ τὸ θαῦμα τοῦτο; Καὶ διότι δύο προσόντα πρέπει νὰ ὑπάρχουν εἰς τοὺς διδάσκοντας, νὰ εἶναι ἀξιόπιστοι, καὶ νὰ ἀγαπῶνται ἐκ μέρους τῶν μαθητευομένων. Καὶ μαζὶ μὲ αὐτὰ καὶ τὰ λεγόμενά των νὰ εἶναι εὐπρόσδεκτα καὶ συγχρόνως κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ταραχῆς νὰ εἶναι ἀπηλλαγμένοι ἀπὸ τὰς ταραχὰς (νὰ εἶναι ἀτάραχοι). Τότε δὲ ὅλα ἦσαν ἀντίθετα. Διότι οὔτε ἐφαίνοντο νὰ εἶναι ἀξιόπιστοι (οἱ Ἰουδαῖοι), καὶ ἀπὸ ἐκείνους ποὺ ἐθεωροῦντο ὅτι εἶναι ἀξιόπιστοι ἀπεμάκρυνον ὅσους ἀπατοῦσαν. Δὲν ἠγαπῶντο, ἀλλὰ καὶ ἐμισοῦντο, καὶ ἀπὸ τοὺς ἠγαπημένους ἀπεμακρύνοντο, καὶ ἀπὸ τὰς συνηθείας, καὶ ἀπὸ τὰ πάτρια καὶ ἀπὸ τοὺς νόμους. B Αἱ ἐπιτυχίαι πάλιν εἶχον μεγάλας δυσκολίας, ἀπὸ ὅποιους δὲ ἀπεμακρύνοντο ἐπέφερον μεγάλην τὴν εὐχαρίστησιν.

Πολλούς, καὶ αὐτοὶ καὶ οἱ προσήλυτοι, κινδύνους

καὶ πολλοὺς θανάτους ὑπέμενον. Καὶ μετὰ ἀπὸ ὅλα αὐτὰ ὁ καιρὸς ἐκεῖνος πολλὰς δυσκολίας παρουσίαζε, γεμᾶτος ἀπὸ πολέμους, θορύβους, ταραχήν, ὥστε καὶ ἐὰν τίποτε ἀπὸ ὅσα ἐλέχθησαν δὲν ὑπῆρχε, καὶ πάλιν ἦτο δυνατὸν ὅλα νὰ διαταράσσωνται. Κατάλληλον νὰ εἰποῦμε· «Ποῖος δύναται νὰ διηγηθῇ τὰ θαυμαστὰ ἔργα τῆς δυνάμεώς σου Κύριε; καὶ νὰ ἐξυμνήσῃ ἐπαξίως τὰ ἄξια παντὸς ἐπαίνου ἔργα Σου;»[12]. Διότι ἐὰν οἱ συμπατριῶται τῶν Ἀποστόλων δὲν ὑπήκουσαν εἰς τὸν Μωϋσῆν μετὰ ἀπὸ τὰ θαύματα ἕνεκα τοῦ πηλοῦ καὶ τῆς τουβλοποιίας, ποῖος ἔπεισε τοὺς ἀποστόλους ποὺ καθ' ἑκάστην φονεύονται καὶ σφάζονται καὶ πάσχουν τὰ μὴ δεχόμενα θεραπείαν, C νὰ ἀπομακρυνθοῦν μὲν ἀπὸ τὴν ἀμέριμνον ζωὴν καὶ νὰ προτιμήσουν ἀντ' αὐτῆς τὸν ἐπικίνδυνον τοῦτον καὶ γεμᾶτον ἀπὸ θανάτους βίον, καὶ μάλιστα νὰ εἶναι ἀλλόφυλοι πρὸς αὐτοὺς ὅσοι ἀκούουν τὸ κήρυγμά των, καὶ παντοῦ νὰ ὑπάρχουν παρὰ πολλοὶ ἐχθροί; Διότι ὄχι εἰς τὰ ἔθνη καὶ εἰς πόλεις καὶ δήμους, ἀλλ' εἰς μικρὰν οἰκίαν ἂς ὁδηγήσῃ κάποιος αὐτὸν ποὺ μισεῖται ἀπὸ ὅλους τοὺς κατοικοῦντας εἰς τὴν οἰκίαν καὶ δι' αὐτοῦ ἂς προσπαθήσῃ νὰ ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ τοὺς ἀγαπητούς, ἀπὸ τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα καὶ τὴν γυναῖκα καὶ τὰ παιδιά. Ἆρα δὲν θὰ φανῇ ὅτι ἀπεχωρίσθη πρὶν ἢ ἀνοίξῃ τὸ στόμα;

Ἂν δὲ συμβῇ καὶ ταραχὴ καὶ διαμάχη μεταξὺ γυναικὸς καὶ ἀνδρὸς εἰς τὴν οἰκίαν, ἆρα γε πρὶν ἢ διέλθῃ τὸ κατώφλιον D τῆς ἐξώθυρας δὲν θὰ τὸν φονεύσουν τὸν ἄνδρα διὰ λιθοβολισμοῦ; Ἂν δὲ εἶναι καὶ ἄξιος καταφρονήσεως, καὶ κηρύσσῃ μὲ φορτικότητα, καὶ παραγγέλλῃ εἰς τοὺς μαλθακῶς ζῶντας νὰ ἀσχολοῦνται μὲ τὰ πνευματικά, καὶ μετὰ ἀπὸ ὅλα αὐτὰ πρὸς πολὺ περισσοτέρας καὶ ἀνωτέρας δυσκολίας ἔχῃ νὰ ἀγωνισθῇ αὐτός, δὲν εἶναι ὁλοφάνερον ὅτι θὰ καταστραφῇ παντελῶς; Ἀλλ' ὅμως τοῦτο, τὸ ὁποῖον φαίνεται ἀδύνατον νὰ γίνῃ εἰς μίαν οἰκίαν, τοῦτο κατώρθωσεν ὁ Χριστὸς εἰς ὁλόκληρον τὴν οἰκουμένην ἡ ὁποία ἐδεινοπάθει εἰς κρημνούς, καὶ καμίνους καὶ φάλαγγας καὶ σκοπέλους καὶ ξηρὰν καὶ θάλασσαν, εἰσάγων τοὺς ἰατροὺς τῆς οἰκουμένης. Καὶ ἐὰν θέλῃς νὰ μάθῃς ταῦτα σαφέστερον, ἀναφέρω τὴν πεῖναν, τὰς μεγάλας ἐπιθυμίας, τοὺς σεισμοὺς τὰς ἄλλας τραγῳδίας. Μελέτησε δὲ τὴν σχετικὴν μὲ αὐτὰ ἱστορίαν τοῦ Ἰωσήπου[13], καὶ ὅλα θὰ τὰ μάθῃς καλῶς μετ' ἀκριβείας. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Χριστὸς ἔλεγε· «Μὴ ταράσσεσθε. Διότι πρέπει ὅλα νὰ γίνουν» καὶ «ὅποιος μέχρι τέλους θὰ ὑπομείνῃ, αὐτὸς θὰ σωθῇ» καὶ ὅτι «θὰ κηρυχθῇ τὸ εὐαγγέλιον τοῦτο, λέγει, εἰς ὅλον τὸν κόσμον». Ἐπειδὴ δὲ εἶπεν ὅτι παρόμοια θὰ εἶναι τὰ προειδοποιητικὰ σημεῖα, [illegible] καὶ τοὺς εἶδε νὰ τὰ χάνουν, νὰ παραλύουν ἐκ φόβου δι' ὅσα ἐλέχθησαν, γυρίζει πάλιν καὶ τοὺς λέγει ὅτι καὶ ἂν μύρια γίνουν πρέπει νὰ κηρυχθῇ τὸ Εὐαγγέλιον πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης, καὶ τότε θὰ ἔλθῃ τὸ τέλος.

Εἶδες πῶς εὑρίσκοντο τότε τὰ πράγματα; Καὶ πόσον πολύπλοκος ἦτο ὁ πόλεμος; Καὶ αὐτὰ συνέβησαν εἰς τὴν ἀρχὴν ὅταν πρὸ παντὸς χρειάζεται κάθε προσπάθεια μεγάλην ἡσυχίαν; Πῶς λοιπὸν εὑρίσκοντο; Τίποτε δὲν ἐμποδίζει νὰ ἐπαναλάβω πάλιν αὐτά. Πρῶτος ἦτο ὁ ἐκ μέρους τῶν ἀπατεώνων πόλεμος· «θὰ ἔλθουν, λέγει, ψευδόχριστοι καὶ ψευδοπροφῆται». Δεύτερος ὁ ἐκ μέρους τῶν Ρωμαίων πόλεμος· «θὰ ἀκούσετε, λέγει, πολέ-

12. Ψαλμ. 105, 2.

13. Ἰωσήπου, Ἱστορία περὶ τοῦ Ἰουδαϊκοῦ πολέμου. Ὁ Ἰώσηπος ἦτο Ἰουδαῖος ἱστορικὸς τοῦ πρώτου μ. Χ. αἰῶνος.

μους». Τρίτος, ὁ πόλεμος ποὺ προκαλεῖται ἀπὸ τὴν πεῖναν. B Τέταρτος, ὁ ὑπὸ τῶν ἐπιδημιῶν καὶ τῶν σεισμῶν. Πέμπτος, ὁ ὑπὸ τῶν θλίψεων· «διότι θὰ σᾶς παραδώσουν εἰς θάνατον». Ἕκτος· «θὰ εἶσθε μισητοὶ εἰς ὅλους διὰ τὸ ὄνομά μου». Ἕβδομος· «θὰ παραδώσουν ὁ ἕνας τὸν ἄλλον καὶ θὰ μισήσουν». Ἐδῶ ὁμιλεῖ περὶ ἐμφυλίου πολέμου. Ἔπειτα «θὰ ἔλθουν ψευδόχριστοι καὶ ψευδοπροφῆται». Ἔπειτα «θὰ παγώση ἡ ἀγάπη τῶν πολλῶν», πρᾶγμα ποὺ εἶναι αἴτιον ὅλων τῶν κακῶν. Εἶδες μύρια εἴδη πολέμων νέα καὶ παράδοξα;

Ἀλλ' ὅμως μετὰ ἀπὸ αὐτοὺς καὶ ἄλλους πολὺ περισσοτέρους (καὶ διότι εἰς τὸν ἐμφύλιον καὶ ὁ μεταξὺ συγγενῶν ἐθεωρήθη πόλεμος), τὸ κήρυγμα ἐπεκράτησε εἰς ὅλην τὴν οἰκουμένην. «Θὰ κηρυχθῇ, λέγει, τὸ Εὐαγγέλιον εἰς ὅλον τὸν κόσμον». C Ποῦ εἶναι λοιπὸν ἐκεῖνοι ποὺ προβλέπουν τὴν ἐπικράτησιν τῆς τύχης[14] καὶ τὴν ἀνακύκλησιν τῶν καιρῶν εἰς βάρος τῶν δογμάτων τῆς Ἐκκλησίας; Διότι ποῖος ἀνέφερε ποτὲ ἕως τώρα, ὅτι παρουσιάσθη ἄλλος Χριστός, ὅτι συνέβη παρόμοιον πρᾶγμα; Ἂν καὶ ἄλλα βεβαίως ψεύδη ἐπαναλαμβάνουν, ὅτι παρῆλθον δέκα μυριάδες ἐτῶν. Ἀλλὰ τίποτε παρόμοιον δὲν δύνανται νὰ πλάσουν ἐδῶ. Ποίαν λοιπὸν ἐπανακύκλησιν θὰ ἀνεφέρατε; Διότι οὔτε Σόδομα, οὔτε Γόμορα, οὔτε κατακλυσμὸς ἄλλος ἐγένετο ποτέ. Μέχρι πότε θὰ παίζετε μὲ τὸ νὰ ὁμιλῆτε περὶ ἀνακυκλήσεως καὶ τύχης; Πῶς λοιπὸν ἐπαληθεύουν πολλά, λέγει, ἀπὸ ὅσα ἐλέχθησαν; D Ἐπειδὴ σὺ ἐρήμωσες τὸν ἑαυτόν σου ἀπὸ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐπρόδωσες, καὶ ἐτοποθετήθης ἔξω ἀπὸ τὴν θείαν πρόνοιαν, διὰ τοῦτο ὅπως

---

14. Ἐδῶ ὁ Ἅγιος Πατὴρ καταπολεμεῖ τοὺς παραδεχομένους τὴν τύχην ἢ τὴν διαβολικὴν ἐπέμβασιν διὰ τὴν γένεσιν τοῦ κακοῦ.

θέλει ὁ διάβολος σοῦ στρέφει τὰ πράγματα καὶ τὰ μεταβάλλει. Δὲν συμβαίνει τὸ ἴδιον καὶ μὲ τοὺς ἁγίους, μᾶλλον δὲ οὐδὲ καὶ μὲ ἡμᾶς τοὺς ἁμαρτωλούς, οἱ ὁποῖοι καθ' ὑπερβολὴν μισοῦμε τοὺς δαίμονας. Διότι ἂν καὶ ὁ βίος μας δὲν εἶναι ἀνεκτός, ἀλλ' ἐπειδή, μὲ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, μὲ πολλὴν ἀκρίβειαν τηροῦμε τὰς ἀληθείας τῶν δογμάτων, εἴμεθα ἀνώτεροι ἀπὸ τὴν διαβολικὴν ἐπήρειαν. Ἐξ ἄλλου τί εἶναι αὐτὴ ἡ τύχη; Τίποτε ἄλλο παρὰ ἀδικία καὶ σύγχυσις καὶ τὸ νὰ φέρωνται ὅλα κατὰ τύχην. Μᾶλλον δὲ ὄχι μόνον τυχαίως, ἀλλὰ καὶ χωρὶς λογικὸν εἱρμόν. E Καὶ ἐρωτᾷ κάποιος· Ἐὰν δὲν ὑπάρχη τύχη, τότε πῶς ὁ τάδε πλουτεῖ; πῶς ὁ δεῖνα μένει πτωχός; Δὲν γνωρίζω. Διότι συντόμως θὰ συνομιλήσω μαζί σου καὶ θὰ σὲ μάθω νὰ μὴ περιεργάζεσαι τὰ πάντα, οὔτε εὐκόλως νὰ παρασύρεσαι ἐδῶ καὶ ἐκεῖ. Διότι οὔτε ἐπειδὴ ἀγνοεῖς τοῦτο, ὑποχρεώνεσαι νὰ ἀναπλάττῃς τὰ ἀνύπαρκτα. 729 Καλύτερον νὰ ἀγνοῇς καλῶς, παρὰ νὰ μανθάνῃς κακῶς. Διότι, ἐπειδὴ ὁ μὲν ἕνας δὲν γνωρίζει τὴν αἰτίαν, γρήγορα φθάνει εἰς τὴν εὐλογοφάνειαν, ὁ δὲ ἄλλος ἐπειδὴ δὲν γνωρίζει τὴν πραγματικότητα, πραγματώνει τὰ ἀνύπαρκτα, δὲν θὰ δυνηθῇ εὐκόλως νὰ παραδεχθῇ τὴν πραγματικότητα, ἀλλὰ τοῦ χρειάζεται εἰς αὐτὸν καὶ πολὺς κόπος καὶ ἱδρώς, ὥστε νὰ κρημνίσῃ τὴν προηγουμένην στρεβλὴν ἀντίληψιν. Διότι καὶ εἰς πλάκαν καθαρὰν εὔκολα κάποιος θὰ ἔγραφε ὅ,τι θέλει, εἰς γραμμένην ὅμως δὲν γίνεται τὸ ἴδιον. Διότι πρέπει προηγουμένως νὰ σβήσῃ τὰ κακῶς γραμμένα. Διότι καὶ μὲ τοὺς ἰατροὺς ἐκεῖνος ποὺ τίποτε δὲν προσφέρει εἶναι καλύτερος ἀπὸ ἐκεῖνον ποὺ προξενεῖ βλάβας. B Διότι καὶ ἐκεῖνος ποὺ οἰκοδομεῖ ἐπὶ σαθρῶν θεμελίων εἶναι εἰς χειροτέραν κατάστασιν ἀπὸ ἐκεῖνον ποὺ καθόλου δὲν οἰκοδομεῖ, ὅπως ἀκριβῶς καὶ τὸ χωράφι ποὺ δὲν ἔχει ἀγκάθια εἶναι καλύτερο ἀπὸ ἐκεῖνο ποὺ ἔχει.

Μὴ λοιπὸν τρέχωμεν διὰ νὰ τὰ μάθωμε ὅλα, ἀλλ' ἂς ἀνεχώμεθα νὰ ἀγνοοῦμε καὶ μερικά, ὥστε, ὅταν εὕρωμε διδάσκαλον, νὰ μὴ ὑποβάλωμεν αὐτὸν εἰς διπλὸν κόπον. Διότι, πολλοὶ πολλὰς φορὰς ποὺ ἀθεράπευτα ἐνόσουν, ἔμειναν πεσμένοι καὶ ἀνίατοι εἰς τὰ πονηρὰ δόγματα. Διότι δὲν εἶναι ἴδιος ὁ κόπος νὰ ξερριζώσης προηγουμένως ἐκεῖνα ποὺ κακῶς ἐφύτρωσαν, καὶ τότε νὰ σπείρῃς καὶ νὰ φυτεύσῃς εἰς καθαρὸ χωράφι. Διότι ἐκεῖ μὲν πρέπει προηγουμένως νὰ κρημνίσῃς καὶ τότε νὰ βάλῃς ἄλλα. Ἐδῶ δὲ ἡ ἀπάντησις ἔχει προετοιμασθῆ. Ἀπὸ ποῦ λοιπὸν ὁ δεῖνα πλουτεῖ; Θὰ σοῦ ἀπαντήσω λοιπόν. Οἱ μὲν διότι τοὺς τὸ δίδει ὁ Θεός, C οἱ δὲ διότι τοὺς τὸ συγχωρεῖ, ἄλλοι δὲ ἀπέκτησαν πλοῦτον μὲ κάποιον ἄλλον τρόπον πλουτισμοῦ. Αὐτὸς λοιπὸν εἶναι μὲ συντομίαν καὶ ἁπλότητα ὁ λόγος. Καὶ ἐρωτᾶται: Τί λοιπόν; Ὁ Θεὸς κάνει τὸν πόρνον νὰ πλουτῇ, καὶ τὸν μοιχὸν καὶ τὸν διατηροῦντα ἑταίρας καὶ ἐκεῖνον ποὺ χρησιμοποιεῖ ἀνηθίκως τὰ ἰδικά του πράγματα; Ὁ Θεὸς δὲν δίδει αὐτά, ἀλλὰ ἀνέχεται τὸν πλουτισμόν. Εἶναι μεγάλη ἡ ἀπόστασις καὶ ὑπερβολικὰ ἀπέραντος μεταξὺ τοῦ νὰ δίδῃ καὶ τοῦ νὰ ἐπιτρέπῃ. Διὰ ποῖον δὲ λόγον ἀφήνει ὅλα ἔτσι; Διότι δὲν ἦλθε ἀκόμη ὁ καιρὸς τῆς κρίσεως διὰ νὰ ἀπολαύσῃ καθένας ἀναλόγως μὲ τὴν ἀξίαν του. Διότι τί χειρότερον ὑπάρχει ἀπὸ ἐκεῖνον τὸν πλούσιον, ποὺ δὲν ἔδιδε οὔτε ψίχουλα εἰς τὸν Λάζαρον[15]; Καὶ ὅμως ἦτο ἀθλιώτερος ἀπὸ ὅλους. D Διότι οὔτε σταγόνα νεροῦ δὲν ἠδυνήθη νὰ κρατήσῃ, πρὸ παντὸς δι' αὐτὸ τοῦτο, διότι ὅταν ἐπλούτει, ἦτο ὠμός. Διότι καὶ ἂν εἶναι δύο κακοί, ποὺ δὲν ἀπήλαυσαν τὰ ἴδια ἐδῶ εἰς τὴν γῆν, ἀλλ' ὁ μὲν ἕνας ἦτο πλούσιος, ὁ δὲ ἄλλος πτωχός, δὲν θὰ τιμωρηθοῦν ἐκεῖ ὁμοίως, ἀλλὰ ὁ πλουσιώτερος χειρότερα.

15. Λουκ. 16, 22.

Βλέπεις λοιπὸν καὶ αὐτὸν ποὺ ὑποφέρει χειρότερα ἐπειδὴ ἀπήλαυσεν ἐδῶ τὰ ἀγαθά του; Καὶ σὺ λοιπόν, ὅταν ἰδῇς κάποιον νὰ πλουτῇ μὲ ἀδικίας, νὰ εὐημερῇ, στέναξε, δάκρυσε. Διότι καὶ αὔξησιν τῆς κολάσεως προξενεῖ ὁ πλοῦτος εἰς αὐτόν, E ὅπως ἀκριβῶς ἐκεῖνοι ποὺ πολὺ ἡμάρτησαν καὶ δὲν θέλουν νὰ μετανοήσουν, θησαυρίζουν διὰ τὸν ἑαυτόν τους θησαυροὺς ὀργῆς[16].

Ἔτσι καὶ ἐκεῖνοι ποὺ ἐδῶ δὲν τιμωροῦνται καὶ ἀπολαμβάνουν τὰ ὑλικὰ ἀγαθά, μεγαλυτέραν θὰ ὑποστοῦν τιμωρίαν. Καὶ τοῦτο, ἐὰν θέλῃς, θὰ σοῦ ἀποδείξω ὄχι μόνον ἀπὸ τὰ μέλλοντα, ἀλλὰ θὰ σοῦ φέρω παράδειγμα ἀπὸ τὴν παροῦσαν ζωήν. Διότι ὁ μακάριος Δαβίδ, ὅταν ἔκαμε τὴν ἁμαρτίαν ἐκείνην εἰς τὴν Βηρσαβεέ, καὶ ἠλέγχετο ἀπὸ τὸν προφήτην, πρὸ παντὸς διὰ τοῦτο κατηγορεῖτο, διότι ἂν καὶ ἐδοκίμασε πολλὰς εὐεργεσίας, 730 ἔγινε τέτοιος ἁμαρτωλός. Ἄκουσε λοιπὸν τὸν Θεὸν πρὸ παντὸς τοῦτο νὰ τοῦ λέγῃ· «Δὲν σὲ ἔχρισα εἰς βασιλέα καὶ σὲ ἐγλύτωσα ἀπὸ τὸ χέρι τοῦ Σαούλ, καὶ σοῦ ἔδωκα ὅλα τὰ ἀγαθὰ τοῦ Κυρίου σου, καὶ ὅλον τὸν οἶκον τοῦ Ἰσραὴλ καὶ τοῦ Ἰούδα; Ἂν καὶ εἶχες λίγα, ἐγὼ σοῦ ἔδωκα ὡς καὶ αὐτά. Διατί λοιπὸν ἔκαμες τὴν ἁμαρτίαν αὐτὴν ἐνώπιόν μου»[17]; Διότι δὲν εἶναι δι' ὅλα τὰ ἁμαρτήματα αἱ ἴδιαι τιμωρίαι, ἀλλὰ πολλαὶ καὶ διαφορετικαί, ἀναλόγως τῆς ἡλικίας, τῶν προσώπων, τῶν ἀξιωμάτων, τῆς συνέσεως καὶ περισσοτέρων ἄλλων.

Καὶ διὰ νὰ γίνῃ σαφέστερον αὐτὸ ποὺ λέγω, ἂς πάρωμεν ἕνα ἁμάρτημα, τὴν πορνείαν, καὶ κοίταξε πόσας διαφορετικὰς τιμωρίας εὑρίσκω, ὄχι μὲ τὸν νοῦν μου,

16. Ρωμ. 2, 5.
17. Β' Βασ. 12, 7 - 9.

ἀλλὰ ἀπὸ τὰς θείας Γραφάς. Ἐπόρνευσε κάποιος πρὸ τῆς ἀποκαλύψεως τοῦ Νόμου, τότε διαφορετικῶς τιμωρεῖται. Καὶ τοῦτο ὁ Παῦλος δείχνει· «διότι ὅσοι ἡμάρτησαν χωρὶς τὸν Νόμον, χωρὶς τὸν Νόμον καὶ θὰ ἀπολεσθοῦν»[18]. Ἐπόρνευσε κάποιος μετὰ τὸν Νόμον, αὐστηρότερα θὰ τιμωρηθῇ. «Ὅσοι δὲ ἡμάρτησαν ἐνῷ ἦσαν ὑπὸ τὸν Νόμον, θὰ κριθοῦν μὲ τὸν Νόμον»[18]. Ἐπόρνευσε κάποιος ἱερεύς; θὰ λάβῃ πολὺ μεγαλυτέραν τιμωρίαν ἀναλόγως μὲ ἄλλον μοιχόν. Διὰ τοῦτο αἱ μὲν ἄλλαι θυγατέρες, ὅταν ἐπορνεύοντο, ἐφονεύοντο. C Αἱ δὲ θυγατέρες τῶν ἱερέων κατεκαίοντο, ἀπόδειξις ὅτι ὁ νομοθέτης ἐφανέρωνε μὲ δύναμιν, πόση μεγάλη τιμωρία περιμένει τὸν ἱερέα ποὺ θὰ διαπράξῃ τὸ ἁμάρτημα αὐτό. Διότι ἐὰν τὴν θυγατέρα ἐζήτησε νὰ τιμωρηθῇ αὐστηρότερα, ἐπειδὴ εἶναι θυγατέρα ἱερέως, πολὺ περισσότερον αὐτὸν τὸν ἴδιον τὸν ἱερέα. Ἐπορνεύθη κάποια βιαίως; αὐτὴ καὶ ἀπαλλάσσεται ἀπὸ τὴν τιμωρίαν. Ἐπορνεύθη κάποια πλουσία καὶ ἄλλη πτωχή; πάλιν καὶ ἐδῶ θὰ ὑπάρξῃ διαφορά. Καὶ αὐτὸ ἔγινε φανερόν, ἀπὸ ὅσα προηγουμένως εἴπαμε περὶ τοῦ Δαβίδ. Ἐπόρνευσε κάποιος μετὰ τὴν παρουσίαν τοῦ Χριστοῦ; Ἂν εἰδωλολάτρης ἀποθάνῃ, θὰ τιμωρηθῇ αὐστηρότερον ἀπὸ ὅλους τοὺς πόρνους πρὸ Χριστοῦ. Ἐπόρνευσε ἄλλος μετὰ τὸ λουτρὸν τοῦ θείου Βαπτίσματος; ἐδῶ καμμία παρηγορία διὰ τὸ ἁμάρτημα δὲν ἀπομένει.

D Καὶ αὐτὸ πάλιν ὁ Παῦλος ἔλεγεν· «ἐὰν παραβῇ κανεὶς τὸν νόμον τοῦ Μωϋσέως, θανατώνεται χωρὶς εὐσπλαγχνίαν μὲ τὴν κατάθεσιν δύο ἢ τριῶν μαρτύρων. Σκεφθῆτε πόσην αὐστηροτέραν τιμωρίαν θὰ ὑποστῇ ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος κατεπάτησε τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐθεώρησε μολυσμένον τὸ αἷμα τῆς Διαθήκης μὲ τὸ ὁποῖον

18. Ρωμ. 2, 12.

ἡγιάσθη καὶ ὕβρισε τὸ Πνεῦμα τῆς Χάριτος;»[19]. Ἐπόρνευσε κάποιος ἱερωμένος τώρα; Αὐτὴ περισσότερον ἀπὸ ὅλας εἶναι ἡ μεγαλυτέρα τῶν ἁμαρτιῶν. Εἶδες πόσαι διαφοραὶ ὑπάρχουν ἐπὶ ἑνὸς ἁμαρτήματος; Ἄλλη ἡ πρὶν ἀπὸ τὸν Νόμον, ἄλλη ἡ μετὰ ἀπὸ τὸν Νόμον, ἄλλη ἡ τοῦ ἱερωμένου, ἡ τῆς πτωχῆς καὶ τῆς πλουσίας, ἡ τῆς κατηχουμένης καὶ τῆς πιστῆς, ἡ τοῦ ἱερέως. Μεγάλη δὲ ἡ διαφορὰ εἶναι καὶ ἀναλόγως τῆς συνέσεως. E Διότι «ἐκεῖνος ποὺ ἐγνώριζε τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου του, καὶ δὲν τὸ ἔκανε, θὰ δαρῇ πολύ»[20]. Καὶ ἐκεῖνος πού, μετὰ ἀπὸ τόσα καὶ τέτοια παραδείγματα, ἁμαρτάνει, μεγαλυτέραν φέρει τιμωρίαν. Διὰ τοῦτο λέγει· «σεῖς δὲ οὔδὲ ἀφοῦ εἴδατε, μετανοήσατε ἐν συνεχείᾳ, ἂν καὶ ἀπελαύσατε πολλὴν εὐεργεσίαν». Διὰ τοῦτο καὶ πρὸς τὴν Ἱερουσαλὴμ ἀπευθύνει κατηγορίας καὶ λέγει· «πόσας φορὰς ἠθέλησα νὰ συγκεντρώσω τὰ παιδιά σου, καὶ δὲν ἠθελήσατε[21];» 731 Καὶ αὐτὸ ποὺ ἀφορᾷ τοὺς τρυφηλῶς ζῶντας· δηλαδὴ τὸ σχετικὸν μὲ τὸν Λάζαρον. Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν τοποθεσίαν τὸ ἁμάρτημα καθίσταται βαρύτερον, πρᾶγμα ποὺ καὶ ὁ Κύριος ἐδήλωσε μὲ τὰ λόγια· «μεταξὺ τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ θυσιαστηρίου». Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν ποιότητα τῶν ἰδίων τῶν παραπτωμάτων. «Διότι δὲν εἶναι περίεργον, λέγει, ἐὰν συλληφθῇ κάποιος νὰ κλέπτῃ, διότι κλέπτει διὰ νὰ χορτάσῃ τὴν πεῖναν του»[22]. Καὶ ἀλλοῦ· «Ἐθυσίασες τοὺς υἱούς σου καὶ τὰς θυγατέρας σου. Τοῦτο εἶναι χειρότερον ἀπὸ κάθε πορνείαν σου καὶ βδελυγμίαν σου»[23]. Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὰ πρόσωπα πάλιν (ἐξαρτᾶται). «Ἐὰν κάποιος ἁμαρ-

19. Ἑβρ. 10, 29.
20. Λουκ. 12, 47.
21. Λουκ. 13, 34.
22. Παρ. 6, 30.
23. Ἰεζ. 16, 20.

τήση εἰς βάρος ἀνθρώπου, θὰ προσευχηθοῦν περὶ αὐτοῦ. Ἐὰν ὅμως ἁμαρτήσῃ κατὰ τοῦ Θεοῦ, ποῖος θὰ προσευχηθῇ περὶ αὐτοῦ»[24];

Καὶ ὅταν τοὺς πολὺ χειροτέρους ὑπερβαίνῃ κανεὶς κατὰ τὴν ὀκνηρίαν, B πρᾶγμα διὰ τὸ ὁποῖον κατηγορεῖ ὁ Θεὸς διὰ τοῦ Ἰεζεκιὴλ καὶ λέγει· «οὔτε καὶ τὰ καθήκοντα τῶν ἐθνῶν δὲν ἔκανες»[25]. Καὶ ὅταν κανεὶς δὲν σωφρονίζεται μὲ τὰ παραδείγματα τῶν ἄλλων. «Εἶδε τὴν ἀδελφήν της, λέγει, καὶ τὴν ἐδικαιολόγησεν». Καὶ ὅταν ἐδέχθη μεγαλυτέρας φροντίδας· «Διότι ἐάν, εἰς τὴν Τύρον καὶ τὴν Σιδῶνα ἐγίνοντο τὰ θαύματα αὐτά, θὰ εἶχον πρὸ πολλοῦ μετανοήσει»[26]. Εἶδες τελείαν ἀκρίβειαν, καὶ ὅλους ποὺ ἔκαμαν τὰ ἴδια ἁμαρτήματα καὶ δὲν ἐτιμωρήθησαν κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον; Διότι καὶ ὅταν ἀπελαύσαμε τὴν μακροθυμίαν τοῦ Θεοῦ, τίποτε δὲν κερδίζομεν καὶ βαρύτερα θὰ τιμωρηθῶμεν. Καὶ αὐτὸ δηλώνει ὁ Παῦλος καὶ λέγει· «Μὲ τὴν σκληρότητά σου καὶ τὴν ἀμετανόητον καρδίαν σου συνάζεις εἰς βάρος σου ὀργήν»[47].

C Αὐτὰ λοιπὸν ἀφοῦ γνωρίζομεν, μὴ σκανδαλιζώμεθα, οὔτε νὰ ταρασσώμεθα ἀπὸ τίποτε ἀπὸ ὅσα γίνονται, οὔτε νὰ ἐπιτρέπωμεν εἰς τὸν ἑαυτόν μας τὴν ζάλην τῶν λογισμῶν. Ἀλλὰ ὑποχωροῦντες ἐμπρὸς εἰς τὴν ἀκατάληπτον πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ, ἂς φροντίζωμεν διὰ τὴν ἀρετὴν καὶ ἂς ἀποφεύγωμεν τὴν κακίαν, διὰ νὰ ἐπιτύχωμεν καὶ τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ τοῦ

24. Α' Βασ. 2, 25.
25. Ἰεζ. 5, 7.
26. Ματθ. 11, 21 - 22.
27. Ρωμ. 2, 5.

ὁποίου καὶ μετὰ τοῦ ὁποίου εἰς τὸν Πατέρα δόξα πρέπει συγχρόνως μὲ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΟΣΤ' (76)

(Ματθ. κδ', 16—31)

«Τότε ἐκεῖνοι ποὺ εἶναι εἰς τὴν Ἰουδαίαν, ἂς φύγουν πρὸς τὰ βουνά, ἐκεῖνος ποὺ εἶναι ἐπάνω εἰς τὴν ταράτσαν, ἂς μὴ κατέβῃ νὰ πάρῃ τὰ πράγματα ἀπὸ τὸ σπίτι του, καὶ ἐκεῖνος ποὺ εἶναι εἰς τὸ χωράφι του, ἂς μὴ γυρίσῃ πίσω νὰ πάρῃ τὰ ἐνδύματά του» (Ματθ. 24, 16—18).

Ἀφοῦ εἶπεν περὶ τῶν κακῶν τὰ ὁποῖα θὰ εὕρουν τὴν πόλιν Ἱερουσαλὴμ καὶ περὶ τῶν πειρασμῶν τῶν ἀποστολικῶν, **E** καὶ ὅτι δὲν θὰ αἰχμαλωτισθοῦν καὶ ὅτι θὰ διατρέξουν ὅλην τὴν οἰκουμένην, ἐπανέρχεται καὶ πάλιν εἰς τὰς Ἰουδαϊκὰς συμφοράς, καὶ δεικνύει ὅτι ὅταν οἱ ἀπόστολοι θὰ εἶναι λαμπροὶ καὶ θὰ ἔχουν διδάξει ὁλόκληρον τὴν οἰκουμένην, τότε οἱ Ἰουδαῖοι θὰ εὑρίσκωνται εἰς συμφοράς. Καὶ κοίταξε πῶς περιγράφει τὸν πόλεμον, καὶ παριστάνει τὴν φοβερότητα αὐτοῦ, διὰ μέσου τῶν θεωρουμένων ὡς μικρῶν. «Τότε, λέγει, ὅσοι κατοικοῦν εἰς τὴν Ἰουδαίαν, ἂς φύγουν εἰς τὰ βουνά». Τότε, πότε; **732** Ὅταν αὐτὰ γίνουν, ὅταν τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως στηθῇ εἰς τόπον ἅγιον. Κατὰ τὴν γνώμην μου ὁμιλεῖ περὶ τῶν στρατευμάτων. Φύγετε λοιπὸν τότε, λέγει, διότι οὐδεμία ἐλπὶς πρὸς σωτηρίαν σας ὑπάρχει.

Ἐπειδὴ λοιπὸν συνέβη πολλάκις νὰ ὑποφέρουν ἀπὸ πολέμους φοβερούς, ὅπως ἐπὶ τοῦ Σεναχηρείμ, καὶ πάλιν ἐπὶ τοῦ Ἀντιόχου, (καὶ διότι καὶ τότε ὅταν εἰσῆλθον τὰ στρατεύματα καὶ κατελήφθη ὁ ναός, ἐπιστρέψαντες οἱ Μακκαβαῖοι μετέβαλον τὰ πράγματα πρὸς τὴν ἀντίθετον κατεύθυνσιν). Διὰ νὰ μὴ φαντασθοῦν καὶ τώρα τοῦτο ὅτι θὰ ἔλθῃ κάποια παρόμοια μεταβολή, τοὺς ἀποκλείει κάθε τι παρόμοιον. Προτιμοτέρα, λέγει, εἶναι ἡ σωτηρία ἔστω καὶ μὲ γυμνὸν τὸ σῶμα. Διὰ τοῦτο καὶ εἰς ἐκείνους ποὺ εἶναι εἰς τὴν ταράτσα δὲν τοὺς ἀφήνει νὰ

εἰσέλθουν εἰς τὴν οἰκίαν, ὥστε νὰ πάρουν τὰ ἐνδύματά τους, **B** καὶ ὑποδηλώνει τὰ ἀναπόφευκτα κακά, καὶ τὴν ἀπέραντον συμφοράν, καὶ ὅτι, ὅταν συμπέσουν, εἶναι ἀνάγκη ὁπωσδήποτε νὰ χαθοῦν τὰ ἐνδύματα. Διὰ τοῦτο καὶ περὶ τοῦ εὑρισκομένου εἰς τὸ χωράφι προσθέτει καὶ λέγει, ὅτι οὔτε αὐτὸς νὰ μὴ ἐπιτρέψῃ νὰ πάρῃ τὰ ἐνδύματά του. Διότι ἐὰν αὐτοὶ ποὺ εἶναι μέσα φεύγουν, πολὺ περισσότερον ὅσοι εἶναι ἔξω δὲν πρέπει νὰ ἐπιστρέψουν ἐκεῖ.

«Ἀλλοίμονον δὲ εἰς ἐκείνας ποὺ θὰ εἶναι ἔγκυοι καὶ θὰ θηλάζουν». Διότι αἱ μὲν ἔγκυοι δὲν θὰ δύνανται νὰ μετακινηθοῦν εὐκόλως λόγῳ τῆς δυσκινησίας, ἐπειδὴ θὰ εἶναι φορτωμέναι μὲ τὸ βάρος τῆς κυήσεως, αἱ δὲ θηλάζουσαι διότι θὰ κατέχωνται ἀπὸ τὸν δεσμὸν τῆς στοργῆς πρὸς τὰ παιδιά των καὶ δὲν θὰ δύνανται νὰ σώσουν μαζὶ καὶ τὰ βρέφη. Διότι τὸ νὰ καταφρονήσῃ κανεὶς τὰ χρήματα εἶναι εὔκολον, καθὼς καὶ νὰ φροντίσῃς δι' ἐνδύματα. **C** Τὰς δὲ ἐκ τῆς φύσεως προερχομένας δυσκολίας πῶς δύναται κανεὶς νὰ διαφύγῃ; Πῶς ἡ ἔγκυος νὰ καταστῇ εὐκολοκίνητος; Πῶς ἡ μητέρα ποὺ θηλάζει θὰ ἠμπορέσῃ νὰ παραβλέψῃ τὸ βρέφος; Ἔπειτα πάλιν ἀφοῦ ἔδειξε τὸ μέγεθος τῆς συμφορᾶς, λέγει· «Προσεύχεσθε νὰ μὴ γίνῃ ἡ φυγή σας κατὰ τὸν χειμῶνα ἢ κατὰ τὸ Σάββατον, διότι θὰ ἔλθῃ τότε θλῖψις τόσον μεγάλη, ποὺ δὲν ἔγινε ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τοῦ κόσμου μέχρι σήμερον, οὔτε θὰ γίνῃ» (στίχ. 20 - 21). Βλέπεις ὅτι καὶ περὶ τῶν Ἰουδαίων κάνει λόγον καὶ ὁμιλεῖ καὶ περὶ τῶν κακῶν ποὺ θὰ καταλάβουν αὐτούς; Διότι δὲν ἐπρόκειτο οἱ ἀπόστολοι νὰ φυλάξουν τὸ Σάββατον ἢ νὰ εἶναι ἐκεῖ, ὅταν ὁ Βεσπασιανὸς ἔπραξεν αὐτά. **D** Καὶ διότι οἱ περισσότεροι ἐπρόλαβαν νὰ φύγουν ἀπὸ πρίν. Ἐὰν δὲ ἀπέμεινε καὶ κάποιος, τότε ἀκριβῶς εὑρίσκετο εἰς ἄλλα μέρη τῆς Οἰκουμένης. Διατί λοιπὸν «οὔτε χειμῶνα, οὔτε

Σάββατον»; Νὰ μὴ γίνῃ ἡ φυγὴ τὸν χειμῶνα, λόγῳ τῶν καιρικῶν δυσκολιῶν, οὔτε τὸ Σάββατον λόγῳ τῆς ἀπαγορευτικῆς νομικῆς διατάξεως. Διότι, ἐπειδὴ ἔπρεπε νὰ φύγουν, καὶ μάλιστα νὰ φύγουν ταχέως, δὲν ἐτόλμων ὅμως νὰ φύγουν οἱ Ἰουδαῖοι ἐν ἡμέρᾳ Σαββάτου, λόγῳ τοῦ Μωσαϊκοῦ Νόμου. Οὔτε κατὰ τὸν χειμῶνα εἶναι εὔκολος ἡ φυγή, διὰ τοῦτο εἶπε· «Προσεύχεσθε. Διότι θὰ ἔλθῃ τότε θλῖψις, ποὺ παρομοία δὲν ἔγινε ποτὲ μέχρι τοῦδε οὔτε θὰ γίνῃ».

Καὶ ἂς μὴ νομίσῃ κανεὶς ὅτι τοῦτο ἐλέχθη ὡς σχῆμα ὑπερβολῆς, ἀλλ᾽ ἂς ἐγκύψῃ εἰς τὰ συγγράμματα τοῦ Ἰωσήπου, **E** διὰ νὰ μάθῃ τὴν ἀλήθειαν τῶν λεχθέντων. Οὔτε δύναται νὰ εἴπῃ κανεὶς τὴν πρόφασιν ὅτι ὁ Ἰώσηπος ἦτο πιστὸς καὶ ἐξώγκωσε τὴν τραγωδίαν, διὰ νὰ τὰ προσαρμόσῃ εἰς τὰ λεχθέντα. Διότι καὶ Ἰουδαῖος ἦτο, καὶ φανατικὸς Ἰουδαῖος, καὶ ζηλωτής, μετὰ τὴν παρουσίαν τοῦ Χριστοῦ μάλιστα. Τί λοιπόν, **733** ὁ Ἰώσηπος λέγει; Ὅτι ἐκεῖνα τὰ δεινὰ ξεπέρασαν κάθε τραγωδίαν, καὶ πόλεμος τέτοιος ποὺ κανεὶς ποτὲ ἄλλος δὲν συνέβη εἰς ἄλλο ὁποιοδήποτε ἔθνος. Ἔπεσε δὲ τέτοια πεῖνα, ὥστε αὐταὶ αἱ μητέρες συνηγωνίζοντο εἰς τὴν παιδοφαγίαν, καὶ διὰ τοῦτο διεξήγετο πόλεμος. Πολλοὺς δὲ καὶ νεκροὺς καταστάντας, λέγει, ὅτι τοὺς διέσχιζον τὰς κοιλίας εἰς τὸ μέσον. Εὐχαρίστως λοιπὸν θὰ ἔλεγον περὶ τῆς προελεύσεως τῶν δεινῶν εἰς τοὺς Ἰουδαίους. Ἀπὸ ποῦ ἦλθεν ἐπ᾽ αὐτοὺς τόση ὀργὴ θεόσταλτος καὶ ἀφόρητος, χειροτέρα ἀπὸ ὅλας ποὺ συνέβησαν προηγουμένως, ὄχι μόνον εἰς τὴν Ἰουδαίαν ἀλλὰ καὶ πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης; Δὲν εἶναι ὁλοφάνερον ὅτι διὰ τὸ τόλμημα τῆς Σταυρώσεως καὶ τὴν ἀπόφασίν των αὐτήν; Ὅλοι θὰ τὸ ἔλεγον, **B** καὶ ἔπειτα ἀπὸ ὅλους καὶ πρὸ παντὸς αὐτὴ ἡ ἀλήθεια τῶν πραγμάτων. Σκέψου δὲ πρὸς χάριν μου τὴν ὑπερβολὴν τῶν δεινῶν, ὅταν οὔτε πρὸς

τὸν προηγούμενον, μόνον χρόνον συγκρινόμενα φαίνωνται χειρότερα, ἀλλὰ καὶ πρὸς ὅλον τὸν ἐπερχόμενον μελλοντικῶς χρόνον. Διότι οὔτε εἰς ὁλόκληρον τὴν οἰκουμένην, οὔτε εἰς πάντα χρόνον, τὸν παρελθόντα καὶ τὸν μέλλοντα, θὰ δυνηθῇ κανεὶς νὰ εἰπῇ ὅτι ἔγιναν τέτοια κακά. Καὶ πολὺ ὀρθῶς. Διότι οὔτε ἀπετόλμησε κανεὶς ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, οὔτε ἀπὸ τοὺς μέχρι τοῦδε, οὔτε ἀπὸ τοὺς κατοπινούς, τόλμημα τόσον παράδοξον καὶ φρικιαστικόν.

Διὰ τοῦτο λέγει· «θὰ πέσῃ θλῖψις τέτοια ποὺ δὲν ἔπεσε ἄλλοτε, οὔτε θὰ ξαναγίνῃ, καὶ ἂν δὲν ἐσυντομεύοντο αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι, κανεὶς ἄνθρωπος δὲν θὰ ἐσώζετο. Ἀλλὰ πρὸς χάριν τῶν ἐκλεκτῶν θὰ συντομευθοῦν αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι». **C** Ἀπὸ αὐτὰ παρουσιάζει αὐτοὺς νὰ εἶναι ἄξιοι αὐστηροτέρας τιμωρίας ἀπὸ τὴν ἀναφερθεῖσαν, τὰς ἡμέρας τοῦ πολέμου, λέγω τώρα, καὶ τῆς πολιορκίας ἐκείνης. Αὐτὸ δέ, τὸ ὁποῖον λέγει, εἶναι τὸ ἑξῆς περίπου. Ἐὰν διετηρεῖτο περισσότερον, λέγει, ὁ πόλεμος τῶν Ρωμαίων κατὰ τῶν Ἱεροσολύμων, ὅλοι οἱ Ἰουδαῖοι θὰ ἐφονεύοντο. Διότι ἐδῶ κάθε ἰουδαϊκὴ ψυχὴ ὑπονοεῖται, καὶ οἱ ἔξω καὶ οἱ μέσα. Διότι δὲν ἐπολέμουν μόνον κατὰ τῶν κατοίκων τῆς Ἰουδαίας, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἁπανταχοῦ διεσκορπισμένους τοὺς ἀπεκήρυττον καὶ τοὺς ἐδίωκον, λόγῳ τοῦ κατ᾽ ἐκείνων μίσους.

Ποίους δὲ ἐδῶ θεωρεῖ ἐκλεκτούς; Τοὺς πιστοὺς οἱ ὁποῖοι εἶχον ἀπομείνει μεταξὺ αὐτῶν. **D** Διὰ νὰ μὴ λέγουν οἱ Ἰουδαῖοι, ὅτι διὰ τὸ κήρυγμα καὶ διὰ τὴν προσκύνησιν τοῦ Χριστοῦ ἔγιναν τὰ κακὰ αὐτά, φανερώνει ὅτι ὄχι μόνον δὲν ἔγιναν οἱ πιστοὶ αἴτιοι τούτων, ἀλλ᾽ ὅτι ἐὰν ἐκεῖνοι δὲν ἦσαν, καθ᾽ ὁλοκληρίαν θὰ ἐφονεύοντο ἅπαντες. Διότι ἐὰν ἐπέτρεπεν ὁ Θεὸς νὰ συνεχισθῇ ὁ πόλεμος, δὲν θὰ ἔμενεν οὐδὲ ἕνας Ἑβραῖος.

Ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ καταστραφοῦν μαζὶ μὲ τοὺς ἀπίστους Ἰουδαίους ὅσοι ἐξ αὐτῶν ἔγιναν πιστοί, γρήγορα ἐσταμάτησε τὴν μάχην καὶ ἔδωκε τέλος εἰς τὸν πόλεμον. Διὰ τοῦτο λέγει· «χάριν τῶν ἐκλεκτῶν θὰ συντομευθοῦν αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι».

E Αὐτὰ δὲ ἔλεγε, ἀφήνων παρηγορίαν εἰς τοὺς πιστοὺς ποὺ εὑρίσκοντο διεσκορπισμένοι ἐντὸς τῶν Ἰουδαίων, καὶ τοὺς ἔδωκε νὰ ἀναπνεύσουν, διὰ νὰ μὴ φοβοῦνται ὅτι θὰ συναπολεσθοῦν. Ἐὰν δὲ ἐδῶ εἶναι τόση ἡ πρόνοια τῶν πιστῶν, ὥστε δι' αὐτοὺς νὰ σῴζωνται καὶ ἄλλοι, καὶ χάριν τῶν Χριστιανῶν νὰ ἀπομένουν ἐλάχιστοι ἀπὸ τοὺς ἀπίστους Ἰουδαίους, πόση θὰ εἶναι ἡ τιμὴ κατὰ τὸν καιρὸν τῶν στεφάνων; Μὲ αὐτὰ καὶ αὐτοὺς παρηγορεῖ, νὰ μὴ ὑποφέρουν ἕνεκα τῶν κινδύνων ποὺ θὰ διατρέχουν, ἀφοῦ βεβαίως καὶ οἱ Ἑβραῖοι παρόμοια πάσχουν, καὶ μάλιστα χωρὶς κανένα κέρδος, καὶ ἐπὶ κακῷ τῆς κεφαλῆς των. **734** Δὲν παρηγοροῦσε δὲ μόνον τοὺς μαθητὰς ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀπεμάκρυνεν ἀπὸ τὰ ἑβραϊκὰ ἔθιμα χωρὶς τυμπανοκρουσίας καὶ χωρὶς νὰ προκαλῇ ὑποψίας. Διότι ἐὰν δὲν γίνῃ μεταβολὴ (ὑπὲρ τῶν Ἰουδαίων), οὔτε ὁ ναὸς θὰ ἐπανακτισθῇ, εἶναι φανερὸν ὅτι θὰ παύσῃ καὶ ὁ νόμος. Ἀλλὰ φανερῶς μὲν τοῦτο δὲν τὸ εἶπε, ὅμως τὸ ὑπεδήλωσε μὲ τὴν ὁλοτελῆ αὐτῶν καταστροφήν. Δὲν τὸ εἶπε δὲ φανερῶς, διὰ νὰ μὴ προκαλέσῃ πρὶν ἀπὸ τὴν ὥραν αἴσθησιν. Διὰ τοῦτο οὔτε προηγουμένως, ὅταν ἤρχισε, εἰσῆλθεν εἰς τὸ θέμα τοῦτο, ἀλλὰ ἀφοῦ ἐταλάνισε πρῶτον τὴν πόλιν, καὶ τοὺς ἠνάγκασε νὰ ἐρωτήσουν σχετικῶς μὲ τὴν μεγαλοπρέπειαν τῶν λίθων, ὥστε, ὡσὰν νὰ ἀπαντᾷ εἰς τὴν ἐρώτησίν των, ἐξαγγέλλει ὅλα ὅσα θὰ συμβοῦν εἰς τὸ μέλλον. **B** Σὺ δὲ κάνε μου τὴν χάριν καὶ ἐξέτασε τὴν οἰκονομίαν τοῦ Πνεύματος, ὅτι περὶ αὐτῶν τίποτε δὲν ἔγραψεν ὁ Ἰωάννης, διὰ νὰ μὴ φανῇ ὅτι γράφει ἐκ τῶν ὑστέρων μετὰ τὴν πραγματοποίησιν τῆς Ἱστορίας αὐτῆς. Διότι αὐτὸς ἔζησε χρόνον πολὺν καὶ μετὰ τὴν καταστροφήν. Ἀλλὰ αὐτοὶ ποὺ ἀπέθανον πρὸ τῆς καταστροφῆς (τῶν Ἱεροσολύμων τῷ 71 μ. Χ.) καὶ τίποτε ἀπὸ αὐτὰ δὲν εἶδον, αὐτοὶ γράφουν, ὥστε ἀπὸ παντοῦ νὰ διαλάμψῃ ἡ ἰσχὺς τῆς προφητείας.

«Τότε ἐὰν σᾶς εἴπῃ κανείς· Νὰ ἐδῶ εἶναι ὁ Χριστὸς ἢ ἐκεῖ, νὰ μὴ τὸν πιστεύσητε. Διότι θὰ ἐμφανισθοῦν ψευδόχριστοι καὶ ψευδοπροφῆται καὶ θὰ κάνουν μεγάλα θαύματα καὶ περίεργα, ὥστε νὰ πλανήσουν, εἰ δυνατὸν καὶ τοὺς ἐκλεκτούς. Ἰδοὺ σᾶς τὰ προεῖπα. **C** Ἐὰν σᾶς εἴπουν· Ἰδού, εἶναι εἰς τὴν ἔρημον, μὴ πηγαίνετε. Ἰδοὺ εἶναι εἰς τὰ ἀπόμερα δωμάτια, μὴ τοὺς πιστεύσητε. Διότι ὅπως ἡ ἀστραπὴ βγαίνει ἀπὸ τὴν Ἀνατολὴν καὶ φαίνεται μέχρι τὴν δύσιν, ἔτσι θὰ συμβῇ καὶ μὲ τὴν ἔλευσιν τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. Ὅπου εἶναι τὸ πτῶμα ἐκεῖ θὰ συναχθοῦν καὶ οἱ ἀετοί» (στίχ. 23 - 28).

Ἀφοῦ ὡλοκλήρωσε τὰ περὶ τῶν Ἱεροσολύμων, ἐν συνεχείᾳ περνᾷ εἰς τὴν ἔλευσίν Του, καὶ λέγει εἰς αὐτοὺς τὰ σημεῖα, τὰ ὁποῖα δὲν ἦσαν χρήσιμα μόνον εἰς αὐτοὺς ἀλλὰ καὶ εἰς ἡμᾶς καὶ εἰς ἐκείνους ποὺ θὰ ἔλθουν μετὰ ἀπὸ ἡμᾶς ὅλους. Τότε, πότε; Ἐδῶ, αὐτὸ τὸ ὁποῖον πολλὰς φορὰς εἶπον τὸ «τότε», δὲν θὰ ἀκολουθήσῃ χρονικῶς τὴν σειρὰν τῶν ὅσων προεῖπα προηγουμένως. **D** Διότι ὅπου ἤθελε νὰ ἀναφέρῃ ἀκολουθίαν γεγονότων, ἔλεγεν «ἀμέσως μετὰ τὴν θλῖψιν τῶν ἡμερῶν ἐκείνων» (στ. 29). Ἐδῶ ὅμως δὲν γίνεται τοῦτο, ἀλλὰ τὸ «Τότε» δὲν δηλώνει τὸ μετὰ ἀπὸ τὰ γεγονότα αὐτὰ ἀμέσως, ἀλλὰ τὰ γεγονότα ποὺ θὰ γίνουν εἰς τὸν καιρὸν ποὺ αὐτὸς ὥρισε νὰ γίνουν, καὶ τὰ ὁποῖα ἐπρόκειτο νὰ ἀναφέρῃ. Ἔτσι καὶ ὅταν λέγῃ· «Κατ' ἐκεῖνον τὸν

καιρὸν ἔρχεται ὁ Ἰωάννης ὁ Βαπτιστής»[1], δὲν ἀναφέρεται εἰς τὸν ἀμέσως συνεχιζόμενον χρόνον, ἀλλὰ τὸν μετὰ ἀπὸ πολλὰ χρόνια, τὸν καιρὸν κατὰ τὸν ὁποῖον αὐτὰ ἐλάμβανον χώραν, αὐτὰ τὰ ὁποῖα ἐπρόκειτο νὰ ἀναφέρῃ. Διότι καὶ περὶ τῆς Γεννήσεως τοῦ Ἰησοῦ ἀφοῦ ὡμίλησεν ὁ εὐαγγελιστὴς καὶ τῆς παρουσίας τῶν μάγων, ἀμέσως ὁμιλεῖ περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Ἡρώδου· «Εἰς ἐκείνας τὰς ἡμέρας ἔρχεται ὁ Ἰωάννης ὁ Βαπτιστής», ἂν καὶ τριάκοντα ἔτη ἐμεσολάβησαν. Ἀλλὰ τοῦτο εἶναι συνήθεια τῆς Γραφῆς νὰ χρησιμοποιῇ αὐτὸν τὸν τρόπον τῆς ἱστορικῆς ἐκθέσεως.

E Ἔτσι λοιπὸν καὶ ἐδῶ, ἀφοῦ ἐπήδησε ὅλον τὸν μεσολαβήσαντα χρόνον ἀπὸ τῆς καταστροφῆς τῶν Ἱεροσολύμων μέχρι τῶν προειδοποιητικῶν σημείων τῆς συντελείας, ἀναφέρει αὐτὰ ποὺ θὰ προηγηθοῦν ἀμέσως πρὸ τῆς συντελείας τοῦ κόσμου. «Τότε λοιπόν, ἐὰν κάποιος σᾶς εἴπῃ, λέγει, Ἰδοὺ ἐδῶ ὁ Χριστὸς εἶναι ἢ ἐκεῖ, μὴ τὸν πιστεύσητε».

738 Ἐκ τῶν προτέρων καὶ τοὺς ἀπαλλάσσει ἀπὸ τοπικοὺς προσδιορισμοὺς καὶ τοὺς ἀναγγέλλει τὰ ἰδιώματα τῆς Δευτέρας παρουσίας Του, καὶ τὰ σημάδια τῶν πλανῶν. Διότι δὲν θὰ ἐμφανισθῇ, ὅπως ἐνεφανίσθη προηγουμένως εἰς τὴν Βηθλεέμ, καὶ εἰς κάποιαν γωνίαν τῆς γῆς, καὶ κανεὶς δὲν τὸν ἐγνώριζεν ἐξ ἀρχῆς. Ἀλλὰ τώρα ἐμφανῶς καὶ μεθ' ὅλης τῆς Μεγαλοπρεπείας, καὶ δὲν θὰ χρειάζεται νὰ τὸν ἀναγγείλῃ κανείς. Δὲν εἶναι δὲ μικρὸ τοῦτο τὸ σημεῖον τῆς ὁλοφάνερης ἐλεύσεώς Του. Σκέψου δὲ ὅτι ἐδῶ τίποτε περὶ πολέμου δὲν λέγει, (διότι διευκρινίζει τὸν λόγον περὶ τῆς ἐλεύσεώς Του), παρὰ μόνον περὶ ἐκείνων ποὺ ἐπιχειροῦν νὰ ἀπατήσουν. **B** Διότι κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν Ἀποστόλων ἄλλοι ἐξηπάτων τοὺς πολλούς, «Διότι θὰ ἔλθουν, λέγει, καὶ θὰ ἀπατήσουν πολλούς». Ἄλλοι ὅμως πρὸ τῆς Δευτέρας παρουσίας Αὐτοῦ καὶ οἱ ὁποῖοι θὰ εἶναι φαρμακερώτεροι ἀπὸ τοὺς πρώτους. «Διότι θὰ κάνουν, λέγει, σημεῖα καὶ τέρατα, ὥστε νὰ πλανήσουν, εἰ δυνατόν, καὶ αὐτοὺς τοὺς ἐκλεκτούς». Ἐδῶ τὸν ἀντίχριστον ἀναφέρει καὶ δείχνει καὶ ποῖοι θὰ Τὸν συνδράμουν, περὶ τοῦ ὁποίου καὶ ὁ Παῦλος ὡς ἑξῆς λέγει· Διότι ἀφοῦ ἐκάλεσεν αὐτὸν ἄνθρωπον τῆς ἁμαρτίας καὶ «Υἱὸν τῆς ἀπωλείας», συνέχισεν· «Ἡ ἔλευσις δὲ τοῦ ἀνόμου θὰ γίνῃ δι' ἐνεργείας τοῦ Σατανᾶ μὲ πᾶσαν δύναμιν καὶ μὲ παραπλανητικὰ καὶ ψευδῆ σημεῖα καὶ τέρατα, καὶ μὲ κάθε εἴδους ἀπάτην τοῦ κακοῦ μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων ποὺ χάνονται»[2].

Κοίταξε πῶς τοὺς διασφαλίζει· «Μὴ ἐξέλθητε, λέγει, εἰς τὴν ἔρημον, μὴ εἰσέλθητε εἰς τὰ ἀπόμερα δωμάτια». **C** Δὲν τοὺς εἶπε· φύγετε καὶ μὴ πιστεύσητε, ἀλλὰ μὴ εἰσέλθητε καὶ μὴ ἐξέλθητε, καὶ διότι πολλὴ θὰ εἶναι τότε ἡ ἀπάτη, λόγῳ τοῦ ὅτι καὶ σημεῖα τῆς ἀπάτης θὰ λάβουν χώραν.

Ἀφοῦ λοιπὸν εἶπε πῶς ἐκεῖνος, ὁ ἀντίχριστος, θὰ ἔλθῃ, τρόπον τινὰ ὅτι θὰ ἔλθῃ τοπικῶς, τώρα λέγει πῶς θὰ ἔλθῃ καὶ ὁ Ἴδιος. Πῶς λοιπὸν θὰ ἔλθῃ ὁ Κύριος; «Ὅπως ἡ ἀστραπὴ βγαίνει ἀπὸ τὴν Ἀνατολὴν καὶ φαίνεται μέχρι τῆς Δύσεως, ἔτσι θὰ γίνῃ καὶ ἡ Παρουσία τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Διότι ὅπου εἶναι τὸ πτῶμα, ἐκεῖ καὶ οἱ ἀετοί». Πῶς λοιπὸν φαίνεται ἡ ἀστραπή; Δὲν χρειάζεται ἀγγελιοφόρον, δὲν χρειάζεται κήρυκα, ἀλ-

1. Ματθ. 3, 1.

2. Β' Θεσ. 2, 9.

λὰ καὶ εἰς ἐκείνους ποὺ κάθηνται εἰς τὸ σπίτι, καὶ εἰς τὰ δωμάτια, μὲ ἀστραπιαίαν ὁρμὴν θὰ ἐμφανισθῇ εἰς ὅλην τὴν οἰκουμένην. **D** Ἔτσι θὰ εἶναι ἡ Παρουσία ἐκείνη, συγχρόνως θὰ φαίνεται πανταχοῦ λόγῳ τῆς λαμπρότητος τῆς Δόξης. Ἀναφέρει δὲ καὶ ἄλλο σημεῖον. «Ὅπου τὸ πτῶμα, ἐκεῖ καὶ οἱ ἀετοί» καὶ φανερώνει ἔτσι τὸ πλῆθος τῶν ἀγγέλων, τῶν μαρτύρων, τῶν ἁγίων ἁπάντων. Ἔπειτα ἀναφέρει θαύματα φοβερά.

Ποῖα δὲ εἶναι τὰ θαύματα; «Ἀμέσως μετὰ τὴν θλῖψιν τῶν ἡμερῶν ἐκείνων, λέγει, ὁ ἥλιος θὰ σκοτεινιάσῃ». Θλῖψιν ὅμως ἡμερῶν ποίαν ὀνομάζει; Τοῦ ἀντιχρίστου καὶ τῶν ψευδοπροφητῶν. Θλῖψις μεγάλη θὰ ὑπάρχῃ τότε, διότι θὰ εἶναι τόσοι πολλοὶ οἱ ἀπατεῶνες. Ἀλλὰ δὲν θὰ παρατείνεται εἰς μακρὸν χρονικὸν διάστημα. Διότι, ἂν διὰ τοὺς πιστοὺς ἐσυντομεύθη ὁ Ἰουδαϊκὸς πόλεμος, πολὺ περισσότερον ὁ πειρασμὸς αὐτὸς θὰ περιορισθῇ δι' αὐτοὺς τοὺς ἰδίους. **E** Διὰ τοῦτο δὲν εἶπε· μετὰ τὴν θλῖψιν, ἀλλὰ «ἀμέσως μετὰ τὴν θλῖψιν τῶν ἡμερῶν ἐκείνων ὁ ἥλιος θὰ σκοτεινιάσῃ». Διότι σχεδὸν ὅλα θὰ γίνουν μαζί. Διότι οἱ ψευδοπροφῆται καὶ ψευδόχριστοι μὲ τὴν ἔλευσίν των θὰ προκαλέσουν ταραχήν, καὶ ἀμέσως ὁ Κύριος θὰ ἐμφανισθῇ. **736** Διότι καὶ ἡ ταραχὴ ποὺ πρόκειται νὰ πέσῃ τότε εἰς τὴν οἰκουμένην δὲν θὰ εἶναι μικρά. Πῶς δὲ θὰ ἔλθῃ; Θὰ μετασχηματισθῇ λοιπὸν ἡ κτίσις αὐτή, διότι καὶ ὁ ἥλιος θὰ σκοτισθῇ, χωρὶς νὰ ἀφανισθῇ, ἀλλὰ θὰ νικηθῇ ἀπὸ τὸ φῶς τῆς παρουσίας Αὐτοῦ. Καὶ τὰ ἄστρα θὰ πέσουν. Διότι ποία ἡ χρησιμότης των, ἀφοῦ δὲν θὰ ὑπάρχῃ νύκτα; Καὶ αἱ Δυνάμεις τῶν οὐρανῶν θὰ σαλευθοῦν· καὶ πολὺ ὀρθῶς, ἀφοῦ θὰ βλέπουν νὰ γίνεται τόσο μεγάλη μεταβολή. Διότι ἐάν, ὅταν ἔγιναν τὰ ἄστρα, τόσον ἐξεπλάγησαν καὶ ἐθαύμασαν· «Διότι ὅταν ἔγιναν τὰ ἄστρα μὲ ἐδοξολόγησαν, λέγει, μὲ φωνὴν μεγάλην ὅλοι οἱ ἄγγελοι»[3], πολὺ περισσότερον ὅταν βλέπουν ὅλα νὰ μεταρρυθμίζωνται, καὶ οἱ σύνδουλοί των ἄνθρωποι νὰ δίδουν λογαριασμόν, **B** καὶ ὁλόκληρος ἡ οἰκουμένη νὰ παρίσταται εἰς φοβερὸν δικαστήριον, καὶ οἱ ἄνθρωποι ποὺ ἐγεννήθησαν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀδὰμ μέχρι τῆς Δευτέρας Αὐτοῦ παρουσίας νὰ δίδουν λόγον δι' ὅλα ὅσα ἔπραξαν, πῶς δὲν θὰ φρίξουν καὶ δὲν θὰ σαλευθοῦν; Τότε θὰ φανῇ τὸ σημεῖον τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὸν οὐρανόν, τουτέστιν ὁ Σταυρός, λαμπρότερος καὶ αὐτοῦ τοῦ ἡλίου. Διότι ἂν ὁ ἥλιος σκοτεινιάζῃ καὶ κρύπτεται, ὁ Σταυρὸς ὅμως φαίνεται. Δὲν θὰ ἐφαίνετο, ἐὰν δὲν ἦτο λαμπρότερος πολὺ περισσότερον ἀπὸ τὰς ἡλιακὰς ἀκτῖνας. Διὰ ποῖον λόγον τοῦτο τὸ σημεῖον φαίνεται; Διὰ νὰ ἀποστομωθῇ ἡ ἀναισχυντία τῶν Ἑβραίων, ἐκ τῆς ὑπερβολικῆς λαμπρότητος. Καὶ διότι μέγιστον δικαίωμα τοῦ Χριστοῦ εἶναι νὰ ἔχῃ τὸν Σταυρὸν καὶ ἔτσι νὰ παρουσιασθῇ εἰς ἐκεῖνο τὸ δικαστήριον, δεικνύων ὄχι μόνον τὰ τραύματα, ἀλλὰ καὶ τὸν ἐπονείδιστον θάνατον. **C** «Τότε θὰ θρηνήσουν αἱ φυλαί». Διότι δὲν θὰ χρειασθοῦν μάρτυρες κατηγορίας, ὅταν ἴδουν τὸν Σταυρόν. Θὰ θρηνήσουν, διότι τίποτε δὲν ὠφελήθησαν ἀπὸ τὸν Θάνατόν Του, διότι ἐσταύρωσαν Αὐτὸν ποὺ ἔπρεπε νὰ προσκυνήσουν. Εἶδες πῶς ὑπεγράμμισε τὴν παρουσίαν Του μὲ φοβερότητα; Πῶς ἐνεθάρρυνε τὰ φρονήματα τῶν μαθητῶν; Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς θέτει κατ' ἀρχὰς τὰ λυπηρά, καὶ ὕστερα τὰ ὠφέλιμα, ὥστε καὶ ἀπὸ αὐτὰ νὰ τοὺς ἐνισχύσῃ καὶ νὰ τοὺς παρηγορήσῃ.

Καὶ περὶ τοῦ Πάθους ὁμιλεῖ πάλιν εἰς αὐτούς, καὶ περὶ τῆς Ἀναστάσεως, καὶ τοῦ ἀκτινοβολοῦντος ἀπὸ

---

3. Ἰὼβ 38, 7.

λαμπρότητα σχήματος τοῦ Σταυροῦ μνημονεύει, ὥστε αὐτοὶ νὰ μὴ αἰσχύνωνται, οὔτε νὰ ὑποφέρουν, ὅταν βεβαίως ἀργότερον ἔρχεται καὶ ἀντὶ θαυμάτων προβάλλει τὸν σταυρόν. Ἕτερος δὲ προφήτης λέγει· «Θὰ στρέψουν τὴν προσοχήν των πρὸς Αὐτόν, Τὸν ὁποῖον ἐκακοποίησαν»[4]. D Διὰ τοῦτο θὰ θρηνήσουν αἱ φυλαὶ (τῶν Ἑβραίων), ὅταν ἴδουν ὅτι Αὐτὸς εἶναι Ἐκεῖνος. Ἐπειδὴ δὲ τοὺς συνέστησε τὴν προσοχὴν καὶ εἰς τὸν Σταυρόν, προσέθεσεν ὅτι· «Θὰ ἴδουν τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου νὰ ἔρχεται, ὄχι ἐπὶ τοῦ σταυροῦ, ἀλλὰ ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης πολλῆς» (στίχ. 31). Διότι μὴ νομίσῃς, λέγει, ἐπειδὴ ἤκουσες περὶ σταυροῦ, ὅτι πρόκειται πάλιν διὰ κάτι σκυθρωπόν, διότι θὰ ἔλθῃ μὲ δύναμιν καὶ μὲ δόξαν πολλήν. Φέρει δὲ τὸν σταυρόν, διὰ νὰ καταστῇ ἡ ἁμαρτία των λόγος αὐτοκαταδίκης των. Ὅπως ἐὰν κάποιος ἐπληγώνετο ἀπὸ λίθον, ἤθελεν ἐπιδεικνύει τὸν ἴδιον τὸν λίθον, παρὰ τὰ αἱματωμένα ἐνδύματα. Καὶ εἰς τὴν νεφέλην ἔρχεται, διότι ἀνελήφθη. E Καὶ καθὼς Τὸν ἀντικρύζουν αἱ φυλαί, θρηνοῦν. Δὲν θὰ σταματήσουν ὅμως τὰ δεινά των μέχρι τῶν θρήνων των, ἀλλ᾽ ὁ μὲν θρῆνος θὰ γίνῃ, διὰ νὰ ρίψουν οἱ ἴδιοι τὴν καταδικαστικὴν ψῆφον καὶ καταδικάσουν τοὺς ἑαυτούς των. Τότε πάλιν «θὰ ἀποστείλῃ τοὺς ἀγγέλους Του μὲ μεγάλην σάλπιγγα, καὶ θὰ συναθροίσουν τοὺς ἐκλεκτούς Του ἀπὸ τοὺς τέσσαρες ἀνέμους ἀπὸ τὸ ἕνα ἄκρον τοῦ οὐρανοῦ ἕως τὸ ἄλλο ἄκρον αὐτοῦ» (στίχ. 31).

Ὅταν δὲ ἀκούσῃς αὐτά, σκέψου τὴν κόλασιν αὐτῶν ποὺ θὰ ἀπομείνουν. Διότι δὲν θὰ τιμωρηθοῦν μόνον τότε, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν στιγμὴν αὐτήν. 787 Καὶ αὐτὸ

4. Ζαχ. 12, 10. Ἰω. 19, 37.

τὸ ὁποῖον ἀνωτέρω ἀνέφερεν, ὅτι θὰ λέγουν· «Εὐλογημένος ὁ Ἐρχόμενος εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου»[5]. Ἔτσι καὶ ἐδῶ ὅτι· «θὰ θρηνήσουν». Διότι, ἐπειδὴ ὡμίλησεν εἰς αὐτοὺς περὶ φοβερῶν πολέμων, νὰ μάθουν ὅτι μετὰ ἀπὸ τὰ ἐδῶ βασανιστήρια, ἀναμένουν αὐτοὺς καὶ ἐκεῖ βασανιστήρια. Καὶ νὰ θρηνολογοῦν τοὺς παρουσιάζει, καὶ νὰ ἀποχωρίζωνται ἀπὸ τοὺς ἐκλεκτούς, καὶ εἰς τὴν γέενναν νὰ παραδίδωνται. Μὲ αὐτὰ πάλιν διεγείρει τὸ ἐνδιαφέρον τῶν μαθητῶν, καὶ δεικνύει ἀφ᾽ ἑνὸς μὲν ἀπὸ πόσα δεινὰ θὰ ἀπαλλαγοῦν, ἀφ᾽ ἑτέρου δὲ πόσα ἀγαθὰ θὰ ἀπολαύσουν.

Καὶ διατί λοιπὸν καλεῖ τοὺς ἐκλεκτοὺς δι᾽ ἀγγέλων, ἀφοῦ ἔρχεται ὁ ἴδιος τόσον ἐντυπωσιακῶς; Διὰ νὰ τιμήσῃ αὐτοὺς καὶ κατ᾽ αὐτὸν τὸν τρόπον. Ὁ δὲ Παῦλος λέγει «ὅτι θὰ ἁρπαγοῦν εἰς τὰς νεφέλας». B Εἶπε δὲ καὶ τοῦτο, ὅταν περὶ ἀναστάσεως ὡμίλει. «Διότι αὐτὸς ὁ Κύριος, λέγει, θὰ κατεβῇ ἀπὸ τὸν οὐρανὸν μὲ παράγγελμα, μὲ φωνὴν ἀρχαγγέλου»[6]. Ὥστε, ὅταν ἀναστηθοῦν οἱ ἐκλεκτοὶ θὰ τοὺς συλλέξουν οἱ ἄγγελοι, καὶ ὅταν συγκεντρωθοῦν θὰ τοὺς ἁρπάξουν αἱ νεφέλαι. Καὶ αὐτὰ θὰ γίνουν αὐτομάτως καὶ εἰς ἕνα δευτερόλεπτον. Διότι δὲν καλεῖ αὐτοὺς καθὼς μένει ἐπάνω, ἀλλ᾽ ὁ ἴδιος ἔρχεται μὲ σάλπιγγα. Καὶ τί χρειάζονται αἱ σάλπιγγες καὶ ὁ ἦχος; Πρὸς ἔγερσιν ἐκ τοῦ ὕπνου, πρὸς ψυχικὴν εὐχαρίστησιν, πρὸς φανέρωσιν τῆς ἐκπλήξεως δι᾽ αὐτὰ ποὺ γίνονται, πρὸς ψυχικὴν ὀδύνην αὐτῶν ποὺ ἀπομένουν. C Ἀλλοίμονον, ἀπὸ τὴν ἡμέραν ἐκείνην τὴν φοβεράν! Πρέπει ἐμεῖς νὰ χαίρωμεν ὅταν ἀκούωμεν αὐτά, ἀλλὰ πονοῦμε ψυχικῶς, καὶ κατσουφιάζομε καὶ σκυθρωπάζομεν. Ἢ μήπως μόνον ἐγὼ παθαίνω αὐτά, σεῖς

5. Ματθ. 23, 39.
6. Α´ Θεσ. 4, 16.

δὲ χαίρετε καθὼς ἀκοῦτε αὐτά; Διότι ἐμὲ βεβαίως καὶ κάποια φρίκη μὲ καταλαμβάνει καθὼς λέγονται, καὶ κλαίω πικρῶς, καὶ ἀπὸ τὰ βάθη τῆς καρδίας στενάζω. Ὄχι διότι κανένα ἀπὸ αὐτὰ ἀφορᾷ ἐμέ, ἀλλὰ δι' ἐκεῖνα ποὺ ἐλέχθησαν μετὰ ἀπὸ αὐτά, διὰ τὰ λόγια πρὸς τὰς παρθένους, καὶ πρὸς αὐτὸν ποὺ κατέχωσε τὸ τάλαντον ποὺ ἔλαβε, καὶ πρὸς τὸν πονηρὸν δοῦλον. Δι' αὐτὰ κλαίω, διὰ τὴν μελλοντικὴν πτῶσιν ἀπὸ τόσον μεγάλην δόξαν, ἀπὸ μίαν τέτοιαν ἐλπίδα ἀγαθῶν καὶ μάλιστα διαρκῆ καὶ παντοτινήν, ἐὰν δὲ πρὸς στιγμὴν δὲν προσέξωμεν. D Διότι ἐὰν μὲν ὁ κόπος ἦτο πολὺς καὶ ὁ νόμος βαρύς, ἔπρεπε καὶ πάλιν ἔτσι ὅλα νὰ τὰ κάνωμεν. Καὶ τότε ὅμως πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ὀκνηροὺς θὰ ἐφαίνοντο ὅτι ἔχουν κάποιαν πρόφασιν, πρόφασιν ψυχρὰν μὲν θὰ παρουσιάζοντο ὅτι ἔχουν, δηλαδὴ τὸ ὑπέρογκον τῶν ἐντολῶν, καὶ ὅτι μέγας ὁ κόπος, καὶ ἀπέραντος ὁ χρόνος, καὶ ἀφόρητον τὸ φορτίον.

Τώρα δὲ τίποτε παρόμοιον δὲν ἠμποροῦμε νὰ προβάλωμε διὰ τὸ ὁποῖον μάλιστα μέλλει ὄχι ὀλιγώτερον νὰ μᾶς καταστρώγῃ ἡ γέεννα κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον, ἀφοῦ ἐξ αἰτίας μικροῦ πειρασμοῦ καὶ δι' ὀλίγον ἱδρῶτα, ἀπωλέσαμεν τὸν ἱδρῶτα καὶ τὰ μυστηριώδη ἀγαθά. Διότι καὶ ὁ χρόνος μικρός, καὶ ὁ πόνος ὀλίγος, E καὶ ὅμως παραλύομεν καὶ ἐκπίπτομεν καὶ πάλιν. Εἰς τὴν γῆν ἀγωνίζεσαι, καὶ εἰς τοὺς οὐρανοὺς ὁ στέφανος, ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων βασανίζεσαι, καὶ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τιμᾶσαι. Ἐπὶ δύο ἡμέρας τρέχεις, καὶ εἰς ἀπείρους αἰῶνας ἐκτείνονται τὰ βραβεῖα. Εἰς φθαρτὸν σῶμα ἡ πάλη, καὶ εἰς ἄφθαρτον ἡ τιμή. Καὶ χωρὶς νὰ ὑπολογίσωμεν αὐτά, πρέπει νὰ σκεφθῶμεν καὶ ἐκεῖνο, ὅτι καὶ ἂν δὲν ἐπροτιμήσαμεν διὰ τὸν Χριστὸν νὰ πάθωμεν τὰ δεινά, κατ' ἀνάγκην θὰ τὰ ὑφιστάμεθα ὁπωσδήποτε καὶ δι' ὁποιονδήποτε ἄλλον λόγον. 738 Διότι οὔτε ἐὰν δὲν ἀποθάνῃς διὰ τὸν Χριστόν, θὰ μείνῃς ἀθάνατος· οὔτε ἂν δὲν ρίψῃς τὰ χρήματα χάριν τοῦ Χριστοῦ, θὰ τὰ πάρῃς μαζί σου μετὰ θάνατον. Αὐτὰ ἀπαιτεῖ ἐκ μέρους σου, τὰ ὁποῖα καὶ ἂν δὲν σοῦ τὰ ζητοῦσε, θὰ τὰ ἔδιδες, διότι εἶσαι θνητός. Αὐτὰ θέλει νὰ κάνῃς μὲ τὴν θέλησίν σου, τὰ ὁποῖα ἀναγκαίως σὺ πρέπει νὰ πράξῃς. Τόσον δὲ ζητεῖ νὰ κάνῃς μόνον, ὅσον καὶ ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἔγινεν.

Ὥστε τὸ νὰ συμβοῦν αὐτά, καὶ νὰ περάσουν, θὰ γίνῃ ἀναγκαστικῶς καὶ ἀπὸ τὴν φυσικὴν πορείαν τῶν πραγμάτων. Εἶδες πόσον εὔκολος ὁ ἀγὼν εἶναι; Αὐτὰ πάντως, λέγει, ποὺ κατ' ἀνάγκην θὰ πάθῃς σύ, προτίμησε νὰ τὰ ὑποστῇς δι' ἐμέ. Αὐτὸ ἂς λάβῃ χώραν μόνον, καὶ θεωρῶ ἀρκετὴν τὴν ὑπακοήν.

Τὸ χρυσάφι ποὺ πρόκειται νὰ δανείσῃς εἰς ἄλλον, τοῦτο δάνεισε εἰς ἐμέ, καὶ θὰ τὸ ἔχῃς μὲ μεγαλύτερον τόκον, καὶ εἰς μεγαλυτέραν ἀσφάλειαν. B Τὸ σῶμα τὸ ποῖον πρόκειται νὰ ὑποτάξῃς εἰς ἄλλον, τοῦτο ὑπόταξε εἰς ἐμέ. Καὶ διότι θὰ ὑπερβοῦν αἱ ἀμοιβαί μου τοὺς κόπους σου καὶ μάλιστα μὲ μεγάλην διαφοράν. Σὺ δὲ εἰς μὲν τὰ ἄλλα προτιμᾷς ἐκεῖνον ποὺ σοῦ δίδει τὰ περισσότερα, καὶ εἰς τὰ δάνεια, καὶ εἰς τὰς ἀγοράς, καὶ εἰς τὴν στράτευσιν. Τὸν δὲ Χριστὸν ποὺ μόνος παρέχει περισσότερα ἀπὸ ὅλους, καὶ εἰς ἄπειρον βαθμόν, Τοῦτον δὲν καταδέχεσαι. Καὶ τί εἴδους πόλεμος εἶναι αὐτός; Διατί ἡ τόση ἐχθρότης; Ἀπὸ ποῦ λοιπὸν θὰ ἔχῃς συγγνώμην καὶ ὑπεράσπισιν; Οὔτε ἀπὸ πράγματα διὰ τὰ ὁποῖα προτιμᾷς ἀνθρώπους ἀπὸ ἄλλους ἀνθρώπους, καὶ διὰ τὰ ὁποῖα σεβόμενος τὸν Θεὸν ἔπρεπε νὰ τὸν προτιμήσῃς ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους; Διατί εἰς τὴν γῆν παραδίδεις τὸν ἑαυτόν σου; Δῶσε τα εἰς τὸ ἰδικόν μου χέρι, λέγει. C Δὲν σοῦ φαίνεται ὅτι ἀπὸ τὴν γῆν ἀξιοπιστότερος εἶναι ὁ Δεσπότης τῆς γῆς; Διότι ἡ γῆ σοῦ

ἀποδίδει αὐτό ποὺ θὰ σπείρῃς, καὶ πολλὰς φορὰς οὔτε αὐτό. Ὁ δὲ Θεὸς σοῦ ἀποδίδει καὶ ἀμοιβὰς διὰ φύλαξιν. Διότι καὶ ὑπερβολικῶς μᾶς ἀγαπᾷ. Διὰ τοῦτο καὶ ἂν θέλῃς νὰ δανείσῃς, σὲ περιμένει πρόθυμος. Καὶ ἂν σπείρῃς, αὐτὸς τὸ ὑποδέχεται καὶ ἂν νὰ οἰκοδομήσῃς θέλῃς, σὲ τραβᾷ πρὸς τὸν ἑαυτόν του, καὶ λέγει· εἰς τὰ ἰδικά μου κτήματα οἰκοδόμει. Τί τρέχεις πρὸς τοὺς πτωχούς, πρὸς ἀνθρώπους ποὺ ἔχουν πτωχεύσει; Τρέχε πρὸς τὸν Θεόν, ὁ ὁποῖος καὶ διὰ μικρὰ πράγματα σοῦ προσφέρει μεγάλας ἀμοιβάς. Ἀλλ' ὅμως οὔτε μὲ αὐτὰ ποὺ ἀκοῦμε, συνετιζόμεθα, ἀλλὰ ὅπου μάχαι, ὅπου πόλεμοι, ὅπου ἀνταγωνισμοί, ὅπου δίκαι καὶ συκοφαντίαι, ἐκεῖ σπεύδομεν. D

Ἄραγε λοιπὸν δὲν μᾶς ἀποστρέφεται δικαίως καὶ μᾶς τιμωρεῖ, ὅταν εἰς ὅλα μᾶς δίδει τὸν Ἑαυτόν του, ἡμεῖς δὲ ἀντιτιθέμεθα; Εἶναι δὲ γενικῶς φανερόν. Διότι, εἴτε θέλεις νὰ στολισθῇς, λέγει, τὸν ἰδικόν μου στολισμόν· εἴτε νὰ ὁπλισθῇς, τὰ ἰδικά μου ὅπλα· εἴτε νὰ ἐνδυθῇς, τὸ ἰδικόν μου ἱμάτιον· εἴτε νὰ τραφῇς, εἰς τὴν ἰδικήν μου τράπεζαν· εἴτε νὰ βαδίσῃς, τὴν ἰδικήν μου ὁδόν· εἴτε νὰ κληρονομήσῃς, τὴν ἰδικήν μου κληρονομίαν· εἴτε εἰς πατρίδα νὰ εἰσέλθῃς, εἰς τὴν πόλιν τῆς ὁποίας τεχνίτης καὶ δημιουργὸς εἶμαι ἐγώ. Εἴτε νὰ οἰκοδομήσῃς οἰκίαν, εἰς τὰς ἰδικάς μου σκηνὰς οἰκοδομεῖς. Διότι ἐγὼ δι' ὅσα δίδω δὲν ζητῶ μισθὸν ἀπὸ σέ, ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦτο ἀκριβῶς θὰ σοῦ ὀφείλω μισθὸν ἂν θελήσῃς νὰ χρησιμοποιήσῃς ὅλα τὰ ἰδικά μου. E Τί εἶναι δυνατὸν νὰ συγκριθῇ μὲ τὴν γενναιοδωρίαν αὐτήν; Ἐγὼ εἶμαι πατήρ, Ἐγὼ ἀδελφός, Ἐγὼ νυμφίος, Ἐγὼ οἰκία, Ἐγὼ τροφοδότης, Ἐγὼ ἱμάτιον, Ἐγὼ ρίζα, Ἐγὼ θεμέλιος λίθος, ὁ,τιδήποτε θέλεις. Ἐγὼ εἶμαι. Τίποτε δὲν θὰ σοῦ λείψῃ. Ἐγὼ καὶ θὰ σὲ ὑπηρετήσω. «Διότι ἦλθον νὰ διακονήσω, ὄχι νὰ ἐξυπηρετηθῶ»[7]. 739 Ἐγὼ καὶ φίλος, καὶ μέλος, καὶ κεφαλή, καὶ ἀδελφός, καὶ ἀδελφή, καὶ μήτηρ. Ὅλα, Ἐγώ. Μόνον νὰ θεωρῆσαι συγγενής μου. Ἐγὼ πτωχὸς διὰ σέ, καὶ περιπλανώμενος διὰ σέ, ἐπὶ σταυροῦ διὰ σέ, ἐπὶ τάφου διὰ σέ, εἰς τὸν οὐρανὸν μεσιτεύω διὰ σὲ πρὸς τὸν Πατέρα, κάτω εἰς τὴν γῆν ἐστάλην ὑπὸ τοῦ Πατρὸς ὡς πρεσβευτὴς ἰδικός σου. Σὺ εἶσαι εἰς ἐμὲ τὰ πάντα, καὶ ἀδελφός, καὶ συγκληρονόμος, καὶ φίλος, καὶ μέλος. Τί περισσότερον θέλεις; Διατί Αὐτὸν ποὺ τόσο σὲ ἀγαπᾷ, τὸν ἀποστρέφεσαι; Τί εἰς τὸν κόσμον κάμνεις; Διατί ἀντλεῖς εἰς τρυπημένον πίθον; Διότι αὐτὸ ἀπεικονίζει τὰς ταλαιπωρίας τοῦ παρόντος βίου. B Διατί εἰς τὴν φωτιὰν κτυπᾷς; Διατί πυγμαχεῖς μὲ τὸν ἀέρα; Διατί τρέχεις εἰς τὴν τύχην; Μήπως κάθε τέχνη δὲν ἔχει τὸν σκοπόν της; Εἶναι φανερὸν ὅτι ἔχει. Δεῖξε μου καὶ σὺ τὸν σκοπὸν τῆς βιωτικῆς σου σπουδῆς. Ἀλλὰ δὲν ἔχεις. «Διότι ματαιότης ματαιοτήτων, τὰ πάντα εἶναι ματαιότης»[8]. Ἄς πᾶμε εἰς τοὺς τάφους, διὰ νὰ μοῦ δείξῃς τὸν πατέρα, νὰ μοῦ δείξῃς τὴν γυναῖκα. Ποῦ εἶναι ὁ ἐνδεδυμένος μὲ χρυσᾶ ἐνδύματα; Ποῦ ὁ καθήμενος εἰς ὄχημα; Αὐτὸς ποὺ διατηρεῖ στρατόπεδα, ποὺ ἔχει ἀξιώματα, ποὺ ἔχει κήρυκας; Αὐτὸς ποὺ ἄλλους μὲν φονεύει, ἄλλους δὲ βάζει εἰς τὰς φυλακάς; Αὐτὸς ποὺ ὅποιον ἤθελε ἐφόνευε καὶ ὅποιον ἤθελε ἀπήλλασσε; Τίποτε δὲν βλέπω, παρὰ μόνον ὀστᾶ, καὶ σκώληκας, καὶ ἀράχνας. Ὅλα ἐκεῖνα χῶμα, ὅλα ἐκεῖνα μῦθος, ὅλα ὄνειρα καὶ σκιά, καὶ ἁπλῆ ἱστορία καὶ εἰκόνα. C Μᾶλλον δὲ οὔτε εἰκόνα. Τὴν μὲν εἰκόνα βλέπομεν ζωγραφισμένην. Ἐδῶ δὲ οὔτε εἰκόνα. Καὶ εἴθε μέχρις ἐδῶ νὰ ἦσαν τὰ δεινά.

---

7. Ματθ. 20, 28.
8. Ἐκκλ. 1, 1.

Τώρα λοιπὸν ἄλλα μέν, τὰ περὶ τιμῆς, καὶ ἀπολαύσεως, καὶ φθαρτῆς δόξης καταλήγουν εἰς τὴν σκιάν, εἰς τὰ λόγια. Ἄλλα δὲ ἀπὸ αὐτὰ δὲν καταλήγουν μέχρι σκιᾶς καὶ λόγων, ἀλλὰ μένουν καὶ περνοῦν μαζί μας ἐκεῖ, καὶ θὰ γίνουν εἰς πάντας ὁλοφάνερα. Αἱ ἁρπαγαί, αἱ πλεονεξίαι, αἱ πορνεῖαι, αἱ μοιχεῖαι, τὰ πελώρια αὐτὰ δεινά, ποὺ οὔτε εἰς τὴν εἰκόνα, οὔτε ὑπὸ μορφὴν στάκτης, ἀλλὰ εἶναι γραμμένα ἐπάνω ἐκεῖ καὶ τὰ λόγια καὶ τὰ ἔργα. Μὲ ποίους λοιπὸν ὀφθαλμοὺς θὰ ἰδοῦμε τὸν Χριστόν; Διότι ἐὰν κάποιος τὸν πατέρα του δὲν ὑποφέρει νὰ τὸν βλέπῃ, **D** ἐπειδὴ συναισθάνεται ὅτι ἔχει προσβάλει ἐκεῖνον, τὸν πατέρα μᾶλλον ποὺ εἶναι ἀπείρως πραότερος πῶς θὰ τὸν ἀντιμετωπίσωμεν τότε; Πῶς θὰ ὑποφέρωμεν; Καὶ διότι θὰ παρασταθῶμεν εἰς τὸ βῆμα τοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ ἐξέτασις θὰ εἶναι ἀκριβὴς εἰς ὅλα. Ἐὰν δὲ κάποιος ἀπιστῇ εἰς τὴν Μέλλουσαν Κρίσιν, ἂς κοιτάξῃ τὰ ἐδῶ, τοὺς εὑρισκομένους εἰς τὰς φυλακάς, εἰς τὰ μεταλλεῖα, εἰς τὰς κοπρίας, τοὺς δαιμονισμένους, τοὺς παραπαίοντας, αὐτοὺς ποὺ παλαίουν μὲ ἀθεραπεύτους ἀσθενείας, αὐτοὺς ποὺ ἀγωνίζονται διαρκῶς μέσα εἰς τὴν φτώχειαν, ποὺ συζοῦν μὲ τὴν πεῖναν, ποὺ εἶναι βεβαρυμένοι μὲ ἀνίατα πένθη, ποὺ εὑρίσκονται εἰς αἰχμαλωσίας.

E Δὲν θὰ ὑφίσταντο δὲ αὐτοὶ ταῦτα, ἐὰν καὶ ὅλους τοὺς ἄλλους ποὺ ἔκαμον τὰ ἴδια ἁμαρτήματα δὲν ἐπρόκειτο νὰ τοὺς ἀναμένῃ τιμωρία καὶ κόλασις. Ἐὰν δὲ καθόλου δὲν ὑπέφεραν οἱ ὑπόλοιποι, τοῦτο λοιπὸν πρέπει νὰ σοῦ γίνῃ ἀπόδειξις ὅτι πάντως κάτι ὑπάρχει μετὰ τὴν ἀποδημίαν ἀπὸ ἐδῶ. **740** Διότι οὔτε ἐφόσον εἶναι ὁ ἴδιος Θεός, ἄλλους μὲν ἐτιμώρησε, ἄλλους δὲ ἀφῆκεν ἀτιμωρήτους ποὺ ἔκαναν τὰ ἴδια ἢ καὶ χειρότερα παραπτώματα, ἐὰν δὲν ἐπρόκειτο νὰ ἐπιβάλῃ τιμωρίαν εἰς αὐτοὺς ἐκεῖ. Ἀπὸ αὐτὰ λοιπὸν τὰ λογικὰ ἐπιχειρήματα

καὶ παραδείγματα καὶ ἡμεῖς ἂς ταπεινώσωμεν τοὺς ἑαυτούς μας. Καὶ αὐτοὶ ποὺ διεπίστωσαν τὴν Μέλλουσαν Κρίσιν, ἂς πιστεύουν λοιπόν, καὶ ἂς γίνωνται καλύτεροι, ὥστε ἀφοῦ ζήσωμε ἐδῶ ἀξίως τῆς οὐρανίου Βασιλείας, καὶ τὰς μελλούσας τιμωρίας νὰ ἀποφύγωμεν καὶ τὰ αἰώνια ἀγαθὰ νὰ ἐπιτύχωμεν, μὲ τὴν χάριν καὶ φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΟΖ' (77)

(Ματθ. κδ' 32—51)

«Ἀπὸ τὴν συκῆν νὰ καταλάβετε τὴν παραβολήν. B Ὅταν ὁ κλάδος της γίνῃ ἁπαλὸς καὶ βλαστήσουν τὰ φύλλα, καταλαβαίνετε ὅτι πλησιάζει τὸ καλοκαίρι. Ἔτσι καὶ σεῖς, ὅταν ἴδητε ὅλα αὐτά, νὰ γνωρίζετε ὅτι εἶναι πλησίον, εἰς τὴν πόρτα» (Ματθ. 24, 32—33).

Ἐπειδὴ εἶπεν ὅτι· «ἀμέσως μετὰ τὴν θλῖψιν τῶν ἡμερῶν ἐκείνων», αὐτοὶ δὲ τοῦτο ἐζήτουν, τὸ μετὰ ἀπὸ πόσον χρόνον, καὶ αὐτὴν εἰδικῶς τὴν ἡμέραν ἐπεθύμουν νὰ γνωρίσουν, διὰ τοῦτο ὁ Χριστὸς θέτει τὸ παράδειγμα τῆς συκῆς καὶ δείχνει ὅτι δὲν εἶναι πολὺ τὸ διάστημα, ἀλλὰ συντόμως καὶ ἡ Δευτέρα Παρουσία θὰ γίνῃ. C Αὐτὸ ὄχι μόνον μὲ τὴν παραβολήν, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν ἐν συνεχείᾳ λέξεων ἐφανέρωσε καὶ εἶπε· «Μάθετε ὅτι εἶναι πλησίον εἰς τὴν πόρτα». Δι' αὐτοῦ καὶ κάτι ἄλλο προφητεύει: Θέρος πνευματικόν, καὶ γαλήνην ποὺ θὰ ἔλθῃ κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην εἰς τοὺς δικαίους, ὕστερα ἀπὸ τὸν χειμῶνα τῆς παρούσης ζωῆς. Εἰς δὲ τοὺς ἁμαρτωλούς, τὸ ἀντίθετον, θὰ ἔλθῃ χειμὼν ὕστερα ἀπὸ τὸ ἐδῶ θέρος, πρᾶγμα ποὺ ἐν συνεχείᾳ ἐδήλωσε καὶ εἶπε· καθὼς αὐτοὶ θὰ διασκεδάζουν, θὰ γνωρίσετε τὴν ἡμέραν.

Ὄχι δὲ μόνον διὰ τοῦτο ἔθεσε τὸ παράδειγμα τῆς συκῆς, διὰ νὰ δηλώσῃ τὸ μεσολαβοῦν διάστημα, (διότι ἠδύνατο καὶ κατ' ἄλλον τρόπον νὰ παραστήσῃ τοῦτο), ἀλλὰ διὰ νὰ πιστοποιήσῃ τὸν λόγον καὶ δι' αὐτοῦ ὅτι ὁπωσδήποτε ἔτσι θὰ συμβῇ. D Ὅπως ἀκριβῶς τοῦτο (μὲ τὴν συκῆν) θὰ συμβῇ, ἔτσι καὶ ἐκεῖνο (μὲ τὴν παρουσίαν). Διότι καὶ ὅπου βεβαίως θέλει νὰ ὁμιλήσῃ περὶ γεγονότος ποὺ ὁπωσδήποτε θὰ συμβῇ, τὸ παρομοιάζει μὲ φυσικὰς μεταβολὰς καὶ ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς καὶ ὁ μακάριος Παῦλος ποὺ μιμεῖται Αὐτόν.

Διὰ τοῦτο καὶ περὶ Ἀναστάσεως ὅταν ὁμιλῇ λέγει· «Ὁ σπόρος τοῦ σιταριοῦ ποὺ πίπτει εἰς τὴν γῆν, ἐὰν δὲν ἀποθάνῃ, αὐτὸς μόνος μένει. Ἐὰν ἀποθάνῃ, πολὺν καρπὸν φέρει»[1]. Ἀπὸ αὐτὸ καὶ ὁ μακάριος Παῦλος ἐπειδὴ ἐδιδάχθη, χρησιμοποιεῖ τὸ ἴδιο παράδειγμα ὅταν ὁμιλῇ πρὸς τοὺς Κορινθίους περὶ Ἀναστάσεως. «Ἀνόητε, λέγει, ἐκεῖνο ποὺ σὺ σπέρνεις, δὲν παίρνει ζωήν, ἐὰν δὲν ἀποθάνῃ προηγουμένως»[2]. E Ἔπειτα διὰ νὰ μὴ ἐπανέλθουν γρήγορα εἰς τὸ ἴδιο καὶ ἐρωτήσουν· Πότε; θέτει εἰς τὸν νοῦν των ὅσα θὰ συμβοῦν καὶ λέγει· «Ἀλήθεια σᾶς λέγω ὅτι δὲν θὰ περάσῃ ἡ γενεὰ αὐτὴ πρὶν γίνουν ὅλα αὐτά» (στίχ. 34). 741 «Ταῦτα πάντα», Ποῖα; Πές μου. Τὰ περὶ τῶν Ἱεροσολύμων, τὰ περὶ τῶν πολέμων, τῆς πείνης, τῶν ἐπιδημιῶν, τῶν ψευδοπροφητῶν. Τὸ νὰ σπαρῇ παντοῦ τὸ Εὐαγγέλιον. Αἱ ἐπαναστάσεις, αἱ ταραχαί, ὅλα τὰ ἄλλα ὅσα ἀνεφέραμεν καὶ θὰ συμβοῦν μέχρι τῆς ἐλεύσεως τοῦ Κυρίου.

Ποία λοιπὸν γενεά; Ἀπορεῖ ἄλλος. Ὁ Χριστὸς λέγει· «Ἡ γενεὰ αὐτή». Δὲν ὁμιλεῖ περὶ τῆς γενεᾶς ἐκείνης, ἀλλὰ περὶ τῆς γενεᾶς τῶν πιστῶν. Διότι γνωρίζει νὰ χαρακτηρίζῃ μίαν γενεὰν ὄχι μόνον ἀπὸ τὴν ἡλικίαν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν μορφὴν τῆς Θρησκείας καὶ τοῦ τρόπου διαβιώσεως. Ὅπως ὅταν λέγῃ· «Αὐτὴ ἡ γενεὰ τῶν ἀνθρώπων ποὺ ἀναζητοῦν τὸν Κύριον»[3]. Αὐτὸ τὸ ὁποῖον λοιπὸν ἔλεγεν ἀνωτέρω ὅτι «πρέπει ὅλα νὰ ἐκπληρωθοῦν» καὶ πάλιν «Θὰ κηρυχθῇ τὸ Εὐαγγέλιον», τοῦτο καὶ ἐδῶ δηλώνει καὶ λέγει ὅτι ὁπωσδήποτε θὰ ἐκπληρωθοῦν ὅλα αὐτὰ καὶ θὰ μείνῃ ἡ γενεὰ τῶν πιστῶν, χωρὶς νὰ διακοπῇ ἀπὸ κανένα ἀπὸ ὅσα ἀνεφέρθησαν.

1. Ἰωάν. 12, 24 - 25.
2. Α' Κορ. 15, 36.
3. Ψαλμ. 23, 6.

B 'Αλλά καὶ τὰ 'Ιεροσόλυμα θὰ καταστραφοῦν, καὶ τὸ πλεῖστον τῶν 'Ιουδαίων θὰ ἐξαφανισθῇ. Αὐτὴν δὲ τὴν γενεὰν τίποτε δὲν θὰ τὴν περιστείλῃ, οὔτε πεῖνα, οὔτε ἐπιδημία, οὔτε σεισμός, οὔτε αἱ ἐκ τῶν πολέμων προερχόμεναι ταραχαί, οὔτε οἱ ψευδόχριστοι, οὔτε οἱ ψευδοπροφῆται, οὔτε ἀπατεῶνες, οὔτε αὐτοὶ ποὺ θὰ παραδοθοῦν, οὔτε αὐταὶ ποὺ θὰ σκανδαλισθοῦν, οὔτε οἱ ψευδάδελφοι, οὔτε ἄλλος κανένας παρόμοιος πειρασμός. Ἔπειτα ὁδηγῶν τοὺς μαθητὰς βαθύτερα εἰς τὴν πίστιν, λέγει· «Ὁ Οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ θὰ παρέλθουν, οἱ λόγοι μου ὅμως δὲν θὰ παρέλθουν». Δηλαδή, αὐτὰ ποὺ θεωροῦνται σταθερὰ καὶ ἀκίνητα, εἶναι εὐκολώτερον νὰ ἐξαφανισθοῦν παρὰ νὰ πέσουν οἱ ἰδικοί μου λόγοι.

C Καὶ ἐκεῖνος ποὺ ἀμφιβάλλει δι' αὐτά, ἂς καλοεξετάσῃ τὰ λεχθέντα καὶ ἀφοῦ τὰ εὕρῃ ἀληθινὰ (διότι θὰ τὰ εὕρῃ ὁπωσδήποτε), ἀπὸ τὰ περασμένα καὶ εἰς τὰ μέλλοντα ἂς πιστεύῃ, καὶ ὅλα ἂς τὰ ἐξετάζῃ μὲ ἀκρίβειαν, καὶ θὰ ἴδῃ ὅτι τὸ τέλος τῶν πραγμάτων ἐπιβεβαιώνει τὴν ἀλήθειαν τῆς προφητείας. Ἔφερε λοιπὸν τὰ στοιχεῖα αὐτὰ εἰς τὸ μέσον, καὶ ἐφανέρωσε μαζί, ὅτι καὶ ἀπὸ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν προτιμοτέρα εἶναι ἡ Ἐκκλησία, συγχρόνως δὲ καὶ ἀπὸ τοῦτο ἀποδεικνύει τὸν ἑαυτόν του Δημιουργὸν τοῦ παντός. Διότι, ἐπειδὴ περὶ συντελείας ὡμίλησε, πράγματος ποὺ ἀπὸ πολλοὺς ἀμφισβητεῖται, διὰ τοῦτο τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν εἰς τὸ μέσον ἔφερε, διὰ νὰ δείξῃ τὴν ἀπέραντον δύναμίν Του καὶ μὲ τὴν μεγίστην ἐξουσίαν Του νὰ δηλώσῃ, **D** ὅτι εἶναι Δεσπότης τοῦ Σύμπαντος καὶ μὲ αὐτὰ καὶ εἰς τοὺς ὑπερβολικῶς δυσπίστους καθιστᾷ ἀξιόπιστα τὰ λεχθέντα. «Περὶ δὲ τῆς ἡμέρας ἐκείνης καὶ τῆς ὥρας κανεὶς δὲν γνωρίζει, οὔτε οἱ ἄγγελοι τῶν οὐρανῶν, οὔτε ὁ Υἱός, παρὰ μόνον ὁ Πατήρ» (στίχ. 36).

Μὲ τὸ νὰ εἴπῃ λοιπὸν ὅτι «οὔτε οἱ ἄγγελοι», ἀπεστόμωσε τοὺς Ἀποστόλους, ὥστε νὰ μὴ ζητήσουν νὰ μάθουν πρᾶγμα ποὺ οὔτε ἐκεῖνοι (οἱ ἄγγελοι) δὲν γνωρίζουν. Μὲ τὸ νὰ εἴπῃ· «οὔτε ὁ Υἱός», τοὺς ἐμποδίζει ὄχι μόνον νὰ μὴ μάθουν, ἀλλὰ οὔτε καὶ νὰ ζητήσουν. Ὅτι δὲ διὰ τὸν σκοπὸν αὐτὸν εἶπεν αὐτό, κοίταξε μετὰ τὴν Ἀνάστασιν, ὅταν τοὺς εἶδε νὰ γίνωνται περισσότερον περίεργοι, πῶς τοὺς ἀπεστόμωνεν μὲ μεγαλυτέραν δύναμιν. Διότι τώρα μὲν ἀποδείξεις ἀνέφερε πολλὰς καὶ ἀπείρους, τότε δὲ ἁπλῶς εἶπε· «Δὲν εἶναι ἰδική σας ὑπόθεσις νὰ γνωρίσετε τοὺς χρόνους ἢ τοὺς καιρούς»[4]. Ἔπειτα διὰ νὰ μὴ εἴπουν, ὅτι ἔχομεν μεγάλην ἀπορίαν καὶ ἐνεπαίχθημεν, καὶ ἐρωτήσουν οὔτε δι' αὐτὸ εἴμεθα ἄξιοι; λέγει· «Τοὺς καιρούς, ποὺ ὁ Πατὴρ ἔθεσε εἰς τὴν ἰδικήν του Ἐξουσίαν». **E** Διότι ἤθελε μὲ αὐτὸ νὰ τοὺς τιμήσῃ καὶ τίποτε νὰ μὴ τοὺς κρύψῃ. Διὰ τοῦτο ἀναθέτει αὐτὸ εἰς τὸν ἴδιον τὸν Πατέρα καὶ κάνει τὸ πρᾶγμα φοβερόν, καὶ ἀποκλείει τὸ λεχθὲν ἀπὸ τὴν περιέργειαν ἐκείνων. **742** Διότι, ἐὰν τοῦτο δὲν ἐγνώριζε, ἀλλ' ἀγνοεῖ, πότε θὰ τὸ μάθῃ; Ἄραγε ὅταν καὶ ἡμεῖς; Καὶ ποῖος θὰ ἀνακοινώσῃ τοῦτο; Καὶ τὸν μὲν Πατέρα γνωρίζει σαφῶς ὁ Χριστός, καὶ μάλιστα τόσον σαφῶς, ὅσον ὁ Πατὴρ τὸν Υἱόν. Τὴν δὲ ἡμέραν δὲν τὴν γνωρίζει; Ἔπειτα «τὸ μὲν Πνεῦμα ἐρευνᾷ καὶ αὐτὰ τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ»[5]. Αὐτὸς δὲ δὲν γνωρίζει οὔτε τὸν καιρὸν τῆς Μελλούσης Κρίσεως; Τότε τὸ μὲν πῶς πρέπει νὰ κρίνῃ γνωρίζει, καθὼς καὶ τὰ ἀπόρρητα τοῦ καθενὸς γνωρίζει. Αὐτὸ δὲ ποὺ εἶναι πολὺ ἀσημαντότερον τοῦτο ἦτο δυνατὸν νὰ ἀγνοῇ; Πῶς λοιπὸν ἐὰν «Ὅλα ἔγιναν δι' αὐτοῦ, καὶ χωρὶς αὐτὸν τίποτε δὲν ἔγινε»[6], τὴν ἡμέραν

4. Πραξ. 1, 7.
5. Α' Κορ. 2, 10.
6. Ἰω. 1, 3.

δὲν ἐγνώριζεν; Αὐτὸς ποὺ ἔκαμε τοὺς αἰῶνας, φανερὸν εἶναι ὅτι καὶ τοὺς χρόνους ἔκαμεν. Ἐὰν δὲ τοὺς χρόνους ἔκαμε, ἔκαμε καὶ ἐκείνην τὴν ἡμέραν. Πῶς λοιπὸν αὐτήν, ποὺ ἐδημιούργησεν, ἀγνοεῖ;

B Καὶ σεῖς μὲν λέτε ὅτι γνωρίζετε καὶ τὴν οὐσίαν Αὐτοῦ, ὁ δὲ Υἱὸς οὔτε τὴν ἡμέραν, ὁ Υἱὸς ὁ ὁποῖος εὑρίσκεται διαρκῶς εἰς τοὺς κόλπους τοῦ Πατρός, ἂν καὶ τοῦτο εἶναι πολὺ οὐσιαστικώτερον ἀπὸ τὰς ἡμέρας, καὶ μάλιστα ἀπείρως μεγαλύτερον. Πῶς λοιπὸν ἐνῷ θεωρεῖτε τὸν ἑαυτόν σας γνώστην τῶν σπουδαιοτέρων πραγμάτων, δὲν ἐπιτρέπεται εἰς τὸν Υἱὸν οὔτε τὴν γνῶσιν τοῦ μικροτέρου, «ἐντὸς τοῦ ὁποίου εἶναι ὅλοι οἱ θησαυροὶ τῆς σοφίας καὶ τῆς γνώσεως ἀπόκρυφοι»[7]; Ἀλλ᾽ οὔτε σεῖς γνωρίζετε τίποτε ἀπὸ τὴν οὐσίαν τοῦ Θεοῦ, ἔστω καὶ ἂν μυρίας φορὰς μετὰ μανίας τὸ ὑποστηρίζετε, οὔτε ὁ Υἱὸς ἀγνοεῖ τὴν ἡμέραν, καὶ μάλιστα πολὺ καλῶς τὴν γνωρίζει. **C** Διὰ τοῦτο βεβαίως ἀφοῦ εἶπε ὅλα, καὶ τοὺς χρόνους, καὶ τοὺς καιρούς, καὶ ἀφοῦ τοὺς ὡδήγησε μέχρις αὐτῶν καὶ τῶν θυρῶν (διότι πλησίον εἶναι πρὸς τὰς θύρας λέγει), ἀπεσιώπησε τὴν ἡμέραν. Διότι ἐὰν τὴν ἡμέραν ἤθελες ζητήση καὶ τὴν ὥραν, δὲν θὰ τὸ ἀκούσῃς ἀπὸ ἐμέ, λέγει. Ἐὰν δὲ ζητῇς καιροὺς καὶ προειδοποιητικὰ σημεῖα, θὰ σοῦ τὰ εἴπω ὅλα μετ᾽ ἀκριβείας. Ὅτι ὅμως δὲν τὸ ἀγνοῶ μὲ πολλὰ σοῦ τὸ ἀπέδειξα, ὅταν σοῦ ὡμίλησα περὶ τῶν χρονικῶν διαστημάτων, καὶ ὅλων ὅσα θὰ συμβοῦν καὶ μάλιστα ἀπὸ τὸν χρόνον τοῦτον μέχρι τῆς ἡμέρας αὐτῆς. Διότι ἡ παραβολὴ τῆς συκῆς τοῦτο ἐδήλωσε καὶ εἰς τὰ πρόθυρα σὲ ὡδήγησαν μὲ αὐτά. Ἐὰν δὲν σοῦ ἤνοιξε τὰς θύρας, καὶ τοῦτο διὰ τὸ συμφέρον σου τὸ κάνει. Διὰ νὰ μάθῃς δὲ καὶ ἀπὸ ἄλλου, ὅτι τὸ

7. Κολ. 2, 3.

νὰ σιωπήσῃ δὲν ἦτο ἀποτέλεσμα τῆς ἀγνοίας του, κοίταξε πῶς μαζὶ μὲ ὅσα ἐλέχθησαν καὶ ἄλλην ἀπόδειξιν προσθέτει. **D** «Ὅπως συνέβη κατὰ τὰς ἡμέρας τοῦ Νῶε ποὺ οἱ ἄνθρωποι ἔτρωγον καὶ ἔπινον, ὑπανδρεύοντο καὶ ἐνυμφεύοντο μέχρι τὴν ἡμέραν κατὰ τὴν ὁποίαν εἰσῆλθεν ὁ Νῶε εἰς τὴν Κιβωτόν, καὶ δὲν ἀντελήφθησαν τίποτε μέχρις ὅτου ἦλθεν ὁ κατακλυσμὸς καὶ τοὺς ἥρπασεν ὅλους. Ἔτσι θὰ συμβῇ καὶ κατὰ τὸν ἐρχομὸν τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου» (στίχ. 38 - 39).

Αὐτὰ δὲ τὰ εἶπε διὰ νὰ δηλώσῃ ὅτι ἀποτόμως θὰ ἔλθῃ καὶ ἀπροσδοκήτως, καὶ οἱ περισσότεροι τότε θὰ ζοῦν τρυφηλὴν ζωήν. Διότι καὶ ὁ Παῦλος τοῦτο λέγει καὶ γράφει τοῦτο· «Ὅταν λέγουν· εἰρήνη καὶ ἀσφάλεια, τότε ἔρχεται ἐπάνω τους αἰφνιδία ἡ καταστροφή»[8]. Καὶ διὰ νὰ δηλώσῃ τὸ ἀπροσδόκητον, ἔλεγεν· «ὅπως ὁ κοιλόπονος ἔρχεται εἰς τὴν ἔγκυον»[9]. **E** Πῶς λοιπὸν λέγει· «μετὰ ἀπὸ τὴν θλῖψιν τῶν ἡμερῶν ἐκείνων»; Διότι ἐὰν τότε θὰ ὑπάρχῃ καλοπέρασις καὶ εἰρήνη, καὶ ἀσφάλεια καθὼς ὁ Παῦλος ἀναφέρει, πῶς ὁ Χριστὸς λέγει «μετὰ τὴν θλῖψιν τῶν ἡμερῶν ἐκείνων»; **743** Ἐὰν δὲ ὑπάρχῃ τρυφηλὴ διαβίωσις, πῶς (θὰ ὑπάρχῃ) καὶ θλῖψις; Καλοπέρασις καὶ εἰρήνη θὰ ὑπάρχῃ εἰς τοὺς ἔχοντας ἀναισθησίαν. Διὰ τοῦτο λοιπὸν δὲν εἶπεν· «Ὅταν θὰ εἶναι εἰρήνη» ἀλλὰ «ὅταν λέγουν, ὅτι ὑπάρχῃ εἰρήνη καὶ ἀσφάλεια» διὰ νὰ δείξῃ τὴν ἀναισθησίαν αὐτῶν, ὅπως μὲ ἐκείνους τῆς ἐποχῆς τοῦ Νῶε, καὶ μάλιστα ὅτι εἰς παρομοίας ἁμαρτίας ἐντρυφοῦσαν. Τοῦτο ὅμως δὲν συνέβαινε μὲ τοὺς δικαίους, οἱ ὁποῖοι ἐπερνοῦσαν μὲ θλῖψιν καὶ στενοχωρίαν. Ἐδῶ δεικνύει ὅτι ὅταν ἔλθουν οἱ ἀντι-

8. Α' Θεσσ. 5, 3.
9. Αὐτόθι.

χριστοι, τότε θὰ αὐξηθοῦν αἱ παράνομοι ἡδοναὶ εἰς τοὺς παραβάτας καὶ μὴ ἐλπίζοντας εἰς τὴν σωτηρίαν των, τότε γαστριμαργίαι, ἀσωτεῖαι, τότε μέθαι. Διὰ τοῦτο καὶ καταλληλότατον ὑπόδειγμα θέτει πρὸς τὸ θέμα. Διότι καθώς, ὅταν ἐγίνετο ἡ κιβωτός, δὲν ἐπίστευον, λέγει, ἀλλὰ ἐστέκετο μὲν ἐνώπιον πάντων νὰ προαναγγελλῃ τὰ μέλλοντα κακά, **B** ἐκεῖνοι ὅμως ἂν καὶ τὴν ἔβλεπον διεσκέδαζον ὡσὰν νὰ μὴ ὑπῆρχε κίνδυνος· Ἔτσι καὶ τώρα θὰ φανῇ μὲν ὁ ἀντίχριστος, μετὰ ἀπὸ τὸν ὁποῖον θὰ γίνῃ ἡ συντέλεια, καὶ αἱ κολάσεις ποὺ θὰ ἀκολουθήσουν, καὶ αἱ ἀφόρητοι τιμωρίαι. Ἐκεῖνοι δὲ οἱ ὁποῖοι κατέχονται ἀπὸ τὴν μέθην τῆς κακίας, οὔτε θὰ ἀντιληφθοῦν τὸν φόβον αὐτῶν ποὺ θὰ γίνουν. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος λέγει· «ὅπως ὁ κοιλόπονος εἰς τὴν ἔγκυον», ἔτσι θὰ παρουσιασθοῦν εἰς αὐτοὺς τὰ φοβερὰ ἐκεῖνα καὶ ἀνεπανόρθωτα.

Καὶ διατί δὲν ἀνέφερε τὰ κακὰ τῶν Σοδόμων; Ἠθέλησε νὰ δώσῃ γενικὸν παράδειγμα, τὸ ὁποῖον ἔγινε μετὰ ἀπὸ προφητείαν ποὺ δὲν τὴν ἐπίστευσαν. Διὰ τοῦτο λοιπὸν ἐπειδὴ ἀμφισβητοῦνται ὑπὸ πολλῶν τὰ μέλλοντα, τὰ πιστοποιεῖ καὶ μὲ παραδείγματα ἀπὸ τὸ παρελθὸν καὶ ἀνασταράσσει τὴν διάνοιάν των. **C** Κατόπιν ὅσων εἶπε, καὶ τοῦτο ὑποδηλώνει, ὅτι καὶ τὰ προηγούμενα Αὐτὸς τὰ ἔκαμε. Ἔπειτα πάλιν ἄλλο σημεῖον θέτει καὶ κάνει ὁλοφάνερον, καθὼς καὶ μὲ ὅλα τὰ ἄλλα, ὅτι δὲν ἀγνοεῖ τὴν ἡμέραν. Ποῖον εἶναι τοῦτο τὸ σημεῖον; «Τότε δύο ἄνθρωποι θὰ εὑρίσκωνται εἰς χωράφι, ὁ ἕνας παραλαμβάνεται καὶ ὁ ἄλλος ἐγκαταλείπεται. Δύο γυναῖκες θὰ ἀλέθουν εἰς τὸν μύλον, ἡ μία παραλαμβάνεται καὶ ἡ ἄλλη ἀφήνεται. Νὰ εἶσθε λοιπὸν ἄγρυπνοι, διότι δὲν γνωρίζετε ποίαν ὥραν ἔρχεται ὁ Κύριός σας» (στίχ. 40 - 42). Αὐτὰ εἶναι δείγματα ὅτι ὁ Χριστὸς καὶ γνωρίζει, καὶ τοὺς ἀπομακρύνει ἀπὸ τὴν ἐρώτησιν. Διὰ τοῦτο

ἀνέφερε καὶ τὰς ἡμέρας τοῦ Νῶε. **D** Διὰ τοῦτο εἶπε περὶ τῶν δύο κοιμωμένων ἐπὶ κλίνης[9α], διὰ νὰ δηλώσῃ τὸ ἑξῆς· ὅτι ἔτσι ἀπροσδόκητα, ἔτσι θὰ ἔλθῃ ὅταν αὐτοὶ θὰ εἶναι ἀμέριμνοι. Καὶ τὸ παράδειγμα τῶν δύο ποὺ ἦσαν εἰς τὸν μύλον, καὶ αὐτὸ εἶναι δεῖγμα ἀνθρώπων ἀμερίμνων. Καὶ κατόπιν τούτου, ὅτι καὶ δοῦλοι καὶ δεσπόται, καὶ παραλαμβάνονται καὶ ἀφήνονται, καὶ οἱ εἰς ἄνεσιν εὑρισκόμενοι, καὶ οἱ εἰς πόνον, καὶ ἀπὸ τὴν θέσιν αὐτὴν καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλην, ὅπως εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην λέγει· «Ἀπὸ τοῦ καθημένου εἰς τὸν θρόνον Βασιλέως μέχρι τῆς αἰχμαλώτου ποὺ δουλεύει εἰς τὸν μύλον»[10]. Διότι, ἐπειδὴ εἶπεν ὅτι πολὺ δύσκολα σώζονται οἱ πλούσιοι, δεικνύει, ὅτι ὄχι γενικῶς, οὔτε οἱ πλούσιοι χάνονται, οὔτε ὅλοι οἱ πτωχοὶ σώζονται, ἀλλὰ καὶ ἀπ' ἐκείνους καὶ ἀπὸ τούτους καὶ σώζονται καὶ χάνονται. **E** Εἰς ἐμὲ δὲ φαίνεται νὰ δηλώνῃ ὅτι ἡ Δευτέρα Παρουσία θὰ γίνῃ κατὰ τὴν νύκτα. Αὐτὸ δὲ λέγει καὶ ὁ Λουκᾶς[11].

Βλέπεις πῶς ὅλα μὲ ἀκρίβειαν τὰ γνωρίζει; Ἔπειτα πάλιν διὰ νὰ μὴ ἐρωτήσουν συνέχισε· «Νὰ εἶσθε ἄγρυπνοι λοιπόν, διότι δὲν γνωρίζετε ποίαν ὥραν ἔρχεται ὁ Κύριός σας». **744** Δὲν εἶπε· «δὲν γνωρίζω», ἀλλὰ «Δὲν γνωρίζετε». Διότι ὅταν αὐτοὺς τοὺς ὁδηγήσῃ σχεδὸν εἰς τὴν ὥραν αὐτὴν καὶ σταματήσῃ, πάλιν τοὺς ἀπομακρύνει ἀπὸ τὴν ἐρώτησιν, διότι θέλει τούτους νὰ εὑρίσκωνται εἰς διαρκῆ ἀγωνίαν.

Διὰ τοῦτο λέγει· «Ἀγρυπνεῖτε» καὶ δείχνει τὸν σκοπὸν διὰ τὸν ὁποῖον δὲν ἀπεκάλυψε τὴν ὥραν. Ἐκεῖνο νὰ γνωρίζετε, ὅτι ἐὰν ὁ οἰκοδεσπότης ἐγνώριζε ποίαν ὥραν

9α. Λουκ. 17, 34.
10. Ἐξ. 11, 5.
11. Λουκ. 17, 34.

ἔρχεται ὁ κλέπτης, θὰ ἀγρυπνοῦσε καὶ δὲν θὰ ἄφηνε νὰ τοῦ διαρρήξουν τὴν οἰκίαν του. Διὰ τοῦτο καὶ σεῖς ἀγρυπνεῖτε, διότι κατὰ τὴν ὥραν ποὺ δὲν τὸν περιμένετε ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται. Διὰ τοῦτο λοιπὸν λέγει εἰς αὐτοὺς νὰ ἀγρυπνοῦν, διὰ νὰ εἶναι πάντοτε ἕτοιμοι. Διὰ τοῦτο λέγει, ὅταν δὲν τὸν περιμένετε, τότε θὰ ἔλθῃ, διότι τοὺς θέλει νὰ εἶναι ἄγρυπνοι καὶ διαρκῶς ἐνάρετοι. **B** Αὐτὸ δὲ τὸ ὁποῖον λέγει εἶναι τοῦτο. Ἐὰν ἐγνώριζαν οἱ πολλοὶ πότε θὰ ἀποθάνουν, ὁπωσδήποτε κατὰ τὴν τελευταίαν ἡμέραν θὰ ἐπεδίωκον νὰ ἑτοιμασθοῦν.

Διὰ νὰ μὴ ἑτοιμάζωνται μόνον κατὰ τὴν τελευταίαν ἡμέραν, διὰ τοῦτο δὲν ἀνακοινώνει εἰς αὐτοὺς οὔτε τὴν κοινήν, οὔτε τὴν ἰδιαιτέραν ἑκάστου ὥραν, ἐπειδὴ τοὺς θέλει πάντα νὰ περιμένουν, πάντα νὰ ἑτοιμάζωνται. Διὰ τοῦτο καὶ τὸ τέλος τῆς ζωῆς ἑκάστου τὸ ἔκαμε ἄγνωστον. Ἔπειτα ἀνοικτὰ ὀνομάζει τὸν ἑαυτόν του Κύριον, ἀφοῦ πουθενὰ ἀλλοῦ τόσον σαφῶς δὲν τὸ ἐφανέρωσε. Ἐδῶ μοῦ φαίνεται ὅτι πρέπει νὰ ἐντρέπωνται οἱ ἀδιάφοροι, διότι δὲν δείχνουν φροντίδα οὔτε ὅσην διὰ τὰ χρήματά των δείχνουν, αὐτοὶ ποὺ περιμένουν τὸν κλέπτην, οὔτε τόσην δὲν δείχνουν αὐτοὶ διὰ τὴν ψυχήν των φροντίδα. **C** Διότι ἐκεῖνοι μὲν ὅταν ὑποπτευθοῦν, ἀγρυπνοῦν, καὶ καθόλου δὲν ἐπιτρέπουν νὰ τοὺς ἁρπάξουν τὰ πράγματα τῆς οἰκίας των. Σεῖς δὲ ἂν καὶ γνωρίζετε ὅτι θὰ ἔλθῃ, καὶ ἐξάπαντος θὰ ἔλθῃ, δὲν μένετε ἄγρυπνοι, λέγει, καὶ προετοιμασμένοι, ὥστε νὰ μὴ φύγετε ἀπ' ἐδῶ ἀπαράσκευοι. Διὰ τοῦτο ἔρχεται ἡ ἡμέρα εἰς τοὺς πνευματικῶς κοιμωμένους πρὸς καταστροφήν των. Ὅπως ἀκριβῶς ἐκεῖνος (ὁ κλέπτης) ἐὰν ἐγνώριζε, θὰ διέφευγεν, ἔτσι καὶ σεῖς, ἐὰν εἶσθε ἕτοιμοι, θὰ γλυτώσετε.

Ἔπειτα ἐπειδὴ ἠσχολήθη μὲ τὴν Κρίσιν, στρέφει τὸν λόγον πρὸς τοὺς διδασκάλους καὶ ὁμιλεῖ περὶ τιμω-

ριῶν καὶ ἀμοιβῶν. Καὶ ἀφοῦ θέσῃ εἰς προτέραν θέσιν τοὺς ἐπιτυχόντας, καταλήγει εἰς τοὺς ἀποτυχόντας καὶ τελειώνει τὸν λόγον μὲ ἀπειλάς. **D** Διὰ τοῦτο πρῶτον λέγει τὸ ἑξῆς· «Ποῖος λοιπὸν εἶναι ὁ ἔμπιστος καὶ φρόνιμος δοῦλος, τὸν ὁποῖον ὁ κύριος διώρισε ἐπιστάτην τῶν ὑπηρεσιῶν του, διὰ νὰ φροντίζῃ νὰ τοὺς δίδῃ τροφὴν τὴν κατάλληλον ὥραν; Μακάριος εἶναι ὁ δοῦλος ἐκεῖνος, ποὺ ὅταν ἔλθῃ ὁ Κύριός του, θὰ τὸν εὕρῃ νὰ κάνῃ τὸ καθῆκον του. Ἀληθῶς σᾶς λέγω θὰ τὸν διορίσῃ ἐπιστάτην εἰς ὅλα τὰ ὑπάρχοντά του» (στίχ. 45 - 47). Μήπως καὶ αὐτὸ εἶναι δεῖγμα ὅτι δὲν γνωρίζει; Ἐὰν λοιπόν, ἐπειδὴ εἶπεν· «οὔτε ὁ Υἱὸς γνωρίζει», λέγεις ὅτι Αὐτὸς ἀγνοεῖ. Ἐπειδὴ εἶπε· «Ποῖος εἶναι δηλαδή», τί θὰ ἔλεγες; Ἢ θὰ εἴπῃς ὅτι αὐτὸς ἀγνοεῖ καὶ τοῦτο; Ἄπαγε. Διότι οὔτε κανεὶς ἀπὸ τοὺς τρελλοὺς δὲν θὰ ἐρωτοῦσε τοῦτο, ἂν καὶ ἐκεῖ δύναται κανεὶς νὰ εὕρῃ τὴν αἰτίαν, ἐδῶ δὲ οὔτε αὐτὴν εὑρίσκομεν. **E** Τί λοιπόν, ὅταν λέγῃ «Πέτρε μὲ ἀγαπᾷς;»[12] καὶ ἐρωτᾷ, οὔτε τοῦτο γνωρίζει; Ἢ ὅταν λέγῃ «Ποῦ ἐθέσατε αὐτόν;»[13]. Διότι καὶ ὁ Πατὴρ θὰ εὑρεθῇ νὰ λέγῃ τέτοια. Διότι καὶ Αὐτὸς ἐρωτᾷ: «Ἀδάμ, ποῦ εἶσαι»;[14] καὶ «Κραυγὴ Σοδόμων καὶ Γομόρρας ἔχει πληθυνθῆ πρὸς ἐμέ. Θὰ κατέβω λοιπὸν νὰ ἰδῶ, ἐὰν συμβαίνουν αὐτὰ συμφώνως μὲ τὴν φωνὴν αὐτῶν ποὺ ἀναβαίνει πρὸς ἐμέ. Ἐὰν δὲ ὄχι, νὰ τὸ ξέρω»[15]. **745** Καὶ ἀλλοῦ λέγει· «Ἐὰν δηλαδὴ ἀκούσουν, καὶ ἐὰν συνετισθοῦν»[16]. Καὶ εἰς τὸ Εὐαγγέλιον ἐπίσης· «Ἴσως θὰ ἐντραποῦν τὸν Υἱόν μου»[17]. Ὅλα αὐτὰ εἶναι λόγια ἀγνοί-

---

12. Ἰω. 21, 15.
13. Ἰω. 11, 34.
14. Γεν. 3, 9.
15. Γεν. 18, 20 - 21.
16. Ἰεζ. 2, 5.
17. Λουκ. 20, 13.

ας. Ἀλλὰ δὲν ἔλεγεν αὐτά, ἐπειδὴ δὲν ἐγνώριζε, παρὰ διὰ νὰ οἰκονομήσῃ τὴν κατάστασιν τῆς στιγμῆς. Εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Ἀδάμ, μὲ τὸν σκοπὸν νὰ τὸν ἀναγκάσῃ εἰς ἀπολογίαν διὰ τὴν ἁμαρτίαν. Εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν Σοδομιτῶν, διὰ νὰ μᾶς παιδαγωγήσῃ νὰ μὴ ἀποφαινώμεθα πρὶν νὰ ἔλθωμεν εἰς ἄμεσον ἐπαφὴν μὲ αὐτὰ τὰ ἴδια τὰ πράγματα. Εἰς δὲ τὴν περίπτωσιν τοῦ προφήτου, διὰ νὰ μὴ θεωρῆται ἐκ μέρους τῶν ἀνοήτων ὅτι ἡ πρόρρησις (Προφητεία) ἐξαναγκάζει κατὰ κάποιον τρόπον εἰς τὴν παρακοήν. Εἰς δὲ τὴν παραβολὴν τοῦ Εὐαγγελίου, διὰ νὰ δείξῃ ὅτι εἶχον καθῆκον νὰ πράξουν αὐτὸ καὶ νὰ ἐντραποῦν τὸν Υἱόν.

Ἐδῶ λοιπὸν διὰ νὰ μὴ περιεργάζωνται, οὔτε νὰ μεριμνοῦν πάλιν δι' ἀσήμαντα πράγματα, καὶ διὰ νὰ δείξῃ τὸ σπάνιον καὶ τὸ πολύτιμον, διὰ τοῦτο ἐρωτᾷ. **B** Καὶ κοίταξε πόσην ἄγνοιαν δείχνει μὲ τὸ ῥῆμα, ἐὰν πράγματι ἀγνοῇ καὶ ἐκεῖνον ποὺ ἐγκαθιστᾷ. Μακαρίζει λοιπὸν αὐτὸν «Μακάριος ὁ δοῦλος, λέγει, ἐκεῖνος». Δὲν ἀναφέρει ὅμως, ποῖος εἶναι αὐτός. Διότι ποῖος εἶναι, λέγει, ἄραγε αὐτὸς τὸν ὁποῖον θὰ ἐγκαταστήσῃ ὁ Κύριος αὐτοῦ; καὶ «Μακάριος ἐκεῖνος τὸν ὁποῖον θὰ εὕρῃ νὰ συμμορφοῦται τοιουτοτρόπως».

Αὐτὰ δὲ δὲν τὰ εἶπε μόνον περὶ τῶν χρημάτων, ἀλλὰ καὶ περὶ τοῦ λόγου, καὶ περὶ τῆς δυνάμεως, καὶ περὶ τῶν χαρισμάτων, καὶ περὶ πάσης οἰκονομίας, τὴν ὁποίαν καθένας ἐχειρίσθη. Αὐτὴ ἡ παραβολὴ θὰ ἥρμοζεν καὶ εἰς τοὺς ἄρχοντας τῆς πολιτείας. Διότι καθένας ποὺ ἔχει καθήκοντα σχετικὰ μὲ τὰ κοινὰ συμφέροντα, ὀφείλει νὰ τὰ ὁλοκληρώνῃ. Καὶ ἂν ἔχῃς σοφίαν, καὶ ἂν ἀξίωμα, καὶ ἂν πλοῦτον, καὶ ἂν ὁ,τιδήποτε, κάνετο χωρὶς νὰ βλάπτῃς, οὔτε τὸν σύνδουλόν σου, οὔτε τὸν ἑαυτόν σου. **C** Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς ζητεῖ παρ' αὐτοῦ τοῦ δούλου καὶ

φρόνησιν καὶ πίστιν. Διότι καὶ ἡ ἁμαρτία ἀπὸ τὴν ἀνοησίαν γίνεται. Πιστὸν μὲν λοιπὸν τὸν ὀνομάζει, διότι τίποτε δὲν ἐκράτησε διὰ τὸν ἑαυτόν του, οὔτε κατηνάλωσε κάτι ἀπὸ τὰ πράγματα τοῦ Δεσπότου του τυχέως καὶ ἀσκόπως. Φρόνιμος δὲ διότι ἔμαθε νὰ διαχειρίζεται τὰ ἀνατεθέντα εἰς αὐτὸν καταλλήλως. Ἂν δὲ τὸ ἕνα ἀπὸ τὰ δύο ἀπουσίαζε, τὸ ἄλλο θὰ ἐχώλαινε. Διότι ἂν εἶναι πιστὸς καὶ δὲν κλέπτῃ, παραλογίζεται ὅμως καὶ δαπανᾷ ἀσυνέτως, μέγα τὸ ἔγκλημα.

Ἐὰν δὲ γνωρίζῃ νὰ διαχειρίζεται καλῶς, κλέπτῃ ὅμως, πάλιν δὲν εἶναι μικρὰ ἡ κατηγορία. **D** Ἂς τὰ ἀκούσωμεν αὐτὰ καὶ ὅσοι ἔχομεν τὰ τάλαντα αὐτά. Δὲν ὁμιλεῖ δὲ πρὸς τοὺς διδασκάλους μόνον, ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς πλουτοῦντας. Διότι καὶ εἰς τοὺς δύο ἔχει ἐμπιστευθῆ πλοῦτον. Οἱ διδάσκοντες, ἔχουν τὸν σπουδαιότερον (πλοῦτον), σεῖς τὸν μικροτέρας ἀξίας. Ὅταν λοιπὸν οἱ διδάσκοντες διασκορπίζουν τὰ μεγαλύτερα, σεῖς δὲ δὲν θέλετε νὰ δείξετε μεγαλοψυχίαν οὔτε καὶ εἰς τὰ μικρότερα, μᾶλλον δὲ ὄχι μεγαλοψυχίαν, ἀλλὰ εὐγνωμοσύνην (διότι τὰ ξένα δίδονται), ποία ἀπολογία θὰ ὑπάρξῃ; Ἀλλὰ τότε, πρὸ τῆς κολάσεως ἐκείνων ποὺ κάνουν τὰ ἀντίθετα, εἴθε νὰ ἀκούσωμεν τὴν τιμὴν τοῦ μακαρίου δούλου. **E** «Ἀληθῶς σᾶς λέγω, ὅτι θὰ κάμῃ αὐτὸν ἐπιστάτην ὅλης τῆς περιουσίας του». Ποία τιμὴ εἶναι δυνατὸν νὰ συγκριθῇ μὲ αὐτήν; Ποῖος λόγος εἶναι δυνατὸν νὰ παραστήσῃ τὴν μακαριότητα, ὅταν ὁ Βασιλεὺς τῶν οὐρανῶν **748** ποὺ ἔχει τὰ πάντα, πρόκειται νὰ κάμῃ ἕνα ἄνθρωπον ἐπιστάτην εἰς ὅλα τὰ ὑπάρχοντά του; Διὰ τοῦτο καὶ ὀνομάζει αὐτὸν φρόνιμον, διότι ἡ ἀξιοπιστία εἰς τὰ μικρὰ κάνει ἱκανὸν νὰ ἀποκτᾷ τὰ μεγάλα. Καὶ ἐπειδὴ ἐδείχθη σώφρων ἐδῶ, ἐπέτυχε τὸν οὐρανόν.

Ἔπειτα διδάσκει τὸν ἀκροατὴν λαμβάνων ἀφορμὴν

ὄχι ἀπὸ τὴν ἁρμόζουσαν εἰς τοὺς ἀγαθοὺς τιμήν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν κόλασιν ποὺ περιμένει τοὺς πονηρούς. Διὰ τοῦτο καὶ συνεχίζει· «Ἐὰν δὲ εἴπῃ ὁ κακὸς δοῦλος ἐκεῖνος, ὅτι ἀργεῖ νὰ ἔλθῃ ὁ κύριός μου, καὶ ἀρχίζῃ νὰ κτυπᾷ τοὺς συνδούλους του, νὰ τρώῃ καὶ νὰ πίνῃ μὲ μεθύσους, θὰ ἔλθῃ ὁ κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου τὴν ἡμέραν ποὺ δὲν περιμένει καὶ τὴν ὥραν ποὺ δὲν γνωρίζει καὶ θὰ τὸν σχίσῃ εἰς τὰ δύο καὶ θὰ τὸν βάλῃ μαζὶ μὲ τοὺς ὑποκριτάς. B Ἐκεῖ θὰ εἶναι τὸ κλάμα καὶ τὸ τρίξιμο τῶν δοντιῶν» (στίχ. 48 - 51). Ἐὰν δὲ εἴπῃ κάποιος. Εἶδες ποιὸς λογισμὸς εἰσεχώρησε εἰς τὸν νοῦν του, διότι δὲν ἐγνώριζε τὴν ἡμέραν ἐπιστροφῆς; Ἀργεῖ ὁ Κύριός μου νὰ ἔλθῃ, λέγει. Θὰ ἀπαντούσαμε, ὅτι τοῦτο συνέβη ὄχι ἐπειδὴ δὲν ἦτο γνωστὴ ἡ ἡμέρα, ἀλλὰ διότι ἦτο πονηρὸς ὁ δοῦλος. Διότι διὰ ποῖον λόγον δὲν εἰσῆλθεν ὁ λογισμὸς αὐτὸς εἰς τὸν πιστὸν καὶ φρόνιμον δοῦλον; Ποίαν σημασίαν ἔχει, ἐὰν ἀργῇ ὁ δεσπότης νὰ ἔλθῃ, ἄθλιε, ἀφοῦ σὺ καθόλου δὲν τὸν περιμένεις νὰ γυρίσῃ; Διατί λοιπὸν δὲν φροντίζεις; Ἐδῶ μαθαίνομε ὅτι, δὲν θὰ ἀργήσῃ. Αὐτὴ λοιπὸν ἡ ἀπόφασις δὲν ἐξεδόθη ἀπὸ τὸν Δεσπότην, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν σκέψιν τοῦ πονηροῦ δούλου. Διὰ τοῦτο συνεπῶς κατηγορεῖται. Ὅτι δὲ δὲν ἀργεῖ, ἄκουσε τὸν Παῦλον ποὺ λέγει· C «Ὁ Κύριος εἶναι πλησίον, μὴ φροντίζετε ἀγωνιωδῶς»[18] καὶ «Αὐτὸς ποὺ ἔρχεται, φθάνει καὶ δὲν ἀργεῖ»[19]. Σὺ δὲ ἄκουε καὶ τὰ ἑξῆς καὶ μάθαινε, ὅτι συνεχῶς ὑπενθυμίζει τὴν ἡμέραν τὴν ἄγνωστον, καὶ δηλώνει εἰς τοὺς δούλους ὅτι τοῦτο εἶναι χρήσιμον καὶ νὰ τοὺς ἐξυπνήσῃ καὶ νὰ τοὺς ἐγείρῃ. Τί σημαίνει καὶ ἂν μερικοὶ ἀπὸ αὐτὸ τίποτε δὲν ὠφελήθησαν; Διότι οὔτε ἀπὸ τὰ ἄλλα τὰ ὠφέλιμα ὠφελήθησαν μερι-

18. Φιλιππ. 4, 6.
19. Ἑβρ. 10, 37

κοί, ἀλλ' ὅμως Αὐτὸς δὲν σταματᾷ νὰ κάνῃ τὰς ἐνεργείας Του.

Τί λοιπόν, λέγει, σημαίνουν τὰ ἀκόλουθα; «Θὰ ἔλθῃ τὴν ἡμέραν κατὰ τὴν ὁποίαν δὲν Τὸν περιμένει, καὶ κατὰ τὴν ὥραν ποὺ δὲν γνωρίζει» καὶ θὰ ἐπιβάλῃ εἰς αὐτὸν τὴν ἐσχάτην τῶν ποινῶν. Βλέπεις, πῶς παντοῦ τοῦτο θέτει, καὶ δεικνύει τὸ χρήσιμον τοῦ ἀγνώστου καὶ μὲ αὐτὸ μᾶς κρατεῖ συνεχῶς εἰς ἑτοιμότητα; D Διότι τοῦτο εἶναι αὐτὸ ποὺ ἐπιδιώκει, τὸ νὰ εἴμεθα συνεχῶς ἄγρυπνοι. Καὶ ἐπειδὴ πάντοτε εἰς τὰς ἀπολαύσεις στριφογυρίζομε, πρὸ δὲ τῶν συμφορῶν αἰσθανόμεθα δέος, διὰ τοῦτο παντοῦ αὐτὸ λέγει, ὅτι ὅταν ὑπάρχῃ ἄνεσις, τότε ἔρχονται αἱ συμφοραί. Καὶ ὅπως ἀνωτέρω διὰ τοῦ Νῶε τοῦτο ἐδήλωσεν, ἔτσι καὶ ἐδῶ λέγει: ὅταν ὁ δοῦλος ἐκεῖνος μεθᾷ, ὅταν δέρνῃ, τότε καὶ ἡ κόλασις δι' αὐτὸν καθίσταται ἀφόρητος. Ἀλλὰ ἂς μὴ κοιτάξωμεν μόνον τὴν κόλασιν ποὺ ἐπιφυλάσσεται δι' ἐκεῖνον, ἀλλὰ νὰ προσέξωμεν καὶ ἐκεῖνο, μὴ τυχὸν καὶ ἡμεῖς οἱ ἴδιοι κάποτε ἐνῷ κάνωμε τὰ ἴδια, δὲν τὸ ἀντιλαμβανόμεθα. E Διότι ἐκεῖνοι ποὺ ἔχουν χρήματα ὁμοιάζουν μὲ τὸν δοῦλον αὐτόν, ὅταν δὲν δίδουν εἰς ἐκείνους ποὺ ἔχουν ἀνάγκην. Καὶ διότι καὶ σὺ εἶσαι διαχειριστὴς τῶν ἰδικῶν σου χρημάτων ὄχι μικροτέρας σημασίας ἀπὸ ὅτι εἶναι ὁ οἰκονόμος τῆς Ἐκκλησίας. Διότι ὅπως ἀκριβῶς ἐκεῖνος δὲν ἔχει δικαίωμα, ὅσα τοῦ δίδομεν ἡμεῖς διὰ τοὺς πτωχούς, νὰ τὰ σκορπίσῃ ἁπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε, 747 ἐπειδὴ ἐδόθησαν πρὸς διατροφὴν τῶν πτωχῶν. Ἔτσι οὔτε σὺ τὰ ἰδικά σου. Διότι καὶ ἂν ἐκληρονόμησες πατρικὴν περιουσίαν, καὶ ἔτσι ἔχεις ὅλα ὅσα ἔχεις καὶ πάλιν τοῦ Θεοῦ εἶναι ὅλα. Ἔπειτα σὺ μὲν αὐτὰ ποὺ ἔδωκες κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον θέλεις μετ' ἀκριβείας νὰ τὰ διαχειρίζωνται, ὁ δὲ Θεὸς δὲν νομίζεις ὅτι θὰ ζητήσῃ μετὰ μεγαλυτέρας αὐστηρότητος τὴν διαχείρισιν τῶν ἰδικῶν

του, ἀλλὰ θὰ ἀνεχθῆ ἁπλῶς νὰ ἀπολεσθοῦν αὐτά; Δὲν γίνεται αὐτό, δὲν γίνεται. Καὶ διότι διὰ τὸν σκοπὸν αὐτὸν ἄφησε ὅλα αὐτὰ εἰς σέ, ὥστε νὰ δώσῃς τὴν τροφὴν εἰς αὐτοὺς τὸν κατάλληλον χρόνον. Τί σημαίνει τὸν κατάλληλον χρόνον; Τότε ποὺ ἔχουν ἀνάγκην, τότε ποὺ ἐκεῖνοι πεινοῦν. Διότι ὅπως ἀκριβῶς σὺ παρήγγειλες εἰς τὸν σύνδουλόν σου νὰ ἔχῃ τὴν διαχείρισιν, ἔτσι καὶ ὁ Δεσπότης θέλει ἀπὸ σὲ νὰ δαπανᾷς αὐτὰ ὅπου πρέπει. **B** Διὰ τοῦτο ἂν καὶ ἔχῃς τὴν δύναμιν νὰ κλέψῃς, σὲ ἀφῆκεν, διὰ νὰ ἔχῃς τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐπιδείξῃς ἀρετήν, ὥστε ἀφοῦ εἰς τὰς ἀνάγκας τῶν ἄλλων χρησιμοποιήσῃς τὰ διὰ τοὺς ἄλλους προοριζόμενα ἀγαθά, διὰ νὰ ἐκδηλώσῃς θερμοτέραν ἀγάπην.

Σὺ ὅμως ἀφοῦ τὰ ἔλαβες, ὄχι μόνον δὲν δίδεις, ἀλλὰ καὶ κτυπᾷς, καίτοι βεβαίως ἂν τὸ νὰ μὴ δίδῃς εἶναι ἔγκλημα, τὸ νὰ κτυπᾷς, πόσης συγγνώμης ἔχεις ἀνάγκην νὰ τύχῃς;

Τοῦτο κατὰ τὴν γνώμην μου τὸ λέγει ὑπαινισσόμενος τοὺς ὑβριστὰς καὶ τοὺς πλεονέκτας καὶ δεικνύει τὴν μεγάλην εἰς βάρος των κατηγορίαν, ὅταν αὐτοὶ ἐκείνους τοὺς ὁποίους διετάχθησαν νὰ τρέφουν, αὐτοὺς κτυποῦν. **C** Μοῦ φαίνεται δὲ ὅτι καὶ τοὺς φιληδόνους ἐδῶ ἐννοεῖ. Διότι καὶ τιμωρία μεγάλη ἐπιφυλάσσεται καὶ διὰ τὴν φιληδονίαν. «Τρώγει καὶ πίνει, λέγει, μὲ τοὺς μεθύσους» καὶ δηλώνει τὴν γαστριμαργίαν. Δὲν ἔλαβες διὰ τοῦτο, διὰ νὰ δαπανήσῃς εἰς φιληδονίας, ἀλλὰ νὰ ἀναλώσῃς εἰς ἐλεημοσύνην. Μήπως διότι τὰ θεωρεῖς ἰδικά σου; Ὁ Θεὸς σοῦ ἐνεπιστεύθη τὰ ἀγαθὰ τῶν πτωχῶν ἔστω καὶ ἂν τὰ ἀπέκτησες ἀπὸ πατρικὴν κληρονομίαν, ἢ καὶ ἀπὸ δικαίους κόπους. Μήπως δὲν ἠδύνατο ὁ Θεὸς νὰ σοῦ ἀφαιρέσῃ ταῦτα; Ἀλλὰ δὲν τὸ κάνει τοῦτο, καὶ σὲ καθιστᾷ κύριον τῆς πρὸς τοὺς ἔχοντας ἀνάγκην φι-

λοτιμίας. **D** Σὺ δὲ πρὸς χάριν μου σκέψου, πῶς διὰ μέσου ὅλων τῶν παραβολῶν τιμωρεῖ ἐκείνους ποὺ δὲν ἐχρησιμοποίησαν τὰ χρήματά των διὰ τοὺς ἔχοντας ἀνάγκην. Διότι οὔτε αἱ παρθένοι ἥρπασαν τὰ ξένα, ἀλλὰ δὲν ἔδωκαν οὔτε τὰ ἰδικά των. Οὔτε ἐκεῖνος, ποὺ κατέχωσε τὸ ἓν τάλαντον, ἐπλεονέκτησεν, ἀλλὰ οὔτε καὶ τὸ ἐδιπλασίασεν. Οὔτε ἐκεῖνοι ποὺ ἀδιαφόρησαν διὰ τοὺς πεινῶντας, τιμωροῦνται ἐπειδὴ ἥρπασαν τὰ ξένα, ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν ἐμοίρασαν τὰ ἰδικά των, καθὼς ἀκριβῶς καὶ ὁ δοῦλος αὐτός.

Ἂς ἀκούσωμε λοιπὸν ὅσοι τρῶμε πολύ, ὅσοι ἐξοδεύομε εἰς πολυτελῆ δεῖπνα τὸν πλοῦτον, ὁ ὁποῖος δὲν μᾶς ἀνήκει, ἀλλὰ εἶναι τῶν πτωχῶν καὶ ἐνδεῶν. **E** Μὴ λοιπὸν νομίζεις ὅτι αὐτὰ εἶναι ἰδικά σου, ἐπειδὴ ἀπὸ πολλὴν φιλανθρωπίαν διετάχθης νὰ δίδῃς σὰν νὰ εἶναι κτῆμα σου. Σὲ ἐχρησιμοποίησε, διὰ νὰ δυνηθῇς νὰ προκόψῃς. Μὴ λοιπὸν νομίζεις ὅτι εἶναι ἰδικά σου, αὐτὰ ποὺ Αὐτὸς σοῦ ἔδωσε. Διότι οὔτε ἐὰν ἐδάνειζες εἰς κάποιον, μὲ τὸν σκοπὸν ἀφοῦ φύγῃ καὶ δυνηθῇ νὰ ἐπιτύχῃ μερικὰς εὐκαιρίας πλουτισμοῦ, τοῦ εἶπες ὅτι θὰ εἶναι ἰδικά του τὰ χρήματα. Καὶ εἰς σὲ λοιπὸν ἔδωκεν ὁ Θεός, διὰ νὰ ἐμπορευθῇς τὸν οὐρανόν. Μὴ λοιπὸν μεταβάλλεις τὴν ὑπερβολικὴν πρὸς σὲ φιλανθρωπίαν εἰς ὑπόθεσιν ἀγνωμοσύνης. Σκέψου πάσης δοξολογίας ἄξιον θὰ ἦτο τὸ νὰ δυνηθῇς νὰ εὕρῃς μετὰ τὸ βάπτισμα τρόπον ἀπαλλαγῆς ἀπὸ τὰ ἁμαρτήματα. **748** Ἐὰν δὲν ἔλεγε τοῦτο τό· «δῶσε ἐλεημοσύνην», πόσοι θὰ ἔλεγον, εἴθε νὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ἐδίδομεν χρήματα καὶ νὰ γλυτώσωμε ἀπὸ τὰ μέλλοντα κακά; Ἐπειδὴ δὲ τοῦτο κατέστη δυνατόν, πάλιν οἱ ἄνθρωποι ἔπεσαν εἰς τὴν ἰδίαν κατάστασιν. Ἀλλά, δίδω, λέγεις. Καὶ τί μὲ τοῦτο; Διότι οὐδέποτε ἔδωκες ὅσα κατέβαλε αὐτὴ ποὺ ἔδωκε τοὺς δύο ὀβολούς. Μᾶλλον δὲ οὔτε ποσοστὸν ἀπὸ ὅσα ἐκείνη, ἀλ-

λὰ τὰ περισσότερα τὰ ἐξοδεύεις εἰς ἀχρήστους καὶ ἀνωφελεῖς δαπάνας, εἰς συμπόσια, εἰς μέθην καὶ εἰς μεγαλυτέραν ἀσωτείαν πότε μὲν καλῶν τοὺς ἄλλους, καὶ πότε προσκαλούμενος ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Πότε μὲν ἐξοδεύεις καὶ πότε ἀναγκάζεις ἄλλους νὰ ἐξοδεύουν. Ὥστε καὶ διπλῆ θὰ ἐπέλθη εἰς σὲ τιμωρία δι' ὅσα σὺ ὁ ἴδιος κάνεις καὶ δι' ὅσα τοὺς ἄλλους ἀναγκάζεις νὰ κάνουν.

B Κοίταξε λοιπὸν καὶ τὸν Δεσπότην ποὺ διὰ τὸν ἴδιον λόγον κατηγορεῖ τὸν δοῦλον. «Διότι τρώει καὶ πίνει μετὰ τῶν μεθύσων, λέγει». Διότι δὲν τιμωρεῖ μόνον τοὺς μεθύσους, ἀλλὰ καὶ ἐκείνους ποὺ εἶναι μαζί των. Καὶ πολὺ ὀρθῶς, διότι ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἰδικήν των διαφθοράν, ἀδιαφοροῦν καὶ διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν πλησίον των. Τὸν Θεὸν δὲ τίποτε δὲν τὸν ἐξοργίζει τόσον, ὅσον οἱ ἁρμόδιοι ποὺ συμπεριφέρονται ὑπεροπτικῶς ἀπέναντι τῶν πλησίον των. Διὰ τοῦτο καὶ τὸν θυμόν Του ὑποδηλῶν, διέταξε νὰ διχοτομηθῆ ὁ κακὸς δοῦλος. Καὶ διὰ τοῦτο εἶπε ὅτι γνώρισμα τῶν μαθητῶν του εἶναι ἡ ἀγάπη, ἐπειδὴ μεγάλη ἀνάγκη εἶναι, νὰ φροντίζη ὁ ἀγαπῶν διὰ τὸν ἀγαπώμενον. **C** Αὐτὴν λοιπὸν τὴν ὁδὸν ἂς βαδίσωμε. Διότι πρὸ πάντων αὐτὴ εἶναι ἡ ὁδὸς ποὺ ὁδηγεῖ πρὸς τὸν οὐρανόν, ποὺ δημιουργεῖ μιμητὰς τοῦ Χριστοῦ, ποὺ κάνει τοὺς ἀνθρώπους ὁμοίως μὲ τὸν Θεὸν κατὰ δύναμιν. Κοίταξε λοιπὸν καὶ τὰς ἀρετὰς αὐτὰς ποὺ εἶναι ἀναγκαιότεραι καὶ αἱ ὁποῖαι κατασκηνώνουν πλησίον τῆς ὁδοῦ αὐτῆς. Καὶ ἂν θέλετε, θὰ κάνωμεν ἐξέτασιν αὐτῶν, καὶ τὰς κρίσεις θὰ τὰς λάβωμεν ἀπὸ τοὺς λόγους τοῦ Θεοῦ. Ὑπάρχουν λοιπὸν τῆς ἀρίστης ζωῆς δύο ὁδοί. Καὶ ἡ μὲν μία ἀπὸ αὐτὰς κάνει καλὸν τὸν ἴδιον ποὺ τὴν βαδίζει, ἡ δὲ ἄλλη καὶ τὸν πλησίον. Ἂς ἴδωμεν ποία βοηθεῖ περισσότερον καὶ ὁδηγεῖ ἡμᾶς πρὸς τὴν κορυφὴν τῆς ἀρετῆς.

D Λοιπὸν ἐκεῖνος μὲν ποὺ ἐνδιαφέρεται διὰ τὸν ἑαυτόν του μόνον, καὶ ἀπὸ τὸν Παῦλον θὰ δεχθῆ μυρίας ἐπιπλήξεις. Ὅταν δὲ λέγω ἀπὸ τὸν Παῦλον, ἀπὸ τὸν Χριστὸν λέγω. Αὐτὸς δὲ ἐγκώμια καὶ στεφάνους δίδει. Καὶ ἀπὸ ποῦ εἶναι τοῦτο φανερόν; Ἄκουσε τί λέγει εἰς τὸν ἕνα καὶ τί λέγει εἰς τὸν ἄλλον. «Κανεὶς ἂς μὴ ζητῆ τὸ ἰδικόν του συμφέρον, ἀλλὰ ὁ καθένας τὸ συμφέρον τοῦ ἄλλου»[20]. Βλέπεις πῶς τὴν μὲν πρώτην περίπτωσιν ἀπέρριψε, τὴν δὲ δευτέραν υἱοθέτησε; Καὶ ἀλλοῦ· «ὁ καθένας σας, ἂς φροντίζη νὰ ἀρέση εἰς τὸν πλησίον διὰ τὸ καλόν του καὶ τὴν οἰκοδομήν του»[21]. Ὡς συνέπεια τούτου ἔρχεται καὶ ὁ ἄπειρος ἔπαινος καὶ ἡ προτροπή. «Διότι καὶ ὁ Χριστὸς δὲν ἐπεδίωξε νὰ ἀρέση εἰς τὸν ἑαυτόν του»[22]. Ἀρκεταὶ λοιπὸν εἶναι καὶ αὐταὶ αἱ ἀποδείξεις νὰ ἐπιφέρουν τὴν νίκην. Διὰ νὰ ἀποδειχθῆ δὲ τοῦτο μὲ πᾶσαν ἄνεσιν, ἂς ἴδωμεν τί ἀπὸ τὰ κατορθώματά μας ὠφελοῦν μόνον ἡμᾶς, καὶ τί ἐκτὸς ἡμῶν μεταβιβάζεται καὶ εἰς τοὺς ἄλλους. **E** Λοιπὸν τὸ νὰ νηστεύση μὲν κάποιος, τὸ νὰ κάνη γονυκλισίας, τὸ νὰ ἀσκῆ τὴν παρθενίαν καὶ νὰ σωφρονῆ, αὐτὰ φέρουν ὄφελος εἰς τοὺς ἰδίους ποὺ τὰ ἀσκοῦν. Ἐκεῖνα δὲ ποὺ ἐκτὸς ἀπὸ ἡμᾶς ὠφελοῦν καὶ τὸν πλησίον εἶναι ἡ ἐλεημοσύνη, ἡ διδασκαλία, ἡ ἀγάπη. Λοιπὸν καὶ ἐδῶ ἄκουσε τὸν Παῦλον ποὺ λέγει· «καὶ ἂν μοιράσω εἰς ἐλεημοσύνας ὅλην μου τὴν περιουσίαν, καὶ παραδώσω τὸ σῶμα μου διὰ νὰ καῆ, ἀγάπη δὲ ἐὰν δὲν ἔχω, τίποτε δὲν ὠφελοῦμαι»[23]. **749**

Βλέπεις λοιπὸν αὐτὴν καθ' ἑαυτὴν τὴν ὁδὸν νὰ ἀποδεικνύεται ὀρθὴ μὲ λαμπρότητα καὶ νὰ στεφανοῦται;

---

20. Α' Κορ. 10, 24.
21 Ρωμ. 15, 2.
22. Αὐτόθι.
23. Α' Κορ. 13, 3.

Ἐάν δέ θέλετε, καί διά τρίτην φοράν θά ἀσχοληθῶμεν μέ αὐτήν. Καί ὁ μέν ἕνας νά νηστεύῃ, νά σωφρονῇ, νά μαρτυρῇ καί νά κατακαίγεται εἰς τό μαρτύριον. Κάποιος ἄλλος δέ νά ἀναβάλλῃ τό μαρτύριον διά τήν πνευματικήν οἰκοδομήν, ἀλλά καί νά ἀποθνήσκῃ χωρίς τό μαρτύριον. Ποῖος θά καταστῇ περισσότερον εὐτυχής μετά τήν ἀπ' ἐδῶ ἀποδημίαν; Δέν χρειάζονται ἐδῶ πολλοί λόγοι εἰς ἡμᾶς, οὔτε μακρόν χρονικόν διάστημα. **B** Διότι συμφωνεῖ ὁ μακάριος Παῦλος πού ἐκφράζει τήν γνώμην του καί λέγει· «Ἔχω τήν ἐπιθυμίαν νά ἀποθάνω καί εὑρεθῶ μαζί μέ τόν Χριστόν, διότι τοῦτο εἶναι πολύ καλύτερον. Τό νά παραμείνω ὅμως εἰς τό σῶμα εἶναι ἀναγκαιότερον διά σᾶς»[24]. Ἀκοῦς ὅτι καί ἀπό τήν ἀποδημίαν πρός τόν Χριστόν ἐπροτίμησε τήν οἰκοδομήν τοῦ Πλησίον; Διότι τοῦτο εἰς τήν πραγματικότητα εἶναι ἡ συνύπαρξις μετά τοῦ Χριστοῦ, τό νά κάνῃς τό θέλημα Αὐτοῦ. Θέλημα δέ Αὐτοῦ κανένα δέν δύναται νά θεωρηθῇ τόσον σημαντικόν, παρά τό συμφέρον τοῦ πλησίον. Θέλεις ἐκτός ἀπό αὐτάς νά σοῦ ἀναφέρω καί τετάρτην ἀπόδειξιν; «Πέτρε, ἐάν μέ ἀγαπᾷς, λέγει, ποίμαινε τά πρόβατά μου»[25] καί ἀφοῦ τρεῖς φοράς τόν ἠρώτησε, τοῦτο εἶπε ὅτι εἶναι τό τεκμήριον τῆς φιλίας. Δέν τό εἶπε δέ τοῦτο μόνον πρός τούς ἱερεῖς, ἀλλά καί πρός καθένα ἐξ ἡμῶν, εἰς τούς ὁποίους ἐνεπιστεύθη καί κάποιο μικρόν ποίμνιον. Διότι μή τό περιφρονήσῃς ἐπειδή εἶναι μικρόν. **C** Διότι λέγει· «Ὁ Πατήρ μου εὐηρεστήθη εἰς αὐτούς»[26]. Καθένας ἀπό ἡμᾶς ἔχει «πρόβατον». Τοῦτο ἄς ὁδηγῇ εἰς τάς καταλλήλους βοσκάς. Καί ὁ σύζυγος ὅταν ἐγερθῇ ἀπό τήν κλίνην, τίποτε ἄλλο ἄς μή ζητῇ, παρά τό τί θά κάνῃ καί θά εἴπῃ, διά τῶν ὁποίων θά καταστήσῃ εὐλαβεστέραν ὁλόκληρον τήν οἰκίαν. Ἡ

24. Φιλιπ. 1, 23 - 24.
25. Ἰω. 21, 15.
26. Λουκ. 12, 32.

σύζυγος πάλιν ἄς εἶναι οἰκοκυρά. Πρίν δέ ἀπό τήν ἐπιδίωξιν αὐτήν ἄς ἔχῃ μίαν ἄλλην σοβαρωτέραν φροντίδα, τήν Βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, καί πῶς θά τήν ἐπιτύχῃ ὁλόκληρος ἡ οἰκία. Διότι, ἐάν εἰς τήν καθημερινήν βιοπάλην πρίν ἀπό τήν φροντίδα τῆς οἰκίας ἐπιδιώκωμεν νά ἐκπληρώσωμεν τάς κοινωνικάς πρός τό δημόσιον ὑποχρεώσεις μας, ὥστε διά ἀμέλειαν αὐτῶν νά μή δερώμεθα καί νά μή συρώμεθα εἰς τήν ἀγοράν καί νά μή ὑποφέρωμεν μυρίους ἐξευτελισμούς, **D** πολύ περισσότερον διά τά πνευματικά πρέπει νά κάνωμε τοῦτο. Νά καταθέτωμεν πρίν ἀπό ὅλα τά ὀφειλόμενα εἰς τόν Βασιλέα τῶν ὅλων Θεόν, διά νά μή καταντήσωμεν ὅπου τό τρίξιμο τῶν ὀδόντων. Καί αὐτάς τάς ἀρετάς νά ἐπιδιώκωμεν, αἱ ὁποῖαι δύνανται μαζί μέ τήν ἰδικήν μας σωτηρίαν νά ὠφελήσουν κατά τό μέγιστον ποσοστόν καί τούς πλησίον. Τέτοιο ἔργον εἶναι ἡ ἐλεημοσύνη, τέτοιο εἶναι ἡ προσευχή, μᾶλλον δέ καί αὐτή (ἡ προσευχή) χάριν ἐκείνης καθίσταται δυνατή καί ἀποκτᾷ πτερά. «Αἱ προσευχαί σου, λέγει, καί αἱ ἐλεημοσύναι σου ἀνέβησαν εἰς τόν Θεόν διά νά σέ ἐνθυμηθῇ»[27]. **E** Ὄχι δέ μόνον ἡ προσευχή, ἀλλά καί ἡ νηστεία ἀπό ἐδῶ (ἀπό τήν ἐλεημοσύνην) ἀποκτᾷ νεῦρα. Καί ἄν νηστεύῃς χωρίς νά κάνῃς ἐλεημοσύνην, τό πρᾶγμα δέν θεωρεῖται οὔτε νηστεία. Ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος αὐτός εἶναι χειρότερος καί ἀπό τόν καλοφαγᾶ καί τόν μέθυσον, καί τόσον χειρότερος ὅσο χειροτέρα καί κατωτέρα εἶναι ἡ ἀγριότης ἀπό τήν τρυφηλότητα. Καί τί ἀναφέρω τήν νηστείαν; Διότι καί ἄν σωφρονῇς, καί ἄν παρθενεύῃς, ἔξω ἀπό τόν νυμφῶνα μένεις, ἀφοῦ δέν ἔχεις ἐλεημοσύνην. **780** Καίτοι τί εἶναι ἴσον μέ τήν παρθενίαν, ἀφοῦ αὐτή διά τήν ὑπεροχήν της δέν ἐπεβλήθη ἀναγκαστικά οὔτε δι' ἐντολῆς

27. Πράξ. 10, 4.

τῆς Καινῆς Διαθήκης; Ἀλλ' ὅμως καθίσταται ἄχρηστος, ὅταν δὲν συνοδεύεται ἀπὸ ἐλεημοσύνην. Ἐὰν δὲ παρθένοι ἐκβάλλωνται ἐπειδὴ δὲν εἶχον τὴν ἐλεημοσύνην εἰς τὸν ἁρμόζοντα βαθμόν, ποῖος θὰ δυνηθῇ νὰ ἐπιτύχῃ τὴν συγγνώμην ἄνευ αὐτῆς; Δὲν εἶναι κανείς, καὶ ὁπωσδήποτε ἀναγκαστικὰ ὅποιος δὲν τὴν ἔχει τὴν ἐλεημοσύνην θὰ ἀπολεσθῇ. Διότι ἐὰν εἰς τὴν καθημερινὴν ζωὴν κανεὶς δὲν ζεῖ πρὸς ἰδικόν του μόνον ὄφελος, ἀλλὰ καὶ χειροτέχνης καὶ στρατιώτης, καὶ γεωργός, καὶ ἔμπορος, πρὸς τὸ κοινὸν συμφέρον καὶ πρὸς τὴν ὠφέλειαν τοῦ πλησίον ἐργάζονται ὅλοι, πολὺ περισσότερον διὰ τὰ πνευματικὰ πρέπει νὰ κάνετε τοῦτο. Διότι πρὸ παντὸς αὐτὸ εἶναι ἡ ζωή.

B Ὅπως βεβαίως αὐτὸς ποὺ ζῇ μόνον διὰ τὸν ἑαυτόν του, καὶ περιφρονεῖ ὅλους τοὺς ἄλλους, εἶναι περιττός, καὶ ὄχι ἄνθρωπος, καὶ ξένος πρὸς τὸ ἰδικόν μας γένος. Τί σημασίαν ἔχει λοιπόν, λέγει, ἐὰν παραβλέψῃς τὰ ἀτομικὰ καὶ ἐνδιαφερθῇς διὰ τὰ κοινά; Δὲν σημαίνει, καὶ δὲν σημαίνει ὅτι, ὅταν ἐνδιαφερώμεθα διὰ τὰ κοινά, παραβλέπομε τὰ ἀτομικά. Διότι ὅποιος ἐπιδιώκει τὰς τῶν ἄλλων ὠφελείας, κανένα δὲν λυπεῖ, ἀλλ' ὅλους τοὺς ἐλεεῖ καὶ ὠφελεῖ δυναμικῶς τὸν ἑαυτόν του. Δὲν θὰ ἁρπάξῃ τίποτε ἀπὸ κανένα, δὲν θὰ πλεονεκτήσῃ, δὲν θὰ κλέψῃ, δὲν θὰ ψευδομαρτυρήσῃ, θὰ ἀπέχῃ ἀπὸ κάθε εἴδους κακίαν, θὰ ἐπιδιώξῃ κάθε εἴδους ἀρετήν, θὰ προσεύχεται πολὺ διὰ τοὺς ἐχθρούς του, καὶ θὰ εὐεργετήσῃ αὐτοὺς ποὺ τὸν ἐπιβουλεύονται. Καὶ οὔτε θὰ ὑβρίσῃ κάποιον, οὔτε θὰ κακολογήσῃ ἔστω καὶ ἂν ἀκούσῃ μύρια εἰς βάρος του, ἀλλὰ θὰ λέγῃ τὰ ἀποστολικὰ λόγια· **C** «Ποιὸς ἀσθενεῖ καὶ δὲν ἀσθενῶ καὶ ἐγώ; Ποῖος σκανδαλίζεται, καὶ ἐγὼ δὲν καίγομαι;»[28]. Ἐκ τῆς ἐπιδιώξεως λοιπὸν τῶν προσωπικῶν δὲν ἐπακολουθεῖ ὁπωσδήποτε καὶ ἡ ὠφέλεια τοῦ πλησίον.

28. Β' Κορ. 11, 29.

Ἀπὸ ὅλα αὐτὰ ἀφοῦ ἐπείσθητε, ὅτι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ σωθῶμεν ἐὰν δὲν ἀποβλέπωμεν εἰς τὴν ὠφέλειαν τοῦ συνόλου, καὶ ἀφοῦ εἴδατε τὸν δοῦλον ποὺ ἐδιχοτομήθη, καὶ αὐτὸν ποὺ κατέχωσε τὸ τάλαντον, αὐτὴν ἂς ἐκλέξωμε τὴν ὁδόν, διὰ νὰ ἐπιτύχωμεν καὶ τὴν αἰώνιον ζωήν, τὴν ὁποίαν ὅλοι μας εἴθε νὰ τὴν ἀποκτήσωμεν, διὰ τῆς χάριτος καὶ φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν. **D**